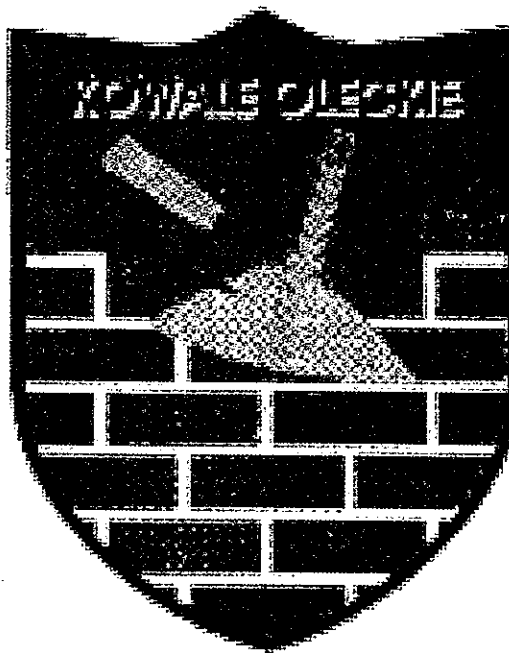

STRATEGIA ROZWOJU GMINY KOWALE OLECKIE DO ROKU 2022

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Kowale Oleckie, styczeń 2015 r.

Spis treści

1. Wstęp.....	2
2. Położenie i opis ogólny gminy.....	5
3. Charakterystyka środowiska naturalnego gminy.....	11
3.1. Budowa geologiczna i surowce naturalne.....	11
3.2. Warunki klimatyczne.....	14
3.3. Gleby.....	15
3.4. Sieć hydrograficzna.....	16
3.5. Flora.....	23
3.6. Fauna.....	25
3.7. Ochrona przyrody.....	26
4. Dziedzictwo kulturowe i turystyka gminy.....	39
4.1. Historia gminy.....	39
4.2. Zabytki i atrakcje.....	40
4.3. Turystyka.....	48
5. Otoczenie społeczno - gospodarcze.....	53
5.1. Demografia.....	53
5.2. Rynek pracy.....	57
5.3. Oświata i wychowanie.....	61
5.4. Opieka społeczna i ochrona zdrowia.....	71
5.5. Infrastruktura kulturalna.....	76
5.7. Zasoby mieszkaniowe.....	80
5.8. Podmioty gospodarcze.....	81
5.9. Rolnictwo.....	87
5.10. Bezpieczeństwo publiczne.....	92
6. Infrastruktura techniczna.....	95
6.1. Infrastruktura drogowa.....	95
6.2. Infrastruktura kolejowa.....	97
6.3. Gospodarka wodna.....	97
6.4. Gospodarka ściekowa.....	99
6.5. Gospodarka gazowa.....	100
6.6. Gospodarka ciepła i energetyczna.....	100
6.7. Gospodarka odpadami.....	101
6.8. Finanse gminy.....	101
7. Obszary strategiczne gminy.....	105
7.1. Infrastruktura techniczna.....	105
7.2. Przedsiębiorczość.....	106
7.3. Rolnictwo.....	107
7.4. Turystyka.....	109
7.5. Oświata i kultura.....	110
8. Analiza SWOT gminy Kowale Oleckie.....	112
9. Cele rozwoju gminy Kowale Oleckie – kierunki i możliwości.....	115
9.1. Formułowanie celów rozwoju.....	115
9.2. Cele strategiczne i operacyjne.....	116
10. Finansowanie strategii.....	126
11. Monitoring i aktualizacja strategii.....	127

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

1. Wstęp

Zarządzanie gminą wiąże się z podejmowaniem szeregu działań i decyzji ważnych dla społeczności lokalnej. Można rozróżnić 3 poziomy zarządzania przyszłością, z których każdy ma swoje ramy czasowe oraz zespół środków za pomocą, których oddziałuje na zachodzące i przewidywane zdarzenia. Można je ująć następująco:

- poziom strategiczny – długi horyzont czasowy – zarządzanie poprzez wartości, cele nadrzędne oraz wyznaczanie kierunków (strategia rozwoju).
- poziom programowy – średnioterminowy horyzont czasowy – zarządzanie poprzez wyznaczone cele (np. lokalny program rewitalizacji),
- poziom zadaniowy – krótki horyzont czasowy – zarządzanie za pomocą procedur (np. procedura realizacji inwestycji w ramach wdrożonego systemu zarządzania jakością ISO 9001:2000),

Z powyższego rozróżnienia wynika, że zapisy strategii powinny wskazywać nadrzędne cele, do których należy dążyć w założonej perspektywie czasowej i w ramach określonych środków. Współczesna Strategia definiuje jedynie kierunki rozwoju, natomiast ustalenia, co, jak, kiedy i za ile dokonuje się na poziomie programowym i zadaniowym. W strategii określa się kierunki działań, problemy i cele rozwoju społeczno - gospodarczego, wskazuje możliwe drogi realizacji wyznaczonych celów oraz zasady kontroli i oceny podjętych działań.

Rola władzy lokalnej we współczesnym świecie polega nie tylko na sprawczym podejmowaniu doraźnych decyzji i bezpośrednim sterowaniu, ale przede wszystkim na tworzeniu odpowiednich warunków dla rozwoju i poprawy poziomu życia społeczności lokalnej. Jednym z narzędzi w tym procesie jest strategia rozwoju danego systemu. Tak więc potrzeba posiadania strategii wynika nie tylko z uwarunkowań zewnętrznych i standardów europejskich, ale także ze względów pragmatycznych. Strategia wskazuje możliwe kierunki rozwoju oraz pozwala na określenie niezbędnych dokumentów programowych i ich wzajemnych powiązań. Dzięki wyznaczeniu kierunków i w dalszej perspektywie powiązaniu wyznaczonych celów z programami rozwoju, zapewniona zostaje kompleksowość podejmowanych działań oraz efektywniejsze wykorzystanie posiadanych zasobów.

Przy realizacji Strategii Rozwoju Gminy Kowale Oleckie do roku 2022 obrano Metodę Ekspercko - Partnerską, która pozwoliła połączyć wiedzę i doświadczenie ekspertów i samorządu oraz uczestnictwo społeczne, zarówno instytucji, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych, jak i mieszkańców gminy.

Proces zapoznawania się z atutami i słabościami gminy Kowale Oleckie obejmował badanie opinii liderów publicznych, mieszkańców i przedsiębiorców działających na terenie gminy w zakresie postrzegania przez nich zagadnień społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Wyniki badań ankietowych stały się podstawą do wnioskowania o społecznym odbiorze rzeczywistej sytuacji w mieście i gminie, wykrycia różnic pomiędzy społecznymi ocenami faktów, a ich rzeczywistym stanem, a także problemów najbardziej dotyczących mieszkańców i przedsiębiorców.

Na podstawie wypracowanej analizy SWOT: silne strony (wewnętrzne) gminy, słabe strony (wewnętrzne), szanse (zewnętrzne) i zagrożenia (zewnętrzne) zespół ekspercki postawił pytanie: *Co należy zrobić, albo jakie podjąć działania lub spowodować efekty tych działań, żeby zlikwidować słabe strony i zniwelować zagrożenia?* Następnie opracowano cele operacyjne opierając się na wcześniej wybranych słabych stronach i zagrożeniach. W podobny sposób zespół pracował przy budowaniu celów określonych na podstawie mocnych stron i szans.

Kolejnym etapem prac zespołu ekspertów było zidentyfikowanie priorytetów działania do wypracowanych wcześniej celów.

W trakcie opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Kowale Oleckie do roku 2022 wyróżnić można następujące etapy budowy tego dokumentu:

1. diagnoza stanu wyjściowego - społeczna ocena stanu wyjściowego,
2. analiza SWOT,
3. określenie wizji rozwoju
4. określenie celów strategii,

1. Diagnoza stanu wyjściowego - społeczna ocena sytuacji wyjściowej

Diagnoza jest pierwszą częścią strategii. Polega na identyfikacji, gromadzeniu i analizie danych na temat obszaru i podmiotów objętych planowaniem. Wykonanie diagnozy umożliwi nie tylko całościową ocenę stanu oraz dotychczasowych tendencji rozwojowych, lecz także wskaże główne trendy i kierunki rozwoju w przyszłości. Kluczową kwestią jest również opisanie i rozwinięcie tych wątków, które podkreślają specyficzne zasoby i okazje do rozwoju analizowanego terenu.

Oprócz potencjału wewnętrznego trzeba uwzględnić aktualne i przewidywane na przyszłość warunki zewnętrzne tworzone przez otoczenie. Przygotowując diagnozę służącą opracowaniu strategii pod uwagę należy wziąć wszystkie możliwe uwarunkowania rozwoju:

- makroekonomiczne, związane z trendami o charakterze ogólnym na poziomie państwa lub nawet międzynarodowym – globalnym,
- regionalne, wynikające z polityki społeczno-gospodarczej województwa,
- subregionalne i lokalne, związane ze społecznym i gospodarczym potencjałem gminy.

Diagnoza stanu wyjściowego obszaru opracowywana jest między innymi na podstawie dokumentów i danych statystycznych, będących w posiadaniu różnych urzędów i instytucji. Jednakże uzyskanie wiarygodnego obrazu obszaru zgodnego z postrzeganiem go przez mieszkańców jest uwarunkowane dokonaniem diagnozy społecznej przez nich samych.

Uspołecznienie procesu tworzenia strategii oznacza głównie odwoływanie się do wiedzy mieszkańców o swoim terenie oraz do ich sposobu widzenia problemów. Poprzez zadawanie kolejnych pytań oraz stawianie kwestii do dyskusji dochodzi się do wypracowania wspólnie akceptowanych rozwiązań. Społeczna diagnoza to pozyskiwanie wiedzy od samych mieszkańców o sytuacji na danym terenie, problemach i cechach go wyróżniających, dlatego ten etap budowy strategii wbrew pozorom jest bardzo istotny.

Podczas tworzenia strategii zastosowano metodę badań ankietowych, w której dzięki dotarciu do wybranej reprezentatywnej grupy respondentów (radnych, sołtysów, dyrektorów szkół i jednostek organizacyjnych samorządów, lokalnych liderów i autorytetów, organizacji pozarządowych, większych firm) dowiedzieliśmy się, jakie są opinie mieszkańców na temat poszczególnych obszarów ważnych w budowaniu strategii. Respondenci wyrażali swoje opinie dotyczące: problemów występujących na obszarze, najistotniejszych walorów obszaru, podawali również swoje pomysły na projekty, które mają być realizowane w ramach strategii.

2. Analiza SWOT

Analiza SWOT zostaje przeprowadzona po zapoznaniu się z diagnozą. Dzięki tej metodzie zostaje dokonana ocena własnej sytuacji strategicznej w dążeniu do osiągania misji. W celu przeprowadzenia efektywnej analizy SWOT zostaje ona zrealizowana w dwóch etapach.

Pierwszym etapem jest wypełnienie poszczególnych pól przygotowanych formularzy zawierających cechy wewnętrzne/zewnętrzne oraz korzystne/niekorzystne. Następnie dokonywana jest selekcja i ocena poszczególnych cech biorąc pod uwagę ich wpływ na osiąganie stanu docelowego (misji).

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Cechy wewnętrzne zostają uporządkowane przez ustalanie, które zależne od nas silne i słabe strony mają największy wpływ na osiągnięcie stanu docelowego i czy jest to wpływ pozytywny czy negatywny. W przypadku czynników zewnętrznych (niezależnych - okazji i zagrożeń) ustalone zostaje prawdopodobieństwo ich wystąpienia oraz ich wpływ - pozytywny i negatywny na osiągnięcie stanu docelowego. W ten sposób zostają zidentyfikowane silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które mają największe znaczenie dla osiągnięcia założonych celów

3. Określenie misji rozwoju

Formułując misję gminy należy określić ideę i ogólny kierunek jej rozwoju. Istotne jest wskazanie tych dziedzin wiodących w gospodarce gminy, stanowiących jej bazę ekonomiczną i podstawę egzystencji. Misja gminy to uzasadnienie sensu jej istnienia.

4. Określenie celów strategicznych i operacyjnych

Określanie celów to kolejny etap budowania strategii. Cele są rozszerzeniem misji - pokazują, w jaki sposób chcemy ją osiągnąć.

W niniejszej strategii sformułowane zostaną dwa rodzaje celów:

- cele ogólne,
- cele szczegółowe.

Cele ogólne określają, jak zrealizować misję, a cele szczegółowe, w jaki sposób zrealizować cele ogólne.

2. Położenie i opis ogólny gminy

Gmina Kowale Oleckie położona jest w północno – wschodniej części Powiatu Oleckiego i Województwa Warmińsko – Mazurskiego. Centrum Gminy Kowale Oleckie stanowi miejscowość Kowale Oleckie i właśnie tutaj znajduje się siedziba władz gminy. W jej granicach występują następujące mikroregiony: Puszcza Borecka, Pojezierze Łaśmiadzkie, Wzgórza Szeskie, Wzniesienie Oleckie.

W granicach województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonuje 116 jednostek samorządu gminnego, w tym 16 miejskich, 33 miejsko-wiejskich, 67 wiejskich. Województwo to podzielone jest na 17 powiatów ziemskich oraz 2 powiaty grodzkie, tj. miasta: Olsztyn i Elbląg. Stolicą województwa i siedzibą władz samorządowych jest centralnie położony Olsztyn.

Rysunek. Podział administracyjny województwa warmińsko – mazurskiego

Region Warmii i Mazur obejmuje obszary o wybitnych walorach przyrodniczych, unikatowych w skali europejskiej, na które składają się: urozmaicona rzeźba terenu, liczne jeziora, duże kompleksy leśne o charakterze puszczańskim oraz bogata flora i fauna. Obszary prawnie chronione (8 parków krajobrazowych, obszary chronionego krajobrazu, 96 rezerwatów przyrody) stanowią 53 % powierzchni województwa (średnio w kraju – 31 %), ponadto znajduje się tu 20 % krajowej powierzchni rezerwatów przyrody.

Między innymi z tego powodu jest to obszar bardzo atrakcyjny turystycznie. Na tym terenie znajdują się cenne obszary takie jak: pojezierza (iławskie, olsztyńskie, elckie) kraina Wielkich Jezior Mazurskich, Zalew Wiślany oraz duże kompleksy leśne (rezerваты i parki krajobrazowe), wzbogacone licznymi zabytkami architektury i techniki (np. Kanał Ostródzko – Elbląski), bogatymi zbiorami muzealnymi, stanowiskami archeologicznymi i zabytkowymi parkami i wiele innych miejsc wartych zobaczenia.

Województwo warmińsko – mazurskie zajmuje 7,7% ogólnej powierzchni kraju. Użytki rolne stanowią 54% powierzchni, 29% zajmują lasy, 6% wody, a 8% drogi i tereny zabudowane.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Województwo ma mniej niż średnio w Polsce ziemi użytkowanej rolniczo, a znacznie więcej wód i nieużytków.

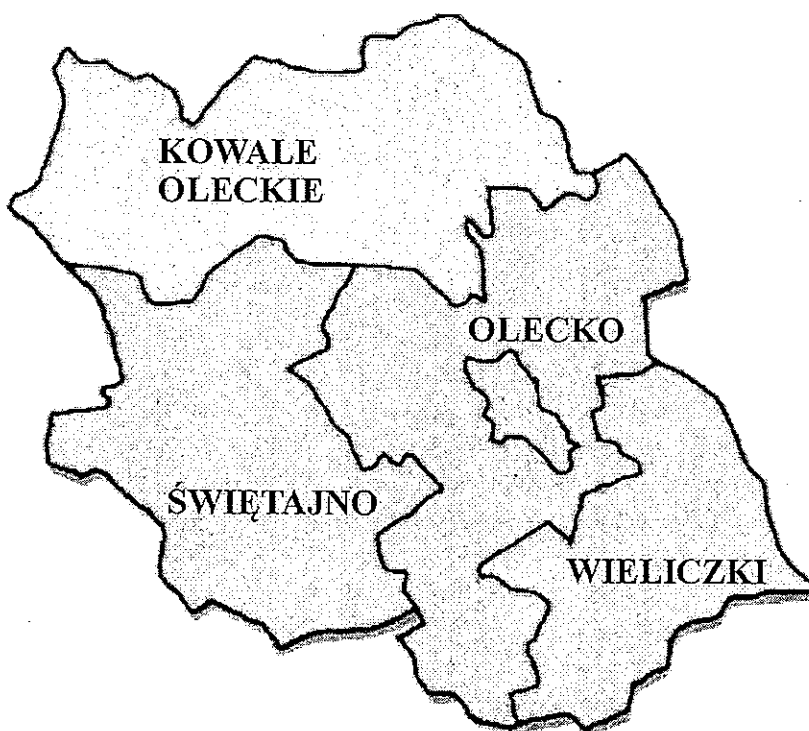
Pod względem liczby ludności Warmia i Mazury zajmuje 12 miejsce w kraju (1.463,5 tys. mieszkańców, tj. 3,8% ludności Polski). Średni wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 60 osób/ km² i jest najniższy w kraju. Jeszcze rzadziej zaludnione są obszary wiejskie – średnio 25 osób/km².

Stopień zamożności mieszkańców województwa odbiega niekorzystnie od średniej krajowej. Jest to spowodowane m.in. niskim poziomem przeciętnych wynagrodzeń, wysoką stopą bezrobocia i znaczną liczbą osób pobierających świadczenia społeczne.

Województwo warmińsko - mazurskie charakteryzuje się stosunkowo niskim poziomem uprzemysłowienia, co spowodowało uznanie go za Zielone Płuca Polski. Jego udział w krajowej produkcji sprzedanej wynosi 2,5%, w zatrudnieniu 2,9%. Znajduje się na 14 pozycji w kraju pod względem liczby zatrudnionych w przemyśle na 1000 mieszkańców.

Gmina Kowale Oleckie administracyjnie przynależy do Powiatu Oleckiego, w którego skład oprócz tej gminy wchodzi gminy wiejskie: Świętajno i Wieliczki oraz gmina miejsko-wiejska Olecko.

Rysunek. Podział administracyjny powiatu oleckiego

Źródło: Opracowanie własne

Powiat olecki położony jest we wschodniej części województwa warmińsko – mazurskiego i graniczy na północy z powiatem goldapskim, na zachodzie z giżyckim, na południu z etckim, które należą do województwa warmińsko – mazurskiego. Na wschodzie stanowi jednocześnie granicę województwa warmińsko-mazurskiego z województwem podlaskim, a w nim z powiatem suwalskim.

Całkowita powierzchnia Powiatu oleckiego wynosi 87358 ha, w tym tereny miejskie stanowią 1,3%, a pozostałe 98,7% są terenami wiejskimi. Gęstość zaludnienia wynosi tu 41 osób / km², przy średniej wojewódzkiej 60 osób/ km².

Podstawową dziedziną gospodarki na terenie powiatu pozostaje rolnictwo i związane z nim przetwórstwo rolno-spożywcze, któremu towarzyszą przemysł drzewny i turystyka oraz handel, usługi budowlane i motoryzacyjne.

Siedziba władz powiatu znajduje się w jego jedynym mieście – Olecku, które jest zlokalizowane w centrum powiatu, na skrzyżowaniu głównych dróg regionu i powiatu.

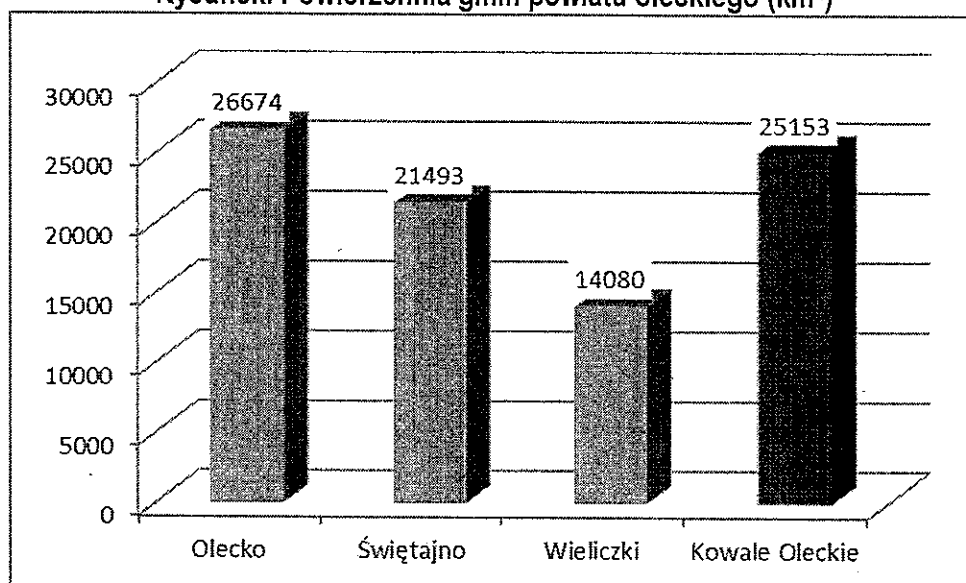
W strukturze użytków rolnych powiatu przeważają grunty orne, zajmujące 65,3% całkowitej powierzchni użytków rolnych. Niewielką część stanowią gleby o wysokiej produktywności, które podlegają ochronie zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Unikalne walory krajobrazowo – przyrodnicze, duża ilość jezior, terenów leśnych i niski stopień zanieczyszczenia środowiska czynią powiat potencjalnie atrakcyjnym dla rozwoju turystyki. Szansą dla rozwoju turystyki w powiecie oleckim jest jego położenie w obszarze przygranicznym z Obwodem Kaliningradzkim Federacyjnej Republiki Rosyjskiej. Głównym zaleceniem rozwojowym w obrębie tego obszaru powinien być rozwój infrastruktury towarzyszącej, zwiększenie bazy noclegowej o średnim standardzie i budowa parkingów przydrożnych z motelami.

Gmina zajmuje obszar 25.153 ha, z czego prawie 35% zajmują lasy. W okolicach gminy Kowale Oleckie nie ma ośrodków koncentrujących przemysł i inne rodzaje działalności. Gmina sąsiaduje z gminami: Olecko i Świętajno, Banie Mazurskie, Gołdap, Filipów, Kruklanki.

Gmina jest jedną z większych jednostek samorządu terytorialnego powiatu oleckiego pod względem terytorialnym, co można zaobserwować na poniższym wykresie. Gmina zalicza się jednak do przeciętnych jednostek samorządu terytorialnego pod względem powierzchni na tle województwa i kraju (według danych GUS za 2013 r. Gmina Kowale Oleckie zajmuje 177 miejsce w kraju).

Rysunek. Powierzchnia gmin powiatu oleckiego (km²)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Gmina Kowale Oleckie pozostaje pod wpływem dość dużych ośrodków miejskich w Gołdapi i Olecku, które jednak nie stanowią ważnych, zewnętrznych czynników rozwoju urbanizacji. Nie może też korzystać z dużych rynków pracy poza granicami administracyjnymi własnego obszaru. W promieniu odległości możliwych codziennych dojazdów do pracy nie ma znacznych ośrodków koncentrujących przemysł i inne rodzaje działalności.

Dotychczasowe uwarunkowania posiadające wymiar przestrzenny i historyczny, wykształciły na obszarze gminy Kowale Oleckie szereg funkcji zorientowanych na gospodarcze wykorzystanie własnych zasobów naturalnych, do których można zaliczyć rolniczo-leśną przestrzeń produkcyjną oraz surowce w postaci żwiru, pospółki i gliny.

Obszar gminy znajduje się na styku Pojezierzy Mazurskiego i Suwalskiego w obrębie krainy nazywanej Mazurami Garbatymi. Rzeźba terenu charakteryzuje się dominacją form młodoglacjalnych, pochodzących z fazy pomorskiej zlodowacenia bałtyckiego. Wynika z tego szereg istotnych uwarunkowań dla rozwoju gminy, w tym dla organizacji produkcji rolniczej.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

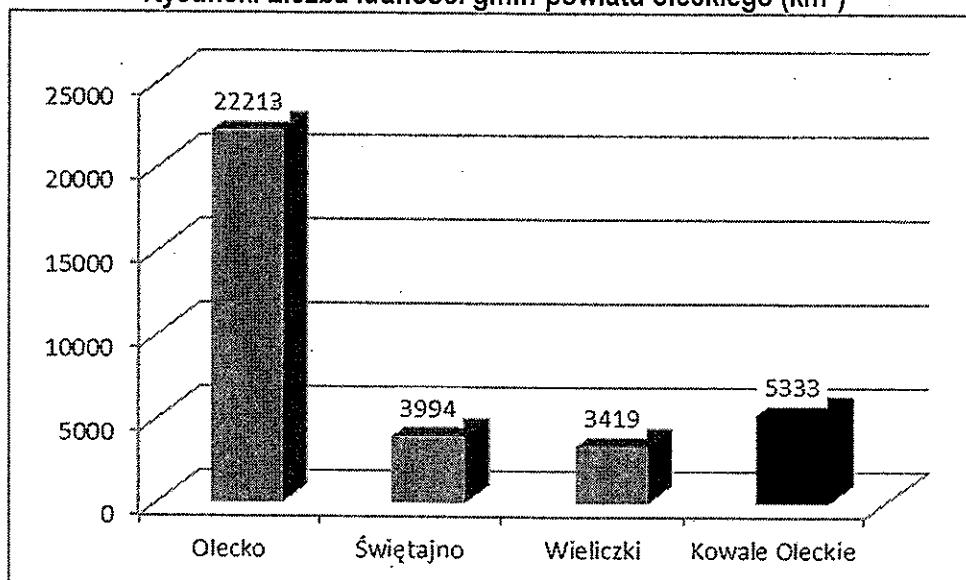
Według podziału na dzielnice klimatyczne, gmina Kowale Oleckie położona jest w dzielnicy mazurskiej. Jest to jedna z najzimniejszych dzielnic w kraju. Dni z przymrozkami jest rocznie powyżej 130, okres wegetacyjny jest krótki, początek robót polowych przypada w pierwszej dekadzie kwietnia, a przymrozki wiosenne zdarzają się także w połowie maja.

Gleby w gminie cechuje mozaikowatość, co wynika głównie ze zróżnicowania skał macierzystych i stosunków wodnych.

Przyrodnicze walory rozwoju ukierunkowują gminę na rozwój rekreacji oraz rolnictwa i przetwórstwa spożywczego. Połączenie potencjału rolniczego z walorami turystyczno-rekreacyjnymi może dać szansę dla rozwoju agroturystyki.

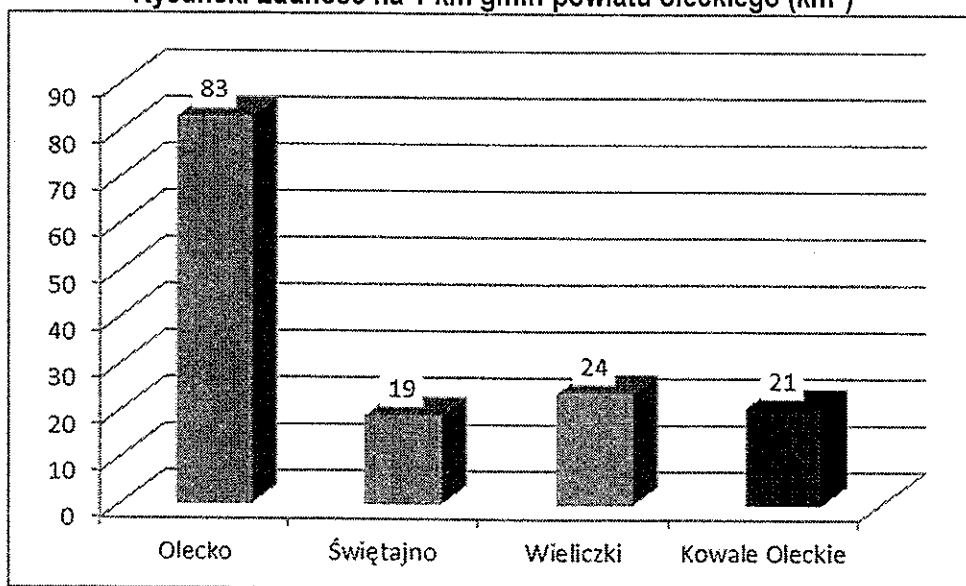
Gminę Kowale Oleckie zamieszkuje 5333 mieszkańców. Na 1 km² powierzchni przypada 21 osób.

Rysunek. Liczba ludności gmin powiatu oleckiego (km²)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Rysunek. Ludność na 1 km gmin powiatu oleckiego (km²)

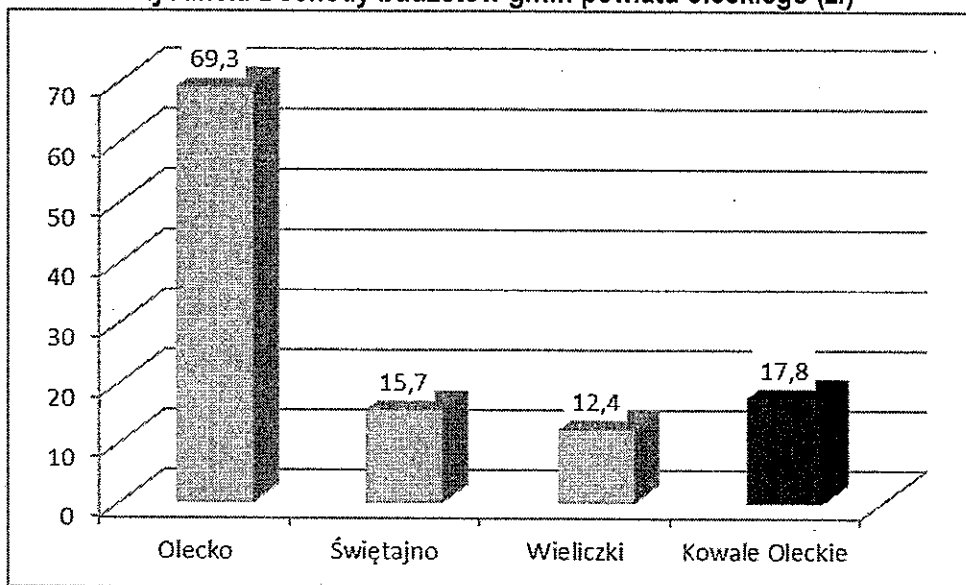

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Gęstość zaludnienia odbiega znacznie od średniej dla województwa (60 osób/1 km²), oraz stanowi jedynie 17% średniej dla naszego kraju (123 osób/1 km²).

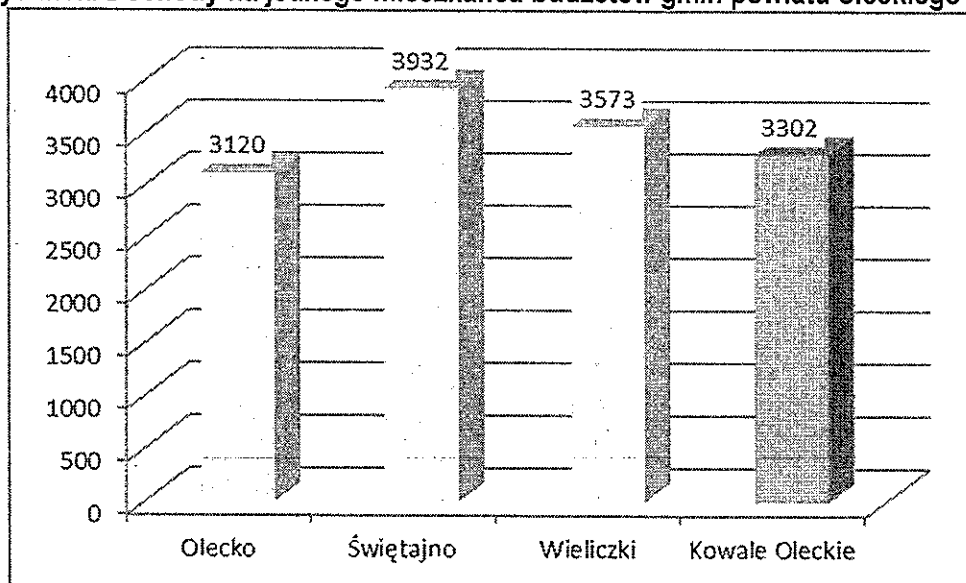
Pod względem wielkości dochodów budżetu gmin powiatu oleckiego Gmina Kowale Oleckie znajduje się na drugim miejscu z kwotą 17,8 mln zł, jednak, jeżeli chodzi o dochody liczone na 1 mieszkańca gmina zajmuje przedostatnie miejsce w powiecie.

Rysunek. Dochody budżetów gmin powiatu oleckiego (zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Rysunek. Dochody na jednego mieszkańca budżetów gmin powiatu oleckiego (zł)

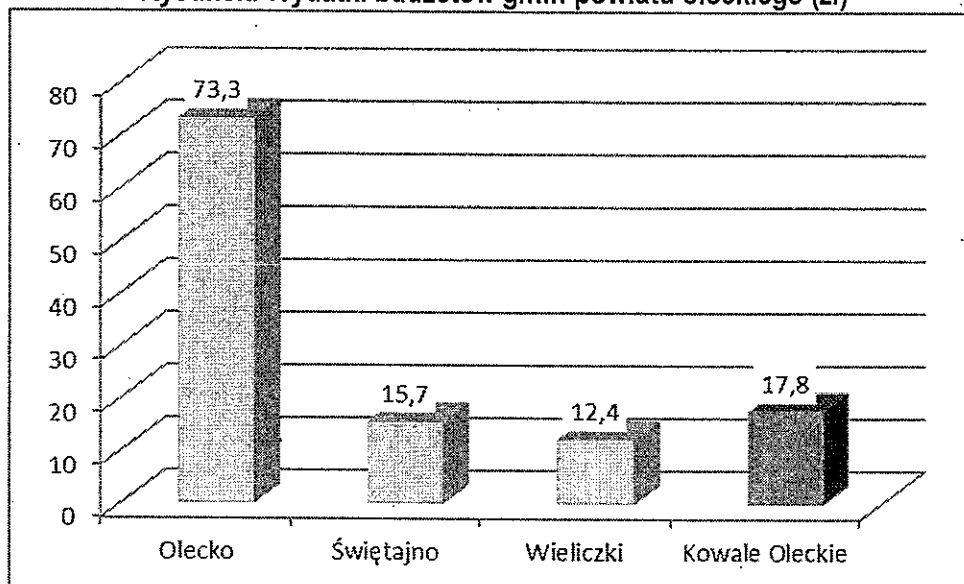
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Dochód Gminy Kowale Oleckie liczony na 1 mieszkańca przewyższa średnią wojewódzką (stanowi ok. 104%) oraz średnią krajową (stanowi ok. 109%).

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

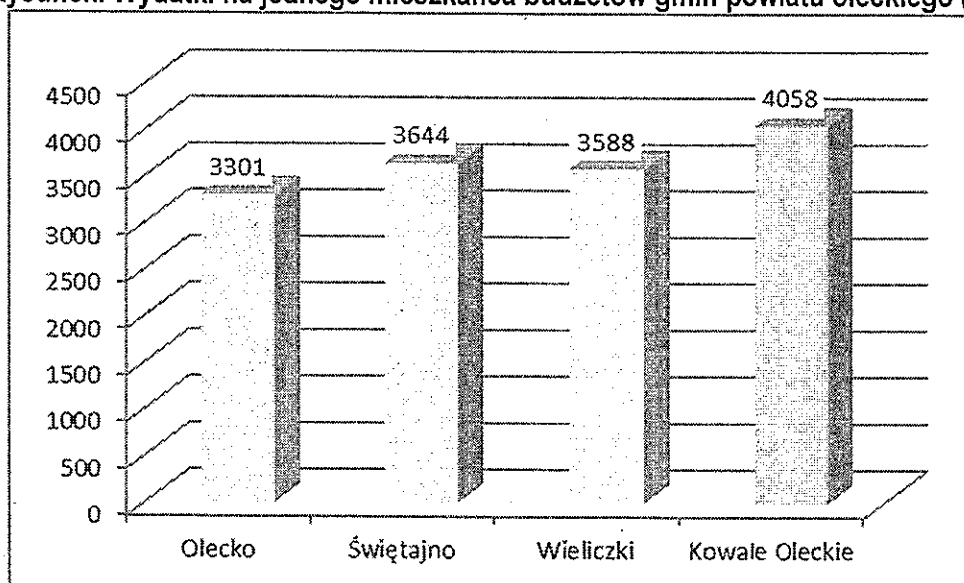
Pod względem wielkości wydatków budżetu gmin powiatu oleckiego Gmina Kowale Oleckie znajduje się na drugim miejscu z kwotą 17,8 mln zł, jednak, jeżeli chodzi o wydatki liczone na 1 mieszkańca gmina zajmuje pierwsze miejsce w powiecie.

Rysunek. Wydatki budżetów gmin powiatu oleckiego (zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Rysunek. Wydatki na jednego mieszkańca budżetów gmin powiatu oleckiego (zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wydatki Gminy liczone na 1 mieszkańca zdecydowanie przewyższa średnią wojewódzką (stanowią ok. 126%) oraz średnią krajową (stanowią ok. 134%).

3. Charakterystyka środowiska naturalnego gminy

3.1. Budowa geologiczna i surowce naturalne

Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym obszar gminy leży w obrębie dwóch jednostek makroregionalnych: Pojezierza Mazurskiego i Pojezierza Litewskiego należących do Pasa Pojezierzy Bałtyckich. Pojezierze Mazurskie jest najbardziej na zachód wysuniętym makroregionem, w którego obrębie w pasie o szerokości kilkudziesięciu kilometrów zbiegają się zasięgi głównych faz zlodowacenia Wisły.

Obszar gminy leży w obrębie krainy Mazur Garbatych. Obszar ten charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi, w tym bogactwem form geomorfologicznych tworzących malownicze krajobrazy. Rzeźba terenu charakteryzuje się dominacją form młodoglacjalnych. Dominuje silnie pagórkowata morena denną. Krajobraz wysoczyzn morenowych urozmaicają liczne wzniesienia moren czołowych. Wysoczyzny morenowe odznaczają się znaczną, choć zróżnicowaną wysokością bezwzględną. W obrębie Wzgórz Szeskich wysokości z reguły przekraczają 200m. n.p.m., a w części północnej, nawet 250m. n.p.m. z najwyższym wzniesieniem Szeska Górą (309 m n.p.m.), trzecim pod względem wysokości po Wieżycy (329m) i Górze Dylewskiej (312m) wypiętrzeniu na całym Niżu Europejskim. Wynika z tego szereg istotnych uwarunkowań dla rozwoju gminy w tym do organizacji produkcji rolniczej.

W obrębie gminy występują następujące mezoregiony: Puszcza Borecka, Pojezierze Łaśmiadzkie, Wzgórz Szeskie, Wyniesienie Oleckie:

1. Pojezierze Zachodniosuwalskie znajduje się na południe od Puszczy Rominckiej, na zachód od doliny Czarnej Hańczy i Puszczy Augustowskiej, na wschód od Wzgórz Szeskich oraz Pojezierza Elckiego, zajmując obszar 830 km². Jest to region przejściowy między Pojezierzem Mazurskim a Pojezierzem Litewskim, ale zaliczony do tego drugiego. Orograficzną i hydrograficzną oś regionu tworzy rynna Rospudy z kilkoma wydłużonymi jeziorami: Rospuda (3,4 km², głęb. 38,9 m), Garbaś (1,5 km², głęb. 48 m), Sumowo (0,9 km², głęb. 13,6 m), Bolesty (1,4 km², głęb. 16,2 m) oraz paroma mniejszymi. Przepływająca przez te jeziora rzeka Rospuda wpada do Jeziora Białego pod Augustowem i należy do dorzecza Wisły. Wzdłuż tej osi nasunął się jeden z lobów lodowca skandynawskiego w pomorskiej fazie zlodowacenia. Na wschód od rynny Rospudy ciągnie się rynna Przerośli skracająca bardziej w kierunku południowo-wschodnim, w której największymi jeziorami są: Białe Filipowskie (1,3 km², głęb. 52 m) i Okmin (1,1 km², głęb. 39,9 m). Za północno-zachodnią granicę regionu (ze Wzgórz Szeskimi) przyjęto rzeczkę Jarkę (dopływ Goldapi). W jej dorzeczu na przedłużeniu rynny Rospudy znajduje się Jezioro Czarne (1,7 km², głęb. 27,5 m), a na zachód od Rospudy Jezioro Mieruńskie Wielkie (1,9 km², głęb. 25,5 m), mające odpływ do jeziora Garbaś. A. Richling (1985) wyróżnił 3 mikroregiony: Garb Przerośli (842.722) wysokości do 257 m na obszarze wododziałowym Błędzianki, Czarnej Hańczy i Rospudy, **Wyniesienie Oleckie** (842.721) na zachód od rynny Rospudy i Pagórki Przebrodzkie (842.723) na wschód od niej, ale w tym podziale zagubił się charakterystyczny element jakim jest sama długa rynna. Pojezierze Zachodnio-suwalskie jest regionem rolniczym, lasów ma mało, miast nie ma. Przecina je w poprzek linia kolejowa z Olecka do Suwałk.
2. **Wzgórz Szeskie** są najmniejszym, o powierzchni około 400 km², ale wyraźnie wyodrębniającym się mezoregionem Pojezierza Mazurskiego, ponieważ jest on najwyższy. Kulminacyjne wzniesienia przekraczają wysokość 300 m n.p.m.: na południu Szeska Góra (309 m), dalej ku północy Góra Tatarska (301 m). Najdalej na północ wysunięta Góra Goldapska (271 m) wznosi się nad otoczeniem przeszło 100 m. Jezior w zasadzie brak, występują tylko na obrzeżeniu. Wzgórz Szeskie mają klimat wyraźnie chłodniejszy (o 0,5 do 1°C) od regionów sąsiednich, co bywa widoczne na wiosnę, kiedy na wzgórzach zalegają płyty śniegu o parę tygodni dłużej niż w otoczeniu. Wyższa jest roczna suma opadów (ok. 700 mm). Wzgórz

Szeskie, podobnie jak Garb Lubawski dalej na zachód, znajdują się na styku dwóch wielkich lobów lodowcowych, w tym przypadku mazurskiego i litewskiego (niemnowego). Lasów jest mało. Istnieje jeden rezerwat przyrodniczy „Cisowy Jar” (9 ha) z cisem pospolitym., w gminie Kowale Oleckie, ze stanowiskiem cisa pospolitego w lesie mieszanym.

W kompleksie wzgórz można spotkać okazy unikalnych zwierząt, hoduje się tu daniela. Swoje gniazda mają orły bieliki, pomiędzy wzgórzami znajduje się mnóstwo zarybionych stawów.

Podczas ostatniego zlodowacenia Wzgórze Szeskie znajdowały się na styku dwóch płatów lodowcowych: mazurskiego i litewskiego, między którymi wytworzyły się żwirowe i ilaste wzgórza kemowe. W rzeźbie terenu dużą rolę odgrywają wzgórza kemowe, w tym wysokie kemy ilaste.

Dzięki dogodnym warunkom morfologicznym i stosunkowo długo zalegającym śniegom uprawia się narciarstwo zjazdowe.

U podnóża Pięknej Góry rozpoczęło funkcjonowanie Centrum Sportowo-Rekreacyjne „Piękna Góra”, które wykorzystuje naturalne ukształtowanie tego terenu w celach sportowo-rekreacyjnych przez cały rok. Działają tu wyciągi narciarskie, kolej krzesełkowa i całoroczny tor saneczkowy o międzynarodowym standardzie. W planie są m.in. ścieżki rowerowe oraz imitacja grodu Jaćwingów.

3. **Pojezierze Łaśmiadzkie** obejmuje bogate w jeziora obszary na północ i na zachód od Elku w obrębie zbiegania się zasięgu fazy poznańskiej i pomorskiej. Ośią odpływu jest górny bieg rzeki Elk, powyżej miasta tej samej nazwy, przepływającej przez największe w tym mikroregionie jezioro Łaśmiady (8,8 km², głęb. 43,7 m). Inne jeziora tego mikroregionu większe od 1 km² w kolejności według zajmowanej powierzchni są następujące: Szostak (5,1 km², głęb. 28,6 m), Gawlik (4,2 km², głęb. 12,6 m), Druglin (4,3 km², głęb. 6,4 m), Wydmiańskie (3,9 km², głęb. 9,8 m), Ulówki (2,6 km², głęb. 26 m), Lipińskie (2,4 km², głęb. 23 m), Oleckie Wielkie (2,3 km², głęb. 45,2 m), Oleckie Małe (2,2 km², głęb. 38 m), Przytułskie (2 km², głęb. 19 m), Sawinda (2 km², głęb. 9,5 m), Krzywe (1,8 km², głęb. 29,7 m), Woszczelskie (1,7 km², głęb. 10,6 m), Sunowo (1,7 km², głęb. 20,6 m), Jędzelewo (1,5 km², głęb. 13,3 m), Dobskie (1,6 km², głęb. 43,3 m), Kukowino (1,3 km², głęb. 14,1 m), Dudeckie (1,3 km², głęb. 9,5 m).

4. **Puszcza Borecka** obejmuje powierzchnię 14 tys. ha. Teren jest pokryty wzgórzami morenowymi, pomiędzy którymi licznie występują niewielkie jeziora. 92% powierzchni regionu zajmuje las o różnorodnym składzie — na piaskach bór, na glinie morenowej grąd. Drzewostan sosnowy ze znaczną domieszką świerku, dębu, grabu, lipy, brzozy, modrzewia i klonu. Na terenie Puszczy Boreckiej żyją żubry w stanie wolnym.

Występuje tu grupa większych jezior: Łažno (5,6 km², głęb. 18 m), Szwałk Wielki (2,1 km², głęb. 11 m), Szwałk Mały (0,7 km², głęb. 6,7 m), Litygajno (1,6 km², głęb. 16,4 m), Piłwąg (1,3 km², głęb. 3,6 m) oraz kilkanaście mniejszych. W Puszczy Boreckiej istnieje kilka rezerwatów leśnych: „Borki” (232 ha), „Lipowy Gaj”, „Lipowa Wyspa” na jeziorze Szwałk Wielki i „Mazury” między jeziorami Łažno i Szwałk Wielki. Projektowane jest utworzenie parku krajobrazowego Puszcza Borecka.

Rzeźba powierzchni gminy Kowale Oleckie ukształtowana została w czwartorzędzie w wyniku zlodowacenia bałtyckiego. W granicach charakteryzowanego obszaru, na powierzchni udokumentowano osady plejstocenu i holocenu.

Dominującą jednostką geomorfologiczną jest wysoczyzna morenowa pagórkowata. W jej obrębie występują mniejsze formy rzeźby terenu, jak moreny czołowe i wyciśnięte, ozy, kemy, powierzchnie sandrowe, zagłębienia bezodpływowe. Urozmaiconą formami marginalnymi i martwego lodu powierzchnię gminy Kowale Oleckie ukształtowały kolejne recesyjno-oscylacyjne postoje krawędzi lądolodu fazy pomorskiej, zróżnicowanego na dwa loby lodowcowe: mazurski i litewski.

Na styku dwóch wielkich lobów lodowcowych znajdują się Wzgórza Szeskie, które są cokołem morenowym wznoszącym się ponad 200 m n.p.m. i ciągnącym się środkiem gminy z północnego zachodu

na południowy wschód. W rzeźbie terenu główną rolę odgrywają liczne pagórki i wzgórza kemowe, w tym wysokie kemy ilaste, o stromych stokach, wpływających na charakterystyczne, duże różnice wysokości względnych. Deniwelacje terenu dochodzą nawet do 70 m. Obszar ten stanowi strefę wododziałową między zlewniami Wisły i Pregoly.

W rejonie miejscowości Stożne funkcjonowała brama lodowcowa. W miejscu tym ma swój początek zbudowana z piasków ze żwirami równina sandrowa. Obserwowana w odsłonięciach i udokumentowana w złożach miąższość osadów gruboziarnistych (żwirów) dochodzi do 13,8m. W tym rejonie na powierzchni występują ily i mulki zastoiskowe. Miąższość jest ich zmienna. W miejscach gdzie wytapiały się bryły martwego lodu występują równiny torfowiskowe. Torfowiska (głównie: mieszano typowe, mieszane i niskie), których miąższość przekracza 2 m udokumentowano w rejonie miejscowości Szarejki.

Wykaz udokumentowanych złóż kopalin na terenie gminy Kowale Oleckie

L.p.	Nazwa złoża/Miejscowość	Rodzaj surowca	Zasoby	Stan zagospodarowania złoża
1.	STOŻNE-ŁĘGOWO	kruszywo	1 962 tys. ton	Z
2.	STOŻNE	ił	125 tys. ton	Z
3.	STOŻNE	kruszywo	724 tys. ton	Z
4.	ZAWADY OLECKIE	kruszywo	36 tys. ton	R
5.	STOŻNE II	kruszywo	492 tys. ton	E
6.	GORCZYCE	kruszywo	355 tys. ton	R
7.	STOŻNE V	kruszywo	1 276 tys. ton	E
8.	STOŻNE I	ił	29 tys. ton	E
9.	KILIANY	kruszywo	1 613 tys. ton	R
10.	STOŻNE VI	kruszywo	3 512 tys. ton	R
11.	GUZY III	ił	6 tys. ton	E
12.	STOŻNE VIII	ił	41 tys. ton	E
13.	STOŻNE IX	kruszywo	631 tys. ton	R
14.	KOWALE OLECKIE	kruszywo	100 tys. ton	R
15.	STOŻNE VI-1	kruszywo	448 tys. ton	R
16.	STOŻNE X	ił	44 tys. ton	R

Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2012 r.

Skróty literowe stanu zagospodarowania zasobów w wykazanych złóż oznaczają:

Z- złoża zaniechane

E- złoża eksploatowane

T- złoża zagospodarowane, eksploatowane okresowo

M - złoża skreślone z bilansu zasobów w roku sprawozdawczym

R- złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo (kategorie A+B+C1)

Na terenie gminy Kowale Oleckie eksploatuje się surowce mineralne. Eksploatowanymi surowcami są piasek i żwir oraz ily zastoiskowe. Znaczne zasoby tych surowców posiada miejscowość: Stożne i Guzy. Na wydobywanie piasku i żwiru oraz ilów zastoiskowych zostały wydane koncesje dla trzech firm.

1. Piaski ze żwirem i piaski.

Na terenie gminy we wschodniej części najwięcej złóż piasków ze żwirem jest w okolicy miejscowości Stożne. Są to złoża: Stożne III, Stożne IV, Stożne II udokumentowane na obszarze występowania piasków, żwirów i glin zwałowych akumulacji szczelinowej oraz Stożne V, Stożne, Stożne VII.

Złoża Stożne II, Stożne III, Stożne IV, Stożne V i Stożne VI zostały udokumentowane w kat. 01 a Stożne posiada kartę rejestracyjną. Nakład w nich stanowi gleba, a w złożu Stożne IV gleba i piasek gliniasty. Złoża Stożne III i Stożne IV zostały wyeksploatowane.

W obrębie formy szczelinowej przykrytej piaskami wodnomorenowymi udokumentowane w kat. C1 złoża piasków „Gorczyce”. Nadkład nad serią złożową stanowi gleba oraz piaski pylaste i glina.

Na obszarze występowania piasków wodnolodowcowych, obok starej nieczynnej odkrywki, znajduje się zarejestrowane złoża piasków i żwirów „Zawady Oleckie”. Nadkład w nim stanowi gleba oraz piasek gliniasty.

2. Iły i gliny ceramiki budowlanej.

W północnej części gminy, w miejscu występowania ilów i glin akumulacji kemowej, udokumentowano dwa złoża ilów ceramiki budowlanej „Guzy”, „Guzy II” i „Guzy III”.

Złoże „Guzy” zostało udokumentowane kartą rejestracyjną w 1982 r. Złoże składa się z dwóch pól o łącznej powierzchni 0,62 ha. Kopalina o miąższości od 0,1 do 3,2 m średnio 2,3 m znajduje się pod nadkładem gleby i gliny o grubości od 0,3 do 1,8 m, średnio 0,4 m. Stosunek grubości nadkładu do miąższości złoża wynosi od 0,09 do 0,30, średnio 0,20. Jakość kopaliny przedstawia się następująco: zawartość margla od 0,01 do 0,95%, średnio 0,27%, woda zarobowa względna od 24,8 do 33,4%, średnio 29,4%. Gotowy produkt jest mrozoodporny i charakteryzują do następujące parametry: skurczliwość suszenia od 6,0 do 8,0%, nasiąkliwość w wyrobach od 14,0 do 19,2%, wytrzymałość na ściskanie od 14,8 do 20,3 MPa, średnio 17,7 MPa przy temperaturze wypалу 900-950 °C.

Złoże „Guzy II” zostało udokumentowane w kat. C1. Powierzchnia jego wynosi 0,71 ha. Serię złożową stanowią iły o miąższości od 1,8 do 3,2, średnio 2,4 m przykryte nadkładem gleby. Złoża „Guzy” i „Guzy II” są suche.

W okolicach miejscowości Stożne, w miejscu występowania ilów zastoiskowych udokumentowano w kat. C1 złoża „Stożne”3 i „Stożne”4.

Złoże „Stożne” składa się z trzech niewielkich pól o łącznej powierzchni 7,90 ha. Średnia miąższość kopaliny wynosi 3,58 m. Nadkład w złożu stanowi gleba o średniej grubości 0,4 m. Stosunek nadkładu do miąższości złoża wynosi 0,1 m. Jakość kopaliny przedstawia się następująco: zawartość margla od 0,028 do 0,380%, średnio 0,303%, woda zarobowa względna średnio 27,73 %. Gotowy produkt jest mrozoodporny i charakteryzują do następujące parametry: skurczliwość suszenia od 6,0 do 11,0%, średnio 6,68%, nasiąkliwość w wyrobach od 12,0 do 20,0%, średnio 17,0%, wytrzymałość na ściskanie od 17,0 do 28,0 MPa, średnio 23,3 MPa przy temperaturze wypалу 900-950 °C.

Złoże „Stożne I” składa się z dwóch pól o łącznej powierzchni blisko 2 ha, w tym pole A: 1,53 ha i pole B: 0,46 ha. Zostało ono częściowo udokumentowane na obszarze złoża: „Stożne”. Kopalina osiąga miąższość od 1,5 do 5,4 m, średnio 3,2 m i znajduje się pod nadkładem gleby piaszczystej o grubości od 0,2 do 0,3 m, średnio 0,23 m. Średni stosunek grubości nadkładu do miąższości złoża wynosi 0,08. Dla udokumentowanej kopaliny określono: zawartość margla: od 0,03 do 0,05%, średnio 0,04% i zawartość ziaren powyżej 2 mm: od 0,75 do 0,81% oraz skurczliwość suszenia otrzymanego produktu wynoszącą od 6,9 do 7,0%. Złoża „Stożne” i „Stożne I” są suche.

Na obszarze występowania piasków wodnolodowcowych, obok starej nieczynnej odkrywki, znajduje się zarejestrowane złożo piasków i żwirów „Zawady Oleckie”. Nakład w nim stanowi gleba oraz piasek gliniasty.

3.2. Warunki klimatyczne

Gmina, położona w dzielnicy mazurskiej, jest jedną z najzimniejszych dzielnic w kraju. Jest to obok terenów górskich, jedna z najchłodniejszych dzielnic klimatycznych Polski. Zima jest mroźna, a wiosna późniejsza i chłodna. Lato charakteryzuje się temperaturami niższymi niż pozostałe części Polski.

Dni z przymrozkami jest rocznie powyżej 130, okres wegetacyjny jest krótki, początek robót polowych przypada w pierwszej dekadzie kwietnia, a przymrozki wiosenne zdarzają się także w połowie maja. Zima stosunkowo długa i surowa. Średni czas trwania zimy termicznej (okres 2 temp. średnią dobową niższą od 0°C) waha się od 90-100 dni. Pokrywa śnieżna zalega długo i pojawia się zwykle na w końcu listopada i zanika na przełomie marca i kwietnia. Średnia liczba dni z pokrywą śnieżną wynosiła w latach (1994-95) 78 dni. Jest to ważny czynnik dla warunków przezimowania zbóż ozimych. Trwała pokrywa śnieżna podnosi walory zimowego krajobrazu i sprzyja turystyce (zwłaszcza narciarskiej). Lato nieznacznie krótsze niż w innych regionach Polski niżowej jest ciepłe, choć ze stosunkowo małą liczbą dni upalnych. Średni czas trwania lata termicznego (okres z temp. średnią

dobową wyższą od 15°C) waha się od 70-80 dni. Dzięki długim dniom w okresie lata notuje się w tym regionie znaczne wartości usłonecznienia, co sprzyja rozwojowi rekreacji.

Opady na terenie gminy Kowale Oleckie są stosunkowo obfite, chociaż niezbyt częste. Suma rocznych opadów cyrkuluje wokół 719mm.

Warunki klimatyczne nie sprzyjają wegetacji roślin, które mają zbyt krótki okres na dorastanie, zbyt wilgotno i zbyt sucho w różnych okresach wegetacji; nie sprzyjają im także ekstremalne temperatury oraz wiatry utrudniające wzrost i powodujące erozję gleb.

3.3. Gleby

Warunki glebowe na terenie gminy wykazują typową dla krajobrazów młodoglacjalnych dużą zmienność przestrzenną, uwarunkowaną głównie przez urozmaiconą rzeźbę i litologię utworów powierzchniowych.

Gleby występujące na terenie gminy Kowale Oleckie posiadają różną przydatność rolniczą w zależności od ich żyzności, głębokości, wilgotności.

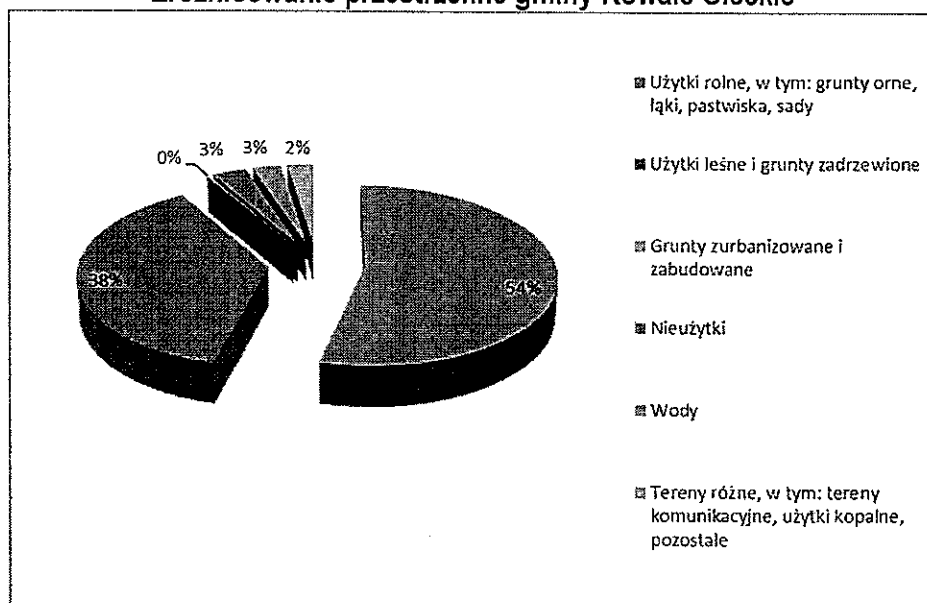
Najlepsze gleby – klasy III oraz IV bonitacyjnej należące do kompleksu 2-ego (pszennego dobrego) i 4-ego (żytniego bardzo dobrego), występują głównie w rejonie miejscowości: Jabłonowo, Sokółki, Guzy, Szeszki, Szwałk, Borkowiny, Chelchy, Kowale Oleckie, Kucze, Górczyce, Drozdowo i Łakiele.

Mniej korzystne gleby, tj. kompleksu 3-ego (pszennego wadliwego) oraz kompleksu 5-ego (żytniego dobrego) występują w rejonie miejscowości: Kowale Oleckie, Jabłonowo, Szwałk, Wężewo, Kucze, Drozdowo, Zawady Oleckie, Szarejki, Monety, Kiljany, Kiljanki, Stożne i Golubie Wężewskie.

Na terenie Wzgórz Szeskich znaczny udział mają czarne ziemie deluwialne oraz gleby bagienne torfowe i mułowo-torfowe. Duża rola procesów erozyjnych, miejscami tworzących formy wąwozów i parowów.

Użytki rolne zajmują 54% powierzchni gminy Kowale Oleckie. Wśród nich dominują grunty orne-68% powierzchni użytków rolnych. Pastwiska zajmują 21%, łąki 11% natomiast sady stanowią ułamek procenta.

Zróźnicowanie przestrzenne gminy Kowale Oleckie

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

3.4. Sieć hydrograficzna

WODY PODZIEMNE

Wody podziemne mają Bardzo ważne zastosowanie dla człowieka. W zależności bowiem od tego jak głęboko pod powierzchnią Ziemi znajdują się jej zasoby możemy wyróżnić wody zaskórne i gruntowe. W przypadku gdy warstwa wodonośna dochodzi do samej powierzchni Ziemi, tworzą się obszary bagienne, które są dla ludzi praktycznie bezużyteczne – jest to przykład wód zaskórnych w ekosystemie. Obszary te praktycznie bezużyteczne dla człowieka, są miejscem występowania rzadkich gatunków roślin i zwierząt, a ich niedostępność powoduje brak zewnętrznej ingerencji człowieka w naturalny charakter tych terenów co pośrednio przyczynia się do zachowania żyjącej tam fauny i flory w warunkach naturalnych. W krajach, gdzie nie uprawia się zbóż, takie podmokłe tereny wykorzystywane są pod uprawy ryżu, który doskonale udaje się w takich warunkach i jest podstawowym składnikiem pożywienia żyjących tam ludzi.

Urbanizacja i postęp technologii w przemyśle, a także gnicie ciał organicznych powoduje, że wody podziemne znajdujące się płytko pod powierzchnią Ziemi, ulegają łatwo zanieczyszczeniu i dlatego często nie nadają się do picia. Natomiast wody znajdujące się głęboko pod Ziemią, nazywane gruntowymi, są zabezpieczone przed zanieczyszczeniami grubą warstwą filtrującą w postaci skał przepuszczalnych lub nieprzepuszczalnych, wobec czego doprowadzane są do jej warstw studnie, które są źródłem wody pitnej dla ludzi.

Kolejnym przykładem wykorzystania wód podziemnych przez człowieka są źródła, czyli naturalny wypływ wody podziemnej na powierzchnię Ziemi, która nigdy nie jest chemicznie czysta, gdyż zawiera pewną ilość rozpuszczonych składników mineralnych. Takie wody powszechnie w obrocie gospodarczym nazywamy mineralnymi i ze względu na ich walory smakowe oraz zdrowotne spożywanie ich jest dzisiaj codziennością dla wielu ludzi. Ponadto mają one duże zastosowanie w lecznictwie, wobec tego w wielu miejscach ich występowania powstały miejscowości kuracyjne.

Znaczenie wód podziemnych jest równie doniosłe co znaczenie wód powierzchniowych. Są one dla wielu ludzi niezbędne dla prawidłowej egzystencji i zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych. W wielu zakątkach Ziemi nie mogłoby istnieć bez nich życie.

Na całym obszarze gminy dominuje czwartorzędowe piętro wodonośne. Poziom wodonośny, który charakteryzuje się naporowym i swobodnie-naporowym zwierciadłem wód podziemnych tworzą utwory piaszczyste o różnych granulacjach i żwiry różnej genezy. Użytkowy poziom wodonośny występuje na zmiennych głębokościach od 15-50 metrów pod powierzchnią terenu.

W obrębie czwartorzędowego poziomu wodonośnego występują wody podziemne klasy IIb (wody o średniej jakości zaliczane do wód wymagających uzdatniania) i nieliczne klasy III (wody, w których stwierdzono przekroczenie wartości dopuszczalnych dla wód do picia).

Występujące wody podziemne są średniej jakości i wymagają uzdatniania. Są również wody, w których stwierdzono przekroczenie wartości dopuszczalnych dla wód do picia. Na obniżenie jakości wód mają wpływ przede wszystkim takie wskaźniki jak – żelazo, mętność i barwa. Mają one pochodzenie naturalne. Obecne w dużych ilościach żelazo (Fe), wraz z towarzyszącym mu manganem (Mn), jest charakterystyczne dla czwartorzędowych osadów wodnolodowcowych. Z obecnością związków Fe i Mn oraz substancji organicznej związane są też mętność i barwa wód.

Analizując budowę geologiczną można stwierdzić, że wody podziemne użytkowych poziomów występują najczęściej pod nieprzepuszczalnymi lub słabo przepuszczalnymi warstwami glin i ilów, stanowiących od powierzchni rodzaj ekranu izolacyjnego. Warstwa wodonośna przykryta jest pakietem glin zwalowych.

Zasoby dyspozycyjne wód podziemnych gminy Kowale Oleckie są częścią zasobów odnawialnych, które można wykorzystywać bez wywierania trwałego, ujemnego wpływu na funkcjonowanie systemu wodnego i jego otoczenia przyrodniczego. Miąższość utworów wodonośnych

przekracza często 20m. Pobór wód jest niewielki, nie wpływa na naturalne krążenie wód a stopień zagospodarowania zasobów dyspozycyjnych dochodzi do kilkunastu procent.

WODY POWIERZCHNIOWE

Zależność człowieka od wody jest tak wielka, że na obszarach pozbawionych wód człowiek żyć nie może. Zależność tę widzimy przede wszystkim w rozmieszczeniu osiedli ludzkich. Wielkie miasta powstają w pobliżu większych zbiorników wód słodkich, gdyż wody źródłane nie wystarczają do zaspokojenia potrzeb znacznej liczby mieszkańców.

Rola słodkich wód lądowych rośnie w miarę wzrostu liczby mieszkańców kuli ziemskiej. Zużywa się jej coraz więcej i do produkcji żywności na obszarach sztucznie nawadnianych, i w przemyśle. Ponieważ zasoby wód słodkich są stałe, a zapotrzebowanie na nie stale rośnie, w wielu krajach odczuwa się już obecnie ostry deficyt wody. Sytuację pogarsza często zła gospodarka, w wyniku której wiele wód powierzchniowych ulega stopniowemu zanieczyszczeniu lub zatruciu. Problem braku wody słodkiej staje się coraz bardziej zauważalny i niektóre kraje czynią duże wysiłki dla opracowania opłacalnych metod odsalania wody morskiej – przykładowo Malta i Arabia Saudyjska obecnie korzystają z takich technologii.

Wody powierzchniowe są ważnym elementem różnorodności krajobrazowej terenu, decydują o funkcjonowaniu i bogactwie ekosystemów, mają znaczenie społeczne i zdrowotne.

Wody powierzchniowe, w formie jezior, rzek lub zbiorników małej retencji wodnej, w istotny sposób wpływają na atrakcyjność turystyczną przestrzeni geograficznej. Duże znaczenie dla ewentualnego rozwoju turystyki wypoczynkowej, aktywnej czy kwalifikowanej (żeglarstwo, kajakarstwo, typ kąpielowo-plażowy) ma powierzchnia akwenów oraz stan czystości ich wód.

SIEĆ RZECZNA

Obszar gminy Kowale Oleckie w przeważającej części znajduje się w dorzeczu Biebrzy (zlewisko Wisły) i na niewielkim obszarze w dorzeczu Pregoly (zlewisko Zalewu Wiślanego).

Na terenie gminy Kowale Oleckie brak jest większych cieków powierzchniowych. Do najważniejszych należą ciek: Jarka i Elk (zwana Czarną Strugą), Mazurka oraz Jegrznia (Lega), a także strumień płynący po wschodnim obrzeżu Puszczy Boreckiej.

Rzeka Czarna Struga

Rzeka Czarna Struga jest prawobrzeżnym dopływem Biebrzy. Rzeka wypływa koło miejscowości Siedliska, około 12km na południe od Gołdapi i płynie w kierunku południowym.

Rzeka Czarna Struga jest odcinkiem rzeki Elk, która przepływając przez szereg jezior: Szwałk Wielki, Piłwąg, Łażno, Litygajno, Łaśmiady, Straduny, Maleckie (Olówka) i Elckie zmienia kilkakrotnie nazwę (Czarna Struga, Łażna Struga, Elk) uchodząc do Biebrzy.

Rzekę Elk można traktować jako punkt wyjściowy interesującego szlaku wodnego Elk- Biebrza- Narew- Bug- Wisła. Rzeka Elk odwadnia kilkanaście większych i mniejszych jezior, dlatego jako swoisty labirynt może służyć kajakarzom.

Rzeka Jarka

Rzeka Jarka jest źródłową strugą Gołdapy. Źródła tej rzeki znajdują się na terenie gminy Kowale Oleckie w okolicy Monety. Źródłiska są zasilane wodami jeziora Czarnego przy południowo-wschodniej granicy gminy.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Rzeka Lega

Rzeka Lega będąca odcinkiem rzeki Jegrznicy, jest prawobrzeżnym dopływem Biebrzy, ciekim IV rzędu. Źródła Legi w obszarze gminy Kowale Oleckie zlokalizowane są na północny- zachód od wsi Szarejki.

Rzeka Mazurka

Rzeka Mazurka płynąca w zachodniej części gminy Kowale Oleckie. Będąca dopływem jeziora Łażno, do którego uchodzi w południowo - wschodniej jego części.

Pozostałe drobne cieki nie mają nazw. Wszystkie cieki mają duże znaczenie krajobrazowe, odwodnieniowe terenów zabagnionych oraz w systemie powiązań melioracyjnych.

ZBIORNIKI WODNE

Zbiorniki wodne odgrywają one bardzo dużą rolę w przyrodzie i życiu gospodarczym. Są ważnymi zbiornikami retencyjnymi oddziałującymi na lokalny klimat, stanowią środowisko życia roślin i zwierząt, dostarczają wody dla celów komunalnych i przemysłowych oraz mają duże walory rekreacyjne.

Na skutek działalności człowieka, w wyniku splotu nadmiaru substancji organicznej do jezior, możliwości ich samooczyszczenia się zostały przekroczone i obecnie materia organiczna zalega na dnie zbiorników w formie osadów. Początkowo zachodzą procesy tlenowego jej rozkładu, a po wyczerpaniu tlenu w strefie przydennej tworzą się tzw. strefy beztlenowe, gdzie jednym z produktów rozkładu materii organicznej jest toksyczny siarkowodor. Jest to bezpośrednią przyczyną zamierania życia organizmów tlenowych – roślin naczyniowych, ryb i glonów.

Przyrodnicza i gospodarcza rola jezior:

- duże znaczenie klimatyczne wpływające łagodząco na otoczenie,
- główny dostawca pary wodnej nad ładami,
- naturalne zbiorniki retencyjne,
- jeziora przepływowe regulują odpływ wód, pomagają przeciwdziałać powodziom i nadmiernym obniżaniu stanu wód podczas suszy,
- ekosystem w klimatach lokalnych,
- od czasów prehistorycznych ośrodki skupiska ludności,
- wykorzystywane jako drogi komunikacyjne,
- bogate życie organiczne jako źródło żywności,
- powstają ośrodki wypoczynkowe oraz ośrodki sportów wodnych,
- zasoby wód dla przemysłu i gospodarki komunalnej.

Gmina charakteryzuje się występowaniem małej ilości jezior. Większe ich skupienie występuje jedynie w południowo-zachodniej części gminy. Występujące na terenie gminy jeziora są pochodzenia rynnowego, przepływowe. Do największych należą m.in. Szałk Mały, Szałk Wielki, Piłwąg.

Jezioro Piłwąg jest niewielkim zbiornikiem, położonym w górnym odcinku biegu rzeki Ełk. Zbiornik jest płytki, polimiktyczny, o nieregularnym kształcie. Posiada 3 wyspy. Powierzchnia dna mało urozmaicona. Zlewnia bezpośrednia zajmuje 73,1 ha i jest całkowicie zalesiona. Brzegi jeziora nie są zagospodarowane pod względem turystyczno-rekreacyjnym, nie posiada zabudowy wiejskiej.

Podstawowe dane morfometryczne:

- powierzchnia zwierciadła wody: 135,1ha
- głębokość maksymalna: 3,6m
- głębokość średnia : 1,5m

- objętość jeziora: 2025,3 tys m³
- powierzchnia zlewni całkowitej: 82,0 km²

Formy ochrony:

- Obszar chronionego krajobrazu Puszczy Boreckiej
- Rezerwat „Mazury”
- Strefa ciszy

Ze względu na niekorzystne cechy morfometryczne (niewielka głębokość, intensywna wymiana wody) jezioro Pilwąg określono jako bardzo łatwo ulegające degradacji.

Jezioro Szwałk Mały hydrologicznie jest związane z górnym odcinkiem rzeki Elk. Woda z jeziora odpływa do jeziora Szwałk Wielki, przez które przepływa Czarna Struga. Jedynym ciekim dopływającym do zbiornika jest rów melioracyjny, płynący z rejonu miejscowości Szwałk. Jezioro Szwałk Mały jest jeziorem wydłużonym, o niewielkiej powierzchni. Dno płaskie, mało urozmaicone, skłania się ku niewielkiemu zagłębieniu w rejonie brzegu północno- wschodniego. Brzegi zbiornika są strome, ławica przybrzeżna wąska. W obrębie zlewni bezpośredniej, zajmującej 85,8 ha, nie ma większych skupisk zabudowy gospodarskiej. Lasy występujące głównie przy brzegu zachodnim, stanowią około 56% powierzchni. Grunty orne pokrywają nieco ponad 12% jej obszaru, nieużytki- 19,5%, a użytki zielone- 10%. Przy brzegu północnym jeziora znajduje się miejscowość Szwałk. Jezioro jest umiarkowanie wykorzystywane do celów rekreacyjnych. Na brzegu południowym i zachodnim znajduje się kilka zabudowanych działek rekreacyjnych.

Podstawowe dane morfometryczne:

- powierzchnia zwierciadła wody 70,4ha
- głębokość maksymalna: 6,7m
- głębokość średnia: 4,3m
- objętość jeziora: 3016,8 tys m³
- powierzchnia zlewni całkowitej: 3,5km²

Formy ochrony:

- Obszar chronionego krajobrazu Puszczy Boreckiej
- Strefa ciszy

Jezioro Szwałk Wielki jezioro o powierzchni zwierciadła 2,24 km², maksymalnej głębokości 11 m, objętości 10505,8 tys. m³ położone w pobliżu wsi Szwałk na północ od jeziora Jezioro Łażno. Jezioro ma na ogół brzegi niskie i rozciąga na przestrzeni około 4 km.

Formy ochrony:

- Obszar chronionego krajobrazu Puszczy Boreckiej
- Strefa Ciszy

Do mniejszych zbiorników powstałych w zagłębieniach terenu w Gminie Kowale Oleckie należą jeziora:

- Czarne Jezioro- jezioro położone na wschód od wsi Monety;
- Jezioro Ślępak- jezioro położone ok. 1,5 km na zachód od wsi Zawady;
- Jezioro Rdzawe- jezioro po większej części osuszone, położone między wsiami Rdzawe a Jabłonowo.

W zlewni Pregoly jest jedynie jezioro Czarne, zasilające rzekę Jarkę, w zlewni Biebrzy są m.in. jeziora Szwałk Mały, Szwałk Wielki, Piłwag.

Ponadto do południowo- zachodniej granicy gminy przylegają brzegi jeziora Łażno i jeziora Litygajno położone na obszarze gminy Świętajno.

Jakość wód powierzchniowych

Do czynników wpływających na jakość wód powierzchniowych należą uwarunkowania naturalne, takie jak warunki klimatyczne i hydrologiczne, czy zdolność samooczyszczania oraz zanieczyszczenia antropogeniczne. Znaczną część zanieczyszczeń trafiających do wód powierzchniowych stanowią zanieczyszczenia obszarowe. Źródłem tych zanieczyszczeń jest przede wszystkim:

- rolnictwo, co wynika głównie z faktu stosowania nawozów sztucznych i naturalnych (np. gnojowica), a także środków ochrony roślin (obecnie w ilościach malejących),
- hodowla zwierząt poprzez niewłaściwe składowanie obornika i gnojowicy oraz ich niewłaściwe, zbyt duże lub zbyt częste stosowanie na polach,
- niedostateczna infrastruktura odprowadzająca ścieki bytowo – gospodarcze, zwłaszcza w miejscowościach korzystających z wodociągów oraz na obszarach rekreacji, zarówno zbiorowej jak i indywidualnej, usytuowanych w sąsiedztwie jezior.

Do zanieczyszczeń punktowych, stwarzających bardzo poważne zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych należą przede wszystkim:

- bezpośrednie zrzuty surowych ścieków bytowo – gospodarczych do cieków wodnych (na nieskanalizowanych obszarach);
- zrzuty niedostatecznie oczyszczonych ścieków (nieodpowiadających warunkom pozwolenia wodnoprawnego);

Monitoring wód powierzchniowych

Podstawowym celem monitoringu wód powierzchniowych, stosownie do zapisów art. 155a ustawy Prawo wodne, jest pozyskanie informacji o stanie wód w dorzeczach dla potrzeb planowania w gospodarowaniu wodami oraz oceny osiągania celów środowiskowych. Badania prowadzone były w nowym systemie dostosowanym do wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej (Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 roku, ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej), nakładającym obowiązek osiągnięcia dobrego stanu wód do 2015 roku.

Wszystkie badane jednolite części wód były oceniane pod kątem spełnienia wymagań dla obszarów chronionych. Badania jednolitych części wód, objętych programem badań dla obszaru chronionego wyznaczonego ze względu na potrzebę oceny rzek przeznaczonych do bytowania ryb, wykonywano co miesiąc zgodnie z zakresem określonym w rozporządzeniu z dnia 4 października 2002 roku w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych.

Poniżej przedstawiono jednolite części wód badane w 2012 r. w ramach monitoringu diagnostycznego dotyczące:

Czarna Struga

Elk (Łażna Struga, Czarna Struga) - Czerwony Dwór – 98,8 km

Elementy biologiczne, które były badane to: fitoplankton (IFPL), fitobentos (IO), wskazujące I klasę jakości oraz makrofity (MIR) oraz makrobezkręgowce bentosowe (MMI), które mieściły się w granicy II klasy i między innymi decydowały o stanie ekologicznym.

Analizowane w wyżej wymienionym punkcie wskaźniki fizykochemiczne w większości spełniały kryteria I klasy jakości. Pozostałe wskaźniki tj.: ChZT-Mn, zasadowość ogólna oraz azot Kjeldahla nie przekroczyły norm II klasy. Wynik OWO, nie został przyjęty do oceny, ponieważ podwyższona wartość OWO wynika z naturalnych warunków (otoczenie bagienne – leśne) oraz pozostałe elementy fizykochemiczne i biologiczne zdecydowanie wskazywały na dobry stan ekologiczny.

Spośród badanych substancji priorytetowych nie stwierdzono przekroczeń w jednolitej części wód. Na tej podstawie stan chemiczny określono jako dobry.

Woda w punkcie pomiarowo-kontrolnym spełniała wymagania dla obszarów ochrony gatunków ryb (wody przeznaczone do bytowania ryb), obszarów chronionych, będących jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych oraz dla obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych.

Klasyfikacja jednolitej części wód

Stan punktu pomiarowo-kontrolnego w Czerwonym Dworze a zarazem jednolitej części wód Elk (Łażna Struga) do wypływu z jeziora Litygajno oceniono jako **dobry**.

Lega

Jegrznia (Lega) – powyżej Jez. Olecko Wielkie – 100,8 km

Badanymi elementami biologicznymi były trzy wskaźniki. Fitobentos (IO) oraz makrofity (MIR) mieściły się w granicach II klasy jakości. Natomiast makrobezkręgowce bentosowe (MMI) wskazywały III klasę ale do oceny ogólnej przyjęto II klasę ponieważ MMI był bliski granicy II klasy, ponadto pozostałe elementy biologiczne i fizykochemiczne zdecydowanie wskazywały na dobry stan ekologiczny.

Badania wody z 2012 roku w punkcie wykazały, że większość wskaźników fizykochemicznych nie przekraczała granicy I klasy jakości. Natomiast ChZT-Mn, OWO, zasadowość ogólna, azot Kjeldahla oraz węglowodory ropopochodne należące do specyficznych zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych, mieściły się w normie II klasy.

Chemiczne wskaźniki jakości wód (substancje priorytetowe) występowały na niższym poziomie niż dopuszczalne normy. Na tej podstawie stan chemiczny wody określono jako dobry.

Rzeka spełniała wymagania obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych.

Klasyfikacja jednolitej części wód

Stan jednolitej części wód w punkcie Jegrznia (Lega) od źródeł do wpływu do jez. Olecko Wielkie oceniono jako **dobry** z uwagi na brak przekroczenia norm wśród elementów fizykochemicznych i biologicznych oraz chemicznych.

W 2012 r., ocenę stanu ekologicznego i stanu chemicznego wód jezior Pilwąg i Szwałk Mały przeprowadzono w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz. U. 2011.257.1545), przy czym, zgodnie z projektem nowelizacji rozporządzenia, w ocenie biologicznej chlorofil został zastąpiony przez multimetriks fitoplanktonowy PMPL oraz zweryfikowano granice klas wskaźnika makrofity i fitobentosowego. Ocena stanu ekologicznego oparta jest przede wszystkim na elementach biologicznych (fitoplankton, fitobentos i makrofity), którym nadaje się jedną z pięciu klas jakości wód:

- klasę I, oznaczającą bardzo dobry stan ekologiczny,
- klasę II, oznaczającą dobry stan ekologiczny,
- klasę III, oznaczającą umiarkowany stan ekologiczny,
- klasę IV, oznaczającą słaby stan ekologiczny,

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

- klasę V, oznaczającą zły stan ekologiczny.

Piłwąg

Ocena stanu ekologicznego i chemicznego

Elementy biologiczne oceniono w oparciu o wyniki badań fitoplanktonu, fitobentosu i makrofity.

Wyniki badań fitoplanktonu wskazywały na znaczną produkcję pierwotną w jeziorze Piłwąg. Wartość biomasy fitoplanktonu była najniższa w kwietniu (5,92 mg/l), a najwyższa w sierpniu (18,92 mg/l). Wczesnym latem i jesienią biomasa wynosiła około 13 mg/l. Wiosną w strukturze taksonomicznej fitoplanktonu największy udział miały złoto wiciowce (50%). W większej ilości obecne były również okrzemki (18%) i kryptofity (19%). W czerwcu pojawiły się sinice, które stanowiły 63% biomasy. W strukturze taksonomicznej sierpniowych badań fitoplanktonu nadal dominowały sinice. Jesienią, przy biomase 13,09 mg/l, znowu wzrosła ilość okrzemek. Wartość multimetriksa fitoplanktonowego (3,27) wskazywała na IV klasę jakości wody.

W okresie letnim przeprowadzono badania fitobentosu okrzemkowego. Wartość liczbowa multimetrycznego indeksu okrzemkowego IOJ, wynosząca 0,872, odpowiadała I klasie jakości.

Badanie makrofity przeprowadzono w lipcu 2012 roku. Prace wykonywano w obrębie 15 transektów. Średnie pokrycie transektów roślinnością wynosiło 75%, a średnia głębokość występowania zbiorowisk roślinnych sięgała 2,2 m. Roślinność w jeziorze zajmowała 78,7 ha, co stanowiło 58,3% powierzchni całego zbiornika. W strukturze fitolitoralu największy udział miały helofity (51,3%) i nymfeidy (36,2%). Elodeidy, z przewagą rdestnicy polyskującej i rogatka sztywnego, stanowiły 12,5% powierzchni pokrytej roślinnością. Nie stwierdzono obecności ramienic w jeziorze. Wartość makrofitycznego wskaźnika stanu ekologicznego (ESMI= 0,435) odpowiadała II klasie i wskazywała na stan ekologiczny dobry.

Wszystkie badane wskaźniki fizykochemiczne mieściły się w normach dobrego stanu ekologicznego wody. Nie stwierdzono w zbiorniku deficytów tlenowych.

Jezioro Piłwąg zakwalifikowano do **stanu ekologicznego słabego**, jedynie ze względu na wartość multimetriksa fitoplanktonowego.

Analiza wyników badań substancji priorytetowych oraz innych substancji zanieczyszczających w jeziorze wykazała, że żaden chemiczny wskaźnik nie przekraczał ustalonej dla niego wartości granicznej. Badana jednolita część wód osiąga **stan chemiczny dobry**.

Stan jednolitej części wód – jezioro Piłwąg – oceniono jako zły.

Szwalk Mały

Ocena stanu ekologicznego i chemicznego

Elementami biologicznymi wziętymi pod uwagę w ocenie były: fitoplankton, fitobentos i roślinność naczyniowa.

Wyniki badań fitoplanktonu wskazywały na podwyższoną trofę wód badanego akwenu. Biomasa fitoplanktonu w okresie wiosennym wynosiła 12,65 mg/l i składała się głównie ze złotowiciowców (47%), kryptofity (18%) i okrzemek (16%). Wczesnym latem biomasa obniżyła się do 9,89 mg/l. Grupą dominującą w tym czasie były sinice (84%). W okresie stagnacji letniej nastąpiły wyraźne zmiany strukturalne w składzie fitoplanktonu i obniżyła się biomasa do 5,10 mg/l. Sinicom, które stanowiły 38% biomasy, towarzyszyły głównie okrzemki (22%) i bruzdnice (16%). Jesienią zdecydowanie wzrosła ilość okrzemek (59%). Wzrosła również biomasa (11,90 mg/l). Multimetriks fitoplanktonowy, równy 2,97, wskazywał na III klasę jakości wody.

W okresie letnim przeprowadzono badania fitobentosu okrzemkowego. Wartość indeksu okrzemkowego IOJ wyniosła 0,860 i mieściła się w granicach I klasy.

Badania makrofity jeziora Szwalk Mały wykonano w lipcu 2012 roku. Prowadzono je na 12 transektach. Maksymalna głębokość, na jakiej notowano zbiorowiska, sięgała 3,5 m, a średnia głębokość ze wszystkich transektów wynosiła 2,9 m. Średnie pokrycie roślinnością w obrębie transektów nie przekraczało 76%. Roślinność porastała powierzchnię 11,7 ha, co stanowiło 17% powierzchni zbiornika. W obrębie fitolitoralu wyróżniono 3 grupy ekologiczne: helofity (51,7%), nymfeidy (35,5%) oraz elodeidy (12,8%). Nie stwierdzono obecności ramienic. Strefę szuwaru reprezentowała

głównie trzcina pospolita i tatarak. Łąki podwodne były zdominowane przez rogatka sztywnego i wywłócznika kłosowego. Formy pływające, głównie grzybień biały i grązel żółty, tworzyły malownicze skupiska na powierzchni wody. Wartość makrofitowego wskaźnika stanu ekologicznego (ESMI= 0,545) odpowiadała II klasie jakości i wskazywała na dobry stan ekologiczny.

Spośród badanych elementów fizykochemicznych stężenie tlenu latem nad dnem (0,2 mg O₂/dm³) i widzialność krążka Secchiego (1,4 m) nie spełniały norm stanu ekologicznego dobrego. Pozostałe parametry wskazywały na stan dobry.

Klasyfikacja stanu ekologicznego jednolitej części wód w oparciu o elementy biologiczne i fizykochemiczne wskazywała na **III klasę jakości** wód jeziora Szwałk Mały, **stan umiarkowany**.

Analizując wyniki pomiarów substancji priorytetowych oraz innych substancji zanieczyszczających w jeziorze stwierdzono, że żaden chemiczny wskaźnik nie przekracza wartości granicznej. Badana jednolita część wody osiąga **stan chemiczny dobry**.

Stan jednolitej części wód – jezioro Szwałk Mały – oceniono jako zły.

3.5. Flora

Szata roślinna gminy Kowale Oleckie jest urozmaicona. Flora liczy ponad tysiąc gatunków roślin naczyniowych, około 250 gatunków mszaków, około 200 gatunków porostów i ponad 1000 gatunków grzybów.

Dominującą formę stanowią lasy, które zajmują 9 406,5 ha. Stanowi to około 37,4% powierzchni gminy (dla porównania, średnia dla województwa warmińsko-mazurskiego wynosi 30,9%). Charakterystyczną ich cechą jest dominujący udział świerka w lasach oraz duży udział gatunków borealnych. Stanowią one przede wszystkim zwarty kompleks Puszczy Boreckiej, skoncentrowany w zachodniej części oraz mniejsze powierzchnie usytuowane na wschodzie i północy gminy. Urozmaicona rzeźba terenu powoduje występowanie dużej ilości drobnopowierzchniowych obszarów siedlisk wilgotnych, na przemian z siedliskami świeżymi – głównie lasu świeżego i lasu mieszanego świeżego, z udziałem boru mieszanego świerkowego.

Najcenniejszą szatą roślinną dysponują obszary chronione w sposób prawny, które zachowały wiele walorów zbiorowisk naturalnych.

Pośród roślin występuje wiele gatunków chronionych, w tym m.in.: miesięcznica trwała, złoć mała, kokorycz pusta, wydmuchrzyca zwyczajna, stokłosa, kokoryczka okółkowa, podkolan zielonawy, przetacznik górski, czartawa pośrednia, wawrzynek wilczczyko, barwinek pospolity, wierzba lapońska, pomocnik baldaszkowaty, skrzyp olbrzymi, rosiczka okrągłolistna. Licznie występują gatunki z rodziny storczykowatych – będące pod ścisłą ochroną – jak kruszczyk błotny i szerokolistny, gnieźnik leśny, storczyk szerokolistny, krwisty, kukawka i męski, listera jajowata.

Na terenie gminy występuje łącznie kilkadziesiąt gatunków roślin chronionych, z czego większość to rośliny zielne. Duży udział chronionych gatunków roślin związany jest z torfowiskami i obszarami podmokłymi, dlatego szczególnie ważna jest potrzeba zachowania tych siedlisk. Cenne są też zbiorowiska roślinności wodnej i szuwarowej, a także leśnej.

Lasy

Lasy zajmują w gminie Kowale Oleckie ok. 37% powierzchni ogólnej, z czego część stanowi zwarty kompleks Puszczy Boreckiej, a pozostałą część stanowią mniejsze powierzchnie leśne usytuowane na wschodzie i północy. W skali kraju, gmin o podobnym udziale lasów w strukturze użytkowania przestrzeni jest niewiele, gdyż lesistość Polski sięga zaledwie 28%. Stąd rola lasów w gospodarce gminy powinna być szczególna i w przyszłych koncepcjach rozwoju, bardziej eksponowana i wykorzystywana. Lasy w gminie stanowią zwarty kompleks Puszczy Boreckiej skoncentrowany w zachodniej części oraz mniejsze powierzchnie usytuowane na wschodzie i północy gminy.

Pod względem geomorfologicznym obszar Puszczy Boreckiej na terenie gminy wyróżnia się urozmaiconym krajobrazem morenowym z licznymi głębokimi dolinami (rezerwat Lipowy Jar) i dużymi jeziorami: Szwałk Wielki, Piłwag.

Na terenie Puszczy dobrze rozwinięta jest sieć rzeczna. Dobrze rozwiniętym ciekim przepływającym przez teren puszczy jest Czarna Struga natomiast obniżenia zajęte są przez bagniste typy lasu lub przez otwarte mokradła.

W skład kompleksu leśnego Puszczy Boreckiej wchodzi lasy liściaste i mieszane z dużym udziałem gatunków borealnych. Największy udział wśród siedlisk leśnych zajmują grądy w różnych odmianach- lasy liściaste i mieszane z dominującymi gatunkami drzew, tj: dąb, grab, lipa, świerk, jesion. Duże przestrzenie zajmują również drzewostany świerkowe rosnące na siedlisku lasowym. Rzeźba terenu jest mocno zróżnicowana, obniżenia zajęte są przez bagniste typy lasu lub przez otwarte mokradła charakterystyczne dla Puszczy Boreckiej.

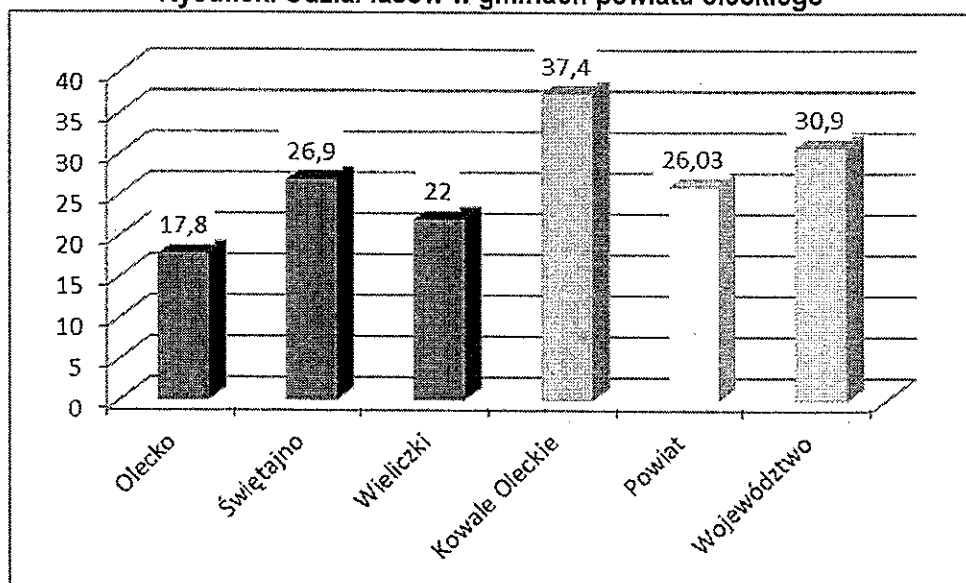
W puszczy znajduje się wiele śródleśnych łąk, niektóre z nich są silnie zawilgocone, szereg drzewostanów puszczańskich ma naturalny charakter.

Puszcze Borecką odwadniają liczne bezimienne rzeczki w większości należące do zlewni rzeki Elk, dopływu Biebrzy i tylko niewielki jej obszar jest odwadniany przez cieki wpadające do rzeki Gołdapi oraz należące do zlewni Wielkich Jezior Mazurskich. Na obszarze Puszczy znajduje się wiele drobnych zbiorników wodnych i kilka niewielkich jezior, na jej południowo- wschodnim w granicach gminy znajduje się zespół jezior: Piłwag, Szwałk Wielki i Szwałk Mały.

Najstarsze i najciekawsze fragmenty Puszczy są wyłączone z użytkowania i objęte ochroną. Na terenie gminy znajduje się rezerwat Lipowy Jar, Mazury, Wyspa na jeziorze Szwałk Wielki oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy Boreckiej.

Puszcza Borecka jest ostoją ptactwa o znaczeniu europejskim. Wchodzi w skład obszarów specjalnej ochrony ptaków jak również obszarów specjalnej ochrony siedlisk. Z uwagi na cenne walory krajobrazowe i przyrodnicze powstał projekt utworzenia Parku Krajobrazowego Puszczy Boreckiej.

Rysunek. Udział lasów w gminach powiatu oleckiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Do podstawowych zagrożeń oddziałujących na lasy na terenie gminy należą:

- zanieczyszczenia powietrza;
- zagrożenia pożarowe;
- obniżanie poziomu wód gruntowych;
- presja turystyczna.

Jako potencjalne zagrożenia należy również wymienić:

- szkody powodowane przez owady;
- szkody powodowane przez patogeniczne grzyby;
- szkody powodowane przez zwierzęta łowne;

Potencjalne zagrożenia flory

Obszary chronione, jak również uprawy rolne na terenie gminy są poddawane następującym zagrożeniom i degradacji:

- wypalanie traw i osuszanie terenów;
- zmiana łąk kośnych i pól na monokultury roślin pastewnych i zbożowych;
- zanieczyszczenia powiązane z ruchem komunikacyjnym;
- zanieczyszczenia pyłowe ze źródeł niskiej emisji i emiterów przemysłowych
- zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych w następstwie eutrofizacji cieków wodnych i jezior;
- niezrekultywowane wyrobiska poeksploatacyjne kruszywa naturalnego;
- zanieczyszczenia punktowe z dzikich wysypisk śmieci, które powodują zmianę siedlisk a w następstwie przekształcenie roślinności;
- niszczenie siedlisk przez ich zamianę na tereny zamieszkałe, drogi itp.

3.6. Fauna

Zróznicowane środowiska, duże powierzchnie leśne, otwarte przestrzenie, brak zasadniczych przeszkód terenowych sprawiają, że obszar gminy posiada dogodne warunki do swobodnego przenikania różnych elementów faunistycznych. Większość zwierząt pospolitych występujących w Polsce, reprezentowanych jest również na tym terenie.

Z większych zwierząt występują tu m.in.: łos, jeleń szlachetny, sarna i dzik; z drapieżników: lis, tchórz, jenot, kuna domowa (kamionka) i leśna, gronostaj, łasica oraz borsuk. Pospolite są zając i królik.

Na terenie gminy występują również unikatowe w skali kraju i Europy gatunki, w tym wpisane do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt: ryś, smużka, wilk, żubr. Dość liczna jest populacja bobra. W ciągu ostatnich lat znacznie zwiększyła się też liczebność wydry.

Drobne gryzonie reprezentują m. in. mysz polna, normica ruda i polnik zwyczajny, z większych wymienić można wiewiórkę, piżmaka, i karczownika.

Spośród nietoperzy występuje około połowa gatunków notowanych w kraju. Spotykane ssaki owadożerne to: jeż europejski, ryjówka aksamitna i malutka, kret, rzęsorek rzeczek.

Bardzo bogaty i urozmaicony jest świat ptaków. Występują m.in.: kaczki: krzyżówka, cyranka, cyraneczka, podgorzałka, tracz nurogęś, płaskonos, czernica, świstun, lodówka, gagoł, gęś krótkodzioba; kormoran i mewy: śmieszka, pospolita i żółtonoga.

Ponadto można spotkać: perkozy, siewieczką rzeczną, czajkę, brodziec krwawodziobego, rybitwę czarną, żurawia, kraszkę, zielonkę, zimorodka, łabędzia niemego, bociana białego i czarnego, nura czarnoszyjego czy czaplę siwą.

Na polach i łąkach występują m.in. kuropatwy, bażanty i przepiórki.

Z ptaków drapieżnych występują m.in.: jastrząb, myszolów, krogulec, pustułka, rybołów, kania ruda i czarna, błotniak stawowy, błotniak zbożowy oraz orlik krzykliwy i bielik. Z sów spotkać można: sowę uszatą, płomykówkę, puszczyka, pójdzkę. Spośród ptaków leśnych licznie reprezentowane są: dzięcioły: czarny, duży, zielony i dzięciołek, a poza tym gil i dziwonia.

Wśród występujących tu gadów najliczniejsze są jaszczurki: zwinka, żyworódka i padalec. Z węży obecne są: zaskroniec i żmija zygzakowata. Występuje również żółw błotny.

Przedstawicielami płazów są: kumak nizinny, rzekotka drzewna, grzebiuszka ziemna, ropucha zielona i paskówka, traszka zwyczajna i grzebieniasta. Występują również pospolite gatunki żab i ropuch (żaba zielona, trawna, ropucha szara).

W wodach powierzchniowych powszechnie występują znane ryby: szczupak, okoń, sandacz, jazgarz, płoć, wzdregę, leszcz, krap, karp, lin, karaś, węgorz, kleń, jaź, miętus, ukleja, słonecznica, ciernik, cierniczek itd. W większych i głębszych jeziorach występują głąbielowate: sieja i sielawa.

Fauna bezkręgowców jest bogata i stosunkowo dobrze poznana. Spotykanymi przedstawicielami rzadkiej entomofauny są m.in.: paż królowej, paż żeglarz, jelonek rogacz, rohatyniec nosorożec, kozioróg dębosz.

Dla świata zwierzęcego występującego na terenie gminy, zwłaszcza zwierząt dziko żyjących największym zagrożeniem ich egzystencji i dalszego rozwoju są:

- kłusownictwo – mogące przyczynić się do niekontrolowanego (gwałtownego) zmniejszenia się populacji poszczególnych gatunków;
- pożary lasów;
- wypalanie traw;
- rozwój przemysłu – powodującego pogorszenie się ogólnego stanu środowiska;
- rosnąca liczba inwestycji w miejscach atrakcyjnych krajobrazowo, szczególnie w sąsiedztwie jezior.

Dla zwierząt wodnych, ryb oraz urozmaiconej i licznie reprezentowanej grupy ptaków, żerujących i gniazdujących głównie w dolinach rzek oraz w rejonie jezior, a także dla gatunków gadów, występujących na omawianym obszarze poważnym zagrożeniem są:

- zanieczyszczenia wód powierzchniowych (ściekami bytowymi i gnojowicą);
- nieprawidłowe stosowanie środków ochrony roślin i nawozów (szczególnie w rejonie jezior oraz rzek).
- zmienności i niedobory stanu wód.

3.7. Ochrona przyrody

Zgodnie z obowiązującą aktualnie Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody celem ochrony przyrody w Polsce jest:

- utrzymanie stabilności ekosystemów i trwałości procesów ekologicznych;
- zachowanie różnorodności biologicznej, w tym zapewnienie ciągłości istnienia wszystkich gatunków roślin, zwierząt i grzybów wraz z ich siedliskami;
- ochrona walorów krajobrazowych, zadrzewień oraz zieleni w miastach i wsiach;
- utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody;
- zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego;
- kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody poprzez działalność edukacyjną, informacyjną i promocyjną.

W obowiązującym w Polsce prawie ochrona przyrody regulowana jest przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. W jej rozumieniu ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody tj.:

- dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów;
- roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową;
- zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia;
- siedlisk przyrodniczych;

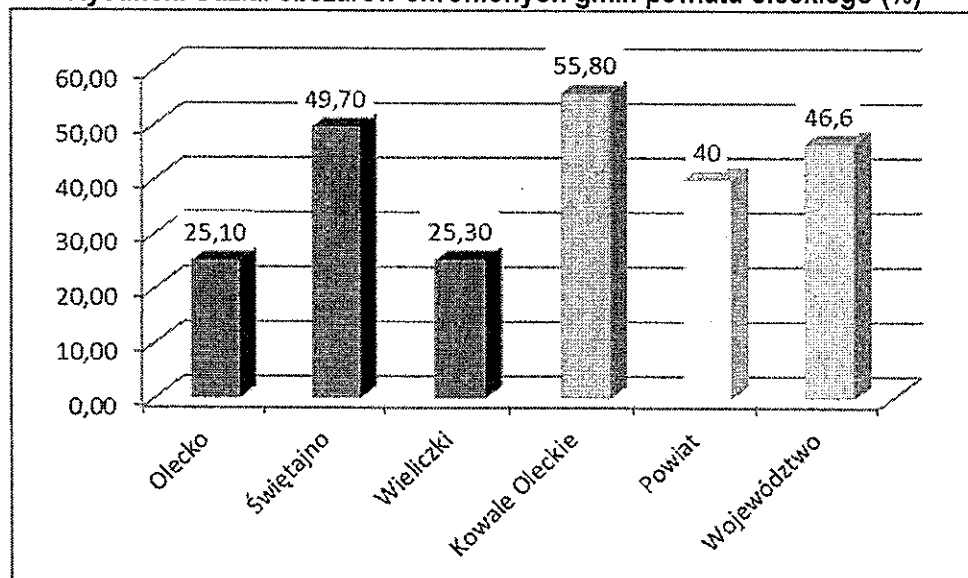
- siedlisk roślin, zwierząt i grzybów zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych;
- tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt;
- krajobrazu;
- zieleni w miastach i na wsiach;
- zadrzewień.

W Polsce wyróżniamy następujące formy ochrony: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Środowisko przyrodnicze gminy, a zwłaszcza dziko żyjące zwierzęta i rośliny są pod nieustannym wpływem czynników, które przyczyniają się do zagrożenia, zubożenia i w konsekwencji do ograniczenia występowania oraz zaniku licznych gatunków roślin i zwierząt na obszarach swojego naturalnego zasięgu. Te niekorzystne zjawiska trzeba w miarę możliwości ograniczać, a nawet likwidować. Działania przyczyniające się do ochrony i zachowania środowiska przyrodniczego muszą odbywać się na wielu płaszczyznach, także w postaci działań ochronnych o charakterze konserwatorskim, znajdujących swój wyraz w tworzeniu w skali poszczególnych gmin, regionów i całego kraju racjonalnej sieci obszarów chronionych.

Występujące formy ochrony stosowanej w gminie to: rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody i obszary Natura 2000.

Rysunek. Udział obszarów chronionych gmin powiatu oleckiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

1) Rezerваты

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Przedmiotem ochrony może być całość przyrody na terenie rezerwatu lub szczególne jej składniki:

- fauna
- flora
- twory przyrody nieożywionej

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Cały rezerwat albo jego części mogą podlegać ochronie ścisłej, ochronie czynnej lub ochronie krajobrazowej. Ochrona ścisła polega na nieingerencji w naturalne procesy, ochrona czynna dopuszcza wykonywanie zabiegów ochronnych (np. usunięcie drzew zacieniających stanowisko cennego gatunku rośliny), a ochrona krajobrazowa polega na prowadzeniu gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej w sposób uwzględniający potrzeby przedmiotu ochrony. Rezerwaty zalicza się do rezerwatowych (obszarowych) form ochrony przyrody.

Rezerwat ustanawiany jest na mocy zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, które określa jego nazwę, położenie, przebieg granicy, otulinę (jeżeli została wyznaczona), cele ochrony oraz rodzaj, typ i podtyp rezerwatu przyrody, a także sprawującego nadzór nad rezerwatem. Likwidacja lub zmniejszenie rezerwatu jest możliwe wyłącznie w przypadku bezpowrotnej utraty jego wartości przyrodniczych. W Polsce jest 1441 rezerwatów, zajmujących powierzchnię 173 594 ha (stan na dzień 31 grudnia 2008 r.).

Dla rezerwatów przyrody określone są praktycznie te same zakazy co dla parków narodowych. W parkach narodowych oraz w rezerwach przyrody zabrania się:

1. budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom parku narodowego albo rezerwatu przyrody;
2. chwytania lub zabijania dziko występujących zwierząt, zbierania lub niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych zwierząt, umyślnego płoszenia zwierząt kręgowych, zbierania poroży, niszczenia nor, gniazd, legowisk i innych schronień zwierząt oraz ich miejsc rozrodu;
3. polowania, z wyjątkiem obszarów wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych ustanowionych dla rezerwatu przyrody;
4. pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzania roślin oraz grzybów;
5. użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzania, zanieczyszczania i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody;
6. zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody;
7. pozyskiwania skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, minerałów i bursztynu;
8. niszczenia gleby lub zmiany przeznaczenia i użytkowania gruntów;
9. palenia ognisk i wyrobów tytoniowych oraz używania źródeł światła o otwartym płomieniu, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
10. prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony;
11. stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów;
12. zbioru dziko występujących roślin i grzybów oraz ich części, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
13. połowu ryb i innych organizmów wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych;
14. ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras narciarskich wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
15. wprowadzania psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony oraz psów pasterskich wprowadzanych na obszary objęte ochroną czynną, na których plan ochrony albo zadania ochronne dopuszczają wypas;
16. wspinaczki, eksploracji jaskiń lub zbiorników wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;

17. ruchu pojazdów poza drogami publicznymi oraz poza drogami położonymi na nieruchomościach będących w trwałym zarządzie parku narodowego, wskazanymi przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
18. umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną przyrody, udostępnianiem parku albo rezerwatu przyrody, edukacją ekologiczną, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną bezpieczeństwa i porządku powszechnego;
19. zakłócania ciszy;
20. używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego, uprawiania sportów wodnych i motorowych, pływania i żeglowania, z wyjątkiem akwenów lub szlaków wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
21. wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu;
22. biwakowania, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
23. prowadzenia badań naukowych – w parku narodowym bez zgody dyrektora parku, a w rezerwacie przyrody – bez zgody regionalnego dyrektora ochrony środowiska;
24. wprowadzania gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, bez zgody ministra właściwego do spraw środowiska;
25. wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych;
26. organizacji imprez rekreacyjno-sportowych – w parku narodowym bez zgody dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody bez zgody regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

Rezerwaty znajdujące się na terenie gminy Kowale Oleckie:

1. Cisowy Jar o powierzchni 10,68 ha

Rezerwat przyrody Cisowy Jar utworzony został w 1959 roku na obszarze Nadleśnictwa Olecko w obrębie Kowale Oleckie dla ochrony krańcowego stanowiska cisa, - *Taxus baccata* - leżącego na półn. – wschodniej granicy jego zasięgu. Jest to najbogatsze, tego gatunku skupisko na Mazurach.

- Teren rezerwatu to głęboki wąwóz, jeden z kilku wciętych we wzgórze zwane „Guzem” 256 metrów n.p.m. Leży on między Szeszkami, a Wężewem, na zachód od stacji kolejowej Kowale Oleckie, w obrębie oddziału 305 leśnictwa Cisowo. Bogata konfiguracja tutejszego terenu powoduje występowanie małych zagłębień bezodpływowych wypełnionych wodą, lokalnie zabagnionych, oraz licznych strumieni o znacznych spadkach. Strumienie te, podobnie jak woda opadowa spływająca po stromych zboczach, mogą powodować erozję gleby w miejscach nie osłoniętych roślinnością.
- Cisowy Jar jest największym i najdłuższym wąwozem na terenie Wzgórz Szeskich. Jego długość wynosi 1000 m, a głębokość dochodzi do 30 m, natomiast szerokość mierzona między krawędziami sięga do 100 do 300 metrów. Zbocza wąwozu są bardzo strome. Dnem płynie strumień zasilany źródłami znajdującymi się w wielu miejscach u podnóża zbocza. W czasie suszy źródła wysychają i przepływ ustaje.

Na terenie rezerwatu można wyróżnić trzy typy siedliskowe: las mieszany świeży - 0,30 ha - 2,8% , las świeży - 9,95 ha - 93,4%, las wilgotny - 0,40 ha - 3,8% zawierają one w sobie drzewostan głównie z udziałem - świerk (72%) lipa (14%), brzoza (1%) w wieku od 60 do 90 lat. Drzewostany rezerwatu są silnie zniekształcone, ponieważ przed 80 laty. Wykonano tu zrzut zupełny. Obecnie uwzględniając w szerokim stopniu cele ochronne na całym terenie rezerwatu planowane są jedynie do wykonania cięcia sanitarne oraz pielęgnacyjne pod kątem ochrony

cisa. Pod osłoną drzewostanu rośnie cis. W 1965 r. stwierdzono w rezerwacie i bezpośrednim sąsiedztwie jego granic 1392 okazy. Większość to egzemplarze bardzo małe o wysokości 10-15 cm. Kilkanaście osiąga wysokość 2-3 m, ale są one przygłuszone przez zwarty drzewostan. Największy cis jest jednak poza zasięgiem rezerwatu w oddziale 167. - jego wysokość wynosi około 7 metrów, zaś obwód 110 cm.

2. Wyspa Lipowa na Jeziorze Wielki Szwalk o powierzchni 2,74 ha

Jest to rezerwat florystyczny, położony we wschodniej części Puszczy Boreckiej. Jest perłą przyrodniczą dostępną tylko dla naukowców. Utworzono go w celu ochrony naturalnego lasu lipowego, w którego runie skupiskowo występują gatunki rzadkie na Pojezierzu Elckim - miesięcznica trwała, złoć mała, kokorycz pusta. Rezerwat, izolowany od lądu, stanowi doskonale miejsce lęgowe dla ptactwa wodnego szczególnie kaczek.

3. Mazury o powierzchni 372,69 ha

Obejmuje wielogatunkowe lasy na powierzchni 293,2 ha porastające wydłużone wzniesienie między jeziorami: Szwalk Wielki, Pilwąg i Łażno, trzy zalesione wysepki na Jeziorze Pilwąg, pas lasu przylegający od północy do jeziora Pilwąg i wschodnią część tego jeziora o powierzchni 80 ha.

W obrębie rezerwatu, występują grądy odmiany mazurskiej z dorodnym drzewostanem, który tworzą lipa drobnolistna, klon zwyczajny, dąb szypułkowy, wiąz górski, grab zwyczajny i świerk pospolity. W podszycie można spotkać trzmielinę zwyczajną, wiciokrzew suchodrzew oraz wawrzynka wilczelyko. W bogatym runie wiosną dominuje zawilec gajowy. Towarzyszą mu złoć żółta, kokorycz pełna, ziarnopłon wiosenny. Latem, kiedy zmniejsza się ilość światła docierającego do dna lasu, w runie dominują gwiazdnica wielkokwiatowa, gajowiec żółty, podagrycznik pospolity, marzanka wonna.

Na północ od jeziora Pilwąg występują żyzne grądy z licznymi, dorodnymi jesionami. Na wyniesieniach między jeziorami Szwalk Wielki i Łażno występuje grąd typowy, grąd trzcinnikowy, a na terenach niżej położonych olsy. Wiosną są one silnie podtopione, latem woda opada poniżej dolinek. Wynika to ze zmiany poziomu wody w jeziorach.

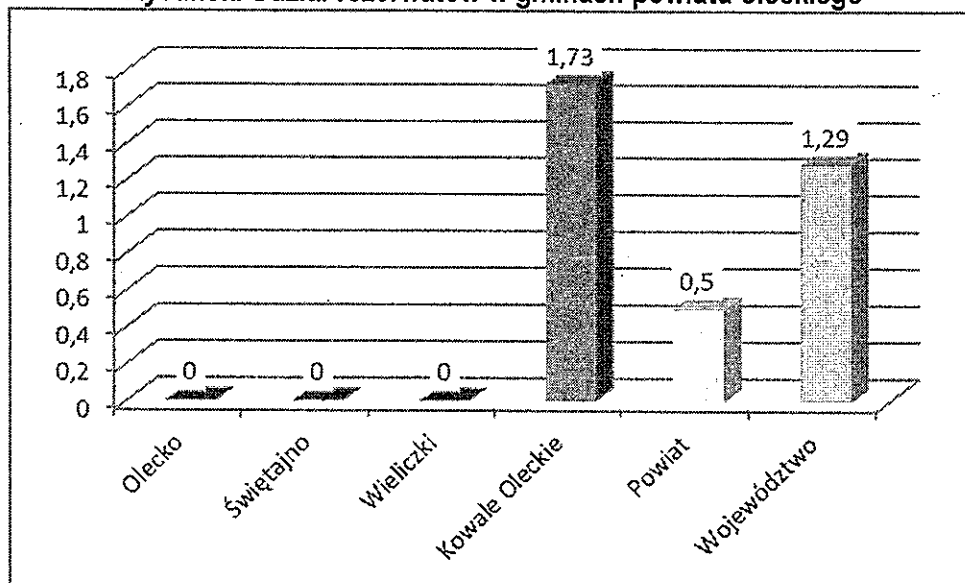
obróbie rezerwatu występują wyjątkowe w Puszczy całe serie sukcesyjne zbiorowisk - od roślinności wodnej, przez szuwarową, turzycowiska, łozowiska, olsy do różnych postaci grądów.

4. Lipowy Jar o powierzchni 48,5 ha

Niewielki rezerwat florystyczny położony w centralnej części Puszczy. Został utworzony w celu zachowania dorodnego, wielogatunkowego lasu liściastego, porastającego wzgórze o stromych zboczach, unoszących się nad głęboką doliną. Dnem doliny płynie strumień zasilany wieloma źródłiskami. Na dnie doliny spoczywają głazy narzutowe o średnicy dochodzącej do 1 m często porośnięte mchami.

W obrębie rezerwatu na niewielkim obszarze występują różne typy zbiorowisk roślinnych. Nad ciekim wodnym wąskim pasmem rośnie łęg gwiazdnicowo - olszowy. Sąsiaduje z nim w miejscach bardziej zabagnionych łęg jesionowo-olszowy. Strome stoki wyniesień porasta wielogatunkowy niżowy las zboczowy charakterystyczny dla obszarów młodoglacjalnych Północnej Polski. W drzewostanie panują grab, lipa drobnolistna, dąb szypułkowy z domieszką klonu zwyczajnego, wiazu górskiego oraz w niewielkich ilościach brzozy brodawkowatej i świerka pospolitego. Runo jest bardzo bogate, często w typie ziółorośla. Charakterystycznymi gatunkami są dzwonek jednostronny, paprotnica krucha, skrzyp zimowy, zachyłka oszczepowata, fiołek przedziwny, niezapominajka leśna oraz mchy z rodzaju Mnium (merzyk). W podszycie oprócz podrostów drzew można spotkać porzeczkę alpejską.

Rysunek. Udział rezerwatów w gminach powiatu oleckiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

2) Obszary Chronionego Krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu to jedna z najmniej restrykcyjnych form ochrony przyrody. Obszary takie zajmują różnej wielkości tereny, zwykle rozległe, obejmujące pełne jednostki środowiska naturalnego takie jak doliny rzeczne, kompleksy leśne, ciągi wzgórz, pola wydmore, torfowiska. Obszary te uznawane są za cenne ze względu na wyróżniający się krajobraz, zróżnicowanie ekosystemów lub pełnioną często funkcję korytarzy ekologicznych między ważniejszymi obszarami chronionymi, np. parkami narodowymi, krajobrazowymi i rezerwatami. Tereny te są również istotne ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem.

W Polsce podstawą prawną dla ich wyznaczania jest Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku. Wyznaczenie obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze rozporządzenia wojewody w uzgodnieniu z właściwą miejscowo radą gminy. Obszary chronionego krajobrazu są jak wspomniano wyżej słabą formą ochrony przyrody, o niewielkich rygorach ochronności. W Polsce istnieje 419 obszarów chronionego krajobrazu, które zajmują 7 058 000 ha, czyli ponad 23% powierzchni kraju (stan na 31.12.2008 r.).

Obszary chronionego krajobrazu są przeznaczone głównie na rekreację, a działalność gospodarcza podlega tylko niewielkim ograniczeniom (zakaz budowania zakładów przemysłowych i obiektów uciążliwych dla środowiska, niszczenia środowiska naturalnego).

Na terenie gminy występują 3 Obszary Chronionego Krajobrazu:

1. **"Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórz Szeskich"**("OChK Wzgórz Szeskich"), o powierzchni 12.495,1 ha, położony na terenie powiatów Gołdap i Olecko, w gminach Gołdap i Kowale Oleckie,
2. **"Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy Boreckiej"**("OChK Puszczy Boreckiej"), o powierzchni 22.860,9 ha, położony na terenie powiatów Węgorzewo, Giżycko, Gołdap i Olecko, w gminach Pozezdrze, Kruklanki, Banie Mazurskie, Kowale Oleckie, Świętajno i Wydminy,
3. **"Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Oleckich"**("OChK Jezior Oleckich"), o powierzchni 10.521,3 ha, położony na terenie powiatu Olecko, w gminach Olecko, Olecko miasto, Kowale Oleckie, Świętajno i Wieliczki,

Na obszarze chronionego krajobrazu mogą być wprowadzone następujące zakazy:

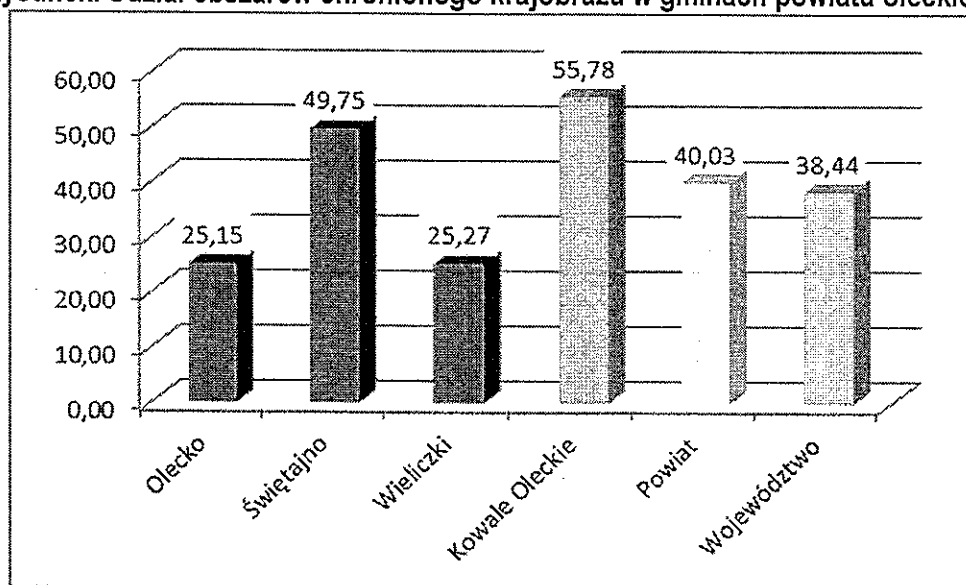
PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką,
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska,
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych,
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych,
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka,
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych,
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej,
- 9) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 m od linii brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego.

Powyższe zakazy nie dotyczą:

- 1) wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa,
- 2) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym, realizacji inwestycji celu publicznego.

Rysunek. Udział obszarów chronionego krajobrazu w gminach powiatu oleckiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

3) Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze oraz grupowe twory przyrody żywej i nieożywionej o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej. Wyróżniają się one indywidualnymi cechami, odznaczającymi je wśród innych tworów, np. wiek lub wielkie rozmiary dla drzew i krzewów czy niezwykłość formy lub pochodzenia dla pomników przyrody nieożywionej. Pomnik przyrody jako termin został wprowadzony przez Humboldta na przełomie XVIII i XIX wieku, co dało początek kierunkowi konserwatorskiemu w ochronie przyrody.

Do pomników przyrody ożywionej należą: pojedyncze krzewy, drzewa i grupy drzew odznaczające się sędziwym wiekiem, wielkością, niezwykłymi kształtami lub innymi cechami, a także zabytkowe aleje drzew. Natomiast do pomników przyrody nieożywionej należą: największe głazy narzutowe, tzw. eratyki oraz interesujące formy powierzchni ziemi np. – źródła, wodospady, jary, skałki, wywierzyska, przełomy rzeczne, jaskinie, odkrywki itp.

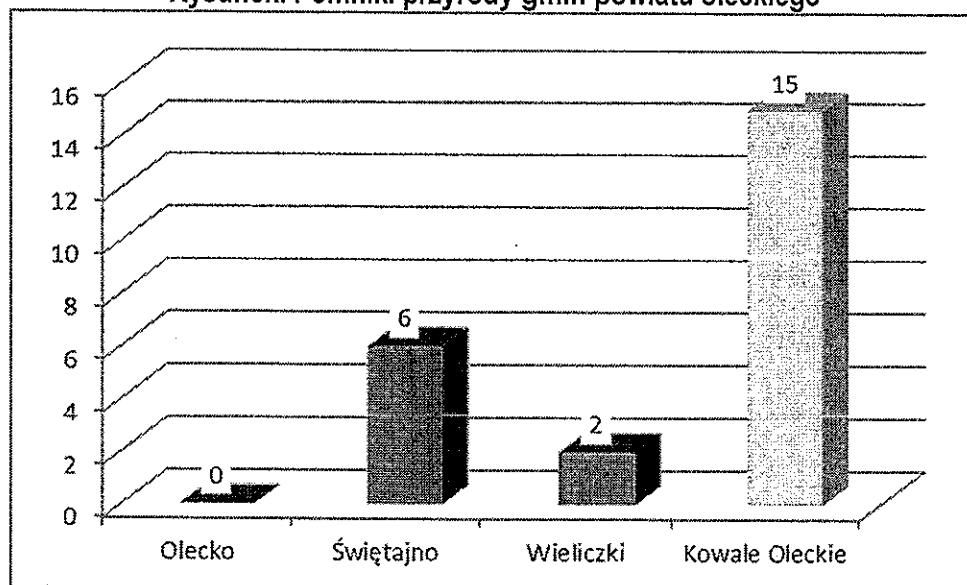
Pomniki przyrody należą do obiektowych, czyli indywidualnych form ochrony przyrody.

Ustanowienie pomnika przyrody następuje w drodze rozporządzenia wojewody lub uchwały rady gminy, po uzgodnieniu z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska.

Tabela. Pomniki przyrody na terenie gminy

Lp.	Nr. ew.	Obiekt	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Lokalizacja
1.	30	Cis pospolity – 3 szt.	37,40,53	-	N-ctwo Czerwony dwór, L-ctwo Rogonie, oddz.235c
2.	53	Dąb szypułkowy	479	23	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Olszanka, oddz.196d
3.	54	Jesion wyniosły	360	25	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Rogonie, oddz.222c
4.	55	Klon zwyczajny	324	25	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Rogonie, oddz.207a
5.	56	Głaz narzutowy	780	1,2	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Rogonie
6.	65	Cis pospolity	110	5	w.Szeszki, N-ctwo Olecko, L-ctwo Cisow, oddz.167J
7.	73	Świerk pospolity	322	40	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Rogonie, oddz.2061
8.	74	Świerk pospolity	322	40	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Rogonie, oddz.2061
9.	174	Jałowiec pospolity	109	7	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Dunajki, oddz.110k
10.	175	Sosna wejmutka – 5 szt.	238, 147, 135, 180, 205	28, 29, 29, 30, 30	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Dunajki, oddz.112f
11.	238	Sosna pospolita – 3 szt. Świerk pospolity Lipa drobnolistna – 3 szt.	193, 188, 229 166 191, 128, 168	30 28 24	N-ctwo Czerwony Dwór, L-ctwo Leśny Zakątek, oddz.177m
12.	978	Cis pospolity – 2 szt.	22-32	5, 6	N-ctwo Olecko, L-ctwo Cisowo, oddz.165f, w pobliżu rezerwatu „Cisowy Jar”
13.	979	Cis pospolity – 2 szt.	23-31	4,5-5,5	N-ctwo Olecko, L-ctwo Cisowo, oddz.165i, w pobliżu rezerwatu „Cisowy Jar”
14.	980	Cis pospolity – 2 szt.	50-50	6, 6	N-ctwo Olecko, L-ctwo Cisowo, oddz.166k, w pobliżu rezerwatu „Cisowy Jar”
15.	981	Aleja: Dąb szypułkowy – 11 szt.	194-235	27	N-ctwo Olecko, L-ctwo Cisowo, aleja przydrożna
16.	982	Cis pospolity	21	3,9	N-ctwo Olecko, L-ctwo Cisowo, oddz.110b, pod szczytem Szewskiej Góry

Rysunek. Pomniki przyrody gmin powiatu oleckiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

4) Natura 2000

Natura 2000 – program utworzenia w krajach Unii Europejskiej wspólnego systemu (sieci) obszarów objętych ochroną przyrody. Celem programu jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Wspólne działanie na rzecz zachowania dziedzictwa przyrodniczego Europy ma na celu optymalizację kosztów i spotęgowanie korzystnych dla środowiska efektów. Jednolite prawo powinno ułatwić współdziałanie wielu instytucji zajmujących się ochroną przyrody. W myśl zasad zrównoważonego rozwoju, na obszarach Natura 2000, tam gdzie to tylko możliwe, zakłada się łączenie funkcji ochronnych z gospodarowaniem człowiekiem. Na zbliżonej zasadzie funkcjonują polskie parki krajobrazowe.

Obszary podlegające ochronie w ramach programu

W ramach programu wyznaczone zostają tzw. Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków - OSO (Special Protection Areas – SPA) oraz Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk - SOO (Special Areas of Conservation – SAC), na których obowiązują ochronne regulacje prawne. Każde państwo członkowskie opracowuje i przedstawia Komisji Europejskiej listę leżących na jego terytorium obszarów najcenniejszych pod względem przyrodniczym, odpowiadających gatunkowo i siedliskowo wymogom zawartym w Dyrektywach Ptasiej i Siedliskowej. Po przedłożeniu listy, następuje proces oceny i selekcji obszarów na poziomie europejskim, a następnie obszar może zostać oficjalnie zatwierdzony jako składnik sieci. Komisja Europejska zatwierdza go pod nazwą Obszar Mający Znaczenie dla Wspólnoty i od tej chwili obowiązują wszystkie przepisy ochronne.

Pewne siedliska przyrodnicze i gatunki mają szczególny status – uznane są za szczególnie ważne, czyli priorytetowe. Mowa tu o ekosystemach i gatunkach, których zasięg koncentruje się w granicach Unii Europejskiej, uznano więc że to Unia ponosi szczególną odpowiedzialność za ich zachowanie. Jeżeli nie ochroni się ich w Europie, to nie da się zachować ich w ogóle.

W całej Unii Europejskiej wyznaczono już 5210 obszarów „ptasich” (w tym 547 obszarów w pełni lub częściowo morskich), zajmujących ok. 13 % terytorium Unii oraz 21 695 obszarów „siedliskowych” (w tym 1312 obszarów w pełni lub częściowo morskich) stanowiących prawie 16 % powierzchni Unii. Listy obszarów chronionych nigdy nie będą w pełni zamknięte i ostateczne. Zawsze będzie można dodać kolejne obszary, jeśli taka będzie potrzeba, przyjęto bowiem, że sieć ma mieć charakter otwarty.

Natura 2000 w Polsce

Polska zobowiązała się do wyznaczenia na swoim terytorium sieci Natura 2000 w Traktacie ateńskim z 16 kwietnia 2003 r., stanowiącym podstawę prawną przystąpienia Polski i dziewięciu innych krajów europejskich do Unii Europejskiej. Przepisy unijne stanowiące podstawę dla tworzenia sieci Natura 2000, czyli Dyrektywa Siedliskowa i Dyrektywa Ptasia zostały przełożone na polskie prawo w ustawie o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.

Dotychczas Polska zgłosiła do Komisji Europejskiej 142 obszary specjalnej ochrony ptaków, które zajmują 5 511 800 ha, czyli ponad 16 % powierzchni kraju oraz 364 specjalne obszary siedlisk zajmujących 2 888 400 ha, czyli ponad 9 % powierzchni kraju. Zajmują one łącznie ponad 19 % powierzchni Polski ponieważ część z obszarów „ptasich” i „siedliskowych” pokrywa się ze sobą. Docelowo powierzchnia obszarów Natura 2000 ma obejmować ok. 21-22% powierzchni naszego kraju.

Na terenie gminy znajdują się następujące obszary należące do sieci Natura 2000:

1. OBSZAR PLB280006 Puszcza Borecka

Obszar obejmuje zwarty kompleks leśny Puszczy Boreckiej, w skład którego wchodzi lasy liściaste i mieszane o bardzo zróżnicowanym typie siedliskowym. Duże przestrzenie zajmują drzewostany świerkowe rosnące na siedlisku lasowym. Rzeźba terenu jest mocno zróżnicowana, obniżenia zajęte są przez bagniste typy lasu lub przez otwarte mokradła. Puszcę odwadniają liczne rzeczki w większości należące do zlewni rzeki Elk, dopływu Biebrzy i tylko niewielki jej obszar jest odwadniany przez cieki wpadające do rzeki Goldapi oraz należące do zlewni Wielkich Jezior Mazurskich. Na obszarze puszczy znajduje się wiele drobnych zbiorników wodnych i kilka niewielkich jezior; na jej południowo-wschodnim skraju znajduje się zespół jezior z którym największym jest jezioro Łažno. W puszczy znajduje się wiele śródleśnych łąk, niektóre z nich są silnie zawilgocone. szereg drzewostanów puszczańskich ma naturalny charakter.

Jest to Ostoja ptasia o randze europejskiej E 20.

Występuje co najmniej 25 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK).

W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 10% populacji krajowej (C6) dzięcioła białogrzbiatego (PCK) i co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: bocian czarny, dzięcioł średni, dzięcioł trójpalczasty (PCK), dzięcioł zielonosiwy, muchołówka białoszyja, orlik krzykliwy (PCK), rybołów (PCK), żuraw; w stosunkowo wysokiej liczebności (C7) występują: bielik (PCK), kania czarna (PCK), jarząbek i zimorodek.

2. OBSZAR PLH280016 OSTOJA BORECKA

Duży kompleks leśny z udziałem drzewostanów liściastych, ze znaczącą domieszką świerka. Drzewostany mają charakter naturalny, część z nich osiągnęła wiek powyżej 150 lat. Silnie zróżnicowana rzeźba terenu (znaczące deniwelacje) została ukształtowana w okresie zlodowacenia. Miejsca położone w obniżeniach pokrywają bagienne typy lasu lub otwarte trzęsawiska. Teren poprzecinany jest licznymi strumieniami i obfituje w małe zbiorniki wodne. Ostoja obejmuje też kompleks jezior (jedno z największych to Łažno). W południowo-zachodniej części ostoja znajduje się jezioro Żabinek położone w kotlinie eworsyjnej, z dnem porośniętym łąkami ramienicowymi. Liczne śródleśne łąki są silnie wilgotne.

Ważna ostoja fauny leśnej z wilkiem *Canis lupus* i rysiemy *Lynx lynx* oraz żubrem *Bison bonasus* (jedno z 5 wolno żyjących stad w Polsce). Ogółem stwierdzono występowanie 7 gatunków zwierząt i 4 gatunki roślin z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Dobrze zachowane płaty

roślinności naturalnej - zidentyfikowano tu 11 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Miejsce występowania rzadkiego zespołu *Scolochloetum festucaceae*.

Jest to jeden z ważniejszych obszarów w Europie dla zachowania klasycznych lasów liściastych typu środkowoeuropejskiego, tzw. grądu subkontynentalnego z *Tilia cordata*, *Carpinus betulus*, *Acer platanoides* i *Ulmus glabra*, który występuje również w unikatowej odmianie zboczowej. Ważna jest też ciągłość bazy genetycznej różnych populacji od czasu średniowiecza, a także dobrze zachowane profile glebowe i leśne. Naturalne stanowiska cisa występują tu na wschodniej granicy zasięgu. Puszcza Borecka jest ważną ostoją ptasią o randze europejskiej E-20.

ALTERNATYWNE ŹRÓDŁA ENERGII

Gmina Kowale Oleckie położona jest w I strefie energetycznej wiatru, którą określa się jako wybitnie korzystną do wykorzystania siły wiatru jako alternatywnego źródła energii.

Elektrownie wiatrowe są uważane za bardziej przyjazne dla środowiska w porównaniu z konwencjonalnymi technologiami, jednak ich budowa i eksploatacja pociągają za sobą negatywne skutki dla człowieka i środowiska.

Na przykład są to emisje związane z wytwarzaniem konstrukcji wieżowych i innych elementów elektrowni wiatrowych, ponieważ produkcja infrastruktury wiatrowej wymaga energii i materiałów.

Wiatr jest prawdopodobnie naszą najlepszą alternatywą, z najmniejszą relatywnie ilością przeszkód (technicznych, ekologicznych i ekonomicznych), jednak przy decyzji o lokalizacji elektrowni wiatrowych powinny być brane pod uwagę:

Aspekty ekologiczne

Głównymi negatywnymi oddziaływaniami elektrowni wiatrowych w sferze ekologicznej jest ich wpływ na zasoby faunistyczne (w tym szczególnie na awifaunę) oraz na występujące cenne obszary flory (np. rezerваты).

Obszary objęte prawną ochroną przyrody, ze względu na swoją wartość dla bioróżnorodności regionu jak i kraju powinny być wyłączone z lokalizacji energetyki wiatrowej. Wskazuje na to logika polityki zrównoważonego rozwoju takich terenów.

Aspekty krajobrazowo – kulturowe

Realizacja tak agresywnych w przestrzeni obiektów technicznych, jakimi są elektrownie wiatrowe w sąsiedztwie zabytków architektonicznych i miejsc o wyjątkowej wartości krajobrazowej może naruszać harmonię i niepowtarzalność przyrodniczo – kulturową takich terenów. Dziedzictwo przyrodniczo - kulturowe stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Mieszkańcy każdej polskiej wsi, gminy czy miasteczka są spadkobiercami dorobku przyrodniczo - kulturowego poprzednich pokoleń. Poza tym dziedzictwo to jest częścią polskiego, europejskiego i światowego dziedzictwa. Stanowi nasze korzenie, dlatego warto je chronić.

Aspekty dostępności do sieci elektroenergetycznej

Dostępność do sieci elektroenergetycznych jest, obok zasobów energii wiatru i infrastruktury drogowej, jednym z podstawowych uwarunkowań przestrzenno – infrastrukturalnych rozwoju energetyki wiatrowej. Ten aspekt lokalizacji elektrowni wiatrowych nie stanowi jednak przeszkody w rozwoju omawianej infrastruktury na terenie naszego województwa, ponieważ na jego obszarze istnieją rezerwy mocy przesyłowych, umożliwiające przyłączanie siłowni wiatrowych.

Aspekty dostępności komunikacyjnej terenów lokalizacji energetyki wiatrowej

Niezwykle istotnym uwarunkowaniem przestrzennym dla rozwoju energetyki wiatrowej jest odpowiedni system infrastruktury drogowej, a szczególnie takie jego cechy jak:

- gęstość dróg;
- parametry techniczne dróg – szerokość, dopuszczalne obciążenia na osie;
- geometria dróg – ich krętość, wzniesienia i spadki (o krótkim promieniu), krótkopłomienny ruch okrężny;
- występowanie przeszkód inżynierskich – wiaduktów, zwężeń na mostach, linii energetycznych i telekomunikacyjnych;
- przebieg dróg przez tereny zabudowane;
- stan zabudowy pobocza – znaki drogowe, słupy, płoty, ściany, reklamy i in.;
- stan techniczny nawierzchni – nierówności, dziury, koleiny.

Znaczenie powyższych elementów stanie się jasne jeżeli powiemy, że płyty wirnika elektrowni Enercon E-112 mają długość 66 m, średnice wież mogą wynosić od 3 do 8 m, a szerokość transformatora od 6 do 10 m. Tak duże elementy są transportowane na specjalnie przygotowanych do tych celów lawetach.

Energetyka wiatrowa a ekologia człowieka

Do potencjalnych negatywnych oddziaływań elektrowni wiatrowych na człowieka należą:

- możliwość występowania chorób lub pogorszenia się stanu zdrowia;
- wpływ na komfort zamieszkania;
- oddziaływanie akustyczne;
- emisja infradźwięków;
- efekty optyczne;
- oddziaływanie na krajobraz.

Identyfikacja obszarów, na których lokalizacja obiektów technicznych energetyki wiatrowej jest niewskazana lub wykluczona.

W dokumencie „Przyrodniczo – przestrzenne aspekty lokalizacji energetyki wiatrowej w województwie warmińsko – mazurskim” opracowanym przez Warmińsko – Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, filia w Elblągu przedstawione zostały obszary, na których lokalizacja obiektów energetyki wiatrowej jest niewskazana lub wykluczona:

- a obszary objęte ochroną prawną, o których mowa w art. 6 cyt. ustawy o ochronie przyrody, ze względu na ich wartość i znaczenie ekologiczne, z następującymi wyjątkami:
 - na terenach o niższym reżimie ochronnym – tj. na obszarach chronionego krajobrazu – możliwe jest dopuszczenie lokalizacji pojedynczych turbin, w przypadku stwierdzenia braku negatywnego oddziaływania na awifaunę i krajobraz;
 - możliwe jest dopuszczenie lokalizacji pojedynczych, małych (o mocy od 0,1 kW do 100 kW) turbin wiatrowych, o konstrukcji z pionową osią obrotu, lokalizowanych w gospodarstwach domowych i wykorzystywanych na użytek własny wnioskodawcy, w przypadku stwierdzenia braku negatywnego oddziaływania na awifaunę i krajobraz;
- b obszary znajdujące się na tzw. Shadow List (potencjalne obszary Natura 2000) – do czasu zatwierdzenia tych obszarów;
- c strefy otaczające obszary Natura 2000 w pasie szerokości min. 500 m – zgodnie z art. 33 ust. 1 ww. ustawy o ochronie przyrody *zabrania się podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000* – wprowadzone ograniczenie nie dotyczy jedynie lokalizacji przedsięwzięć na obszarze Natura 2000

lecz także oddziaływania na obszar Natura 2000 przedsięwzięć położonych w jego sąsiedztwie;

- d trasy migracyjne ptaków, w tym:
 - 20-kilometrowy pas wybrzeża Zalewu Wiślanego,
 - tereny w promieniu 5 kilometrów od najcenniejszych miejsc koncentracji wędrujących ptaków objętych ochroną międzynarodową (Jezioro Drużno, Jezioro Łuknajno, Jezioro Siedmiu Wysp),
 - tereny w promieniu 5 kilometrów od rezerwatów faunistycznych utworzonych z uwagi na ochronę awifauny,
 - rozległe tereny łąkowo - bagienne stanowiące miejsca odpoczynkowe na trasach wędrówki;
- e tereny w promieniu do 3 km od zwartych kompleksów leśnych oraz innych rejonów występowania cennych gatunków ptaków, w szczególności ptaków drapieżnych, objętych ochroną w ramach Dyrektywy Ptasiej;
- f obszary tworzące podstawę ekologiczną województwa, wymagającą zachowania, tj.:
 - tereny podmokłe ze zbiorowiskami roślinności torfowiskowej i łąkowej na glebach torfowych i mułowo-torfowych, charakteryzujące się przy tym niekorzystnymi warunkami geotechnicznymi dla posadowienia obiektów (zwłaszcza torfowiska pojezierne, doliny rzeczne);
 - kompleksy leśne,
 - cenne zbiorowiska roślinne poza lasami i bagnami, w tym murawy kserotermiczne, wrzosowiska,
 - akweny wodne,
 - miejsca ważne dla ptaków – atrakcyjne żerowiska, trasy regularnych przelotów wędrówkowych,
 - trasy regularnych dołotów na żerowiska i noclegowiska;
- g obszary o wysokich walorach krajobrazowych, tj.:
 - krawędzie wysoczyznowe,
 - zespoły wnętrza krajobrazowych – zarówno zamkniętych, wydzielonych różnymi formami terenowymi, jak i otwartych z widokami poza obręb wnętrza,
 - przedpola panoram, strefy osi widokowych i ciągów widokowych,
 - tereny projektowanych parków kulturowych;
- h strefy ekspozycji krajobrazowej o szerokości do 3 km od głównych ciągów komunikacyjnych (drogi krajowe, wojewódzkie, główne linie kolejowe) oraz szlaków i akwenów turystyki wodnej (zwłaszcza na Żuławach oraz w kompleksie Wielkich Jezior Mazurskich);

a także:

- i tereny korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć Natura 2000;
- j tereny występowania udokumentowanych złóż kopalin;
- k tereny stanowisk archeologicznych;
- l tereny w granicach administracyjnych miast, inne tereny zabudowane;
- m tereny przeznaczone do użytkowania na cele inne niż energetyka wiatrowa.
- n tereny o wysokiej wartości historycznej i kulturowej, w tym miejsca wielkich bitew historycznych;
- o tereny wyznaczone przez powierzchnie ograniczające lotnisk;
- p tereny ochrony uzdrowiskowej;
- q tereny kluczowe dla rekreacji i wypoczynku;
- r tereny użytkowane na cele obronności;
- s tereny planowanych inwestycji w rozwój turystyki.

4. Dziedzictwo kulturowe i turystyka gminy

4.1. Historia gminy

Ślady życia człowieka na tym terenie sięgają czasów sprzed naszej ery. Pierwsze zapiski o ludach zasiedlających te ziemie podał w II wieku naszej ery grecki geograf Ptolemeusz. Potocznie nazywano je wówczas Jaćwieżą. Sudowie, jak nazywali ich Krzyżacy, mieszkali w chatach kleconych z drewna i słomy. Nie budowali miast, choć mieli, jak podają źródła stałe miejsca przeznaczone na targowiska. Podstawę gospodarki Jaćwingów stanowiło rolnictwo, uzupełniane hodowlą bydła, łowiectwem, bartnictwem i rybołówstwem.

Ciężki klimat oraz słaba i licho uprawiana gleba powodowały częste klęski głodu. Pomimo swej dzikiej i krwiożerczej męskości w walce, biedne głodujące plemiona Jaćwingów były sukcesywnie osłabiane przez ciągły napór Rusi, Mazowsza i Krzyżaków. Zakon Krzyżacki ostatecznie pod koniec XIII wieku opanował terytorium jećwieskie.

Przez blisko sto lat tereny te stanowiły właściwie bezludną puszcę, którą odwiedzali jedynie myśliwi, bartnicy i rybacy. W owych czasach powyższe obszary w dużym stopniu zamieszkiwane były przez zbójców i rabusiów. Brak napływu kolonistów z Niemiec wpłynął na to, że ziemie Pruskie zaczęły zasiedlać osadnicy z Mazowsza. Napięta sytuacja pomiędzy Polską i Zakonem prowadziła do wielu wojen. Uwieńczeniem długiego okresu walk było podpisanie traktatu zwanego krakowskim w 8.04.1525 r., które było połączone ze sławnym holdem pruskim, który Albrecht składał Zygmunтови Staremu.

Albrecht, jako świecki książę w Prusiech, do końca swego życia /zmarł w 1568 r./ lojalnie wypełniał swoje posłannictwo wobec króla Zygmunta Augusta. Druga połowa XVI wieku bardzo wyraźnie wskazuje na wielki rozwój tego terenu. Zaczynają powstawać wsie szlacheckie, wsie chłopskie, majątki ziemskie. Występuje bardzo duży napływ osiedleńców, którzy w głównej mierze stanowią ludność Polską.

Historia Kowali Oleckich datuje się na rok 1563, kiedy to książę Albrecht nadał Absolanowi Rymanowi 60 włók boru na prawie lennym z sądownictwem wyższym i niższym. Na tym obszarze w 1564 roku powstała wieś szlachecka Chelchy i majątek ziemski Kowale Oleckie. Majątek ów, jak podają źródła, założyli Małgorzata i Jan Kowalewscy.

W podobnym okresie powstały inne wsie, m.in.: 1541 r. - Golubki, 1553 r., Szeszki, 1560 r., Jabłonowo, Golubie Wężewskie i Czukty, 1561 r. - Kiliany, 1562 r., Drozdowo, 1563 r. - Gorczyce i Guzy, 1564 r., Monety, 1565 r. Borkowiny i Kucze, 1581 r., Rogówko.

Lata powstawania wsi i ich rozwój charakteryzowały się również wielką wymianą idei, której górami byli wyznawcy protestantyzmu zasiedlający Prusy Książęce. Zepsucie panujące w Kościele potrzebowało reformy. Taka sytuacja sprzyjała głoszeniu ze skutkiem idei luteranizmu i powstawaniu na tych terenach kościołów ewangelickich.

Nowopowstałe wsie, w tym i miejscowość gminna Kowale Oleckie, często zmieniały właścicieli. W XVIII wieku Dwór w Kowalach Oleckie dziedziczyli Tyszkowie, szlachta polska. Poprzez tworzenie we wsiach i dworach szkół /1740 - 1790 r./ rośnie świadomość społeczna wśród mieszkańców. Kolejne lata w dziejach historii gminy Kowale Oleckie to postępująca germanizacja, która datowana jest od roku 1850.

Tereny te częściowo pamiętają także okres I wojny światowej. Pomimo przebiegającej nieopodal /do 1919 r./ granicy z Rosją, znaczących wydarzeń historycznych, czy wojennych nie odnotowano.

Lata trzydzieste XX wieku to można rzec burzliwy rozwój naszego terenu. Ludność niemiecka na szeroką skalę buduje infrastrukturę osadniczą. Powstaje wiele budynków, budowane są drogi, linie elektryczne, młyny, cegielnie, tartaki, gorzelnie, mleczarnie, a w Kowalach Oleckich nawet odlewnia żeliwa. Szacunkowo można podać, że w powyższym okresie na terenie obecnej gminy mieszkało blisko 10 tys. mieszkańców. Pod koniec lat 30 zaczęto zmienić nazwy wsi.

Nastał okres II wojny światowej, w której gmina Kowale Oleckie właściwie nie ucierpiała. Podaje się, że na obszarze gminy zniszczonych zostało kilkanaście budynków jednak w odniesieniu do

zniszczeń na tle kraju były one niewielkie. Ziemie wokół Kowali Oleckich wyzwolone zostały 22 i 23 stycznia 1945 r. przez oddziały radzieckie. Akcja przesiedleńcza Niemców była na tyle skuteczną, że z terenów ewakuowana została praktycznie cała ludność pochodzenia niemieckiego.

Po wojnie teren sukcesywnie się odradza. Ludność napływowa zakłada rodziny i zaczyna czynnie zajmować się produkcją rolną. Obok rolnictwa również czynnie funkcjonują inne gałęzie gospodarki: gorzelnie, cegielnie, tartaki i odlewnia.

4.2. Zabytki i atrakcje

Dziedzictwo kulturowe stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiamy dziedzictwo kulturowe z architekturą i sztuką. Jednak formy gospodarowania (np. sposoby uprawy roli) i wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności stanowią też elementy kultury. Mieszkańcy każdej polskiej wsi, gminy czy miasteczka są spadkobiercami dorobku kulturowego poprzednich pokoleń. Bogactwo to, szczególnie w wymiarze materialnym, było niszczone w trakcie licznych wojen, z powodu zaniedbań mieszkańców czy też braku działań konserwatorskich. Wszystko to spowodowało, że niewiele przejawów kultury naszych przodków dotrwało do współczesności. Kultura ta jest częścią polskiego, europejskiego i światowego dziedzictwa. Stanowi nasze korzenie. Warto ją chronić. Kultura stanowi też „kapitał”, który można wykorzystać do rozwoju gospodarczego wsi lub gminy. W Polsce „kapitał” ten jest często nadal niezauważany lub niszczony.

Obiekty zabytkowe w gminie zwiększają atrakcyjność obszaru i stanowią potencjał do rozwoju różnych form rekreacji, w tym turystyki krajoznawczej. Zasoby dorobku kulturowego stanowią podstawę do tworzenia współczesnych wartości kulturowych, ale wymagają znacznych nakładów na utrzymanie obiektów zabytkowych w odpowiednim stanie technicznym.

Kultura pełni bardzo istotną funkcję w życiu społecznym, integrując i budując poczucie tożsamości regionalnej i narodowej. Jest także uniwersalnym instrumentem rozwijania współpracy międzynarodowej i kształtowania wspólnej, europejskiej tożsamości kulturowej i społecznej. Jednocześnie, podnosząc atrakcyjność regionów z punktu widzenia mieszkańców, turystów oraz inwestorów, kultura jest znaczącym czynnikiem wpływającym na ekonomiczny rozwój kraju poprzez udział w wytwarzaniu PKB, tworzenie nowych miejsc pracy i podnoszenie jakości życia mieszkańców”.

Posiadanie na swoim terenie obiektów dziedzictwa kulturowego z jednej strony stwarza ogromne perspektywy rozwoju, jednak z drugiej strony ze względu na wielkie potrzeby inwestycyjne stanowi ogromne wyzwanie dla władz i społeczności lokalnej.

Obszar gminy Kowale Oleckie tylko częściowo został objęty badaniami archeologicznymi. Zabytkowa zabudowa jest zgrupowana w kilku wsiach. Pomimo skromnych form wystroju architektonicznego oraz przeważnie złego stanu technicznego, obiekty zachowały charakter zabytkowy. W grupie zabytkowych budynków są obiekty murowane mieszkalne i gospodarskie. Najcenniejszym obiektem jest kościół w Szarejkach, zbudowany około 1719 roku, przebudowany w 1772 roku. Na terenie gminy znajduje się szereg zespołów dworskich powstałych na przełomie XIX i XX wieku.

W gminie zachowały się 44 cmentarze historyczne oraz 2 współczesne. Na szczególną uwagę zasługuje cmentarz wojenny z I wojny światowej w Kowalach Oleckich. Założony na dwóch niskich tarasach, z centralnym pomnikiem i starodrzewem. Zostało tam pochowanych 45 żołnierzy niemieckich i 136 żołnierzy rosyjskich. Cmentarz został odrestaurowany w 1994 roku. Byli tam również pochowani żołnierze, którzy polegali w czasie II wojny światowej. W roku 2000 szczątki żołnierzy z II wojny światowej zostały z tego cmentarza ekshumowane i przeniesione na nowo tworzony cmentarz w Elku.

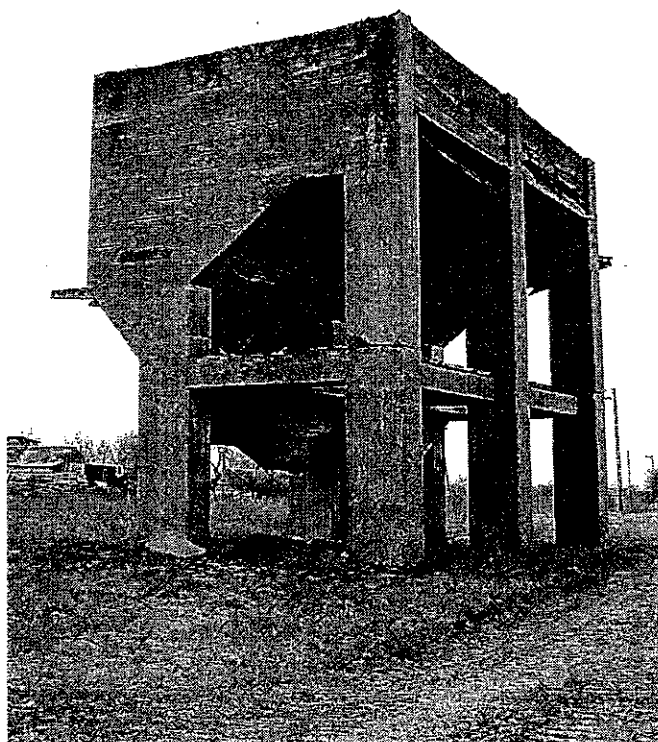
Fot. Cmentarz wojenny w Kowalach Oleckich

Do zabytków technicznych należą funkcjonujące do dnia dzisiejszego cegielnie i odlewnia żeliwa. Odlewnia żeliwa obecnie funkcjonująca w Kowalach Oleckich została zbudowana na początku XX wieku. Pozostałości wapiennika (wypalanie wapna) są we wsi Golubki.

Na terenie miejscowości Stożne znajduje się spora ilość pruskich kolejowych urządzeń przeładunkowych, które są spora atrakcją dla turystów odwiedzających miejscowość.

Fot. Pruskie urządzenia przeładunkowe

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Teren gminy jest bogaty w pamiątki i wydarzenia historyczne, najważniejsze z nich:

- spustoszenie części terenu obecnej gminy przez wojska tatarskie w roku 1656, po przegranej wojsk szwedzkich sprzymierzonych z elektorem pruskim w bitwie pod Prostkami,
- zaraza w 1710 roku, która wyniszczyła znaczną część populacji,
- działania wojenne między wojskami niemieckimi i rosyjskimi w październiku i listopadzie 1914 roku.

Na omawianym terenie zachowało się kilka zespołów dworskich i folwarcznych, wśród nich należy wymienić: zespół w Drozdowie z zachowanym dworem, zespół w Staczach, Szwałku, Wężewie, Stachowiętach, Żydach, Męciszewie. Wymienione zespoły powstały na przełomie XIX i XX wieku. Architektura jak reprezentują obiekty dworskie w tych zespołach nawiązuje do klasycyzmu. W wyniku złego użytkowania obiekty te zatraciły część cech zabytkowych. Po szeregu zespołów dworskich i folwarcznych zostały jedynie ruiny: Borysowo (Borishof), Budki (Buttken), Daniele (Kleinreimannswalde), Gościerady, Kucze.

W grupie zabytkowych budynków s obiekty murowane mieszkalne i gospodarskie w takich wsiach jak: Cicha Wólka, Daniele, Kowale Oleckie, Pogorzel, Stożne, Sokółki, Wężewo; zabudowa w tych wsiach pochodzi przeważnie z początku XX wieku. Budynki mieszkalne oraz gospodarskie nie posiadają cech stylowych. Jednak budynki te o skromnym wystroju elewacji, przykryte dachami z czerwonej dachówki są charakterystyczne dla terenu Mazur. Obory oraz inne budynki gospodarskie zbudowane są przeważnie z nieregularnie ciosanego kamienia polnego.

W Kowalach Oleckich przy głównej ulicy (droga Gołdap - Olecko) stoją budynki o formach eklektycznych wzniesione w latach 20-tych XX w. We wsiach: Lakiele, Sokółki i Stożne zachowały się charakterystyczne budynki szkolne z okresu międzywojennego.

Fot. Dawna zabudowa miejscowości

Na terenie gminy znajduje się 9 parków. Są to wyłącznie parki dworskie, typu krajobrazowego, datowane na XIX lub pocz. XX wieku. Stan zachowania ich jest przeważnie zły. Niektóre z nich przetrwały szczątkowo (Drozdowo). Większość parków zarosła samosiejkami i chaszczami. Najlepiej zachowały się parki w Szwałku oraz w Kowalach Oleckich.

4 parki są wpisane do rejestru zabytków woj. suwalskiego (Dorsze, Stacze, Szwałk, Wężewo). 6 parków posiada dokumentację ewidencyjną. Brak jest opracowań ewidencyjnych dla obiektów w Danielach i Mściszewie.

GMINA KOWALE OLECKIE – OBIEKTY ZABYTKOWE I KULTUROWE (pogrubioną kursywą zaznaczono obiekty wpisane do rejestru zabytków):

Białskie Pole

Cmentarz ewangelicki, XIX w.

Borkowina

Cmentarz ewangelicki, XIX w.

Chelchy

Cmentarz ewangelicki, XIX w.

Cicha Wólka

Budynek mieszkalno-gospodarczy, nr 13 l. 20-te XX w.

Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 14 l. 20-te XX w.

Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 15, l. 20-te XX w.

Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 16, l. 20-te XX w.

Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 17, l. 20-te XX w.

Czerwony Dwór

Zespół dworski – a) dwór mur. XIX/XX w.; b) budynek gospodarczy, mur. XIX/XX w.

Cmentarz ewangelicki z aleją dojazdową, XX w.

Stanowisko³, Osada z okresu rzymskiego i wędrówek ludów oraz ślady osadnictwa z epoki kamienia i wczesnego średniowiecza.

Stanowisko⁴, Ślady osadnictwa od mezolitu po późne średniowiecze.

Stanowisko⁶, Ślady osadnictwa pradziejowego z okresu rzymskiego – wędrówek ludów i wczesnego średniowiecza.

Stanowisko 10, Osada kultury bogaczewskiej z okresu rzymskiego – wędrówek ludów i wczesnego średniowiecza.

Stanowisko 11, Ślady osadnictwa pradziejowego i osada kultury bogaczewskiej z okresu rzymskiego – wędrówek ludów.

Stanowisko 12, Osada z okresu rzymskiego – wędrówek ludów i ślady osadnictwa z epoki kamienia oraz późnego średniowiecza.

Stanowisko 15, Cmentarzisko ciałopalne kultury bogaczewskiej z okresu rzymskiego.

Stanowisko 18, Obiekt wielokulturowy od mezolitu po okres nowożytny

Stanowisko 20, Huta szkła z połowy XIX w. – zabytek techniki.

Czukty

Zespół szkolny:

szkoła, mur., pocz. XX w.

budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

Cmentarz ewangelicki, XIX w.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Daniele

Pozostałości zespołu dworskiego:

obora, kam., XIX/XX w.

obora, kam., XIX /XX w.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Dorsze

Pozostałości zespołu dworsko-parkowego:

park podworski, XIX w., nr rej. 608

spichlerz, mur., pocz. XX w.

Cmentarz rodowy (na skraju parku), XIX w.

Drozdowo

Zespół dworski

dwór, mur., pocz. XX w. nr rej. 578

obora, mur., pocz. XX w.

obora, mur., pocz. XX w.,

stodoła, drewn., pocz. XX w.,

spichlerz, mur., pocz. XX w.,

magazyn, mur., pocz. XX w.

pozostałości parku dworskiego XIX w.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Drozdówko

Zespół dworski:

obora, mur., pocz. XX w.

budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

pozostałości dworu, mur., pocz. XX w.

pozostałości stajni, mur., pocz. XX w.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Golubie Wężewskie

Pozostałości zespołu dworsko - parkowego:

obora, mur., XIX/XX w.

pozostałości parku dworskiego, XIX w.

Cmentarz ewangelicki, wiejski, XIX w.

Cmentarz rodzinny, XIX w.

Zespół osadniczy z późnego średniowiecza i okresu nowożytnego, obejmujący stanowiska 4 - 6.

Stanowisko 8. Cmentarzysko kultury bogaczewskiej z okresów rzymskiego i wędrowek ludów.

Stanowisko 9. Kurhany o nie ustalonej chronologii.

Golubki

Zespół cegielni:

cegielnia, mur. XIX/XX w.

suszarnia, mur.-drewn.,

Gorczyce

Cmentarz ewangelicki, XIX w.

Guzy

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Cmentarz rodzinny XIX/XX w.

Jabłonowo

Zespół szkolny:

szkoła, mur, pocz. XX w.

budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

Cmentarz ewangelicki XX w.

Stanowisko 3, Ślad osadnictwa z epoki kamienia oraz osada późnośredniowieczna i nowożytna.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Kiliany

Dom nr 26, mur., pocz. XX w.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Cmentarz rodzinny, pocz. XX w. (okres międzywojenny)

Kilianki

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Kowale Oleckie

ul. Kościuszki

Dom nr 35, mur., pocz. XX w.

Dom nr 56, mur., pocz. XX w.

Dom nr 58, mur., pocz. XX w.

Dom nr 35, mur., pocz. XX w.

Szkoła /nr 88/, mur, pocz. XX w.

Dom nr 18, mur., pocz. XX w.

Zespół cegielni:

cegielnia, mur., pocz. XX w.

suszarńia, mur.-drewn., pocz. XX w.

budynek biurowy, mur., pocz. XX w.

Zespół odlewni żeliwa:

budynek przemysłowy, mur., XIX/XX w.

budynek przemysłowy, mur., pocz. XX w.

Zespół dworca kolejowego:

dworzec, mur., ok. 1879 r.

budynek mieszkalny, mur., ok. 1879 r.

budynek gospodarczy, mur., ok. 1879 r.

Cmentarz wojenny z I wojny światowej, nr rej. zab. 327/83

Park dworski, XIX w.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Park dworski XIX w.

Kucze

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Lakiele

Zespół szkolny.

szkoła, mur., okres międzywojenny.

Budynek gospodarczy, mur., okres międzywojenny.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Cmentarz ewangelicki (przy szosie) XIX w.

Monety

Dom nr 7/8, mur., XIX/XX w.

Dom nr 15, mur., XIX/XX w.

Wapiennik, mur. XIX/XX w.

Cmentarz ewangelicki (na zachód od wsi) XIX w.

Cmentarz ewangelicki (na pld. wsch. krańcu wsi) pocz. XIX w.

Mściszewo

Zespół dworsko-parkowy:

dwór, mur., XIX/XX w.

spichlerz, mur., XIX/XX w.

pozostałości parku.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Sokółki

Dom nr 32, mur., XIX/XX w.

Dom nr 34, mur., XIX/XX w.

Dom nr 36 /karczma/, mur., XIX/XX w.

Szkoła /nr 40/ mur., okres międzywojenny.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Trucha
Teresa Trucha.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Stachowięta

Zespół dworsko-parkowy:

dwór, mur., XIX/XX w.,

obora, mur., XIX/XX w.,

stajnia, mur., XIX/XX w.

Stacze

Zespół dworski:

dwór, mur., XIX/XX w. nr. rej. 667

park podworski nr rej. 445

obora, mur., XIX/XX w.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Cmentarz rodowy XIX w. (objęty ochroną prawną w ramach parku dworskiego)

Stanowisko 4, Kurhan o nie ustalonej chronologii i przynależności kulturowej.

Stanowisko 6 Zespół śladów osadnictwa od okresu rzymskiego po okres nowożytny.

Stanowisko 9 Osada średniowieczna.

Stanowisko 10 Osada jaćwieska z wcz. średniowiecza, osada nowożytna i ślady osadnictwa z epoki kamienia.

Stanowisko 14 Obiekt osadniczy od epoki kamienia po okres nowożytny.

Stożne

Zespół dworski:

dwór, mur., XIX/XX w.

obora, mur., XIX/XX w.

stajnia, mur., XIX/XX w.

stodół, drewn., XIX/XX w.

Zagroda nr 7:

dom, mur, pocz. XX w.

budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.

budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.

Dom w zagrodzie nr 26, mur., XIX/XX w.

Zespół szkolny:

szkoła, mur., okres międzywojenny,

budynek gospodarczy, mur., okres międzywojenny.

Zespół dworca kolejowego:

dworzec, mur., ok. 1879 r. przebud. okres międzywojenny.

Pozostałości budynku przemysłowego, beton, okres międzywojenny.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Szeszki

Cmentarz ewangelicki (we wsi) XIX w.

Cmentarz ewangelicki (na stoku Szeskiej Góry) XIX w.

Szarejki

Kościół ewangelicki ob. Par. rzymsko-kat., p.w. MB Różańcowej, mur. XVIII w. nr. rej. 501.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Cmentarz ewangelicki (na płd. od wsi) XIX w.

Szwałk

Zespół dworsko-parkowy:

park podworski XIX w., nr rej. 923

dwór, mur., XIX/XX w.

obora, mur., XIX/XX w.

budynek mieszkalny, mur., XIX/XX w.

budynek gospodarczy, mur., XIX/XX w.

kuźnia; mur., XIX/XX w.

stodoła, drewn., XX w.

Cmentarz ewangelicki, XIX w., Nr rej. 923

Stanowisko 1 Grodzisko o nieustalonej chronologii.

Stanowisko 2 Cmentarzysko wczesnośredniowieczne.

Stanowisko 5 Ślady osadnictwa pradziejowego od mezolitu po okres wędrówek ludów.

Stanowisko 6 Ślady osadnictwa z epoki kamienia i osada kultury bogaczewskiej z okresu rzymskiego i wędrówek ludów.

Stanowisko 11 Zespół osad od okresu rzymskiego po wczesne średniowiecze.

Stanowisko 12 Ślady osadnictwa z epoki kamienia i osada z okresu rzymskiego i wędrówek ludów.

Cmentarz ewangelicki

Wierzbianki

Zagroda nr 2:

dom, mur., XIX/XX w.

budynek inwentarski, mur., XIX/XX w.

Zagroda nr 3:

dom, mur., XIX/XX w.,

budynek inwentarski, mur., XIX/XX w.

budynek inwentarski, mur., XIX/XX w.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Stanowisko 1. Ślad osadnictwa z epoki kamienia i osada z późnego średniowiecza =- okresu nowożytnego.

Stanowisko 2 Osada późnośredniowieczna i nowożytna.

Wężewo

Zespół dworsko-parkowy:

park podworski nr rej. 456

dwór, mur., XIX/XX w.

oficyna /ruina/ kam., XIX/XX w.

obora, mur., XIX/XX w.

stodoła, drewn. XIX/XX w.

Stanowisko 1 Grodzisko o nie ustalonej chronologii.

Stanowisko 9 Ślad osadnictwa jaćwieskiego oraz osada z późnego średniowiecza i okresu nowożytnego.

Stanowisko 10 Kurhan o nieustalonej chronologii.

Stanowisko 11 Obiekt datowany od pradziejów po okres nowożytny. Cmentarz ewangelicki XIX w.

Zakątek

Dom nr 1/karczma/ mur., XIX/XX w.

Zawady Oleckie

Cmentarz ewangelicki, okres międzywojenny.

Cmentarz ewangelicki XIX w.

Stanowisko 3 Kurhan o nie ustalonej chronologii.

Żydy

Zespół dworsko-parkowy:

dwór, mur., XIX/XX w.,

obora, mur. XIX/XX w.,

obora, mur. XIX/XX w.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

4.3. Turystyka

Turystyka kojarzy się nierozdzielnie z podróżami, sportem, rekreacją, poznawaniem czegoś nowego. To, co dla jednych jest formą wypoczynku dla innych stanowi źródło pracy. Te wzajemne relacje zapoczątkowały powstanie odrębnego działu gospodarki obejmującego obsługę turystów, a w szczególności zapewnienie im noclegów, środków lokomocji, wyżywienia, przewodników, pamiątek z wycieczek, przygotowania szlaków turystycznych, sprzętu sportowego, programu kulturalnego, udostępnienie obiektów do zwiedzania i inne. Turystyka podlega ciągłej ewolucji, głównym motorem tych zmian są wymagania turystów. Ze względu na swoją złożoność i zasięg nie sposób nie zauważyć, że oddziałuje ona na środowisko tak społeczne jak i przyrodnicze. Turystyka jest niezbędną częścią składową rynku światowego. Zajmuje drugie miejsce w ekonomice światowej po przemyśle elektronicznym i komputerowym, wyprzedzając takie dziedziny jak przemysł petrochemiczny i przemysł samochodowy. Przemysł turystyczny zajmuje ważne miejsce w gospodarce większości krajów. Według oceny specjalistów w rekreacyjne rozwiniętych krajach działalność turystyczno-rekreacyjna dostarcza do 50% wszystkich wpływów do budżetu.

Na rozwój współczesnej turystyki największy wpływ mają następujące aspekty:

1. Walory turystyczne – wiadomo że jakiś kraj, region, czy miejscowość ma być atrakcyjna turystycznie musi posiadać element, który przyciąga turystów, np. góry, czyste, powietrze, mikro-klimat, malownicze rzeki, lasy, rwące potoki, dziewiczą florę i faunę, piękne krajobrazy, jeziora, zagadkowe ruiny, morza, wyspy, zabytki, oraz różne nie spotykane gdzie indziej atrakcje.
2. Dobra turystyczne – czyli cała infrastruktura związana z obsługą ruchu turystycznego i to w zależności od wymagań klienta. Możemy tu wyliczyć: pola biwakowe, campingi, hotele, domy wczasowe, zakłady uzdrowiskowo rehabilitacyjne, pensjonaty, punkty informacji turystycznej, oznakowane szlaki piesze, ścieżki rowerowe, przystanie, restauracje, bary, sklepy, wypożyczalnie sprzętu turystycznego oraz wyspecjalizowane usługi w czasie wypoczynku np. nauka pływania, wspinaczki skałkowej, nurkowania, żeglowania, szkoła przetrwania itp.
3. Rozwój nowych kierunków w turystyce – w trosce o klienta i z chęci większej rentowności firm turystycznych wytyczane są nowe formy turystyki i atrakcji turystycznych. Do takich form należy zaliczyć:
 - a) Turystykę biznesową – są to wyjazdy o charakterze zawodowym, w czasie których osoby wyjeżdżające korzystają z podstawowych usług turystycznych, a w czasie wolnym zaspakajają potrzeby wypoczynku, poznania, rozrywki itp. korzystając z bazy turystycznej. Koszty takich wyjazdów biznesowych w większości wypadków są pokrywane przez instytucje delegujące.
 - b) Turystyka konferencyjna – to krajowy i międzynarodowy ruch osób podejmujących podróż w celu uczestnictwa w konferencjach, zjazdach, kongresach, seminariach, itp. Uczestnikami turystyki konferencyjnej są najczęściej naukowcy, politycy, członkowie różnych organizacji społecznych, kulturalnych, sportowych itp. Wyjazdy mają na ogół charakter elitarny i krótkoterminowy co określa model organizacji i obsługi. Ten rodzaj turystyki wymaga odpowiedniej infrastruktury. Miejscem odbywania kongresów mogą być duże miasta, często stolicy, zwłaszcza jeżeli posiadają zabytki lub inne atrakcje turystyczne.
 - c) Agroturystyka (turystyka wiejska) – bardzo obecnie modna turystyka wiejska. Gdzie spędzanie wolnego czasu odbywa się w gospodarstwach wiejskich, które w czasie wypoczynku turystów funkcjonują jak normalne gospodarstwa. Istnieje w nich podział na usługi turystyczne i rolnicze. Działalność rolnicza jest wręcz atrakcją dla turysty a wypoczynek niejednokrotnie idzie w parze z poznawaniem codziennej pracy człowieka

wsi. Gospodarstwa agroturystyczne dostarczają wielu atrakcji które w miastach są nieosiągalne.

- d) Turystyka pielgrzymkowa i religijna – celem tej turystyki są miejsca kultu religijnego oraz uczestnictwo w obrzędach religijnych a ponadto obcowanie z zabytkami sztuki sakralnej. Forma tej turystyki jest różna, realizowana jest w obrębie jednego kraju, kontynentu, lub świata. Miejscami takiej turystyki są np.; Rzym Mekka, Lourdes, Częstochowa, Licheń, Fatima. Przeważnie są to wyjazdy grupowe organizowane przez grupy wyznaniowe i biura podróży.

Zróznicowane warunki przyrodnicze i mało jeszcze wykorzystane walory klimatyczne Gminy Kowale Oleckie, dają szerokie możliwości rozwoju wiejskiej bazy turystyki pro zdrowotnej. Obszar ten posiada wszelkie predyspozycje do rozwoju turystyki wiejskiej. Jej obiekty położone są we wszystkich rejonach o niewątpliwych walorach krajoznawczych i kulturowych.

Atrakcyjne uwarunkowania krajobrazowe, jak i dobre rozwiązania komunikacyjne stwarzają możliwość uprawiania turystyki pieszo-rowerowej, a zimą narciarskiej. Jednak baza turystyczna gminy nie jest wystarczająca i tu jest pole do popisu dla potencjalnych inwestorów. Władze gminy uznały, że budowa ciągów rowerowych już w niedalekiej przyszłości może stworzyć naszym mieszkańcom nowe perspektywy w zakresie rekreacji i wypoczynku. Długo leżąca, równomierna pokrywa śnieżna w tym pagórkowatym terenie czyni go niezwykle urokliwym i daje szanse na rozwój turystyki zimowej, w tym narciarstwa.

SZLAKI TURYSTYCZNE

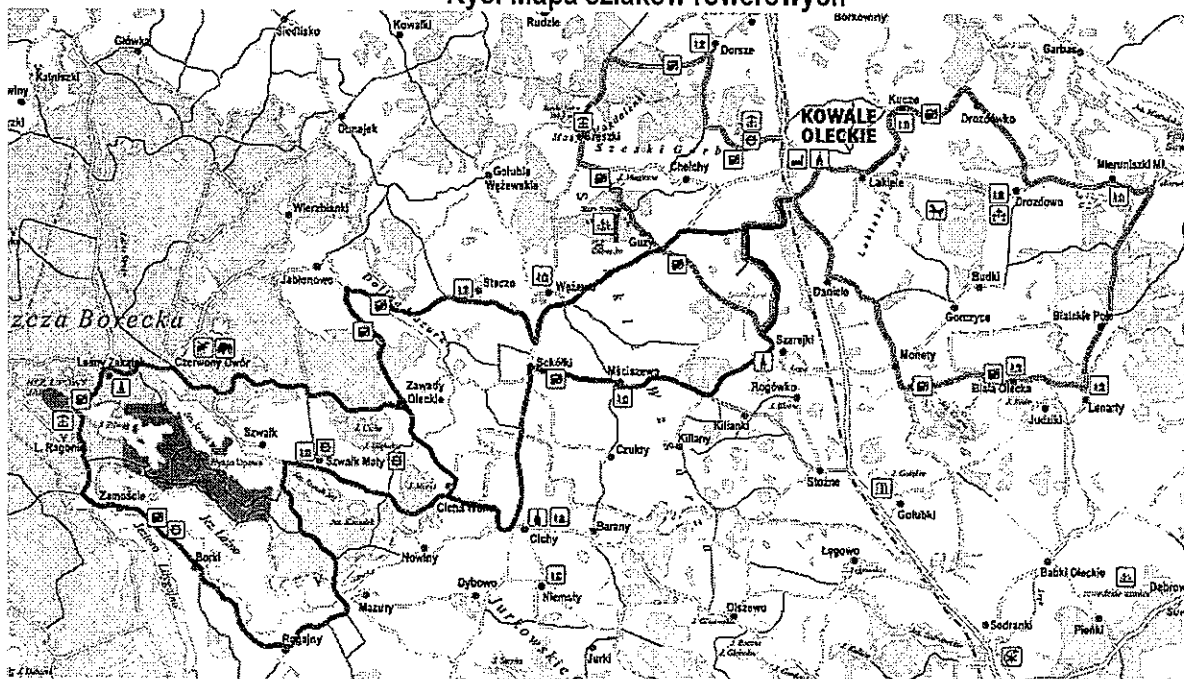
Za walory wypoczynkowe przyjmuje się takie uwarunkowania środowiska naturalnego, które umożliwiają powrót do zdrowia oraz regenerację sił fizycznych i psychicznych. Z uwagi na to, gmina Kowale Oleckie spełnia te funkcje, dzięki swoim walorom turystycznym, sprzyjającym klimatem jak również znajdującymi się na terenie gminy atrakcjami. Sprzyjają one wypoczynkowi, pieszym wędrówkom, rowerowym wycieczkom oraz uprawianiu sportów wodnych. Przez teren gminy prowadzi ciekawe i szlaki turystyczne z licznymi pomnikami przyrody i historii oraz rzadkimi okazami flory i fauny.

Jedną z form infrastruktury związanej z rekreacją są szlaki turystyczne. Do najpopularniejszych i najbardziej dostępnych dla przeciętnego turysty są szlaki piesze oraz różnego rodzaju ścieżki dydaktyczne, edukacyjne czy krajobrazowe. Zmieniające się formy uprawiania turystyki, w szczególności coraz większa popularność form aktywnych i tzw. turystyki kwalifikowanej, wpływają na konieczność ujmowania w ocenie atrakcyjności turystycznej przestrzeni geograficznej również tras konnych i ścieżek rowerowych. Powszechność dostępu do indywidualnych środków transportu, umożliwiających przewożenie rowerów, powoduje, że szczególnego znaczenia nabiera możliwość uprawiania turystyki rowerowej na obszarach urozmaiconych pod względem krajobrazowych i bogatych w unikalne formy środowiska przyrodniczo-kulturowego.

Gmina podjęła również prace nad koncepcją wytyczania tras rowerowych. Wytyczono 3 trasy rowerowe na terenie gminy wraz z punktami obsługi ruchu rowerowego oraz z punktami węzłowymi i punktami zatrzymań – dofinansowanie z programu Phare (Euroregion Niemen).

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Rys. Mapa szlaków rowerowych

SZLAK 1. MOSTAMI MAZURKI I BRZEGAMI JEZIOR KU PUSZCZAŃSKIM OSTĘPOM

Szlak turystyczny liczy około 62 kilometrów. Jeżeli jednak wybierzemy skrót prowadzący przez Cichy i Zawady, wówczas jego długość będzie wynosiła jedynie 32 kilometry (oznakowany kolorem czerwonym).

Punktem zero wyżej wymienionego szlaku turystycznego są Kowale Oleckie (0,0). Wyruszamy ze skrzyżowania przy Urzędzie Gminy w Kowalach Oleckich i przekraczamy torowisko byłej linii kolejowej Olecko-Goldap. Po pokonaniu odcinka 1,6 km na rozwidleniu dróg, przy krzyżu, szlak biegnie w lewo w kierunku Borysewa. Za Borysewem kierujemy się wąwozem na wprost w kierunku Szarek (5,0), gdzie tuż przy trasie usytuowany jest wybudowany w stylu gotyckim zabytkowy kościół. Na skrzyżowaniu kierujemy się w prawo i zmierzamy w kierunku Mściszewa, nie zapominając skrócić ponownie w prawo na szosie asfaltowej Stożne-Sokółki. W Mściszewie (7,5) mijamy zabudowania oraz położony po lewej stronie zespół dworsko-parkowy. Przed Sokółkami położony jest punkt widokowy, z którego mamy wspaniały widok na Szeską Górę. Będąc w Sokółkach (10,5) na skrzyżowaniu skręcamy w lewo w kierunku Cichego (Możemy także skorzystać z pierwszego skrótu na trasie szlaku – w Sokółkach na skrzyżowaniu skręcamy w prawo i kierujemy się w stronę Wężewa. Za wsią ponownie jesteśmy na szlaku.). W Cichym (14,3) przy trasie stoi barokowy kościół z 1727 roku, a za nim pałac i pozostałości po parku. Po przeciwnej stronie ulicy położona jest gorzelnia, a za nią rozpościera się park oraz wąwóz Cichej Strugi. Z Cichego kierujemy się w stronę Szwałku Małego (Możemy skorzystać z drugiego skrótu na trasie szlaku – skręcamy w prawo, mijamy Cichą Wólkę i kierujemy się w stronę Zawad Oleckich, gdzie ponownie wracamy na szlak). W Szwałku Małym (19,1) możemy zobaczyć odrestaurowany zespół dworsko-parkowy, nawiązujący pod względem architektonicznym do klasycyzmu. Kierujemy się na wprost i na pierwszym rozwidleniu dróg skręcamy w lewo w kierunku Mazur (Możemy skorzystać z trzeciego skrótu na szlaku – kierujemy się w stronę Czerwonego Dworu, pokonujemy odcinek 2,4 km i na rozwidleniu dróg skręcamy w prawo, wracając tym samym na szlak). Mijamy Mazury (25,4), Rogojny (26,4) oraz Borki (30,6). Przed Zamościem usytuowany jest punkt widokowy, z którego rozpościera się widok na jeziora: Litygajno (z lewej) oraz Łażno (z lewej). Mijamy Zamość (33,3) i kierujemy się w stronę Leśnego Zakątka. Po drodze napotykamy zjazd nad Jezioro Piłwag (ok. 1,8 km od Zamościa), gdzie zlokalizowany jest kolejny punkt widokowy. W Czerwonym Dworze (39,1) na rozwidleniu dróg tuż przy kaplicy skręcamy w prawo i po pokonaniu 1 km na skrzyżowaniu skręcamy w lewo. Mijamy Zawady Oleckie (45,6) i udajemy się w kierunku Jabłonowa, mijając po drodze dolinę rzeki Mazurki. Kierujemy się w stronę Stacz (51,5), gdzie po drodze mijamy pozostałości po zespole dworsko-parkowym. Mijamy

Sokółki (54,3) oraz Wężewo (55,8), gdzie znajduje się zespół dworsko-parkowy. Mijamy Guzy (58,3) i kierujemy się w stronę Kowali Oleckich (62,1), gdzie znajduje się końcowy punkt szlaku.

SZLAK 2. PO WIERCHACH I JARACH SZESKIEGO GARBU.

Szlak turystyczny liczy około 21 kilometrów (oznakowany kolorem niebieskim).

Punktem zero wyżej wymienionego szlaku turystycznego są Kowale Oleckie (0,0). Wyruszamy ze skrzyżowania przy Urzędzie Gminy w Kowalach Oleckich i przekraczamy torowisko byłej linii kolejowej Olecko-Gołdap. Po pokonaniu odcinka 1,6 km na rozwidleniu dróg, przy krzyżu, szlak biegnie w lewo w kierunku Borysewa. Za Borysewem rozpościerają się rozlewiska – źródła rzeki Legi (3,4). Na rozwidleniu dróg skręcamy w prawo w kierunku Guz. Po drodze mijamy punkt widokowy. Za Guzami (7,0) położony jest rezerwat Cisowy Jar (8,7), na terenie którego leżą pozostałości grodziska Stary Szaniec. Kierujemy się w stronę Szeszek. Po drodze mijamy Magiczne Jezioro (9,8) oraz punkt widokowy. Mijamy Szeszki, w pobliżu których leży Szeska Góra (309 m n.p.m.). Kierujemy się w stronę Dorsz, po drodze mijając kolejny punkt widokowy. Na rozwidleniu przed Dorszami (15,8) skręcamy w prawo, zaś na kolejnym rozwidleniu dróg, przy samotnym gospodarstwie, w lewo. Mijamy plażę gminną i kierujemy się w stronę Kowali Oleckich (koniec szlaku przy przejeździe kolejowym).

SZLAK 3. PO DWORACH I JEZIORACH PROWADZĄCY

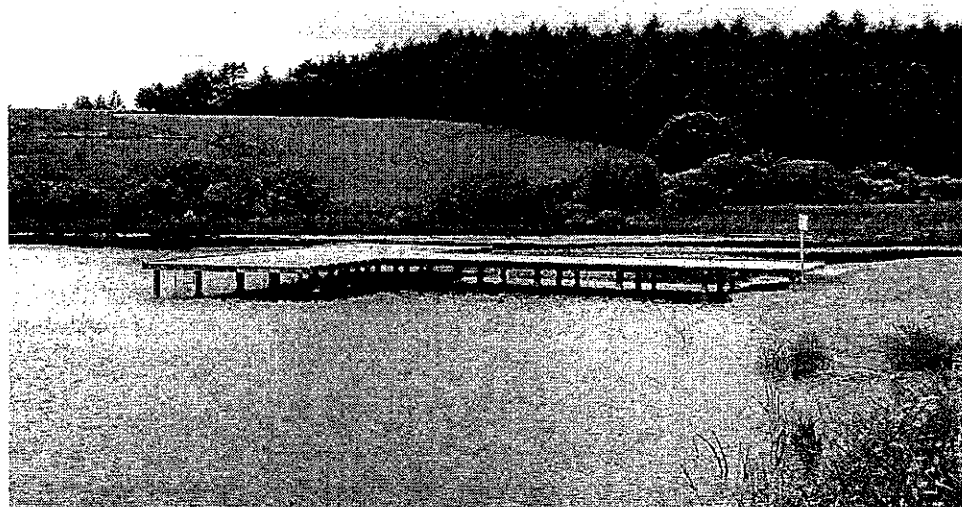
Szlak turystyczny liczy około 27 kilometrów (oznakowany kolorem zielonym).

Wyruszamy z Kowali Oleckich (0,0), mijamy Daniele (2,5) oraz Monety (4,4). Kierując się w stronę Białej Oleckiej, po drodze napotykamy punkt widokowy, z którego rozpościera się widok na jezioro Białe. W Białej Oleckiej (8,0) możemy zobaczyć zespół pałacowo-parkowy oraz wiadukt byłej Oleckiej Kolejki Wąskotorowej. Następnym punktem na trasie szlaku turystycznego są Lenarty (9,7), gdzie znajdują się pozostałości po zespole dworsko-parkowym. Mijamy Białskie Pola (11,5), Mieruszniki Małe (16,0) i kierujemy się w stronę Drozdowa (17,6). We wsi możemy zobaczyć dwór, a za nią zniszczony cmentarz byłych właścicieli majątku. Na rozwidleniu dróg skręcamy w lewo i kierujemy się w stronę Drozdówka (20,0). Mijamy Kucze (22,0), Lakiele (24,0) i jedziemy w stronę do Kowali Oleckich (26,5). Koniec szlaku turystycznego w punkcie startu.

Na terenie miejscowości znajduje się również park – miejsce odpoczynku i rekreacji dla jej mieszkańców i gości. Inwestycja ta zrealizowana została przy pomocy środków Sektorowego Programu Operacyjnego "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" w ramach Działania 2.3 Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego.

W 2004 roku udostępniono mieszkańcom wsi Kowale Oleckie „oczko wodne” – inwestycję dofinansowaną z Programu SAPARD.

Fot. Zbiornik wodny we wsi Kowale Oleckie

Na podstawie danych GUS, można stwierdzić, że potencjał turystyczny gminy nie jest wykorzystywany, co potwierdza poniższa tabela:

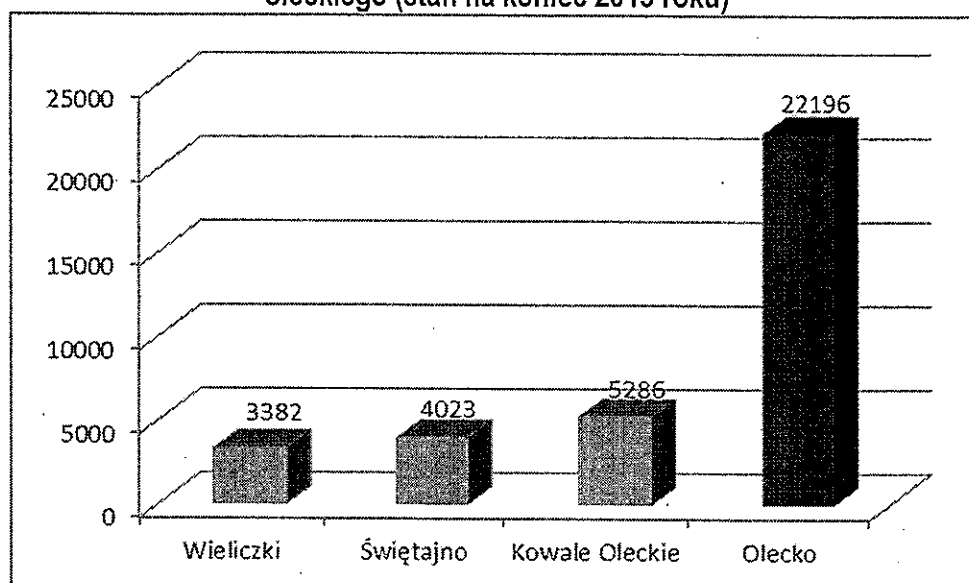
TURYSTYCZNE OBIEKTY NOCLEGOWE	Jednostka miary	2011	2012	2013
Turystyczne obiekty noclegowe wg rodzajów				
ogółem				
korzystający z noclegów ogółem I-XII	osoba	0	0	15
korzystający z noclegów turyści zagraniczni I-XII	osoba	0	0	5
udzielone noclegi ogółem I-XII	-	0	0	60
udzielone noclegi turystom zagranicznym I-XII	-	0	0	20
kempingi				
korzystający z noclegów ogółem I-XII	osoba	0	0	15
korzystający z noclegów turyści zagraniczni I-XII	osoba	0	0	5
udzielone noclegi ogółem I-XII	-	0	0	60
udzielone noclegi turystom zagranicznym I-XII	-	0	0	20
Turystyczne obiekty noclegowe				
korzystający rezydenci (Polacy)				
inne obiekty noclegowe - razem	osoba	0	0	10
inne obiekty zbiorowego zakwaterowania - kempingi i pola biwakowe	osoba	0	0	10
udzielone noclegi rezydentom (Polakom)				
inne obiekty noclegowe - razem	-	0	0	40
inne obiekty zbiorowego zakwaterowania - kempingi i pola biwakowe	-	0	0	40
turyści zagraniczni korzystający				
inne obiekty noclegowe - razem	osoba	0	0	5
inne obiekty zbiorowego zakwaterowania - kempingi i pola biwakowe	osoba	0	0	5
udzielone noclegi turystom zagranicznym				
inne obiekty noclegowe - razem	-	0	0	20
inne obiekty zbiorowego zakwaterowania - kempingi i pola biwakowe	-	0	0	20
Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych według wybranych krajów				
turyści korzystający z noclegów				
ogółem	osoba	0	0	5
Rosja	osoba	0	0	5
udzielone noclegi				
ogółem	-	0	0	20
Rosja	-	0	0	20

5. Otoczenie społeczno - gospodarcze

5.1. Demografia

Gminę Kowale Oleckie według stanu na koniec 2013 roku zamieszkiwało 5 286 osób, z czego 2567 (48,56%) stanowiły kobiety. Pod względem liczby ludności gmina Kowale Oleckie sytuuje się na drugim miejscu w powiecie, wyraźnie ustępując pod tym względem gminie Olecko. Stanowi niecałe 24% łącznej liczby mieszkańców powiatu, zamieszkiwanego przez 34 887 osób. Na 1 km² powierzchni gminy przypada zaledwie 21 mieszkańców, co oznacza że gęstość zaludnienia wyraźnie odbiega od średniej wojewódzkiej wynoszącej 60 osób (średnia dla kraju to 123 osoby na 1 km kwadratowy). Wyraźnie należy podkreślić, że poza gminą Olecko, niska gęstość zaludnienia cechuje wszystkie gminy powiatu, dla gminy Świętajno jest ona jeszcze niższa i wynosi zaledwie 19 osób na 1 kilometr kwadratowy. Szczegółowe dane na temat ludności w rozbiu na poszczególne gminy powiatu przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek. Zestawienie liczby mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu oleckiego (stan na koniec 2013 roku)

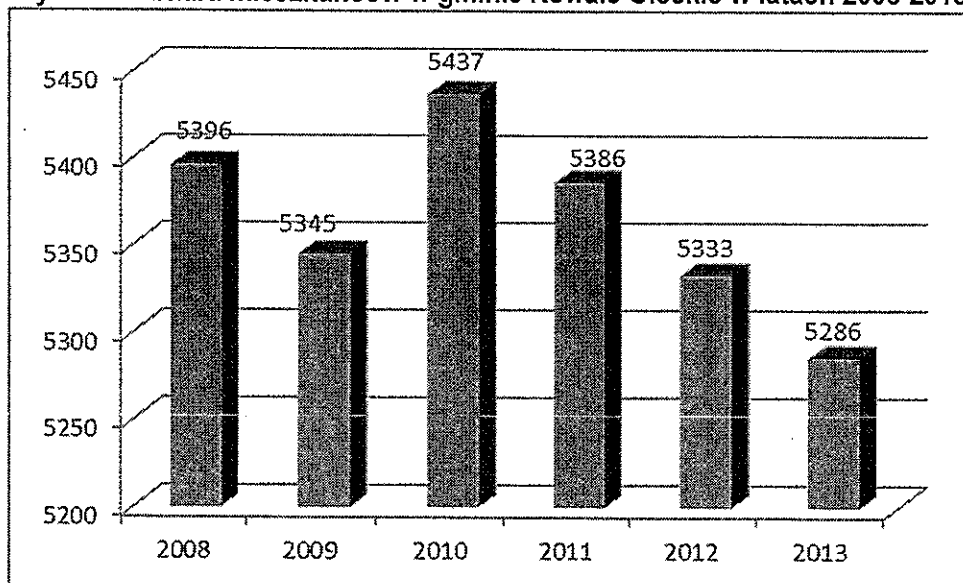

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Począwszy od 2010 roku liczba ludności w gminie Kowale Oleckie zmniejsza się (spadek od 2010 roku o niecałe 3%). Na zmniejszenie liczby mieszkańców wpływa ujemne saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych na 1000 ludności, które w powiecie oleckim na koniec 2012 roku wyniosło -4,6 (w ostatnich 3 latach można zaobserwować powolną poprawę tego negatywnego trendu, gdyż w roku 2010 saldo to wyniosło -5,9, a w roku 2011 -5,4) oraz ujemny przyrost naturalny. W pozostałych gminach powiatu oleckiego sytuacja pod względem liczby ludności według miejsca zamieszkania jest zróżnicowana. W przypadku gminy Olecko w porównaniu roku 2008 liczba ta wzrosła o 3%. Podobną sytuację mamy w gminie Świętajno (wzrost o 2%). Z kolei w przypadku gminy Wieliczki liczba ludności zmniejszyła się, w porównaniu do roku 2010 o ponad 3%. Podobnie jak w przypadku gminy Kowale Oleckie na taką sytuację wpływ ma ujemne saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych na 1000 ludności, choć w tym przypadku przyrost naturalny przyjmował wartości dodatnie.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Rysunek. Liczba mieszkańców w gminie Kowale Oleckie w latach 2008-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Analizując liczbę ludności pod kątem struktury wieku zaobserwowaną następujące tendencje:

- Lat 17 i mniej – 1065 mieszkańców (20,14%);
- kobiety (18 -60 lat) – 1466 mieszkańców (27,73%);
- mężczyźni (18 -65 lat) – 1906 mieszkańców (36,05%);
- kobiety powyżej 60 lat – 583 mieszkańców (11,02%);
- mężczyźni powyżej 65 lat – 266 mieszkańców (5,03%).

Przewaga liczebności mężczyzn stopniowo zanika wraz z postępującym starzeniem się społeczeństwa na korzyść udziału kobiet w populacji. Jest to szczególnie widoczne w populacji dorosłych w wieku powyżej 60 roku życia w gminie. Przyczyną zjawiska jest fakt, że kobiety dożywają zwykle późniejszego wieku niż mężczyźni. Tendencja ta jest charakterystyczna nie tylko dla diagnozowanej gminy, ale także dla powiatu oleckiego, województwa warmińsko-mazurskiego oraz Polski.

Tabela. Zestawienie ekonomicznej struktury wieku ludności gminy w porównaniu do pozostałych gmin powiatu i województwa (według stanu na koniec 2013)

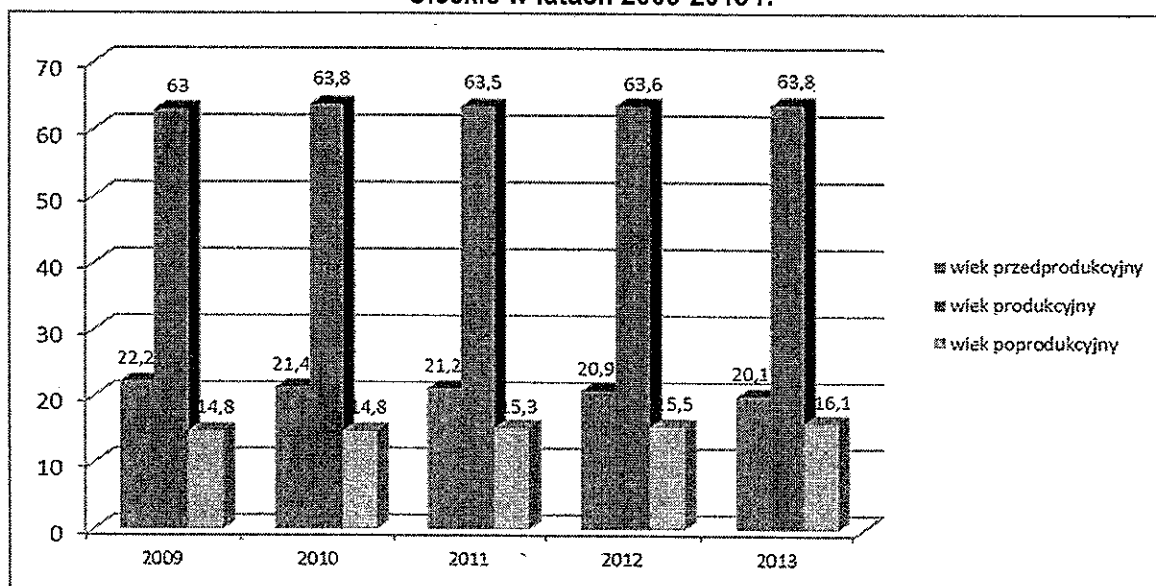
Wiek	Gmina Kowale Oleckie	Gmina Olecko	Gmina Świątajno	Gmina Wieliczki	Powiat Olecki	Województwo
	%					
Przedprodukcyjny	20,1	19,9	19,6	21,3	20,1	19,3
Produkcyjny	63,8	63,4	65,9	64,2	63,8	65,0
Poprodukcyjny	16,1	16,7	14,5	14,5	16,1	15,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Liczba osób w wieku produkcyjnym plasuje gminę Kowale Oleckie na trzecim miejscu w powiecie, nieznacznie dystansując gminę Olecko i dość wyraźnie ustępując pierwszej w kolejności gminie Świątajno. Niekorzystną sytuacją, którą można zaobserwować w gminie Kowale Oleckie jest fakt spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym do poziomu 20,1% (w porównaniu do województwa struktura ludności w wieku przedprodukcyjnym niemniej jednak jest w gminie korzystna), kiedy jeszcze w roku 2008 liczba ta wynosiła ponad 22% (rysunek nr). Może to w przyszłości doprowadzić do osłabienia tempa rozwoju gminy. Jedną z przyczyn sukcesywnego zmniejszenia się populacji osób młodych są wyjazdy za granicę w celach zarobkowych. Nasila się także zjawisko wyjazdów zagranicę z zamiarem krótkotrwałego pobytu, który niejednokrotnie kończy się podjęciem decyzji o stałym

zameldowaniu poza ojczystym krajem. Jednocześnie obserwuje się powolny wzrost populacji w wieku poprodukcyjnym – co sprawia, że społeczeństwo starzeje się. Wśród mieszkańców gminy w wieku poprodukcyjnym widoczna jest znaczna przewaga kobiet nad mężczyznami, natomiast wśród ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym nieznacznie przewagę posiadają mężczyźni. W porównaniu do średnich wartości dla powiatu, stwierdzić można, że procentowy udział mieszkańców gminy w poszczególnych grupach wiekowych kształtował się na takim samym poziomie. Na tle województwa warmińsko-mazurskiego struktura wieku ludności gminy Kowale Oleckie w każdej grupie wiekowej nieznacznie odbiegała od średnich wartości, co w przypadku wieku przedprodukcyjnego należy oceniać pozytywnie, natomiast dla pozostałych dwóch kategorii jest to sygnał negatywny.

Rysunek. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w gminie Kowale Oleckie w latach 2009-2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Przyrost naturalny na terenie gminy Kowale Oleckie w roku 2013 był ujemny i wyniósł -0,4 na 1000 mieszkańców. W porównaniu do danych z całego województwa jest on wyraźnie niższy (przyrost naturalny w gminie Kowale Oleckie od roku 2008 był bardzo zróżnicowany, w roku 2008 i 2009 wynosił odpowiednio 3,1 i 4,9 na 1000 mieszkańców, w roku 2011 był on wyraźnie ujemny i wyniósł -1,1, a w latach 2010 i 2012 był na niewielkim plusie). W pozostałych gminach powiatu jedynie jeszcze w gminie Wieliczki był on w 2013 roku ujemny, w pozostałych dwóch gminach zwłaszcza w gminie Olecko dość wyraźnie przewyższał średnią wojewódzką. Dane na temat liczby małżeństw, urodzeń żywych i zgonów (najczęstsza przyczyna to choroby układu krążenia i nowotwory) w przeliczeniu na 1000 ludności przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela. Ruch naturalny ludności w gminach powiatu oleckiego – stan na koniec 2013 r.

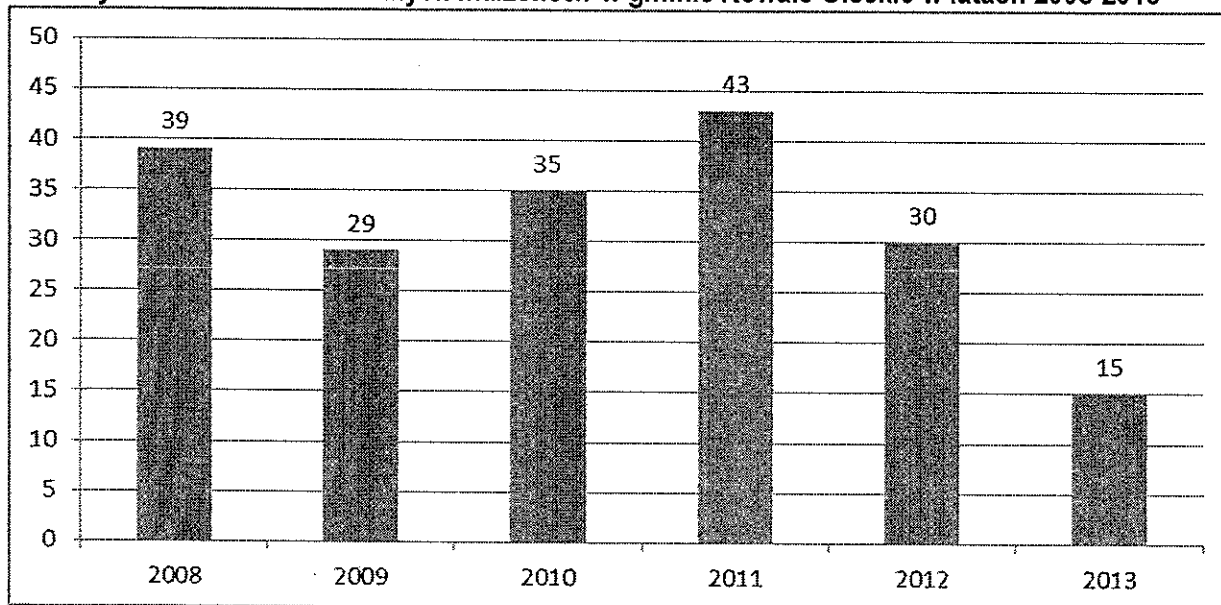
Gmina	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony		Przyrost naturalny
			Ogółem	W tym niemowląt	
			Na 1000 ludności		
Kowale Oleckie	2,8	12,6	13,00	-	-0,4
Olecko	4,5	10,7	8,28	-	2,5
Świątajno	4,8	12,0	11,27	-	0,8
Wieliczki	5,0	7,6	9,12	-	-1,5
Województwo	5,18	9,87	9,24	4,12	0,63

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Odnosić należy bardzo wyraźny spadek liczby zawieranych małżeństw, w porównaniu do roku 2012 ich liczba spadła aż o 50%. Wyraźny trend spadkowy zaobserwować można od roku 2011. Szczegółowe dane na ten temat przedstawiono na rysunku nr .

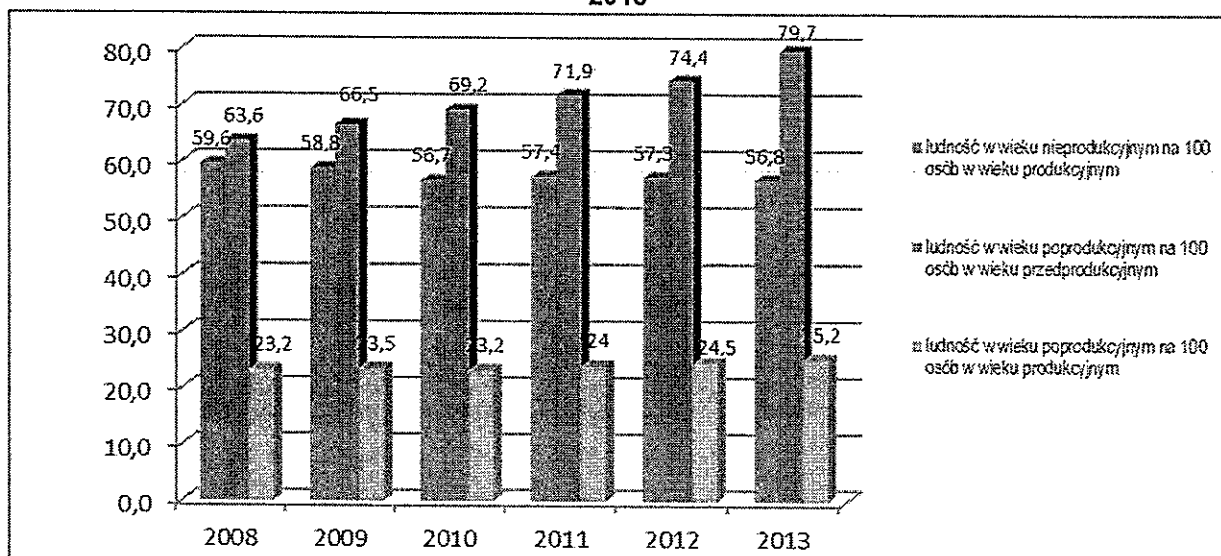
Rysunek. Liczba zawieranych małżeństw w gminie Kowale Oleckie w latach 2008-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Współczynnik obciążenia demograficznego dla gminy Kowale Oleckie, który przedstawiono na rysunku nr obrazuje sytuację typową dla całego województwa i Polski. Prognozowane są zmiany w strukturze wieku ludności spowodowane malejącą dzietnością oraz wydłużającym się okresem życia, które stopniowo będą wpływać na obniżanie się udziału ludności w wieku produkcyjnym. W związku ze starzeniem się osób urodzonych w okresie wyżu demograficznego nastąpi wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym, co wpłynie na zwiększenie tzw. obciążenia demograficznego. Tendencję taką pokazuje bardzo mocno rosnący w gminie Kowale Oleckie współczynnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym oraz ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Rysunek. Wskaźnik obciążenia demograficznego w gminie Kowale Oleckie w latach 2008-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

5.2. Rynek pracy

Istotnym problemem tak społecznym jak i ekonomicznym gminy Kowale Oleckie, podobnie jak i całego regionu, jest bezrobocie. Zjawisko to, praktycznie nieznane do 1989 r. pojawiło się w momencie rozpoczęcia transformacji ustrojowej i przechodzenia od gospodarki planowanej centralnie do wolnorynkowej. Lata 1990 - 1995 to okres szybkiego narastania bezrobocia, wywołanego na tym terenie przede wszystkim upadkiem wielu firm państwowych i spółdzielczych, a także likwidacją państwowych gospodarstw rolnych. Analizując pełne lata, na koniec 2013 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Olecku wyniosła 3 271 osób. W porównaniu do 2012 roku liczba ta wzrosła o 47 osób, tj. o 1,4%. Na wynik ten wpłynął wzrost liczby osób bezrobotnych o 79 osób w gminie Świętajno i Wieliczki. W pozostałych jednostkach administracyjnych wchodzących w skład powiatu oleckiego nastąpił spadek bezrobocia i wyniósł odpowiednio:

1. w gminie Kowale Oleckie – o 24 osoby, tj. 4,1%,
2. w gminie Olecko – o 8 osoby, tj. 0,4%,

W porównaniu do roku 2011 statystyki dotyczące bezrobocia prezentują się znacznie mniej optymistycznie. Liczba osób bezrobotnych w roku 2013, była we wszystkich gminach powiatu oleckiego wyższa niż w roku 2011. Największe różnice obserwuje się w gminie Wieliczki i Olecko, najmniejsze w Kowalach Oleckich i Świętajnie.

Tabela. Liczba bezrobotnych w gminach powiatu oleckiego w latach 2011 – 2014

Lp.	Gmina	Zarejestrowani bezrobotni w latach:					
		2011	2012	2013	Wrzesień 2014		
		Liczba osób			W tym:		
					Liczba osób	Kobiety	Z prawem do zasiłku
1	Kowale Oleckie	556	613	589	484	266	60
2	Olecko	1716	1892	1884	1572	836	272
3	Świątajno	455	426	466	420	218	58
4	Wieliczki	300	293	332	304	153	51
	Ogółem powiat	3027	3224	3271	2780	1473	441

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i PUP Olecko

Na koniec września 2014 roku kobiety stanowiły 53% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Największy udział procentowy tej kategorii osób zanotowano w gminie Kowale Oleckie (prawie 55%), nieco mniejszy w gminie Olecko (53,2%), zaś najmniejszy w gminach Świętajno i Wieliczki (odpowiednio 51,9% i 50,3%).

Tabela. Wskaźnik stopy bezrobocia w latach 2010 – 2014 w powiecie oleckim, województwie i kraju

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014 (stan na koniec września)
Powiat Olecki	21,1	21,9	23,1	22,9	20,3
Województwo warmińsko-mazurskie	20,0	20,2	21,2	21,7	18,2
Polska	12,4	12,5	13,4	13,4	11,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Na koniec września 2014 roku wskaźnik natężenia bezrobocia w powiecie oleckim był wyższy o 8,8 pkt. procentowych od wskaźnika krajowego (11,5%) oraz o 2,1 pkt. procentowy od wskaźnika wojewódzkiego (18,2%). W województwie powiat olecki uplasował się na 10 miejscu za powiatami giżyckim (15%), m. Elbląg (15,5%), mrągowskim (16,9%), nidzickim (17,9%) nowomiejskim (19,2%),

olsztyńskim (19,5%), ostródzkim (19,9%) oraz bardzo wyraźnie w tyle za m. Olsztyn (6,9%) i powiatem iławskim (8,4%). Wydaje się również, że poziom stopy bezrobocia w powiecie oleckim wyraźnie zmniejszył się w roku 2014. Na koniec września 2014 roku stopa bezrobocia w powiecie bardzo wyraźnie spadła w porównaniu do analogicznego miesiąca w roku 2013 i wyniosła 20,3%. W porównaniu jednakże do całego kraju powiat wciąż charakteryzuje się wysoką stopą bezrobocia.

Tabela. Stopa bezrobocia w powiatach województwa warmińsko-mazurskiego na koniec września 2014 roku

Lp.	Powiat	Stopa bezrobocia
1	Miasto Olsztyn	6,9
2	Iławski	8,4
3	Giżycki	15
4	Miasto Elbląg	15,5
5	Mragowski	16,9
6	Nidzicki	17,9
7	Nowomiejski	19,2
8	Olsztyński	19,5
9	Ostródzki	19,9
10	Olecki	20,3
11	Goldapski	20,4
12	Elcki	21,8
13	Działdowski	23,1
14	Szczycieński	23,2
15	Lidzbarski	24,2
16	Elbląski	25,6
17	Węgorzewski	26,3
18	Bartoszycki	26,6
19	Kętrzyński	27
20	Braniewski	28
21	Piski	29,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Poczynając od roku 2011 udział kobiet wśród osób bezrobotnych w gminie Kowale Oleckie minimalnie spada, choć wciąż jest on wyraźnie wyższy (w I półroczu 2014 roku 54,96%) w porównaniu do liczby bezrobotnych mężczyzn. Podobną sytuację zaobserwować można w gminie Olecko (choć w tym przypadku spadek w porównaniu do roku 2011 jest bardziej wyraźny). Na taką sytuację składać się może bardzo wiele czynników związanych m.in. ze zmniejszającą się liczbą zawodów wykonywanych przez kobiety, postrzeganiem ich przez pracodawców jako osoby mało dyspozycyjne, nie bez znaczenia są również czynniki kulturowe. W przypadku pozostałych dwóch gmin powiatu udział bezrobotnych kobiet i mężczyzn jest podobny (wyraźny spadek liczby kobiet w łącznej liczbie bezrobotnych w porównaniu do lat poprzednich).

Tabela. Udział kobiet wśród osób bezrobotnych w gminach powiatu oleckiego w latach 2011-2014

Wyszczególnienie	Lata			
	2011	2012	2013	I półrocze 2014
Kowale Oleckie	55,04%	52,85%	53,31%	54,96%
Olecko	56,82%	51,80%	51,43%	53,18%
Świątajno	53,41%	51,41%	52,79%	51,90%
Wieliczki	55,33%	54,61%	51,20%	50,33%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdań PUP

We wszystkich gminach powiatu oleckiego za wyjątkiem gminy Kowale Oleckie zauważalny jest spadek liczby bezrobotnych wśród osób w wieku 18-24. Największy zanotowano w gminie Wieliczki, spadek o prawie 7% w porównaniu do 2011 roku, w gminie Olecko i Świętajno był on mniejszy i wyniósł niecałe 2%. Sytuację taką należy oceniać bardzo pozytywnie, gdyż na rynku pracy często mamy do czynienia z trudną pozycją wyjściową dla ludzi młodych, przeważnie absolwentów, którzy z powodu braku doświadczenia zawodowego nie mogą znaleźć pracy. Ponadto olecki rynek ma niewiele ofert pracy dla młodych, bez doświadczenia zawodowego, z wygórowanymi aspiracjami nie popartymi kwalifikacjami i umiejętnościami. Należy również zauważyć, że duży odsetek młodzieży rezygnuje z aktywności zawodowej z uwagi na kontynuowanie nauki lub podejmowanie okresowego zatrudnienia u pracodawców zagranicznych.

Tabela. Udział osób do 25 roku życia wśród osób bezrobotnych w gminach powiatu oleckiego w latach 2011-2014

Wyszczególnienie	Lata			
	2011	2012	2013	I półrocze 2014
Kowale Oleckie	19,42%	22,68%	20,71%	19,63%
Olecko	20,28%	17,71%	16,45%	18,38%
Świętajno	24,18%	22,07%	20,60%	22,62%
Wieliczki	25,00%	22,18%	21,99%	18,42%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdań PUP

Udział osób bezrobotnych powyżej 50 lat w porównaniu do roku 2011 jedynie w przypadku gminy Olecko zmniejszył, choć i tak przekracza on w tej gminie aż 28%. W pozostałych gminach, a zwłaszcza w gminie Świętajno wzrost liczby osób bezrobotnych powyżej 50 lat w porównaniu do lat poprzednich był bardzo duży. W gminie Kowale Oleckie w połowie 2014 udział tej kategorii osób w strukturze osób bezrobotnych wyniósł ponad 25%. W trzech gminach powiatu tj. Olecko, Kowale Oleckie i Świętajno co czwarty bezrobotny należy do tej kategorii osób. Z jednej strony przyczynami trudnej sytuacji tej grupy osób jest niski poziom wykształcenia, brak potrzebnych kwalifikacji zawodowych i dążenie do szybkiego uzyskania renty czy świadczenia przedemerytalnego. Z drugiej zaś strony prowadzona przez lata polityka państwa zachęcała do aktywizacji zawodowej głównie ludzi młodych, kosztem osób po 50 roku życia. W związku z tym pomoc tym osobom wymaga zastosowania szeregu działań, zmierzających do odbudowania ich wiary we własne możliwości oraz przełamania barier związanych z negatywnym nastawieniem do rynku pracy. To również praca z pracodawcami, którzy niejednokrotnie postrzegają osoby starsze jako mniej efektywne. Jednak z obserwacji ostatnich lat wynika, że w wielu przypadkach nastawienie przedsiębiorców do zatrudnienia osób po 50 roku życia zmienia się.

Tabela. Udział osób powyżej 50 roku życia wśród osób bezrobotnych w gminach powiatu oleckiego w latach 2011-2014

Wyszczególnienie	Lata			
	2011	2012	2013	I półrocze 2014
Kowale Oleckie	22,48%	19,90%	23,43%	25,21%
Olecko	30,01%	27,01%	27,71%	28,05%
Świętajno	21,54%	19,48%	25,32%	30,00%
Wieliczki	19,67%	20,48%	23,80%	23,03%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdań PUP

Niepokoici wyraźny wzrost osób trwale bezrobotnych w ogólnej ich strukturze. W porównaniu do 2011 roku w gminie Kowale Oleckie udział ten wzrósł aż o 11%. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w gminie Olecko i Świątajno, wzrost o 8 i 7%. Jedynie w przypadku gminy Wieliczki udział tej kategorii osób w strukturze osób bezrobotnych w porównaniu do poprzednich lat wzrósł w nieco mniejszym zakresie, choć i tak jest on bardzo wysoki. Przyczyn tego zjawiska można szukać w nieustannie zwiększających się wymaganiach pracodawców, co oznacza że potencjalni pracownicy muszą być elastyczni w dostosowywaniu się do nowych wymagań rynku. Ponadto zmiany ulegają stosowane metody, techniki jak również organizacja pracy. Szybkość zmian zachodzących w gospodarce pociąga za sobą konieczność nieustannego podwyższania kwalifikacji, w wielu wypadkach także wiąże się z koniecznością zmiany zawodu. Osoby długotrwale bezrobotne w miarę upływu czasu często tracą poczucie własnej wartości. Dezaktualizacji ulega wiedza, uprawnienia zawodowe i doświadczenie bezrobotnego, przez co staje się on mniej interesujący dla pracodawcy i tym samym jego powrót na rynek pracy nie jest łatwy.

Tabela. Udział osób długotrwale bezrobotnych w gminach powiatu oleckiego w latach 2011-2014

Wyszczególnienie	Lata			
	2011	2012	2013	I półrocze 2014
Kowale Oleckie	58,63%	52,85%	65,03%	69,83%
Olecko	50,76%	50,63%	57,96%	58,33%
Świątajno	59,34%	59,62%	59,44%	66,90%
Wieliczki	56,67%	60,41%	62,65%	62,83%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdań PUP

W przypadku pozostałych osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy to należy podkreślić bardzo duży udział osób bez prawa do zasiłku. Według stanu na wrzesień 2014 roku w gminie Kowale Oleckie z prawem do zasiłku średnio pozostaje jedynie około 15,9% bezrobotnych. Ponadto na ten dzień w gminie Kowale Oleckie w ewidencji figurowało 67 bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia. Stanowili 11,7% ogółu zarejestrowanych (spadek o niecałe 7% w porównaniu do 2013). Wielu z nich dotychczas nie pracowało albo okres zatrudnienia nie przekraczał jednego roku. Brak dyspozycyjności wynikający z konieczności sprawowania bezpośredniej opieki nad dzieckiem jest najczęstszym powodem odmów realizacji działań proponowanych tym osobom przez Urząd.

Na koniec września 2014 roku osoby niepełnosprawne w gminie Kowale Oleckie stanowiły niecałe 4% ogółu bezrobotnych, w porównaniu do roku poprzedniego zmiany były minimalne. Choć w gminie liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych jest niewielka, to podkreślenia wymaga fakt, że zatrudnienie na otwartym rynku pracy osób z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności jest utrudnione. Pracodawcy przy przyjmowaniu nowych pracowników biorą pod uwagę przede wszystkim ich kwalifikacje i kompetencje zawodowe. Osoby niepełnosprawne, z uwagi na stan zdrowia oraz niejednokrotnie niski poziom wykształcenia i brak doświadczenia zawodowego mają zdecydowanie mniejsze szanse na pracę. Najczęściej mają dostęp do zatrudnienia w zakładach pracy chronionej bądź w zakładach, które tworzą miejsca pracy w ramach środków PFRON. Na gminnym rynku pracy oferta zatrudnienia takich osób jest za mała, aby zabezpieczyć potrzeby w tym zakresie osób niepełnosprawnych.

W powiecie oleckim od roku 2010 liczba osób pracujących pozostaje na bardzo podobnym poziomie. W wszystkich sektorach przedstawionych w poniższej tabeli udział osób pracujących był na przestrzeni ostatnich lat podobny. Procentowo zdecydowanie największa liczba osób w powiecie oleckim pracowała w branżach związanych z przemysłem i budownictwem (33,57%, niewielki wzrost o

0,6% w porównaniu do roku 2009) oraz z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (30,82%, spadek o nieco ponad 1% w porównaniu do roku 2009). Istotny udział w zatrudnieniu miały również pozostałe usługi (23,96%, praktycznie bez zmian w porównaniu do roku 2009).

Tabela. Pracujący, zatrudnienie i przeciętne zatrudnienie według PKD 2007 (ujęcie liczbowe i procentowe)

Jednostka terytorialna	ogółem				rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo				przemysł i budownictwo			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
	osoba				osoba				osoba			
Powiat olecki	8416	8827	8905	8858	2688	2746	2727	2730	2772	2954	3193	2974

Jednostka terytorialna	handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja				działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości				pozostałe usługi			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
	osoba				osoba				osoba			
Powiat olecki	769	863	817	883	166	163	155	149	2021	2101	2133	2122

Jednostka terytorialna	ogółem				rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo				przemysł i budownictwo			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
	osoba				osoba				osoba			
Powiat olecki	100%	100%	100%	100%	31,94%	31,11%	30,62%	30,82%	32,94%	33,47%	35,86%	33,57%

Jednostka terytorialna	handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja				działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości				pozostałe usługi			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
	osoba				osoba				osoba			
Powiat olecki	9,14%	9,78%	9,17%	9,97%	1,97%	1,85%	1,74%	1,68%	24,01%	23,80%	22,61%	23,96%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na terenie powiatu oleckiego według danych GUS w 2013 r. wynosiło 3088,10 PLN i stanowiło nieco ponad 79% przeciętnej płacy brutto w Polsce. W porównaniu do 2009 roku dystans w zakresie wynagrodzeń dzielący powiat od średniej krajowej zmniejszył się o niecałe 3%.

Tabela. Wynagrodzenia w powiecie oleckim w latach 2009-2013

Jednostka terytorialna	Ogółem – przeciętne wynagrodzenie brutto					przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100)				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	zł	zł	zł	zł	zł	%	%	%	%	%
Powiat olecki	2549,90	2599,13	2812,94	2924,79	3088,10	76,9	75,7	77,6	78,1	79,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

5.3. Oświata i wychowanie

Oświata to jedna z kluczowych dziedzin zarówno w wymiarze ogólnokrajowym, jak i lokalnym. Im lepiej wykształcone społeczeństwo, tym większe szanse na szybsze przystosowanie się do realiów dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i społecznej.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Na terenie gminy Kowale Oleckie funkcjonują następujące jednostki stanowiące bazę oświatową:

Tabela. Zestawienie przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów w gminie Kowale Oleckie

Typ szkoły	Nazwa szkoły	Lokalizacja
Publiczne szkoły podstawowe	Szkoła Podstawowa w Kowalach Oleckich	Kowale Oleckie
	Szkoła Podstawowa w Sokółkach	Sokółki
	Szkoła Podstawowa w Stożnem	Stożne
Publiczne Szkoły gimnazjalne	Publiczne Gimnazjum w Kowalach Oleckich	Kowale Oleckie
	Publiczne Gimnazjum w Sokółkach	Sokółki
Przedszkola	Przedszkole Samorządowe w Kowalach Oleckich	Kowale Oleckie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Kowalach Oleckich.

Poza tym na terenie gminy Kowale Oleckie funkcjonują:

- 2 punkty przedszkolne przy szkole podstawowej w Sokółkach oraz Stożnem

Za realizację zadań z zakresu obsługi administracyjno – gospodarczej i finansowej szkół i przedszkoli odpowiada w gminie referat finansowy w Urzędzie Gminy. Przez księgowość szkolną obsługiwane są następujące placówki oświatowe:

- Szkoła Podstawowa w Kowalach Oleckich,
- Szkoła Podstawowa w Sokółkach (tworząca Zespół Szkół w Sokółkach),
- Szkoła Podstawowa w Stożnem,
- Publiczne Gimnazjum w Kowalach Oleckich,
- Publiczne Gimnazjum w Sokółkach (tworzące Zespół Szkół w Sokółkach),
- Przedszkole Samorządowe w Kowalach Oleckich.

Struktura ludności według wieku edukacyjnego w 2013 r. w gminie Kowale Oleckie wykazuje podobną tendencję, jaka występuje w województwie warmińsko-mazurskim. W porównaniu do roku 2009 spadła liczba dzieci we wszystkich czterech kategoriach wiekowych. Tendencję taką można zaobserwować we wszystkich gminach powiatu oleckiego, co zwłaszcza w odniesieniu do najmłodszej kategorii wiekowej należy oceniać negatywnie (wyjątek stanowi gmina Świątajno i Wieliczki w przedziale wiekowym 3-6 lat, gdzie liczba dzieci do ogółu ludności minimalnie wzrosła). Szczegółowe informacje związane z strukturą wieku edukacyjnego przedstawiono w dwóch poniższych tabelach.

Tabela. Ludność powiatu oleckiego w podziale na gminy według edukacyjnych grup wieku w latach 2009 -2013

Gmina	Lata – przedział wiekowy					Lata – przedział wiekowy					Lata – przedział wiekowy					Lata – przedział wiekowy				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	0-2					3-6					7-12					13-15				
Kowale Oleckie	202	196	177	166	180	246	229	253	246	238	360	369	364	370	341	217	213	188	190	188
Olecko	720	750	734	753	717	972	959	996	999	1001	1434	1447	1436	1440	1462	803	762	753	727	718
Świątajno	129	131	116	111	124	159	158	166	167	168	292	273	262	249	242	191	183	170	174	168
Wieliczki	133	135	131	126	107	159	159	162	163	162	253	246	238	232	229	173	169	160	136	122

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela. Ludność powiatu oleckiego w podziale na gminy według edukacyjnych grup wieku w latach 2009 -2013 (% do ogółu ludności)

Gmina	Lata – przedział wiekowy					Lata – przedział wiekowy					Lata – przedział wiekowy					Lata – przedział wiekowy				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	0-2					3-6					7-12					13-15				
Kowale Oleckie	3,78	3,60	3,29	3,11	3,41	4,60	4,21	4,70	4,61	4,50	6,74	6,79	6,76	6,94	6,45	4,06	3,92	3,49	3,56	3,56
Olecko	3,36	3,39	3,31	3,39	3,23	4,53	4,33	4,49	4,50	4,51	6,69	6,53	6,47	6,48	6,59	3,75	3,44	3,39	3,27	3,23
Świątajno	3,31	3,27	2,90	2,78	3,08	4,08	3,94	4,15	4,18	4,18	7,49	6,81	6,55	6,23	6,02	4,90	4,57	4,25	4,36	4,18
Wieliczki	3,88	3,87	3,78	3,69	3,16	4,64	4,56	4,68	4,77	4,79	7,38	7,05	6,87	6,79	6,77	5,05	4,85	4,62	3,98	3,61

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wychowanie przedszkolne w gminie Kowale Oleckie funkcjonuje w oparciu o przedszkola i oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. **Jak pokazuje tabela nr** liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w porównaniu do lat ubiegłych zwiększyła się. Sytuacja ta dotyczyła wszystkich gmin powiatu oleckiego. Największy wzrost zanotowano w gminie Olecko i Świątajno. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (%) w porównaniu do roku 2009 wzrósł o około 20%.

Tabela. Dzieci (3-6) objęte wychowaniem przedszkolnym w gminach powiatu oleckiego

Gmina	Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym					Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (%) do ludności w wieku 3-6 lata				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	lata 3-6					lata 3-6				
Kowale Oleckie	94	96	110	99	122	38,2	41,9	43,5	40,2	51,3
Olecko	564	634	767	766	781	58,0	66,1	77,0	76,7	78,0
Świątajno	52	90	84	88	86	32,7	57,0	50,6	52,7	51,2
Wieliczki	67	91	76	91	85	42,1	57,2	46,9	55,8	52,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Na terenie gminy Kowale Oleckie funkcjonuje zaledwie jedno przedszkole, z liczbą miejsc oscylującą od 75 w 2009 roku do 100 w roku 2013. W roku 2013 liczba dzieci w przedszkolu samorządowym w Kowalach Oleckich wyniosła 89, co oznacza że odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym nie przekraczał liczby miejsc w placówce.

Tabela. Przedszkola i oddziały ogółem w powiecie oleckim w podziale na gminy

Gmina	Ogółem					Ogółem					Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	Przedszkola					Oddziały					Miejsca				
Kowale Oleckie	1	1	1	1	1	3,00	3,00	3,00	3,00	4,00	75	75	75	75	100
Olecko	4	4	5	5	5	16,00	17,00	19,00	21,00	21,00	364	386	430	484	484
Wieliczki	1	2	2	2	2	2,00	4,00	3,00	4,00	4,00	50	102	76	101	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

W przedszkolu działającym na terenie gminy Kowale Oleckie liczba dzieci w porównaniu do roku 2009 wzrosła o 23%. Porównywalny był wzrost liczby dzieci w przedszkolach w gminie Olecko, a

zdecydowanie największy w gminie Wieliczki, gdzie nastąpił 46% wzrost w porównaniu do roku 2009. Na obszarze gminy Świętajno przedszkola w roku 2013 przedszkola nie funkcjonowały.

Tabela. Dzieci w przedszkolach w podziale na gminy powiatu oleckiego w latach 2009-2013

Gmina	Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013
	3-6 lat				
Kowale Oleckie	72	66	71	65	89
Olecko	326	346	350	390	401
Wieliczki	58	91	76	91	85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

W gminie Kowale Oleckie liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych w porównaniu do roku 2009 minimalnie wzrosła. Liczba oddziałów pozostała na tym samym poziomie. Dużo większe wzrosty zarówno w zakresie liczby oddziałów jak i liczby dzieci zaobserwowano w pozostałych gminach powiatu oleckiego z wyjątkiem gminy Wieliczki, gdzie oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych zostały po roku 2009 zlikwidowane.

Tabela. Dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych wg wieku w latach 2009-2013

Gmina	Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013
	3-6 lat				
Kowale Oleckie	31	31	39	34	33
Olecko	250	244	369	332	316
Świętajno	12	34	36	56	58
Wieliczki	9	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela. Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych

Gmina	Oddziały (klasy, grupy)				
	2009	2010	2011	2012	2013
	Ogółem				
Kowale Oleckie	2	2	2	2	2
Olecko	12	13	19	18	18
Świętajno	0	2	2	3	3
Wieliczki	1	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Średnia liczba etatów w Kowalach Oleckich 2012 rok w przedszkolach wyniosła 3,55, w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych 2,12 osób.

Na terenie gminy Kowale Oleckie funkcjonują 3 szkoły podstawowe, po jednej w Kowalach Oleckich, Sokółkach i Stożnem. Zatrudnienie w szkołach podstawowych w Kowalach Oleckich w roku

2012 wyniosło 26,75 etatu i w porównaniu do roku 2011 spadło o prawie 6%. Na podstawie danych z stwierdzić można, że liczba uczniów we wszystkich gminach powiatu oleckiego poza gminą Olecko sukcesywnie spada. Największe spadki zanotowano w gminie Świętajno, gdzie w porównaniu do roku 2009 liczba uczniów spadła o prawie 28% do poziomu 192 dzieci w roku 2013. Nieco mniejsze spadki zanotowano w gminie Wieliczki o 11% i najmniejszy w gminie Kowale Oleckie o 9%. W gminie Olecko liczba uczniów szkół podstawowych zwiększyła się w porównaniu do roku 2009 o 4%.

Tabela. Szkoły podstawowe w gminach powiatu oleckiego w latach 2009-2013

Gmina	Ogółem					Ogółem					Ogółem					Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	Szkoły podstawowe (szk.)					Pomieszczenia szkolne (szk.)					Oddziały w szkołach (szk.)					Uczniowie (os.)				
Kowale Oleckie	3	3	3	3	3	32	32	32	33	-	23,00	23,00	23,00	23,00	22,00	362	345	354	348	330
Olecko	7	7	7	7	7	103	95	99	99	-	71,00	70,00	69,00	68,00	68,00	1384	1370	1374	1409	1437
Świątajno	3	3	3	3	3	34	34	34	35	-	15,78	14,00	14,40	13,30	12,80	245	227	214	187	192
Wieliczki	2	2	2	2	2	21	20	18	19	-	16,00	15,00	15,00	16,00	16,00	269	256	238	246	241

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Liczba uczniów przypadająca na 1 oddział w szkołach podstawowych była najwyższa na obszarze gminy Olecko i od roku 2010 utrzymywała się na poziomie 18-19 uczniów. W pozostałych trzech gminach powiatu liczba ta w roku 2013 wyniosła 15 dzieci i na przestrzeni ostatnich czterech lat podlegała tylko minimalnym wahaniom. Szczegółowe informacje przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela. Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych

Gmina	Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży			
	2010	2011	2012	2013
	Ogółem			
Kowale Oleckie	15	15	15	15
Olecko	18	18	19	19
Świątajno	16	15	14	15
Wieliczki	17	16	15	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Z podobną sytuacją jak w przypadku szkół podstawowych mamy do czynienia w gimnazjach. We wszystkich gminach powiatu oleckiego liczba uczniów w tych placówkach oświatowych wyraźnie zmniejszyła się na przestrzeni ostatnich lat. Największy, bo aż 28% spadek liczby uczniów w porównaniu do roku 2009 zanotowano w gminie Olecko i Świętajno. Niewiele mniejsze wartości zaobserwowano w pozostałych gminach, odpowiednio 26 i 23% w gminach Kowale Oleckie i Wieliczki. Szczegółowe informacje na temat liczby uczniów, oddziałów w szkołach i liczby pomieszczeń przedstawiono w tabeli poniżej. Zatrudnienie w gimnazjach w Kowalach Oleckich w roku 2012 wyniosło 13,05 etatów i w porównaniu do roku poprzedniego spadło bardzo wyraźnie o ponad 41%.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Tabela. Gimnazja w gminach powiatu oleckiego w latach 2009-2013

Gmina	Ogółem					Ogółem					Ogółem					Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	Gimnazja (szt.)					Pomieszczenia szkolne (szt.)					Oddziały w szkołach (szt.)					Uczniowie (os.)				
Kowale Oleckie	2	2	2	2	2	18	18	18	18	-	10,00	10,00	9,00	9,00	9,00	239	235	200	195	189
Olecko	6	6	6	6	6	57	57	58	58	-	41,00	38,00	36,00	33,00	34,00	789	733	699	628	616
Świątajno	1	1	1	1	1	9	9	9	9	-	6,00	6,00	6,00	6,00	5,00	145	141	130	135	113
Wieliczki	1	1	1	1	1	7	7	7	7	-	8,00	8,00	8,00	8,00	7,00	182	182	179	171	147

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Liczba uczniów przypadająca na 1 oddział w gimnazjach była najwyższa na obszarze gminy Świątajno i od roku 2010 utrzymywała się na poziomie 22-24 uczniów. W gminie Kowale Oleckie liczba uczniów od roku 2010 sukcesywnie zmniejsza się i obecnie wynosi 21 w przeliczeniu na 1 oddział.

Tabela. Uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach w gminach powiatu oleckiego w latach 2010-2013

Gmina	Gimnazja dla dzieci i młodzieży			
	2010	2011	2012	2013
	Ogółem			
Kowale Oleckie	24	22	22	21
Olecko	17	17	16	16
Świątajno	24	22	23	23
Wieliczki	23	22	21	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Powiat olecki pod względem wyników egzaminu gimnazjalnego wypada na tle województwa dobrze. W części humanistycznej plasuje się on na 6 miejscu spośród 21 powiatów funkcjonujących w województwie. Od najlepszego powiatu węgorzewskiego jest gorszy o 5 punktów procentowych. W części matematyczno-przyrodniczej wynik uzyskany w roku 2014 plasuje powiat na 12 pozycji w województwie. Dystans do najlepszego w tej kategorii m. Olsztyna wyniósł ponad 5% zarówno w przypadku matematyki jak i przedmiotów przyrodniczych. W przypadku języka angielskiego wyniki dla powiatu oleckiego były najlepsze na tle regionu, zwłaszcza w przypadku poziomu podstawowego. Bardzo dobrze powiat olecki wypada również w przypadku języka rosyjskiego, gdzie plasuje się w czołowie województwa.

Tabela Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w poszczególnych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2014

Powiat	Część humanistyczna		Część matematyczno-przyrodnicza		Język angielski		Język niemiecki	
	Język Polski	Historia i wiedza o społeczeństwie	matematyka	przedmioty przyrodnicze	Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony	Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)
bartoszycki	65,3	57,9	41,1	50,5	60,2	45,0	51,5	40,5
braniewski	61,3	58,7	40,2	49,8	61,3	43,4	47,6	26,8
Działdowski	64,5	58,1	46,0	50,5	59,1	38,3	46,3	33,9
Elbląski	61,2	54,5	39,3	47,3	56,4	34,6	42,2	27,4
Elcki	63,9	57,4	44,4	49,0	63,3	43,3	58,0	45,0
Giżycki	65,4	58,4	45,3	50,1	62,1	44,0	60,1	45,6
Iławski	64,4	58,6	44,8	52,9	60,5	39,9	51,0	36,9
Kętrzyński	65,1	59,1	46,8	51,4	61,3	40,6	59,0	65,0
Lidzbarski	64,7	56,4	44,8	49,5	64,0	44,5	50,9	67,5

Mragowski	63,1	55,2	42,0	48,3	61,6	43,5	50,5	34,6
Nidzicki	63,0	56,4	41,8	48,9	58,8	37,2	51,3	42,4
Nowomiejski	63,8	56,5	46,7	48,3	55,9	37,7	49,8	35,8
Olecki	65,0	57,1	46,5	50,0	66,3	47,6	46,2	36,7
Olsztyński	62,1	55,9	41,1	49,1	58,6	37,6	50,6	35,2
Ostródzki	65,1	57,9	41,8	48,5	59,5	39,6	51,3	40,1
Piski	61,9	54,1	41,1	46,0	56,8	36,8	46,9	35,3
Szczycieński	62,9	55,4	42,9	48,0	56,1	40,6	50,1	42,6
göłdapski	59,8	54,3	40,4	46,5	59,4	41,1	55,7	39,5
Węgorzewski	70,0	59,8	47,8	53,7	67,7	46,6	39,5	12,5
m. Elbląg	64,2	57,3	45,8	49,9	65,2	44,1	44,9	57,8
m. Olsztyn	69,7	62,7	51,6	55,6	74,5	56,5	62,2	49,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OKE Łomża

W rozbiciu na poszczególne gminy, najlepsze wyniki w części humanistycznej uzyskiwała gmina Wieliczki, podobnie jak w części matematyczno-przyrodniczej, gmina Olecko najlepiej zaprezentowała się z języka angielskiego i jedynie w przypadku języka rosyjskiego gmina Kowale Oleckie zajęła pierwsze miejsce w powiecie.

Tabela. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w poszczególnych gminach powiatu oleckiego w roku 2014

Gmina	Część humanistyczna		Część matematyczno-przyrodnicza		Język angielski		Język rosyjski	
	Język Polski	Historia i wiedza o społeczeństwie	matematyka	przedmioty przyrodnicze	Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony	Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)	Średni wynik (%)
Kowale Oleckie	59,5	51,5	36,9	45,3	45,1	49,6	71,7	44,4
Olecko	64,8	58,1	47,5	51,0	71,4	52,4	52,8	48,3
Świątajno	68,1	53,5	45,4	44,3	61,7	24,0	57,5	-
Wieliczki	69,2	61,1	52,7	54,8	68,1	43,9	66,1	34,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OKE Łomża

Wszystkie szkoły podstawowe i gimnazja w gminie Kowale Oleckie wyposażone są w pracownie komputerowe. Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące wyposażenia placówek oświatowych w gminie Kowale Oleckie w komputery stwierdzono, że:

- w szkołach podstawowych i gimnazjach w gminie Kowale Oleckie funkcjonuje 5 pracowni komputerowych wyposażonych łącznie w 90 komputerów, z których 78 podłączonych jest do Internetu, a 73 komputery podłączone do internetu przeznaczone były do użytku uczniów,
- Żadna pracownia w szkołach podstawowych i gimnazjach w roku 2012 nie była w gminie Kowale Oleckie wyposażona w komputery z dostępem do szerokopasmowego internetu,
- w szkołach podstawowych na 1 komputer z dostępem do Internetu przypadało 10,24 uczniów, liczba ta w porównaniu do roku 2010 wyraźnie zwiększyła się, co należy oceniać negatywnie,
- w gimnazjach w gminie Kowale Oleckie na 1 komputer z dostępem do Internetu przypadało 7,22 uczniów, liczba ta w porównaniu do roku 2010 nieznacznie zmniejszyła się, co należy oceniać pozytywnie.

Tabela. Komputeryzacja w szkołach podstawowych i gimnazjach w gminach powiatu oleckiego

Gmina	Ogółem komputery			Komputery z dostępem do internetu			Komputery z dostępem do internetu szerokopasmowego			Pracownie komputerowe		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
	Szt.			Szt.			Szt.			Szt.		
Kowale Oleckie	94	95	90	94	95	78	25	25	0	5	5	5
Olecko	278	288	287	253	256	255	161	168	178	12	11	11
Świątajno	96	98	94	71	62	79	25	35	35	5	5	5
Wieliczki	61	57	52	55	51	52	28	28	29	3	3	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Tabela. Komputeryzacja w szkołach podstawowych i gimnazjach ciąg dalszy

Gmina	Komputery przeznaczone do użytku uczniów			komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów			komputery z dostępem szerokopasmowym przeznaczone do użytku uczniów		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
	Szt.			Szt.			Szt.		
Kowale Oleckie	80	80	73	80	80	61	20	20	0
Olecko	217	218	211	204	200	193	125	127	130
Świątajno	78	88	82	57	53	68	21	29	29
Wieliczki	47	43	43	47	43	43	24	24	24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela. Wskaźniki komputeryzacji szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminach powiatu oleckiego

Gmina	udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu			udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu			uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów			uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
	Szkoly podstawowe			Gimnazjum			Szkoly podstawowe			Gimnazjum		
Kowale Oleckie	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	7,04	7,22	10,24	7,58	6,45	7,22
Olecko	85,71	85,71	85,71	83,33	83,33	83,33	12,69	12,49	13,17	9,91	10,28	10,13
Świątajno	100,00	66,67	100,00	100,00	100,00	100,00	5,28	7,38	4,25	10,07	5,42	5,63
Wieliczki	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	10,67	9,92	10,25	7,91	9,42	9,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela. Wskaźniki komputeryzacji szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminach powiatu oleckiego

Gmina	Uczniowie przypadający na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (szkoły podstawowe i gimnazja)		
	2010	2011	2012
	Osoba		
Kowale Oleckie	29,0	27,7	0,0
Olecko	17,2	16,8	16,1
Świątajno	17,5	11,9	11,1
Wieliczki	18,3	17,4	17,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Opis placówek oświatowych gminy

Przedszkole Samorządowe w Kowalach Oleckich

Przedszkole Samorządowe w Kowalach Oleckich jest przedszkolem publicznym. Siedziba przedszkola znajduje się w Kowalach Oleckich przy ul. Witosa 6, w budynku gimnazjum. Organem prowadzącym przedszkole jest Gmina Kowale Oleckie, a nadzór pedagogiczny nad przedszkolem sprawuje Kurator Oświaty w Olsztynie. Jest to przedszkole 4- oddziałowe. Przedszkole funkcjonuje przez cały rok kalendarzowy (z przerwą wakacyjną). Zaplecze socjalne przedszkola stanowią cztery sale dydaktyczne, łazienki -przystosowane do potrzeb małych dzieci, kuchnia, stołówka, szatnie, holl i plac zabaw z ogrodem. Wszystkie pomieszczenia są nowe, przestronne, nowoczesnie wyposażone i zadbane. Dzieci mają do dyspozycji dwa komputery, wysokiej jakości pomoce dydaktyczne i zabawki. W przedszkolu jest 85 dzieci w czterech grupach wiekowych: dwie grupy 5-6 latków po 25 dzieci oraz grupa 3 latków – 15 dzieci i grupa 4 latków -25 dzieci. Kadre nauczycielską stanowi 6 nauczycieli, w

tym: 1 nauczyciel kontraktowy, 2 nauczycieli mianowanych i 3 nauczycieli dyplomowanych. Przedszkole umożliwia dzieciom wyrównywanie szans edukacyjnych oraz uwzględnia w swoich działaniach potrzeby środowiska prowadząc systematyczną współpracę z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną. Realizowane są zajęcia dodatkowe takie jak: nauka języka angielskiego, zajęcia logopedyczne, gimnastyki korekcyjnej, komputerowe, plastyczne. W przedszkolu wydawana jest dla dzieci i ich rodziców, gazetka pt. „Plastuś”. Placówka posiada również stronę internetową, na której znajdują się aktualności z życia przedszkola. Dzieci biorą udział w konkursach na szczeblu gminnym, powiatowym i ogólnopolskim.

Szkoła Podstawowa w Kowalach Oleckich

Szkoła Podstawowa w Kowalach Oleckich od 01.09.2008r. ma nadane imię Jana Pawła II zgodnie z Uchwałą Nr XV/120/08 Rady Gminy Kowale Oleckie. Obecnie w szkole uczy się 202 uczniów w 11 oddziałach. Zatrudnionych jest 20 nauczycieli oraz 5 pracowników obsługi administracyjno-technicznej. Szkoła położona jest przy głównej ulicy Kościuszki w Kowalach Oleckich. Szkoła dysponuje doskonałym zapleczem sportowym, dydaktycznym oraz socjalnym. Szkoła posiada salę gimnastyczną, boiska sportowe, pracownię komputerową, Centrum Informacji Multimedialnej, bibliotekę wraz z czytelnią, 10 sal lekcyjnych, zaplecze kuchenne i stołówkę szkolną. Przy szkole funkcjonuje świetlica socjoterapeutyczna. W szkole ok. 62% nauczycieli posiada kwalifikacje do nauczania, co najmniej dwóch przedmiotów. Szkoła Podstawowa w Kowalach Oleckich to szkoła, która wychowuje i kształci, opierając się na powszechnie uznanych wartościach. Uczniom mającym trudności w nauce organizowane są zespoły wyrównawcze z: języka polskiego, matematyki, kształcenia zintegrowanego, języka angielskiego. Prowadzone są również zajęcia korekcyjno – kompensacyjne, z gimnastyki korekcyjnej oraz logopedyczne. Swoje zainteresowania uczniowie mogą rozwijać na zajęciach pozalekcyjnych: sportowych, ekologicznych, informatycznych, polonistycznych, plastycznych, historycznych i z języka angielskiego. W szkole działa drużyna harcerska oraz Szkolne Koło Caritas. Uczniowie mają możliwość wykazania się swoimi wiadomościami i umiejętnościami uczestnicząc w konkursach i olimpiadach. W szkole organizowana jest Międzyklasowa Liga Przedmiotowa. Od kilku lat placówka organizuje Gminny Konkurs Ortograficzny (z honorowym patronatem Wójta Gminy Kowale Oleckie) oraz Gminny Konkurs Recytatorski. Młodzi matematycy, co roku wyróżniani są w Międzynarodowym Konkursie Matematycznym Kangur oraz Ogólnopolskim Konkursie Alfik. Szkoła, co roku przygotowuje uczniów do konkursów przedmiotowych organizowanych przez Kuratorium Oświaty w Olsztynie. Uczniowie przez kolejne lata kwalifikowali się na szczebel rejonu i województwa. Szkoła może pochwalić się dużymi osiągnięciami sportowymi. Uczniowie z licznymi sukcesami biorą udział w licznych zawodach na szczeblu gminy, powiatu, rejonu i województwa. Uczniowie mają ciągły, bezpłatny dostęp do Internetu. Mogą również korzystać z bogatego księgozbioru czyteln i biblioteki w postaci ok. 23 000 książek. W szkole prężnie działa Samorząd Uczniowski. Od wielu lat ukazuje się szkolne czasopismo „Uczniak”.

Szkoła Podstawowa w Sokółkach z oddziałem i punktem przedszkolnym

Szkoła Podstawowa w Sokółkach ma przeszło stuletnią tradycję. Przez ten czas wiele razy była przekształcana. Na chwilę obecną jest to 6-klasowa szkoła z oddziałem przedszkolnym. W budynku piętrowym znajduje się 7 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa ze stałym dostępem do Internetu. W części nowej dobudowanej placówka posiada świetlicę szkolną ze stołówką i zapleczem kuchennym, salę gimnastyczną z zapleczem sportowym i szatnią. Do placówki uczęszcza 121 uczniów (do oddziału przedszkolnego uczęszcza 19 dzieci, do klasy I-16, do klasy II-13, do klasy III-22, do klasy IV-16, do klasy V-18, do klasy VI-17 uczniów). Obwód szkolny obejmuje 17 miejscowości. Większość dzieci jest dowożona do placówki. W szkole jest zatrudnionych 10 nauczycieli, w tym 2 w niepełnym wymiarze czasu pracy (4 nauczycieli dyplomowanych, 4 mianowanych, 2 kontraktowych). Nauczyciele mają kwalifikacje do nauczania kilku przedmiotów. Zajęcia prowadzą w dobrze wyposażonych salach lekcyjnych. Placówka stosuje następujące sposoby promocji szkoły:

- zajęcia pokazowe dla rodziców;

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

- ciekawa oferta edukacyjna (jęz. angielski, terapia pedagogiczna, zajęcia informatyczne, dziennikarskie, artystyczne, koło misyjne, zajęcia sportowe SKS, koło małego matematyka);
- bezpłatne zajęcia dodatkowe (zajęcia z uczniem zdolnym i mającym trudności);
- imprezy środowiskowe (choinka szkolna, Dzień Babci i Dziadka, Jasełka, Dzień Matki, Dzień Sportu);
- wydawanie gazetki szkolnej „Żaczek”;
- organizacja szkolnych konkursów wiedzy;
- bogaty kalendarz uroczystości szkolnych;
- upowszechnianie informacji o szkole (współpraca z mediami).

Szkoła Podstawowa w Stożnem z oddziałem i punktem przedszkolnym

Na chwilę obecną jest to 6-klasowa szkoła z oddziałem przedszkolnym. Liczba dzieci- 64, liczba oddziałów- 7, liczba nauczycieli – 6- pełen etat, 4- ½ etatu (9 nauczycieli posiada wykształcenie wyższe magisterskie). Do obwodu szkoły należą: Stożne, Golubki, Kiliany i Kilianki. Uczniowie szkoły mają stworzone dobre warunki do nauki. Uczą się w 9 wyremontowanych salach. Bezpieczne dla dzieci i zagospodarowane jest podwórko szkolne. Wkrótce zostanie oddane do użytku boisko szkolne i plac zabaw. Lekcje informatyki, a także inne zajęcia, odbywają się w dobrze wyposażonej sali (10 stanowisk komputerowych, projektor, drukarka, skaner, dvd, TV) z dostępem do Internetu. W szkole prowadzona jest nauka trzech języków obcych – języka angielskiego, języka niemieckiego i języka rosyjskiego przez wykwalifikowanych nauczycieli. Dzieci uczestniczą w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych: zajęcia wyrównawcze z matematyki, koło matematyczne, muzyczno-teatralne, przyrodnicze, humanistyczne, języka rosyjskiego, języka niemieckiego i Szkolne Koło Caritas. Szkoła stale współpracuje z rodzicami, parafią, policją, KRUSZBET-em, KRUS-em, świetlicą wiejską w Stożnem, W-M BP w Olecku, PPP w Olecku oraz nawiązała współpracę z organizacjami ekologicznymi (Klub Gaja, Fundacja Ekologiczna ARKA, RECAL Fundacja na rzecz Odzysku Aluminiowych Puszek po Napojach, REBA Organizacja Odzysku S.A., Gorczański Park Narodowy). Uczniowie uczestniczą w programach profilaktycznych organizowanych przez Sanepid, PZU, pogotowie ratunkowe w Olecku oraz realizują Szkolny Program Profilaktyki.

Publiczne Gimnazjum w Kowalach Oleckich

Publiczne Gimnazjum w Kowalach Oleckich zlokalizowane przy ul. Witosa 6 w 19-420 Kowalach Oleckich posiada 7 oddziałów, w których nauczanych jest 165 uczniów. Kadra pedagogiczna składa się z dyrektora szkoły oraz 18 nauczycieli, w tym 2 nauczycieli przebywa na urloпах zdrowotnych, z tego 11 nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin oraz 7 nauczycieli niepełnozatrudnionych. Zaplecze dydaktyczno – wychowawcze placówki stanowią:

- sale dydaktyczne – 9,
- pracownia komputerowa – 1,
- sala gimnastyczna,
- gabinet pedagoga,
- biblioteka,
- pokój nauczycielski,
- świetlica szkolna,
- kuchnia ze stołówką,
- kąpiel z tradycjami ludowymi Warmii i Mazur.

Wszystkie sale dydaktyczne mają nowy sprzęt szkolny, rolety na oknach, nowoczesny sprzęt RTV i komputery Macintosh z dostępem do internetu. Pracownia komputerowa wyposażona jest w 16 stanowisk uczniowskich oraz stanowisko nauczyciela; jest nowoczesnie urządzona i spełnia wszystkie wymogi dydaktyczne. Jedna z sal dydaktycznych wyposażona jest w multimedialny rzutnik, tablicę

interaktywną i komputer typu laptop. Sala gimnastyczna i zaplecze sportowe są wyposażone w nowoczesny sprzęt sportowy. Inne wyposażenie:

- obiekt szkolny jest ogrodzony i monitorowany,
- przystosowany jest dla uczniów niepełnosprawnych: 2 podjazdy, winda i łazienka dla niepełnosprawnych,
- obiekt szkolny jest ogrzewany gazem - propan – ogrzewanie ekologiczne, czyste, wydajne,
- uczniowie korzystają z wygodnych i przestronnych szatni,
- toalety,
- niektóre pomieszczenia w roku 2009 zostały doposażone w nowe meble i sprzęt: meble do gabinetu pedagoga, sekretariatu szkoły, kuchnia – piec konwekcyjny.

Publiczne Gimnazjum w Sokółkach

Publiczne Gimnazjum w Sokółkach posiada 3 oddziały, w których nauczanych jest ponad 70 uczniów. Wszystkie sale dydaktyczne posiadają niezbędne wyposażenie. Uczniowie mają oddaną do dyspozycji pracownię komputerową oraz wielofunkcyjne boisko ORLIK.

5.4. Opieka społeczna i ochrona zdrowia

Za wspieranie osób, rodzin, grup i społeczności lokalnych z terenu Gminy Kowale Oleckie poprzez pobudzanie ich potencjału i aktywności oraz ukierunkowanie na rozwiązywanie problemów i rozwój odpowiada Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej działa na podstawie:

- Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. Nr 64 poz. 593 z późn. zm.),
- Ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. nr 142, poz. 1591 z późn. zm.),
- Statutu GOPS.

W ramach zadań zleconych Ośrodek realizuje zadania z ustaw:

- pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.),
- o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 r. (Dz. U. Nr 228, poz. 2255 z późn. zm.),
- o dodatkach mieszkaniowych z dnia 21 czerwca 2001 r. (Dz. U. 71, poz. 734),
- o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej z dnia 22 kwietnia 2005 r. (Dz. U. Nr 86 poz. 732 z późn. zm.),
- o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. U. 267, poz. 2259),

Ośrodek jest gminną jednostką organizacyjną utworzoną w celu realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej zarówno własnych jak i zleconych. Do głównych kierunków działań ośrodka należy zaliczyć:

- Prawidłowo funkcjonująca rodzina,
- Inwestycja w dzieci i młodzież,
- Wspieranie aktywności społecznej i zawodowej beneficjentów ośrodka,
- Wzmacnianie integracji społecznej.

Do zadań ośrodka należy tworzenie warunków do rozwoju form organizacyjnych, w tym różnego rodzaju usług socjalnych oraz instytucjonalnych form pomocy społecznej. Pracownicy ośrodka prowadzą z podopiecznymi pracę socjalną, przyznają świadczenia finansowe (zasiłki okresowe, zasiłki stałe, zasiłki celowe i specjalne celowe), rzeczowe, usługowe, przyznają i wypłacają dodatki mieszkaniowe i energetyczne, przyznają i wypłacają świadczenia rodzinne i świadczenia z funduszu alimentacyjnego, realizują zadania z zakresu wspierania rodziny oraz zadania i sprawy z zakresu pieczy zastępczej, zadania wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Do zadań ośrodka należy również:

- aktywizacja społeczno - zawodowa,
- integracja społeczności lokalnej,
- edukacja osób, rodzin, grup i społeczności lokalnych, w szczególności zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez realizację programów i projektów będących odpowiedzią na problemy i potrzeby mieszkańców,
- prowadzenie szeroko pojmowanej działalności profilaktycznej oraz rozwiązywanie problemów alkoholowych,
- przeciwdziałanie narkomanii,
- poradnictwo specjalistyczne: poradnictwo prawne, psychologiczne, psychiatryczne,
- realizacja usług specjalistycznych,

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oprócz dobrej bazy lokalowej wyposażony jest w nowy sprzęt komputerowy i biurowy.

Zatrudnienie w GOPS na dzień 31.12.2013 r. wynosiło 20 osób (w przeliczeniu na pełne etaty 8,90), w tym:

- Stanowiska kierownicze – 1 osoba,
- Administracja – 2 osoby,
- Specjalista pracy socjalnej – 4 osoby,
- Pracownik socjalny -3 osoby,
- Ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi -10 osób

Według stanu na koniec 2013 roku spośród 5286 osób zamieszkujących gminę Kowale Oleckie system pomocy społecznej objął w tym samym roku wsparciem 348 rodzin, w których było 917 osób (17,34% ogółu ludności). W porównaniu do roku 2011 liczba osób którym przyznano świadczenia zwiększyła się o ponad 17%. W roku 2013 w strukturze świadczeń udział świadczeń niepieniężnych i pieniężnych był bardzo podobny.

Tabela. Osoby i rodziny z gminy Kowale Oleckie, którym GOPS udzielił pomocy i wsparcia

Wyszczególnienie	2011 rok	2012r.	2013r.
Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia	581	591	639
Liczba rodzin	329	295	348
Liczba osób w rodzinach	1054	905	917

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdania z funkcjonowania GOPS w roku 2013, 2012, 2011

Tabela. Osoby i rodziny z gminy Kowale Oleckie, którym GOPS przyznał świadczenia

Wyszczególnienie	2011 rok	2012r.	2013r.
Liczba osób, którym przyznano świadczenia	581	591	639
W tym:			
świadczenia pieniężne	226	395	316
świadczenia niepieniężne	355	196	323

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdania z funkcjonowania GOPS w roku 2013

W roku 2013 zdecydowanie najważniejszym powodem przyznawania świadczeń pomocy społecznej, podobnie jak w latach poprzednich, pozostawało bezrobocie. Z jego powodu z pomocy skorzystało 278 rodzin (ponad 84% rodzin objętych pomocą). Zdecydowanie rzadziej powodami

udzielania świadczeń były: niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba. Znaczenie pozostałych powodów było marginalne bądź nie występowało.

Tabela. Powody przyznawania pomocy przez GOPS w Kowalach Oleckich (2013)

Powody trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Ubóstwo	0	0
Bezdomność	2	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa	0	0
Wielodzietność	0	0
Bezrobocie	278	765
Niepełnosprawność	56	92
Długotrwała lub ciężka choroba	11	57
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	0	0
Alkoholizm	1	1
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdania z funkcjonowania GOPS w roku 2013

Liczba osób pobierających świadczenia z pomocy społecznej w 2013 r. wynosiła 639 (jest ona wyższa od liczby rodzin gdyż w jednej rodzinie więcej niż jedna osoba może pobierać świadczenia).

Świadczenia pieniężne

W osiąganiu wyznaczonych przez ustawę celów pomocy społecznej wykorzystuje się instrumenty finansowe, rzeczowe, usługowe, jak również poradnictwo i pracę socjalną. W 2013 roku wartość instrumentów finansowych w porównaniu do roku 2011 wzrosła o ponad 50%. W latach 2011-2013 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizował następujące świadczenia pieniężne:

Tabela. Instrumenty finansowe zrealizowane przez GOPS w latach 2011-2013 na terenie gminy Kowale Oleckie w [zł]

Rodzaje zasiłków	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013	Łączna Kwota
Zasiłki stałe	136202	156002	201058	493262
Zasiłki okresowe	458779	513782	798813	1771374
Inne zasiłki celowe	23939	46850	45645	116434
Schronienie	0	0	0	0
Posiłek	150000	128150	133996	412146
Usługi opiekuńcze ogółem	3987	21474	32032	57493
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	25000	0	0	25000
Sprawienie pogrzebu	6061	0	0	6061
Zasiłki celowe przyznane niezależnie od dochodu	0	0	13360	0
ŁĄCZNIE	803968	866258	1211544	2 881 770 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdania z funkcjonowania GOPS w roku 2013

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Świadczenia niepieniężne

Praca socjalna

Świadczenie pomocy w postaci pracy socjalnej jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym i nie jest uzależnione od posiadanego przez osobę, rodzinę dochodu. W 2013 r. pomocą w formie pracy socjalnej objętych zostało 298 rodzin. Praca socjalna jest świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym.

Tabela. Ilość rodzin objętych pracą socjalną w latach 2011 -2013 w gminie Kowale Oleckie

Ilość rodzin objętych pracą socjalną	2011 rok	2012 rok	2013 rok
	150	200	298

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdania z funkcjonowania GOPS w roku 2013

Ilość zawartych kontraktów socjalnych w latach 2011-2013 w gminie Kowale Oleckie

Ilość zawartych kontraktów socjalnych	2011 rok	2012 rok	2013 rok
	0	32	15

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdania z funkcjonowania GOPS w roku 2013

Środowiskowy Dom Samopomocy w Kowalach Oleckich

Oprócz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej na terenie gminy funkcjonuje Środowiskowy Dom Samopomocy w Kowalach Oleckich. Jest to placówka dziennego pobytu o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, dla osób pełnoletnich niepełnosprawnych:

- typ A - dla osób przewlekle psychicznie chorych;
- typ B - dla osób upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim znacznym i umiarkowanym, a także z lekkim upośledzeniem, gdy jednocześnie występują inne zaburzenia, zwłaszcza neurologiczne
- typ C - dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych.

Celem Domu jest udzielenie dla osób niepełnosprawnych kompleksowego wsparcia i rehabilitacji poprzez:

- utrzymanie dobrej sprawności fizycznej, psychicznej oraz społecznej uczestników;
- kształtowanie podstawowych umiejętności społecznych podopiecznych odpowiednio do ich potrzeb i możliwości;
- kształtowanie samodzielności działania w sytuacjach bytowych;
- poprawa sprawności funkcjonowania w codziennym życiu w miejscu zamieszkania i w środowisku lokalnym;
- rozwijanie umiejętności aktywnego życia oraz organizacji czasu wolnego;
- opiekę oraz wspieranie uczestników w różnych sytuacjach życiowych;
- współpracę ze środowiskiem rodzinnym podopiecznych;
- integracją ze środowiskiem lokalnym;
- ochrona praw i interesów osób korzystających z usług Domu.

Do zadań Domu należy udzielanie uczestnikom kompleksowego wsparcia w zaspakajaniu potrzeb oraz w rozwiązywaniu problemów i dążeniu do samorealizacji uczestników poprzez:

- Wszechstronną diagnozę rozwoju psychoruchowego, usprawnienie rozwoju psychoruchowego oraz kompensacja zaburzonych czynności tak, aby podopieczny mógł jak najpełniej i jak najbardziej samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie zgodnie z jego możliwościami psychofizycznymi.

- Udostępnienie i zabezpieczenie pomieszczeń wraz z wyposażeniem niezbędnym do codziennego przebywania uczestników i umożliwiającym prowadzenie terapii zajęciowej.
- Organizowanie zajęć terapeutycznych odpowiednich do możliwości oraz zainteresowań uczestników.
- Prowadzenie usług terapeutycznych w formie indywidualnej i grupowej zgodnie z opracowanym programem indywidualnym uczestnika oraz odpowiednio do aktualnego stanu zdrowia psychofizycznego - potrzeb i możliwości.
- Organizowanie imprez kulturalnych, oświatowych, rekreacyjnych oraz pomoc w organizowaniu imprez okolicznościowych.
- Pomoc socjalna.
- Przestrzeganie praw i dbanie o interesy osób korzystających z usług Domu.
- Poradnictwo oraz wsparcie psychologiczne dla uczestników, opiekunów i członków rodziny uczestników.
- Rozwijanie umiejętności wykonywania czynności życia codziennego.
- Zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu i pracy.

Integracja osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną ze środowiskiem lokalnym i ponadlokalnym odbywa się poprzez:

- Kształtowanie samodzielności i przestrzegania zasad współżycia w środowisku.
 - Rozwój zainteresowań własnych oraz specjalistycznych umiejętności zawodowych umożliwiających podjęcie pracy zarobkowej.
 - Kształtowanie rozwoju kulturalnego i osobowo-życiowego uczestników.
 - Działania o charakterze integracyjnym i informacyjnym skierowane do mieszkańców gminy.
 - Integracja ze środowiskiem poprzez współpracę z ośrodkami kultury, szkołami, innymi ŚDS.
 - Organizacja i uczestnictwo w przeglądach twórczości osób niepełnosprawnych.
- Do zadań domu należy świadczenie uczestnikom następujących usług:
- Poradnictwo i konsultacje psychologiczne;
 - Psychoedukacja;
 - Rehabilitacja — usprawnianie ruchowe;
 - Zajęcia teatralne;
 - Zajęcia z zakresu terapii zajęciowej — rozwijanie umiejętności, uzdolnień i zainteresowań, z wykorzystywaniem różnych technik arteterapii;
 - Trening z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego i wykorzystywania różnych sprzętów AGD oraz RTV.
 - Przucanie do wykonywania różnych prac z wykorzystywaniem technik komputerowych;
 - Zajęcia rewalidacyjne;
 - Trening samoobsługi, w tym utrzymania higieny osobistej.
 - Zajęcia relaksacyjne i muzykoterapia.
 - Poradnictwo socjalne i pomoc w bieżących sprawach administracyjnych (np. pomoc w aplikacji i wypełnianiu stosownych wniosków, podań, kontaktów z urzędami i instytucjami publicznymi i innych)
 - Konsultacje psychiatryczne odpowiednio do potrzeb uczestników.
 - Wycieczki i wyjścia rekreacyjne.

Zespół wspierający – aktywizujący składa się z 7 terapeutów.

W zakresie ochrony zdrowia i życia na terenie gminy funkcjonują następujące placówki:

- Samodzielny Publiczny Gminny Ośrodek Zdrowia Kowale Oleckie
SPGOZ Kowale Oleckie świadczy usługi w zakresie:

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

- podstawowej opieki zdrowotnej: zatrudnienie 4 lekarzy, w tym rodzinny; pediatra internista, radiodiagnostyk - badania USG oraz starszy felczer medycyny, 3 pielęgniarki rodzinne, położna rodzinna, higienistka szkolna, technik analityki medycznej.

Pacjenci mogą korzystać z:

- laboratorium analitycznego,
- gabinetu zabiegowego,
- rehabilitacji leczniczej; usługi te wykonuje technik fizjoterapii pod nadzorem mgr rehabilitacji ruchowej,
- ambulatoryjnej opieki specjalistycznej- poradnia ginekologiczno-położnicza, pracuje lekarz ginekolog- położnik oraz położna;
- świadczeń w zakresie wyjazdowej nocnej i świątecznej wyjazdowej opieki pielęgniarskiej;

SPGOZ w Kowalach Oleckich świadczy usługi zdrowotne od poniedziałku do piątku, natomiast opiekę nocną stacjonarną oraz dni wolne od pracy, w niedzielę i dni świąteczne sprawuje Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Medyczne OLMEDICA w Olecku. Do SPGOZ zapisanych jest 4 362 pacjentów. Placówka realizuje program dostosowawczy w związku z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej. Na dzień dzisiejszy dostosowano gabinety lekarskie, poradnię ginekologiczną, laboratorium, gabinet rehabilitacji, poradnię dzieci zdrowych -punkt szczepień i poczekalnie. Ponadto została zainstalowana winda dla niepełnosprawnych.

5.5. Infrastruktura kulturalna

Najważniejszą instytucją przyczyniającą się do kształtowania życia kulturalnego gminy Kowale Oleckie jest Gminne Centrum Kultury. Gminne Centrum Kultury w Kowalach Oleckich jest placówką kulturalno-oświatową, prowadzącą swoją działalność na terenie gminy Kowale Oleckie. Historia instytucji rozpoczęła się w 1965 roku, kiedy to w miejscowości Kowale Oleckie założony został Dom Kultury. W 1974 roku został on przemianowany na Gminny Ośrodek Kultury. Placówka zakresem swojego działania zaczęła obejmować całą gminę. Od 1 stycznia 2004 roku placówka stała się samodzielną, samorządową instytucją kultury. Nadano jej także nową nazwę: Gminne Centrum Kultury i Sportu. Od 2009 roku instytucja nosi nazwę Gminne Centrum Kultury w Kowalach Oleckich. W 1986 roku w ramach placówki powstały: sekcja upowszechniania kultury, sekcja współpracy ze środowiskiem, sekcja administracyjno-gospodarcza. 15 października 1990 roku miało miejsce otwarcie kawiarni przy Ośrodku Kultury (działała do 2000 roku). Przy placówce funkcjonują też Świetlica Wiejska w Sokółkach oraz Świetlica Wiejska w Stożnem. Od 2006 roku do chwili obecnej w ramach GCK działają kafejka internetowa oraz Galeria "Pod Skosem".

Gminne Centrum Kultury realizuje zadania gminy w zakresie tworzenia, udostępniania i popularyzacji kultury. Do podstawowych działań ośrodka należy w szczególności:

- edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę,
- gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kultury
- tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką
- tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego
- rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspakajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych społeczeństwa.

Kadrę Gminnego Centrum Kultury tworzy 8 pracowników etatowych.

Sekcje, zajęcia i Koła GCK

- Szkółka gitarowa,

- Młodzieżowy zespół folklorystyczny Jarka - Grupa została założona 14 października 2001 roku przez Zofię Domin. Swoją nazwę zawdzięcza ona przepływającej przez Kowale Oleckie rzece Jarce. W 2011 roku zespół obchodził jubileusz 10-lecia pracy twórczej. Zespół folklorystyczny Jarka wielokrotnie reprezentował gminę Kowale Oleckie na terenie naszego województwa i poza nim.
- Zespół folklorystyczny Prząśniczki - Zespół kultywuje tradycje wokalnno-obrzędowe charakterystyczne dla terenów północno-wschodniej Suwalszczyzny. Panie śpiewają bez akompaniamentu. Zespół kontynuuje zwyczaje wyniesione z rodzinnych domów. Przedstawia dawne obrzędy, m.in. pieczenie chleba, tarcie lnu, darcie pierza czy chodzenie po kołędzie. Członkinie zespołu każdego roku przygotowują wieńce dożynkowe, które rokrocznie są nagradzane. Zespół bierze także udział w obrzędach religijnych poprzez uczestnictwo w uroczystościach kościelnych. Zespół wielokrotnie występował na scenach regionalnych oraz ogólnopolskich.
- Teatr - Edukacja teatralna pozwala rozwijać horyzonty myślowe dzieci i młodzieży, kształtuje wrażliwość na kulturę, sztukę i otaczający świat. Oprócz zajęć typowo teatralnych, prowadzone są także zajęcia z kultury żywego słowa oraz ruchu scenicznego. Podczas prowadzonych zajęć dzieci mogą wykazać się kreatywnością i talentem aktorskim. Dekoracje teatralne oraz kostiumy wykonywane są podczas zajęć plastycznych.
- Kino „Pionier” - Od 1 maja 1990 r. kino przeszło na własność samorządu gminnego w Kowalach Oleckich. Ze względu na sukcesywny rozwój technologiczny, pojawienie się odtwarzaczy wideo oraz filmów na taśmach VHS, zainteresowanie kinem stopniowo zaczęło maleć. By utrzymać kino, Gminny Ośrodek Kultury ograniczył emisję filmów do zaledwie kilku w ciągu miesiąca. Od 2004 r. właścicielem kina jest Gminne Centrum Kultury w Kowalach Oleckich. Obecnie kino „Pionier” wyświetla dwa filmy w ciągu miesiąca.
- Zajęcia plastyczne - W ramach zajęć plastycznych organizowany jest m.in. plener artystyczny.
- Zajęcia z tańca nowoczesnego.

Na koniec 2013 w we wszystkich działających na terenie gminy Kowale Oleckie kołach zrzeszonych było 43 osób i oznaczało to prawie 20% wzrost w porównaniu do roku poprzedniego. W pozostałych gminach na terenie powiatu oleckiego poza gminą Olecko stan osobowy tych organizacji wyraźnie zwiększył się.

Tabela. Działalność kół (klubów) w gminach powiatu oleckiego w latach 2009-2013

Gmina	Koła (kluby)				Członkowie kół (klubów)			
	2009	2011	2012	2013	2009	2011	2012	2013
	Ogółem				Ogółem			
Kowale Oleckie	0	3	5	3	0	30	36	43
Olecko	2	2	0	0	22	20	0	0
Świątajno	0	1	2	3	0	10	16	40
Wieliczki	1	1	2	3	15	10	35	58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

W działalności domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic łączna liczba organizowanych imprez za wyjątkiem gminy Świątajno wyraźnie zmniejszyła się, w przypadku gminy Kowale Oleckie w porównaniu do roku 2011 był to spadek prawie dwukrotny. Najwięcej imprez w gminie Kowale Oleckie związana była z organizacją prelekcji, spotkań, wykładów oraz z konkursami. Podobnie sytuacja przedstawiała się w gminie Olecko. Również w tym przypadku największym zainteresowaniem cieszyły się prelekcje, spotkania i wykłady. Z kolei w gminie Świątajno aktywność organizacji kulturalnych koncentrowała się głównie na organizacji występów zespołów amatorskich.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Tabela. Działalność Domów, Ośrodków Kultury, Klubów i Świetlic (liczba imprez)

Gmina	Ogółem			Seanse filmowe			Wystawy		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	Szt.			Szt.			Szt.		
Kowale Oleckie	93	58	47	0	0	0	6	4	5
Olecko	96	121	78	0	0	0	10	12	12
Świątajno	17	9	18	0	0	0	0	2	2
Wieliczki	7	12	10	0	0	0	0	0	1

Gmina	Występy zespołów amatorskich			występy artystów i zespołów zawodowych			Dyskoteki		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	Szt.			Szt.			Szt.		
Kowale Oleckie	10	10	5	5	3	1	3	3	2
Olecko	4	18	13	30	24	6	0	0	0
Świątajno	2	0	3	0	1	0	0	0	0
Wieliczki	2	5	2	0	0	0	0	0	0

Gmina	prelekcje, spotkania, wykłady			imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne			Konkursy i inne		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	Szt.			Szt.			Szt.		
Kowale Oleckie	37	16	12	9	6	4	10	9	9
Olecko	27	24	14	0	14	0	4	7	8
Świątajno	0	1	3	5	3	3	10	2	2
Wieliczki	0	0	0	2	4	1	0	1	0

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Działalność biblioteczna na terenie gminy

W gminie Kowale Oleckie funkcjonują następujące placówki biblioteczne:

- Gminna Biblioteka Publiczna w Kowalach Oleckich,
- Filia Biblioteczna w Sokółkach,
- Filia Biblioteczna w Stożnem,

Działalność istniejącej sieci bibliotecznej służy zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych okolicznych mieszkańców. Biblioteki publiczne uczestniczą w upowszechnianiu wiedzy i kultury, a ponadto gromadzą opracowują, przechowują oraz udostępniają materiały biblioteczne. Organizowane są również spotkania z pisarzami. Na terenie gminy Kowale Olecki działalność prowadzą 3 placówki biblioteczne. Gminna Biblioteka Publiczna w Kowalach Oleckich powstała w 1948 roku. Od 1965 roku wraz z Domem Kultury mieści się w wybudowanym w czynie społecznym budynku przy ulicy Kościuszki 46. W 2005 roku przeprowadzono kapitalny remont całego obiektu wraz z biblioteką. Gminna Biblioteka Publiczna w Kowalach Oleckich posiada dwie filie biblioteczne: w Sokółkach i Stożnem. Od 1 stycznia 2004 roku biblioteka działa w strukturach Gminnego Centrum Kultury w Kowalach Oleckich. Oprócz działalności podstawowej GBP organizuje m. in. spotkania autorskie, spotkania z przedszkolakami, konkursy recytatorskie, wystawy, turnieje. Bierze udział w akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom”, jak i innych przedsięwzięciach. W 2001 r. do biblioteki trafiły pierwsze komputery, a mianowicie z programu

„Biblioteczna Informacyjna Sieć Szkoleniowa”, w 2004 r. z programu „lkonka”, a w 2007 r. z projektu „Kultura Informacja Sukces-sieć PIAP w województwie warmińsko-mazurskim”. Wraz z Internetem są bezpłatnie udostępniane czytelnikom. Od 2004 r. biblioteka otrzymuje z Ministerstwa Kultury dofinansowanie na zakup nowości wydawniczych. W 2009 r. brała udział w projekcie „Z Danii do Polski, transfer wiedzy i doświadczeń zawodowych”, którego efektem było wprowadzenie nowej usługi pod nazwą „Magiczny kuferek”. W tym samym roku przystąpiła również do Programu Rozwoju Bibliotek, w ramach którego powstał „Plan Rozwoju Biblioteki na lata 2010-2013”, a w 2010 r. brała udział w projekcie Fundacji Orange „Akademia Orange dla bibliotek”. W drugiej edycji projektu „Rozbudowa infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu i sieci PIAP-ów w województwie warmińsko-mazurskim 2011” do biblioteki trafiły dwa kolejne komputery oraz infomat, który zainstalowany został na zewnątrz budynku.

Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące wyposażenia placówek oświatowych w gminie Kowale Oleckie w komputery stwierdzono, że:

- W 2013r. liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach wyniosła w gminie Kowale Oleckie 21,6 i pozostawała od roku 2009 na podobnym poziomie,
- Na 1000 osób zamieszkujących teren gminy liczba czytelników w roku 2013 wyniosła 140 i od roku 2009 pozostaje na podobnym poziomie,
- Księgozbiór w bibliotekach na 1000 ludności od roku 2009 zmniejszył się o 12%,
- Na 1 placówkę biblioteczną w gminie Kowale Oleckie przypadało w roku 2013 1322 mieszkańców i w porównaniu do poprzednich lat zmiany były minimalne.

Tabela. Podstawowe wskaźniki dotyczące bibliotek w gminach powiatu oleckiego w latach 2009-2013

Gmina	Ogółem					Ogółem					Ogółem					Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	ludność na 1 placówkę biblioteczną					księgozbiór bibliotek na 1000 ludności					czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności					wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach				
Kowale Oleckie	1336	1359	1347	1333	1322	7316,6	7005,5	6592,5	6561,2	6501,0	142	135	135	143	140	22,1	20,9	22,7	21,5	21,6
Olecko	10720	11072	11097	11107	11098	2853,1	2708,0	2688,6	2762,8	2905,0	141	148	127	136	139	23,9	21,2	22,1	21,8	20,0
Świątajno	1300	1336	1332	3994	4023	7030,5	6883,7	6944,7	3384,1	3408,0	94	88	75	49	50	21,4	21,3	19,4	6,1	12,7
Wieliczki	1714	1744	1731	1710	1691	4879,8	4161,4	4203,4	4150,9	4293,0	197	183	179	172	166	16,1	15,9	15,8	16,6	15,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Do dyspozycji czytelnika w każdej bibliotece działającej na terenie gminy Kowale Oleckie znajdują się stanowiska komputerowe wyposażone w dostęp do internetu. Spośród wszystkich gmin powiatu oleckiego wyposażenie placówek zlokalizowanych na terenie gminy Kowale Oleckie i Olecko w sprzęt komputerowy jest najlepsze.

Tabela. Podstawowe wskaźniki dotyczące komputeryzacji placówek bibliotecznych w gminach powiatu oleckiego w latach 2009-2013

Gmina	Ogółem					Ogółem					Ogółem					Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	komputery użytkowane w bibliotece ogółem					komputery użytkowane w bibliotece dostępne dla czytelników					komputery podłączone do Internetu					komputery podłączone do Internetu dostępne dla czytelników				
Kowale Oleckie	7	8	13	13	13	6	7	12	12	12	7	8	13	13	13	6	7	12	12	12
Olecko	11	11	12	12	15	7	8	8	8	10	11	11	12	12	15	7	8	8	8	10
Świątajno	4	4	5	4	3	3	3	4	3	2	4	4	5	3	3	3	3	4	3	2
Wieliczki	8	8	10	11	11	6	6	8	8	8	8	8	10	11	11	6	6	8	8	8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Księgozbiór w bibliotekach zlokalizowanych na terenie gminy Kowale Oleckie wyraźnie ustępuje jedynie gminie Olecko, głównie ze względu na dużą większą liczbę ludności w tej gminie. Podobną sytuację obserwuje się w przypadku zatrudnienia oraz liczby bibliotek i filii. Liczba czytelników w bibliotekach gminy Kowale Oleckie od roku 2009 praktycznie nie zmieniła się.

Tabela. Podstawowe wskaźniki dotyczące bibliotek w gminach powiatu oleckiego w latach 2009-2013

Gmina	Ogółem					Ogółem					Ogółem					Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	Biblioteki i filie					Pracownicy bibliotek					Księgozbiór					Czytelnicy w ciągu roku				
Kowale Oleckie	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	39107	38089	35507	34991	34365	767	738	734	767	-
Olecko	1	1	1	1	1	4	6	8	8	8	61167	59967	59668	61369	64490	3029	3273	2820	3018	-
Świątajno	3	3	3	1	1	4	4	5	2	2	27412	27590	27758	13516	13711	368	354	298	194	-
Wieliczki	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	16728	14515	14552	14192	14519	670	638	620	594	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

5.7. Zasoby mieszkaniowe

Warunki mieszkaniowe stanowią jeden z głównych elementów kształtujących warunki życia na danym terenie. Zabudowa gminy Kowale Oleckie obejmuje zabudowę osiedlową, zakładową, zagrodową oraz mieszkaniową - jednorodziną. Ogólnie liczba budynków mieszkalnych w gminie (stan na 2013 r.) wyniosła 956 mieszkań, i poczynając od roku 2010 liczba ta powoli rośnie.

Tabela. Budynki mieszkalne w gminach powiatu oleckiego w latach 2010-2013

Gmina	Lata			
	2010	2011	2012	2013
Kowale Oleckie	938	953	957	956
Olecko	2301	2397	2422	2443
Świątajno	738	739	740	749
Wieliczki	668	690	692	695

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Kowale Oleckie stwierdzono, że:

- Liczba mieszkań w gminie Kowale Oleckie w roku 2013 wyniosła 1683, i od roku 2009 nieznacznie wzrosła. Ze względu na liczbę ludności największa liczba mieszkań zlokalizowana jest na terenie gminy Olecko,
- Liczba izb w mieszkaniach w roku 2013 w porównaniu do roku 2009 zwiększyła się w gminie Kowale Oleckie o 6% natomiast powierzchnia użytkowa mieszkań o 7%,
- Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie Kowale Oleckie wyniosła w roku 2013 ponad 71m² i poczynając od roku 2009 powoli rośnie. Powierzchnia użytkowa mieszkań była najwyższa w gminie Wieliczki,
- Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wyniosła w gminie Kowale Oleckie 22,9 m² i była najniższa spośród wszystkich gmin powiatu oleckiego,
- Na 1000 mieszkańców w gminie Kowale Oleckie przypadało 318 mieszkań, w porównaniu do lat ubiegłych liczba ta sukcesywnie rośnie, co należy oceniać pozytywnie.

Tabela. Zasoby mieszkaniowe w gminach powiatu oleckiego w latach 2009-2013

Gmina	Ogółem					Ogółem					Ogółem				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	mieszkania					Izby					Powierzchnia użytkowa mieszkań				
Kowale Oleckie	1629	1677	1677	1682	1683	6156	6486	6486	6518	6524	112419	119529	119529	120510	120804
Olecko	7326	7429	7469	7512	7556	27609	28210	28455	28650	28826	488163	496339	503939	509728	514222
Świątajno	1311	1285	1290	1293	1302	5074	4992	5024	5041	5095	96043	94117	94955	95571	97303
Wieliczki	988	1008	1011	1015	1018	3884	3980	4006	4030	4047	77551	78608	79647	80336	80659

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela. Zasoby mieszkaniowe w gminach powiatu oleckiego w latach 2009-2013 (ciąg dalszy)

Gmina	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania					przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę					mieszkania na 1000 mieszkańców				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	m ²					m ²									
Kowale Oleckie	69,0	71,3	71,3	71,6	71,8	21,0	22,0	22,2	22,6	22,9	304,8	308,4	311,4	315,4	318,4
Olecko	66,6	66,8	67,5	67,9	68,1	22,8	22,4	22,7	22,9	23,2	341,7	335,5	336,5	338,2	340,4
Świątajno	73,3	73,2	73,6	73,9	74,7	24,6	23,5	23,8	23,9	24,2	336,2	320,6	322,7	323,7	323,6
Wieliczki	78,5	78,0	78,8	79,1	79,2	22,6	22,5	23,0	23,5	23,8	288,2	289,0	292,0	296,9	301,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Ponad 98% mieszkań na obszarze gminy Kowale Oleckie wyposażonych jest w wodociąg a niecałe 80% w łazienkę. W centralne ogrzewanie wyposażone jest jedynie niecałe 64% ogółu mieszkań. Sytuacja pod kątem wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje w gminie Kowale Oleckie prezentuje się minimalnie gorzej w porównaniu do pozostałych gmin powiatu.

Tabela. Mieszkania wyposażone w instalacje - % ogółu mieszkań

Gmina	Na wsi (gminy wiejskie)											
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	wodociąg				łazienka				centralne ogrzewanie			
Kowale Oleckie	98,2	98,2	98,2	-	78,9	78,9	79,0	-	63,7	63,7	63,9	-
Olecko	82,2	82,4	82,6	-	75,1	75,5	75,7	-	59,2	59,8	60,2	-
Świątajno	86,6	86,7	86,7	-	83,1	83,2	83,2	-	66,8	67,0	67,1	-
Wieliczki	91,1	91,1	91,1	-	81,3	81,4	81,5	-	69,8	69,9	70,0	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i Urzędu Gminy w Kowalach Oleckich.

5.8. Podmioty gospodarcze

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

W gminie Kowale Oleckie przemysł i produkcja są słabo rozwinięte. Rozwijał się głównie przemysł związany z wydobywaniem surowców naturalnych (kruszywa) i produkcja związana z rolnictwem. Funkcjonują tutaj prywatne zakłady przemysłowe takie jak: odlewnia żeliwa i cegielnia w Kowalach Oleckich i Golubkach oraz żwirownie (głównie: Stożne, Guzy, Golubki). Działalność człowieka skupia się głównie wokół rolnictwa.

Analizując podstawowe wskaźniki dotyczące prowadzonej działalności gospodarczej na terenie gminy Kowale Oleckie można zauważyć iż:

- Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności na przestrzeni ostatnich lat nieznacznie wzrosła. Tendencję taką obserwuje się we wszystkich gminach powiatu oleckiego za wyjątkiem gminy Olecko, gdzie ich liczba pozostaje na tym samym poziomie co w roku 2010,
- Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym od 2009 roku pozostaje w gminie Kowale Oleckie na podobnym poziomie,
- Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców w gminie Kowale Oleckie w ciągu dwóch ostatnich lat pozostaje na tym samym poziomie.

Tabela. Podmioty Gospodarki Narodowej – podstawowe wskaźniki w latach 2010-2013 w gminach powiatu oleckiego

Jednostka terytorialna	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności				jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności				osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym				fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	Lata				Lata				Lata				Lata			
Kowale Oleckie	493	466	497	507	79	41	82	64	5,8	5,3	5,8	5,9	2	3	3	3
Olecko	1085	1031	1071	1063	111	80	108	87	12,4	11,6	12,0	11,9	3	3	3	4
Świątajno	571	560	591	607	57	68	78	63	7,1	6,8	7,1	7,2	3	3	3	3
Wieliczki	436	445	468	485	69	61	58	62	5,5	5,5	5,7	5,7	1	1	1	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Zdecydowanie największa liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON spośród wszystkich gmin powiatu oleckiego działa na terenie gminy Olecko. W roku 2013 zarejestrowanych było w gminie 2359 podmiotów gospodarczych, reprezentujących głównie branże związane z handlem (pozostała działalność – 72,6%). Poczynając od roku 2009 struktura branżowa prowadzonej działalności gospodarczej nie zmienia się. Dominuje handel i pozostała działalność usługowa, przemysł i budownictwo, która stanowi około ¼ prowadzonej działalności gospodarczej. W gminie Kowale Oleckie zaobserwować można podobne tendencje. W działalności gospodarczej dominuje pozostała działalność usługowa, która w roku 2013 stanowiła prawie 62%. W porównaniu do roku 2010 liczba podmiotów prowadzących tą działalność zwiększyła się o ponad 2%. Łączna liczba podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich pięciu lat zwiększyła się o 13 do poziomu 268 jednostek.

Tabela. Podmioty Gospodarki Narodowej wpisane do REGON wg PKD 2007 w latach 2009-2013 w gminach powiatu oleckiego

Jednostka terytorialna	Ogółem					Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	Szt.					Szt.				
Kowale Oleckie	255	268	251	265	268	46	49	49	47	41
Olecko	2442	2402	2289	2379	2359	82	85	80	82	82
Świątajno	241	229	224	236	244	42	40	38	38	37

Wieliczki	136	152	154	160	164	17	21	14	17	18
-----------	-----	-----	-----	-----	-----	----	----	----	----	----

Jednostka terytorialna	Przemysł i budownictwo					Pozostała działalność				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	Szt.					Szt.				
Kowale Oleckie	53	59	46	55	61	156	160	156	163	166
Olecko	587	586	554	590	579	1773	1731	1655	1707	1698
Świątajno	53	49	49	53	55	146	140	137	145	152
Wieliczki	32	40	45	51	47	87	91	95	92	99

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Jednostka terytorialna	Ogółem					Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	%					%				
Kowale Oleckie	100	100	100	100	100	18,04	18,28	19,52	17,74	15,30
Olecko	100	100	100	100	100	3,36	3,54	3,49	3,45	3,48
Świątajno	100	100	100	100	100	17,43	17,47	16,96	16,10	15,16
Wieliczki	100	100	100	100	100	12,50	13,82	9,09	10,63	10,98
Jednostka terytorialna	Przemysł i budownictwo					Pozostała działalność				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	%					%				
Kowale Oleckie	20,78	22,01	18,33	20,75	22,76	61,18	59,70	62,15	61,51	61,94
Olecko	24,04	24,40	24,20	24,80	24,54	72,60	72,06	72,30	71,75	71,98
Świątajno	21,99	21,40	21,88	22,46	22,54	60,58	61,14	61,16	61,44	62,30
Wieliczki	23,53	26,32	29,22	31,88	28,66	63,97	59,87	61,69	57,50	60,37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Analizując dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące formy prawnej prowadzonej działalności gosp. w gminie Kowale Oleckie stwierdzono, że:

- Najczęściej wykorzystywaną formą prawną prowadzonej działalności gospodarczej w gminie Kowale Oleckie była jednoosobowa działalność gospodarcza (200 podmiotów w roku 2013), która bardzo wyraźnie zdystansowała spółki cywilne osób fizycznych (9 przedsiębiorstw),
- Na terenie gminy Kowale Oleckie funkcjonowało w roku 2013 8 spółek handlowych (minimalny spadek w porównaniu do roku poprzedniego), z czego wszystkie działały w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Niewielki był również udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego, zaledwie 1 spółka z o.o. Pod względem liczby spółek handlowych w powiecie bardzo wyraźnie dominuje gmina Olecko. Rola pozostałych gmin w tym aspekcie jest marginalna.

Tabela. Podmioty gospodarki narodowej według formy prawnej w latach 2012-2013 w gminach powiatu oleckiego

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa państwowe ogółem		Spółdzielnie ogółem		Spółki handlowe ogółem		Spółki handlowe - akcyjne razem	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Kowale Oleckie	0	0	4	4	9	8	0	0
Olecko	0	0	13	13	108	108	1	1

Świątajno	0	0	0	0	9	9	0	0
Wieliczki	0	0	1	1	8	9	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Jednostka terytorialna	Spółki handlowe - akcyjne z udziałem kapitału zagranicznego		Spółki handlowe - z ograniczoną odpowiedzialnością razem		Spółki handlowe - z ograniczoną odpowiedzialnością z udziałem kapitału zagranicznego		Spółki cywilne ogółem	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Kowale Oleckie	0	0	9	8	1	1	9	9
Olecko	0	0	93	96	14	14	105	109
Świątajno	0	0	8	8	0	0	8	8
Wieliczki	0	0	7	8	0	0	5	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Na terenie gminy Kowale Oleckie nie działał żaden duży podmiot gospodarczy zatrudniający ponad 250 osób (w całym powiecie było tylko 1 tak duże przedsiębiorstwo, w gminie Olecko). Przedsiębiorstwa średnie stanowiły niecały 1% wszystkich podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy (w porównaniu do lat poprzednich liczba ta jest praktycznie taka sama), przedsiębiorstwa małe stanowiły nieco ponad 4% przedsiębiorstw (w porównaniu do lat poprzednich spadek ich liczby o nieco ponad 1%). Zdecydowanie największą grupę podmiotów gospodarczych w gminie Kowale Oleckie stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (ponad 94% w roku 2013, w porównaniu do roku 2009 ich udział pozostał praktycznie na tym samym poziomie).

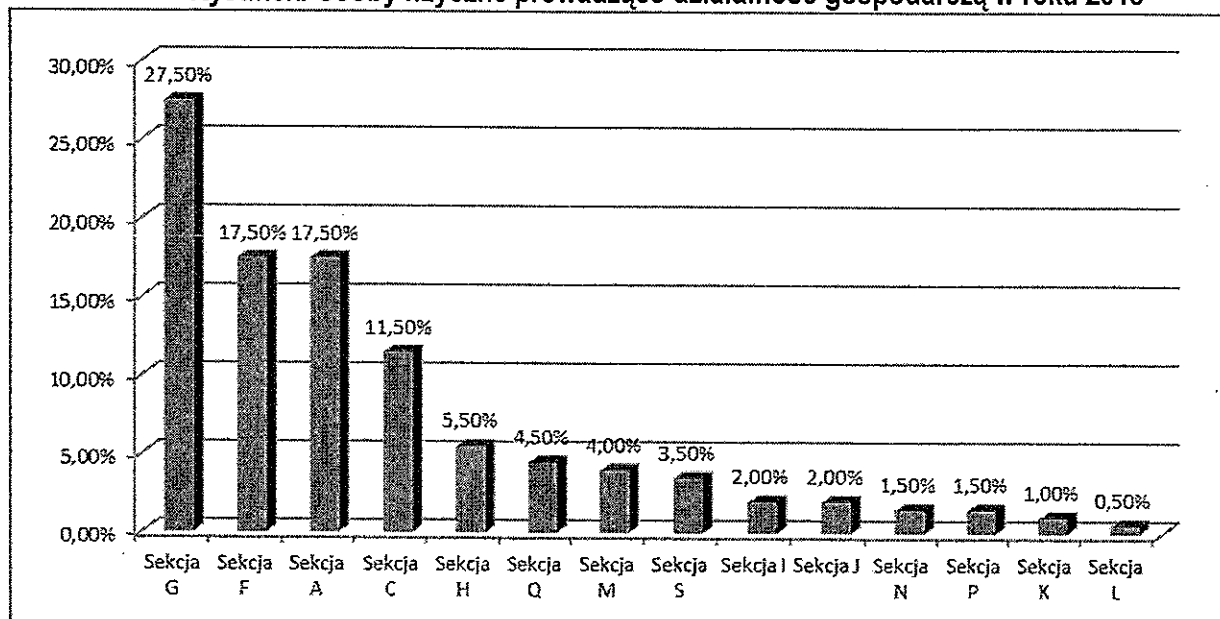
Tabela. Podmioty gospodarki narodowej według wielkości w latach 2012-2013 w gminach powiatu oleckiego

Jedn. Teryt.	ogółem				0 - 9				10 - 49				50 - 249				250 - 999			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	Lata				Lata				Lata				Lata				Lata			
Kowale Oleckie	268	251	265	268	254	237	250	253	12	12	13	13	2	2	2	2	0	0	0	0
Olecko	2402	2289	2379	2359	2276	2165	2268	2255	104	103	88	81	21	20	22	22	1	1	1	1
Świątajno	229	224	236	244	223	219	229	237	6	5	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0
Wieliczki	152	154	160	164	141	142	150	154	9	10	9	9	2	2	1	1	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Spośród 200 przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą jako osoby fizyczne 27,5% łącznej ich liczby prowadziło działalność związaną z handlem. Z branżą budowlaną oraz rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem związanych było nieco ponad 17% jednoosobowych przedsiębiorstw. Pozostałe branże reprezentowane były znacznie mniej licznie i tylko branża związana z przetwórstwem przemysłowym przekroczyła dwucyfrową wartość.

Rysunek. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w roku 2013

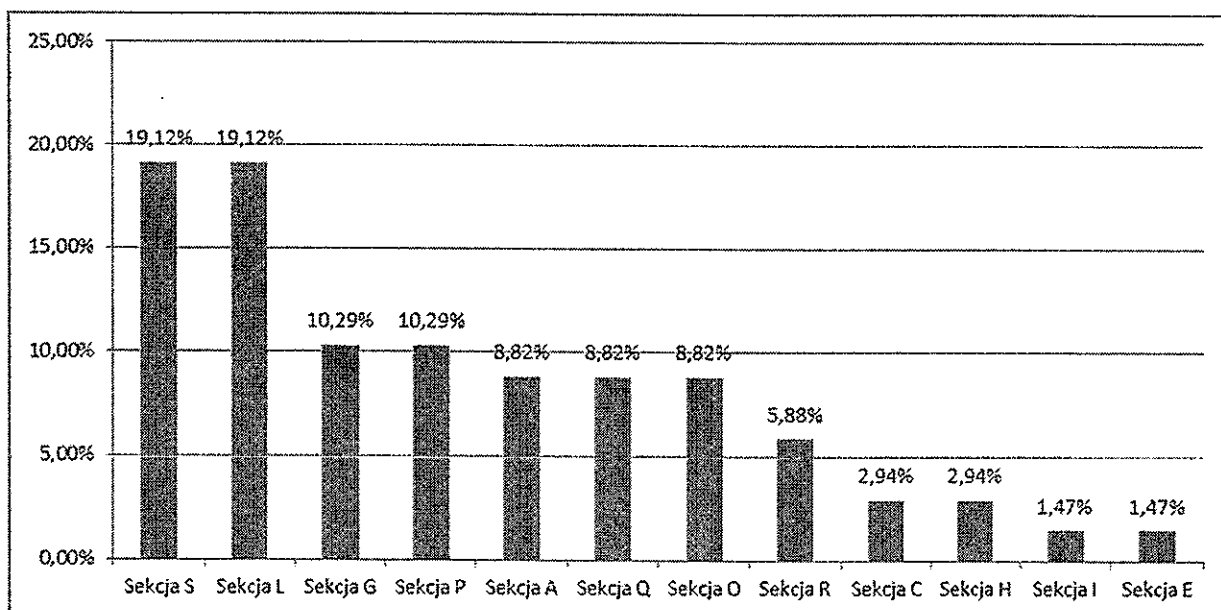
Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdania z funkcjonowania MOPS w roku 2013

Gdzie sekcja A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, sekcja B- górnictwo i wydobywanie, sekcja C – przetwórstwo przemysłowe, Sekcja D - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, sekcja E- dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, sekcja F – budownictwo, sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, sekcja H - transport i gospodarka magazynowa, sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, sekcja J – informacja i komunikacja, sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa, sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, sekcja P – edukacja, sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, sekcja S – pozostała działalność usługowa.

Pośród 68 przedsiębiorstw funkcjonujących w 2013 roku w gminie Kowale Oleckie jako osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej najwięcej bo ponad 19% działało w branży związanej z pozostałą działalnością usługową oraz z działalnością związaną z obsługą rynku nieruchomości. Nieco ponad 10% reprezentowało branżę związane z handlem i edukacją. Wśród podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie Kowale Oleckie w obu przypadkach najistotniejszą rolę odgrywa sekcja G, związana z handlem oraz w mniejszym zakresie sekcje A i F.

Rysunek. Osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające os. prawnej w roku 2013

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i sprawozdania z funkcjonowania MOPS w roku 2013

Gdzie sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, sekcja B – górnictwo i wydobywanie, sekcja C – przetwórstwo przemysłowe, sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, sekcja E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, sekcja F – budownictwo, sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, sekcja H – transport i gospodarka magazynowa, sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, sekcja J – informacja i komunikacja, sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa, sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, sekcja P – edukacja, sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, sekcja S – pozostała działalność usługowa.

Najwięcej nowych podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich czterech lat rejestrowanych było w sekcji związanej z przetwórstwem przemysłowym, handlem hurtowym i detalicznym oraz budownictwem. Branże te bardzo wyraźnie dystansowały pozostałe sekcje nowo zakładanych działalności, co przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela. Podmioty nowo zarejestrowane wg sekcji i działów PKD 2007 w gminie Kowale Oleckie

Seksja działalności		2010	2011	2012	2013
Gmina Kowale Oleckie	sekcja A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4	1	3	0
	Sekcja C – przetwórstwo przemysłowe	3	3	13	11
	Sekcja D- wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1	0	0	0
	Sekcja F – budownictwo	11	3	7	7
	sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle	8	5	7	7
	sekcja H - transport i gospodarka magazynowa	5	2	3	0
	sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	0	1	0	0
	sekcja J – informacja i komunikacja	2	1	2	0
	sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	4	0	1	0
	sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	0	2	1	1
	Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	2	0	0	2
	sekcja P – edukacja	0	0	1	1
	sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna	0	0	2	2
	sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	0	1	1	0
	sekcja S – pozostała działalność usługowa	3	3	3	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

5.9. Rolnictwo

Rolnictwo jest ważną dziedziną gospodarki na terenie gminy Kowale Oleckie, o czym świadczy wysoki wskaźnik powierzchni użytkowanej rolniczo oraz duża liczba gospodarstw rolnych. Gmina ma dwojaki charakter. Z jednej strony w części północnej charakteryzuje się bardzo wysoką lesistością przekraczającą w niektórych sołectwach 80%, a z drugiej strony w części południowej cechuje ją dominujący areal użytków rolnych przekraczający 70%. Analizując dane z Powszechnego Spisu Rolnego, w gminie Kowale Oleckie we wszystkich użytkowanych przez indywidualnych rolników gruntach znajdują się użytki rolne. Sytuację taką obserwuje się praktycznie we wszystkich gminach powiatu oleckiego. W strukturze gruntów zróżnicowany udział miały lasy i grunty leśne, w gminie Kowale Oleckie w roku 2010 ponad 37% gospodarstw miało je w swojej strukturze, a z kolei np. w gminie Wieliczki niecałe 29%. Szczegółowe dane na temat liczby i struktury użytkowania gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela. Liczba gospodarstw rolnych w gminach powiatu oleckiego

Jednostka terytorialna	Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych (szt.)			
	grunty ogółem	użytki rolne ogółem	las i grunty leśne	pozostałe grunty
	2010			
Kowale Oleckie	747	747	282	377
Olecko	1029	1028	364	622
Świątajno	427	427	149	310
Wieliczki	553	552	161	445

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

Łączna powierzchnia gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych w gminie Kowale Oleckie plasuje je w powiecie na trzecim miejscu. Powierzchnia gospodarstw rolnych była w porównaniu do pierwszej w kolejności gminy Olecko mniejsza aż o 53%, a w porównaniu do gminy Świątajno tylko minimalnie mniejsza. W strukturze gruntów we wszystkich gminach wyraźnie dominowały użytki rolne, które wyraźnie przekraczały 80%, a w przypadku gminy Kowale Oleckie osiągnęły wartość prawie 90%.

Tabela. Użytkowanie gruntów w gminach powiatu oleckiego w roku 2010

Jednostka terytorialna	Powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych (ha)			
	grunty ogółem	użytki rolne ogółem	las i grunty leśne	pozostałe grunty
	2010			
Kowale Oleckie	10997,94	9886,09	603,52	508,33
Olecko	16913,10	14639,30	834,09	1439,72
Świątajno	11034,58	9316,63	489,09	1228,86
Wieliczki	8896,40	8149,67	413,17	333,56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

Analizując dane z Powszechnego Spisu Rolnego dotyczące struktury użytków rolnych w gminie Kowale Oleckie stwierdzono, że:

- W strukturze indywidualnych gospodarstw rolnych bardzo wyraźnie dominują użytki rolne w dobrej kulturze głównie w formie gruntów pod zasiewami (43%),
- Minimalny jest udział sadów, ogrodów przydomowych oraz upraw trwałych w strukturze użytków rolnych,

- Pastwiska trwałe w strukturze użytków rolnych w indywidualnych gospodarstwach rolnych stanowiły ponad 36% ich łącznej powierzchni,
- Łąki trwałe stanowiły ponad 5% w strukturze użytków rolnych na terenie gminy.

Tabela. Struktura użytków rolnych w gminach powiatu oleckiego w roku 2010

Jednostka terytorialna	Powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych (ha)									
	użytki rolne ogółem	użytki rolne w dobrej kulturze	pod zasiewami	grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	uprawy trwałe	sady ogółem	ogrody przydomowe	łąki trwałe	pastwiska trwałe	pozostałe użytki rolne
	2010									
Kowale Oleckie	9886,09	9632,63	4226,36	290,38	34,54	34,54	58,62	1430,32	3592,41	253,46
Olecko	14639,30	14211,05	9153,28	1205,84	142,11	129,03	49,05	1695,92	1964,85	428,25
Świątajno	9316,63	8929,17	4791,66	558,14	8,51	8,29	17,48	1107,09	2446,29	387,46
Wieliczki	8149,67	7928,15	4481,51	128,65	12,51	12,51	9,45	984,98	2311,06	221,52

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

W strukturze zasiewów na terenie gminy wyraźnie dominują zboża, które stanowiły ponad 81% łącznej ich powierzchni w gminie. Podobną sytuację mamy w pozostałych gminach powiatu, przy czym udział ten w gminie Kowale Oleckie jest największy.

Tabela. Powierzchnia zasiewów w gminach powiatu oleckiego

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem (ha)				
	ogółem	zboża razem	ziemniaki	uprawy przemysłowe	Rzepak i rzepik
	2010				
Kowale Oleckie	4226,36	3437,75	71,35	152,86	151,86
Olecko	9153,28	7082,07	75,90	883,49	883,39
Świątajno	4791,66	2965,48	54,61	359,78	359,27
Wieliczki	4481,51	3381,97	55,55	208,11	194,05

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

Na terenie gminy Kowale Oleckie spośród 747 indywidualnych gospodarstw rolnych 38,5% z nich ma do dyspozycji ciągnik, w gminie Świątajno prawie połowa gospodarstw. Warty podkreślenia jest fakt, że gospodarstwa, które w gminie posiadają ciągnik, najczęściej dysponuje więcej niż jedną jego sztuką. Z podobnym zjawiskiem mamy do czynienia w pozostałych gminach powiatu oleckiego.

Tabela. Ciągniki rolnicze w gminach powiatu oleckiego

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem	
	gospodarstwa rolne posiadające ciągniki	ciągniki w gospodarstwach rolnych
	2010	2010 (szt.)
Kowale Oleckie	288	502
Olecko	369	652
Świątajno	211	353
Wieliczki	239	435

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

Gmina Kowale Oleckie pod względem średniej powierzchni indywidualnego gospodarstwa rolnego plasuje się w powiecie na ostatniej pozycji. Zgodnie z danymi uzyskanymi z Powszechnego Spisu Rolnego średnia wielkość gruntów będących do dyspozycji indywidualnego gospodarstwa rolnego wyniosła 14,72 ha, a użytków rolnych 13,23 ha. W porównaniu do pierwszej w kolejności gminy Świątajno, średnia powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego w gminie Kowale Oleckie jest

mniejsza aż o 75%. W przypadku pozostałych dwóch gmin dystans ten jest wyraźnie mniejszy. Mimo ostatniej pozycji jaką zajmuje gmina Kowale Oleckie w powiecie, to w porównaniu do średniej dla Polski, wielkość indywidualnego gospodarstwa w gminie jest wyraźnie większa. Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w kraju w 2014 roku wyniosła bowiem 10,48 ha.

Tabela. Średnie powierzchnia gospodarstw rolnych w gminach powiatu oleckiego

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem (ha)		
	grunty ogółem	użytki rolne ogółem	użytki rolne w dobrej kulturze
	2010		
Kowale Oleckie	14,72	13,23	12,90
Olecko	16,42	14,21	13,80
Świątajno	25,84	21,82	20,91
Wieliczki	16,09	14,74	14,34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

Według Powszechnego Spisu Rolnego z 2011 roku (dane GUS stan na 2010 r.) w gminie Kowale Oleckie było 747 indywidualnych gospodarstw rolnych. W większości (blisko 38%) były to gospodarstwa bardzo małe, o powierzchni do 1 ha lub klasyfikujące się do gospodarstw małych o wielkości od 1 ha do 5 ha (20,75%). Gospodarstwa rolne o powierzchni większej niż 5ha stanowiły w gminie nieco ponad 41 % łącznej ich liczby, z czego te największe powyżej 15ha nieco ponad 26%. Pod względem gospodarstw największych plasuje to gminę na trzecim miejscu w powiecie. Zdecydowanie najlepsza sytuacja pod tym względem ma miejsce w gminie Świątajno, gdzie gospodarstwa największe stanowiły ponad 31% całkowitej ich liczby, a gospodarstwa najmniejsze do 5ha w gminie Świątajno nie przekraczały 48%. Z kolei różnice pod względem liczby gospodarstw najmniejszych oraz największych w gminach Kowale Oleckie, Olecko i Wieliczki były niewielkie i mieściły się w 4%.

Tabela. Powierzchnia gospodarstw rolnych w gminach powiatu oleckiego (ujęcie w szt. i %)

Jednostka terytorialna	Indywidualne gospodarstwa rolne ogółem (szt.)						
	ogółem	do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha razem	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 -15 ha	15 ha i więcej
	2010						
Kowale Oleckie	747	282	465	155	63	52	195
Olecko	1030	368	662	222	111	92	237
Świątajno	427	95	332	109	48	42	133
Wieliczki	553	206	347	94	37	48	168

Jednostka terytorialna	Indywidualne gospodarstwa rolne ogółem (szt.)						
	ogółem	do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha razem	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 -15 ha	15 ha i więcej
	2010						
Kowale Oleckie	747	37,75%	62,25%	20,75%	8,43%	6,96%	26,10%
Olecko	1030	35,73%	64,27%	21,55%	10,78%	8,93%	23,01%
Świątajno	427	22,25%	77,75%	25,53%	11,24%	9,84%	31,15%
Wieliczki	553	37,25%	62,75%	17,00%	6,69%	8,68%	30,38%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

W gminie Kowale Oleckie rolnicy w większej mierze zajmują się uprawą roślin niż hodowlą zwierząt. W gminie w pogłowie zwierząt gospodarskich dominuje drób kurzy oraz zwłaszcza bydło. W

przypadku bydła gmina zajmuje pierwsze miejsce w powiecie pod względem jego liczebności. Nieco mniejszy jest udział trzody chlewnej, zwłaszcza w porównaniu do gminy Olecko, gdzie stanowiła ona dominujący rodzaj w pogłowie zwierząt gospodarskich.

Tabela. Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminach powiatu oleckiego w sztukach i według liczby gospodarstw

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem (szt.)				
	bydło razem	trzoda chlewna razem	konie	drób ogółem razem	drób ogółem drób kurzy
	2010				
Kowale Oleckie	6484	4968	164	47471	40139
Olecko	5776	12685	274	44301	43635
Świątajno	3538	1095	220	96765	3861
Wieliczki	5168	7907	199	6611	6087
Jednostka terytorialna	Według liczby gospodarstw				
	bydło razem	trzoda chlewna razem	konie	drób ogółem razem	drób ogółem drób kurzy
	2010				
Kowale Oleckie	230	117	43	115	110
Olecko	248	201	75	214	212
Świątajno	135	62	48	112	108
Wieliczki	192	96	63	172	170

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

W roku 2010 ponad 90% wszystkich gospodarstw rolnych prowadziło wyłącznie działalność gospodarczą rolniczą. Jedynie niecałe 9% indywidualnych gospodarstw rolnych prowadziło działalność gospodarczą, która nie była związana z profilem strictly rolniczym.

Tabela. Działalność gospodarcza a gospodarstwa rolne w gminie Kowale Oleckie

gospodarstwa wg rodzaju gospodarstwa i rodzaju działalności gospodarczej wg Powszechnego Spisu Rolnego z 2011 r. (stan na 2010 r.)	
rolnictwo ogółem	748
w tym prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	684
gospodarstwa indywidualne	747
w tym prowadzące działalność rolniczą	683

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PSR

Reasumując rolnictwo jest jedną z głównych funkcji gminy Kowale Oleckie. Na terenie gminy przeważają niewielkie gospodarstwa rolne o powierzchni do kilku hektarów. Wielkoobszarowe gospodarstwa o powierzchniach przekraczających 500 ha, które wcześniej należały do Kombinatu PGR w Kowalach Oleckich, po przejęciu przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, zostały częściowo wykupione lub wydzierżawione. Wg Instytutu Upraw i Nasiennictwa w Puławach ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie Kowale Oleckie w roku 2009 wnosił 58,2 % i był to średni wynik na tle województwa warmińsko – mazurskiego. Do obliczenia w/w wskaźnika brano pod uwagę następujące parametry:

- jakość i przydatność gleb (w gminie Kowale Oleckie 48,4%);
- agroklimat (w gminie Kowale Oleckie 4,6 %);
- rzeźba terenu (w gminie Kowale Oleckie 2,0 %);

Czynniki o charakterze wewnętrznym opisują sytuację w gminie. Nie mogą jednak stanowić o pełnym obrazie sytuacji strategicznej. Gmina funkcjonuje w pewnym środowisku. Istnieje bardzo wiele elementów otoczenia oddziałujących na Gminę. Są to tzw. czynniki zewnętrzne, a więc takie, na które Gmina posiada znikomą lub nie posiada w ogóle wpływu. Należy z całą siłą podkreślić, iż czynniki zewnętrzne mogą wpłynąć w sposób znaczący na losy całej strategii działania. Poniżej zebrano czynniki zewnętrzne (pozytywne i negatywne).

Tabela 27. Analiza SWOT dla gminy Kowale Oleckie (szanse i zagrożenia)

Szanse	Zagrożenia
1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości poprzez powiększanie oferty inwestycyjnej gminy; 2. Rozwój inwestycji poprawiających jakość życia ludności i zwiększających możliwości rozwoju gminy; 3. Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości (szkolenia, promocja firm, większy dostęp do informacji); 4. Rosnący popyt na agroturystykę i turystykę weekendową; 5. Wzrost zapotrzebowania na usługi okołoturystyczne; 6. Możliwość wspierania rozwoju przedsięwzięć sprzyjających poprawie środowiska naturalnego; 7. Wykorzystanie potencjału turystycznego jezior i innych atrakcji gminy; 8. Możliwość dywersyfikacji działalności rolniczej w kierunku agroturystyki, której sprzyjają warunki przyrodnicze i kulturowe; 9. Możliwości pozyskania środków z UE; 10. Rosnący popyt na zdrową żywność; 11. Wzrost zainteresowania regionalnymi produktami i kulturą.	1. Pogarszanie się stanu infrastruktury drogowej i około drogowej; 2. Bezrobocie, zwłaszcza wśród absolwentów szkół; 3. Uciekanie z gminy ludzi młodych; 4. Starzenie się społeczeństwa; 5. Słabe perspektywy rozwoju rynku pracy; 6. Rosnąca konkurencja o turystów – aktywność ośrodków w innych województwach; 7. Presja ze strony ekologów na nakładanie nowych form ochrony przyrody; 8. Możliwość degradacji środowiska naturalnego na skutek braku kontynuacji rozwoju sieci kanalizacji sanitarnej; 9. Uzależnienie mieszkańców gminy od pomocy społecznej; 10. Niesprzyjająca koniunktura gospodarcza; 11. Mała opłacalność i efektywność produkcji rolnej.

Tabela 26. Analiza SWOT dla gminy Kowale Oleckie (mocne i słabe strony)

Mocne strony	Słabe strony
1. Atrakcyjne przyrodniczo tereny gminy; 2. Korzystne warunki środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi usług turystycznych, agroturystycznych i produkcji zdrowej żywności; 3. Walory turystyczne i rekreacyjne gminy stwarzające podstawy do realizacji turystyki aktywnej; 4. Występowanie obszarów chronionego krajobrazu i rezerwatów; 5. Rozległe kompleksy leśne oraz możliwość ich turystycznego wykorzystania; 6. Możliwość dywersyfikacji działalności rolniczej w kierunku agroturystyki, której sprzyjają warunki przyrodnicze i kulturowe; 7. Możliwość rozwoju produkcji żywności ekologicznej; 8. Korzystna struktura obszarowa gospodarstw rolnych; 9. Duża liczba wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych; 10. Wysoki stopień zwodociągowania gminy; 11. Dobrze rozwinięta sieć placówek szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego – łatwy dostęp do edukacji; 12. Wysoka jakość nauczania w gimnazjum; 13. Dobrze rozwinięta sieć gminnych bibliotek; 14. Nowoczesna oczyszczalnia ścieków; 15. Dobra organizacja systemu pomocy społecznej; 16. Wysoki poziom bezpieczeństwa i porządku publicznego.	1. Niezadowalający stan techniczny dróg; 2. Małe zainteresowanie ze strony inwestorów zewnętrznym uruchamianiem działalności gospodarczej; 3. Małe zróżnicowanie prowadzonej na terenie gminy działalności gospodarczej; 4. Pogarszająca się sytuacja dochodowa dużej liczby ludności gminy; 5. Niewystarczająca promocja walorów gminy; 6. Słabo rozwinięta baza noclegowa oraz gastronomiczna; 7. Słabo rozwinięta oferta wypoczynkowa ograniczająca dłuższy pobyt turystyczny; 8. Słabo rozwinięta infrastruktura turystyki aktywnej (ścieżki, szlaki); 9. Niewielka liczba „atrakcji na niepogodę”; 10. Nieadekwatne do potrzeb wyposażenie w infrastrukturę wodno-ściekową miejscowości wokół obszarów atrakcyjnych turystycznie; 11. Bardzo duży udział osób długotrwale bezrobotnych w strukturze bezrobotnych; 12. Mała aktywność społeczna mieszkańców; 13. Migracja osób młodych i wykształconych w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia; 14. Duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej; 15. Trudny dostęp do specjalistycznych usług medycznych świadczonych głównie poza miejscem zamieszkania.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

8. Analiza SWOT gminy Kowale Oleckie

Wszystkie czynniki, zjawiska i procesy wpływające na skalę oraz tempo rozwoju społeczno – gospodarczego danej jednostki samorządowej można podzielić na zewnętrzne (zmiany zachodzące w otoczeniu) i wewnętrzne. Klasycznym narzędziem stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej jest zestawienie mocnych i słabych stron analizowanego podmiotu oraz określenie jego szans i zagrożeń rozwojowych w tzw. analizie SWOT. Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego i oznacza: S – Strengths (silne strony), W – Weaknesses (słabości czyli słabe strony), O – Opportunities (możliwości, szanse), T – Threats (zagrożenia). Przyjęta metoda pozwala na zebranie i uszeregowanie (usystematyzowanie) informacji o potencjale rozwojowym gminy oraz o dostrzeganych barierach. Jednocześnie, zwraca uwagę na pojawiające się zewnętrzne szanse i zagrożenia. W opracowaniu skoncentrowano się na ocenie wewnętrznych zasobów (na podstawie przytoczonych wyżej najważniejszych problemów w gminie) gminy, atutów i problemów, a także relacji między tymi elementami. Gmina nie jest samoistnym tworem, lecz funkcjonuje w określonym otoczeniu, które tworzą inne jednostki samorządowe, administracja rządowa i służby administracji specjalnych oraz ich wzajemne powiązania o charakterze społecznym, ekonomicznym, organizacyjnym czy środowiskowym. Uwarunkowania zewnętrzne, które pozostają niezależne od decyzji władz lokalnych, w istotny sposób determinują rozwój danej społeczności, a wpływ ten może być pozytywny lub negatywny. Władze gminy mogą jedynie monitorować zmiany zachodzące w jej otoczeniu, co pozwoli na identyfikację istniejących oraz przyszłych szans i zagrożeń rozwoju i zminimalizuje wpływ ewentualnych, negatywnych skutków. Znajomość uwarunkowań gminy umożliwia podjęcie działań sprzyjających rozwojowi potencjału lokalnego i wykorzystaniu nadarzających się okazji.

Analizie poddano priorytetowe obszary funkcjonowania gminy, a mianowicie: gospodarkę, przestrzeń, środowisko i społeczność. W pierwszej kolejności, zestawiono najważniejsze silne i słabe strony Gminy Kowale Oleckie. Są to czynniki o charakterze wewnętrznym, można zatem powiedzieć, iż są one zależne od poczynąń społeczności lokalnej i władz gminnych. Ta część analizy stara się w sposób syntetyczny odpowiedzieć na pytanie „Co mamy?”

- Ponad 88% mieszkań na obszarze gminy Kowale Oleckie wyposażonych jest w wodociąg a niecałe 80% w łazienkę. W centralne ogrzewanie wyposażone jest jedynie niecałe 64% ogółu mieszkań. Sytuacja pod kątem wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje w gminie Kowale Oleckie prezentuje się minimalnie gorzej w porównaniu do pozostałych gmin powiatu.
- Wychowanie przedszkolne w gminie Kowale Oleckie funkcjonuje w oparciu o przedszkole w Kowalach Oleckich oraz punkty przedszkolne przy szkołach podstawowych w Stożnem i Sokółkach. Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w porównaniu do lat ubiegłych zwiększyła się. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (%) w porównaniu do roku 2009 wzrósł o około 20%. Na terenie gminy Kowale Oleckie do 2014 r. funkcjonowało jedno przedszkole, z liczbą miejsc oscylującą od 75 w 2009 roku do 100 w roku 2013. W roku 2013 liczba dzieci w Przedszkolu Samorządowym w Kowalach Oleckich wyniosła 89, co oznacza że odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym nie przekraczał liczby miejsc w placówce.
- Liczba uczniów szkół podstawowych we wszystkich gminach powiatu oleckiego poza gminą Olecko sukcesywnie spada. Największe spadki zanotowano w gminie Świętajno, gdzie w porównaniu do roku 2009 liczba uczniów spadła o prawie 28% do poziomu 192 dzieci w roku 2013. Nieco mniejsze spadki zanotowano w gminie Wieliczki o 11% i najmniejszy w gminie Kowale Oleckie o 9%. W gminie Olecko liczba uczniów szkół podstawowych zwiększyła się w porównaniu do roku 2009 o 4%. Liczba uczniów przypadająca na 1 oddział w szkołach podstawowych była najwyższa na obszarze gminy Olecko i od roku 2010 utrzymywała się na poziomie 18-19 uczniów. W pozostałych trzech gminach powiatu liczba ta w roku 2013 wyniosła 15 dzieci i na przestrzeni ostatnich czterech lat podlegała tylko minimalnym wahaniom. Z podobną sytuacją jak w przypadku szkół podstawowych mamy do czynienia w gimnazjach. We wszystkich gminach powiatu oleckiego liczba uczniów w tych placówkach oświatowych wyraźnie zmniejszyła się na przestrzeni ostatnich lat. Największy, bo aż 28% spadek liczby uczniów w porównaniu do roku 2009 zanotowano w gminie Olecko i Świętajno. Niewiele mniejsze wartości zaobserwowano w pozostałych gminach, odpowiednio 26 i 23% w gminach Kowale Oleckie i Wieliczki. Liczba uczniów przypadająca na 1 oddział w gimnazjach była najwyższa na obszarze gminy Świętajno i od roku 2010 utrzymywała się na poziomie 22-24 uczniów. W gminie Kowale Oleckie liczba uczniów od roku 2010 sukcesywnie zmniejsza się i obecnie wynosi 21 w przeliczeniu na 1 oddział.
- Niezła jest aktywność społeczna mieszkańców. Na koniec 2013 w we wszystkich działających na terenie gminy Kowale Oleckie kołach zrzeszonych było 43 osób i oznaczało to prawie 20% wzrost w porównaniu do roku poprzedniego. W pozostałych gminach na terenie powiatu oleckiego poza gminą Olecko stan osobowy tych organizacji wyraźnie zwiększył się. W obszarze usług kultury na wyróżnienie zasługuje dostępność księgozbioru w gminie. Wskaźnik czytelnictwa, określony jako liczba czytelników na 1 tys. ludności, jest jednak niższy od średniej wojewódzkiej. Wyższy, w porównaniu do średniej wojewódzkiej jest za to wskaźnik liczby wypożyczeń na 1 czytelnika.
- Kowale Oleckie od dawna aktywnie rozwijają kulturę. Kulturalne oddziaływanie gminy nie ogranicza się tylko do wsi wchodzących w skład gminy, ale także do miejscowości będących w gminach sąsiednich. Życie kulturalne rozwija się w takich placówkach jak Gminne Centrum Kultury, biblioteki, świetlice oraz w szkołach. Dowodem dużej aktywności kulturalnej Kowal Oleckich i okolic są organizowane ważne imprezy kulturalne, wykraczające rangą poza jego obszar. W obszarze kultury nie są widoczne większe problemy.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

7.5. Oświata i kultura

- Począwszy od 2010 roku liczba ludności w gminie Kowale Oleckie zmniejsza się (spadek od 2010 roku o niecałe 3%). Na zmniejszenie liczby mieszkańców wpływa ujemne saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych na 1000 ludności, które w powiecie oleckim na koniec 2012 roku wyniosło -4,6 (w ostatnich 3 latach można zaobserwować powolną poprawę tego negatywnego trendu, gdyż w roku 2010 saldo to wyniosło -5,9, a w roku 2011 -5,4) oraz ujemny przyrost naturalny. Przyrost naturalny na terenie gminy Kowale Oleckie w roku 2013 był ujemny i wyniósł -0,4 na 1000 mieszkańców. W porównaniu do danych z całego województwa jest on wyraźnie niższy (przyrost naturalny w gminie Kowale Oleckie od roku 2008 był bardzo zróżnicowany, w roku 2008 i 2009 wynosił odpowiednio 3,1 i 4,9 na 1000 mieszkańców, w roku 2011 był on wyraźnie ujemny i wyniósł -1,1, a w latach 2010 i 2012 był na niewielkim plusie).
- Liczba osób w wieku produkcyjnym plasuje gminę Kowale Oleckie na trzecim miejscu w powiecie, nieznacznie dystansując gminę Olecko i dość wyraźnie ustępując pierwszej w kolejności gminie Świątajno. Niekorzystną sytuacją, którą można zaobserwować w gminie Kowale Oleckie jest fakt spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym do poziomu 20,1% (w porównaniu do województwa struktura ludności w wieku przedprodukcyjnym niemniej jednak jest w gminie korzystna), kiedy jeszcze w roku 2008 liczba ta wynosiła ponad 22%.
- Współczynnik obciążenia demograficznego dla gminy Kowale Oleckie obrazuje sytuację typową dla całego województwa i Polski. Prognozowane są zmiany w strukturze wieku ludności spowodowane malejącą dzietnością oraz wydłużającym się okresem życia, które stopniowo będą wpływać na obniżanie się udziału ludności w wieku produkcyjnym. W związku ze starzeniem się osób urodzonych w okresie wyżu demograficznego nastąpi wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym, co wpłynie na zwiększenie tzw. obciążenia demograficznego. Tendencję taką pokazuje bardzo mocno rosnący w gminie Kowale Oleckie współczynnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym oraz ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.
- Jakość nauczania w gminie Kowale Oleckie jest dobra. Powiat olecki pod względem wyników egzaminu gimnazjalnego wypada na tle województwa dobrze. W części humanistycznej plasuje się on na 6 miejscu spośród 21 powiatów funkcjonujących w województwie. Od najlepszego powiatu węgorzewskiego jest gorszy o 5 punktów procentowych. W części matematyczno-przyrodniczej wynik uzyskany w roku 2014 plasuje powiat na 12 pozycji w województwie. Dystans do najlepszego w tej kategorii m. Olsztyna wyniósł ponad 5% zarówno w przypadku matematyki jak i przedmiotów przyrodniczych. W przypadku języka angielskiego wyniki dla powiatu oleckiego były najlepsze na tle regionu, zwłaszcza w przypadku poziomu podstawowego. Bardzo dobrze powiat olecki wypada również w przypadku języka rosyjskiego, gdzie plasuje się w czołówce województwa. W rozbiciu na poszczególne gminy, najlepsze wyniki w części humanistycznej uzyskała gmina Wieliczki, podobnie jak w części matematyczno-przyrodniczej, gmina Olecko najlepiej zaprezentowała się z języka angielskiego i jedynie w przypadku języka rosyjskiego gmina Kowale Oleckie zajęła pierwsze miejsce w powiecie.
- Cechą Gminy Kowale Oleckie jest trudny dostęp przez mieszkańców do specjalistycznych usług zdrowotnych, które są świadczone głównie w dużych aglomeracjach.
- Skalę problemów społecznych obrazują wskaźniki wykorzystania usług środowiskowej pomocy społecznej i zasiłków rodzinnych. Według stanu na koniec 2013 roku spośród 5286 osób zamieszkujących gminę Kowale Oleckie system pomocy społecznej objął w tym samym roku wsparciem 348 rodzin, w których było 917 osoby (17,34% ogółu ludności). W porównaniu do roku 2011 liczba osób którym przyznano świadczenia zwiększyła się o ponad 17%. W roku 2013 w strukturze świadczeń udział świadczeń niepieniężnych i pieniężnych był bardzo podobny.

7.4. Turystyka

- Gmina charakteryzuje się słabo rozwiniętą bazą turystyczną i okołoturystyczną. Należy jednak mieć na uwadze, że dane statystyki publicznej na poziomie gminnym nie obejmują m.in. gospodarstw agroturystycznych, wartości wskaźników pokazują zatem wartości zaniżone w stosunku do stanu rzeczywistego.
 - Poznanie najbardziej interesujących krajobrazowo i przyrodniczo fragmentów gminy umożliwia zaledwie jeden szlak turystyczny (o kolorze zielonym), który prowadzi przez Puszcę Borecką, a w tym największą puszczańską osadę Czerwony Dwór oraz wsie: Jabłonowo, Stacze, Golubie Węzewskie, Szeszki. W przyszłości pożądane byłoby wyznaczenie kilku dodatkowych, krótkich, tzw. łącznikowych szlaków pieszych i ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych, które łączyłyby miejscowość gminną z najcenniejszymi obszarami we wschodniej, południowej i środkowej części gminy.
 - Brak jest w gminie Kowale Oleckie obiektów noclegowych ogólnodostępnych, z których można by korzystać przez cały rok.
- Z uwagi na swoją charakterystykę – szereg walorów krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych, gmina posiada potencjał rozwoju turystyki kilkudniowej i aktywnej.
- Główną atrakcją turystyczną gminy Kowale Oleckie jest obecność dużych jezior w południowo-zachodniej jej części. Brzegi jezior są jednak stosunkowo mało dostępne dla turystów. Nad jeziorem Szwałk można korzystać z dobrze utrzymanego kąpieliska gminnego oraz pomostu.
- Jednym z ważniejszych atutów gminy jest jej dobra dostępność komunikacyjna, w ciągu zaledwie 4 godzin można się tu dostać samochodem z Warszawy. A jednocześnie spora odległość będzie skłaniała turystów do przyjazdów co najmniej trzydniowych.
- Gmina Kowale Oleckie dysponuje dość dobrze rozwiniętą bazą rekreacyjną, sportową i kulturalną. (stadion z widownią, 2 ORLIKI, 3 boiska wiejskie, Gminne Centrum Kultury, 4 świetlice wiejskie i 3 biblioteki publiczne, 3 sale gimnastyczne)
- Powierzchnia gminy objęta jest w znacznej części ochroną prawną, co wskazuje na szczególnie charakter dziedzictwa przyrodniczego. Unikatowa różnorodność biologiczna Gminy może stanowić kluczowy czynnik rozwojowy, determinujący m.in. różne formy turystyki i budowania oferty spędzania czasu wolnego.
- Ochrona przyrody powinna stanowić jeden z ważnych obszarów inwestycyjnych w polityce władz Gminy.
- Polityka marketingowa gminy powinna zmierzać w kierunku kreowania wizerunku gminy oferującej dogodne warunki dla wypoczywających czynnie turystów zarówno w lecie, jak i w zimie. W tym celu należy:
 - wytyczyć sieć szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych, które łączyłyby miejscowość gminną z najciekawszymi przyrodniczo i krajobrazowo miejscami w gminie,
 - wytyczyć i oznaczyć ścieżki piesze i rowerowe,
 - ustawić tablice informacyjne we wszystkich ciekawych przyrodniczo i krajobrazowo miejscach,
 - oznaczyć kilka ciekawych i rozległych punktów widokowych, zbudować wieżę widokową na Szeskiej Górze,
 - wyznaczyć miejsca biwakowe,
 - utrzymać istniejącą infrastrukturę turystyczną.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

powietrza stwarza możliwości rozwoju ekologicznych form rolnictwa. Wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nienaruszające równowagi przyrodniczej, przede wszystkim rolnictwa ekologicznego jest jednym z celów stawianych przez II Politykę Ekologiczną Państwa w zakresie różnorodności biologicznej i ochrony przyrody. Wartości przyrodnicze gminy, narzucają preferowanie rolnictwa przyjaznego środowisku. Prośrodowiskowe rolnictwo oparte o gospodarstwa prowadzone indywidualnie lub współpracujące między sobą, promujące tradycyjne metody gospodarowania, powinny być upowszechniane szczególnie na obszarze parku krajobrazowego oraz terenach cennych przyrodniczo. Szansą dla tych obszarów będzie rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki. Jednym z najważniejszych instrumentów polityki zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich są tzw. programy rolno -środowiskowe. Są one instrumentem finansowym, polegającym na wsparciu finansowym działań na rzecz ochrony środowiska i ochrony walorów krajobrazu wiejskiego, podejmowanych przez rolników (rolnicy otrzymują rekompensatę finansową za utracone dochody w wyniku ekstensyfikacji produkcji).

- Korzystne warunki rozwoju ma również gospodarka leśna. Sumaryczna ocena przydatności rolniczej gleb w Gminie Kowale Oleckie jest niska. Istniejące, poważne asymetrie jakości gleb przekładają się na różnicowanie warunków produkcyjnych między wsiami. Najtrudniej gospodarzy się we wsiach: Stacze, Zawady Oleckie, Wężewo, Golubki, Stożne. Najkorzystniejsze warunki występują w: Borkowinie, Kuczach, Lakielach, Bialskich Polach, Górczycach i Drozdowie. Dodatkowym czynnikiem ograniczającym niektóre możliwości produkcyjne jest znaczne oddalenie potencjalnych rynków zbytu dla warzyw i owoców, dlatego miejscowe rolnictwo produkuje głównie zboża, żywec i ziemniaki. Głównymi kierunkami produkcji towarowej są: produkcja mleka z uzupełniającym chowem bydła rzeźnego, produkcja trzody chlewnej i hodowla drobiu, w tym gęsi.
- W aktualnych warunkach, wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie gminy można uznać za optymalne, zarówno w zakresie produkcji roślinnej jak i zwierzęcej. Ewentualne zmiany w strukturze produkcji rolnej są uzależnione od aktualnej koniunktury w rolnictwie. Obecnie zauważa się niepełne wykorzystanie zarówno gruntów jak też i obiektów produkcji zwierzęcej. W większym stopniu powinny zostać wykorzystane możliwości powiększenia dochodów w gospodarstwach rodzinnych poprzez agroturystykę. Charakterystyczne cechy rolnictwa to:
 - wysoki wskaźnik powierzchni użytkowanej rolniczo oraz duża liczba gospodarstw rolnych,
 - w pogłowie zwierząt gospodarskich dominuje drób, choć nie drób kurzy oraz trzoda chlewna,
 - korzystna struktura obszarowa (mimo ostatniego miejsca w powiecie),
 - czystość środowiska naturalnego przemawiająca za rozwojem rolnictwa ekologicznego.
- Reasumując sytuacja w rolnictwie na terenie gminy Kowale Oleckie jest niezła. Co prawda wzrost jej opłacalności ograniczony jest przez kilka czynników, wśród których wyróżnić można: ukształtowanie terenu, warunki klimatyczne, nadmiar siły roboczej, a także brak skłonności rolników do łączenia się w grupy producenckie. Z kolei czystość środowiska naturalnego przemawia za rozwojem rolnictwa ekologicznego. Za zaangażowaniem się rolników w ekologiczną produkcję przemawia również ciągły wzrost zainteresowania ludności zdrową żywnością. Na obszarach wiejskich oprócz rozwoju rolnictwa niezwykle ważny jest również rozwój pozarolniczej działalności, czyli dywersyfikacja działalności rolniczej. Istotne jest wspieranie powstawania nowych miejsc pracy w zawodach pozarolniczych pośrednio powiązanych z rolnictwem bądź jego otoczeniem.

- Mieszkańcy gminy odznaczają się przeciętnym poziomem przedsiębiorczości. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców rośnie powoli w tempie niższym niż średnia wojewódzka. Wskaźnik przedsiębiorczości w Gminie Kowale Oleckie plasują na trzecim miejscu w powiecie, pozostając wyraźnie w tyle za gminą Olecko i nieznacznie ustępując gminie Świątajno.
- Na koniec września 2014 roku wskaźnik natężenia bezrobocia w powiecie oleckim był wyższy o 8,8 pkt. procentowych od wskaźnika krajowego (11,5%) oraz o 2,1 pkt. procentowy od wskaźnika wojewódzkiego (18,2%). W województwie powiat olecki uplasował się na 10 miejscu za powiatami giżyckim (15%), m. Elbląg (15,5%), mrągowskim (16,9%), nidzickim (17,9%) nowomiejskim (19,2%), olsztyńskim (19,5%), ostródzkim (19,9%) oraz bardzo wyraźnie w tyle za m. Olsztyn (6,9%) i powiatem iławskim (8,4%). Wydaje się również, że poziom stopy bezrobocia w powiecie oleckim wyraźnie zmniejszy się w roku 2014. Na koniec września 2014 roku stopa bezrobocia w powiecie bardzo wyraźnie spadła w porównaniu do analogicznego miesiąca w roku 2013 i wyniosła 20,3%. W porównaniu jednakże do całego kraju powiat wciąż charakteryzuje się wysoką stopą bezrobocia.
- We wszystkich gminach powiatu oleckiego za wyjątkiem gminy Kowale Oleckie zauważalny jest spadek liczby bezrobotnych wśród osób w wieku 18-24. Największy zanotowano w gminie Wieliczki, spadek o prawie 7% w porównaniu do 2011 roku, w gminie Olecko i Świątajno był on mniejszy i wyniósł niecałe 2%. Sytuację taką należy oceniać bardzo pozytywnie, gdyż na rynku pracy często mamy do czynienia z trudną pozycją wyjściową dla ludzi młodych, przeważnie absolwentów, którzy z powodu braku doświadczenia zawodowego nie mogą znaleźć pracy.
- Udział osób bezrobotnych powyżej 50 lat w porównaniu do roku 2011 jedynie w przypadku gminy Olecko zmniejszył się, choć i tak przekracza on w tej gminie aż 28%. W gminie Kowale Oleckie w połowie 2014 udział tej kategorii osób w strukturze osób bezrobotnych wyniósł ponad 25%. W trzech gminach powiatu tj. Olecko, Kowale Oleckie i Świątajno co czwarty bezrobotny należy do tej kategorii osób. Niepokoi wyraźny wzrost osób trwale bezrobotnych w ogólnej ich strukturze. W porównaniu do 2011 roku w gminie Kowale Oleckie udział ten wzrósł aż o 11% i w I półroczu 2014 roku wyniósł prawie 70%! Łącznej liczby bezrobotnych.
- Gmina Kowale Oleckie dysponuje niewielką ofertą terenów inwestycyjnych.

7.3. Rolnictwo

- Rolnictwo jest ważną dziedziną gospodarki na terenie gminy Kowale Oleckie, o czym świadczy wysoki wskaźnik powierzchni użytkowanej rolniczo oraz duża liczba gospodarstw rolnych. W większości (blisko 38%) były to gospodarstwa bardzo małe, o powierzchni do 1 ha lub klasyfikujące się do gospodarstw małych o wielkości od 1 ha do 5 ha (20,75%). Gospodarstwa rolne o powierzchni większej niż 5ha stanowiły w gminie nieco ponad 41 % łącznej ich liczby, z czego te największe powyżej 15ha nieco ponad 26%. Gmina Kowale Oleckie pod względem średniej powierzchni indywidualnego gospodarstwa rolnego plasuje się w powiecie na ostatniej pozycji. Zgodnie z danymi uzyskanymi z Powszechnego Spisu Rolnego średnia wielkość gruntów będących do dyspozycji indywidualnego gospodarstwa rolnego wyniosła 14,72 ha, a użytków rolnych 13,23 ha. W porównaniu do pierwszej w kolejności gminy Świątajno, średnia powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego w gminie Kowale Oleckie jest mniejsza aż o 75%. W przypadku pozostałych dwóch gmin dystans ten jest wyraźnie mniejszy. Mimo ostatniej pozycji jaką zajmuje gmina Kowale Oleckie w powiecie, to w porównaniu do średniej dla Polski, wielkość indywidualnego gospodarstwa w gminie jest wyraźnie większa. Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w kraju w 2014 roku wyniosła bowiem 10,48 ha.
- Dobrze rozwinięta jest tutaj hodowla zwierząt gospodarskich. Część osób łączy pracę na roli z innymi zajęciami zarobkowymi. Niski poziom chemizacji rolnictwa, zanieczyszczenia gleb i

położenie gminy, strukturę zabudowy, budowę geologiczną terenu, walory przyrodnicze i krajobrazowe należy dążyć do skanalizowania gminy (w szczególności obszarów już zainwestowanych i przewidzianych do zainwestowania) z wykorzystaniem istniejących oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacyjnych w Kowalach Oleckich oraz istniejących lokalnych w obrębie wsi Stacze, Drozdowo, Borkowiny w zależności od uwarunkowań ekonomicznych.

- Gmina Kowale Oleckie dostępna jest głównie pod względem komunikacji kołowej. Jedyną w gminie linią kolejową jest nieczynna, słabo jest rozwinięta sieć szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych. Przez gminę przebiega jedna droga krajowa (droga krajowa Nr 65, łącząca miasta Elk, Olecko i Gołdap z Obwodem Kaliningradzkim - bliskość przejścia granicznego powoduje wzmożony ruch tranzytowy przez tereny gminy) oraz jedna droga wojewódzka (nr 652, biegnąca w kierunku zachodnio-wschodnim, od miejscowości Kowale Oleckie przez Lakiele i Drozdowo. Pozostałe drogi to przeważnie drogi powiatowe i gminne. W gminie Kowale Oleckie najwięcej jest dróg gminnych – około 320 km, z czego tylko 8 km są to drogi utwardzone o nawierzchni bitumicznej. Drogi powiatowe stanowią 22,8% wszystkich dróg w gminie, drogi krajowe stanowią 3,2%, zaś drogi wojewódzkie 1,6%. Wskaźnik gęstości dróg twardych na terenie gm. Kowale Oleckie wynosi 44,3 km/100 km². Wskaźnik ten określa, że jest to gmina o małej gęstości sieci dróg twardych. Stan techniczny dróg nie jest najlepszy. Nawierzchnie dróg przeważnie są utwardzone, ale w większości trzeba je remontować i modernizować. Drogi gminne bardzo często są jeszcze drogami bez nawierzchni utwardzonej. Od dawna powstają plany wybudowania obwodnicy wsi Kowale Oleckie, jednak na chwilę obecną nie ma konkretnych propozycji i żadne rozwiązanie nie jest objęte programem budowy obwodnicy.
- Obszarem problematycznym w zakresie infrastruktury komunikacyjnej jest dostępność infrastruktury teleinformatycznej, w szczególności sieci szerokopasmowej na całym obszarze gminy.
- W latach 2010-2013 znacząco wzrósł odsetek wydatków inwestycyjnych w budżecie gminy. Jednocześnie wysoki udział środków unijnych w wydatkach inwestycyjnych wskazuje na rozsądną politykę inwestycyjną, opartą w dużym zakresie o możliwe do pozyskania środki zewnętrzne.
- Wraz ze wzrostem nakładów budżetowych na inwestycje rośnie zadłużenie gminy, niemniej jednak poziom zadłużenia nie zagraża stabilności finansów samorządowych. Nadwyżka operacyjna z kolei korzystnie wpływa na zdolność do samofinansowania inwestycji przez gminę. W roku 2013 poziom wydatków w gminie Kowale Oleckie nie przekraczał uzyskiwanych dochodów. W roku 2013 łączne wydatki w gminie wyniosły 20 788 534,03 zł i były niższe od wpływów o 2 249 904,36 złotych. W pozostałych trzech latach wydatki były większe od uzyskiwanych wpływów, w roku 2012 aż o 4 061 858,8 złotych, w roku 2011 jedynie o 189 934,59 złotych, a w roku 2010 o 2 51 6890,81 złotych.
- Liczba działających organizacji pozarządowych, jak i frekwencja w wyborach samorządowych, świadczą korzystnie o stopniu partycypacji obywatelskiej w procesie kreowania rozwoju gminy. Analiza uczestnictwa w wyborach ogólnokrajowych pokazuje jednak konieczność ciągłego stymulowania kapitału społecznego.

7.2. Przedsiębiorczość

- W gminie Kowale Oleckie przemysł i produkcja są słabo rozwinięte. Rozwinął się głównie przemysł związany z wydobywaniem surowców naturalnych (kruszywa) i produkcja związana z rolnictwem. Funkcjonują tutaj prywatne zakłady przemysłowe takie jak: odlewnia żeliwa i cegielnia w Kowalach Oleckich i Golubkach oraz żwirownie (głównie: Stożne, Guzy, Golubki). Działalność człowieka skupia się głównie wokół rolnictwa.

7. Obszary strategiczne gminy

Niska szansa na radykalny wzrost koniunktury w skali kraju na produkcję żywności i innych wyrobów pochodzenia rolniczego oraz powolne tempo wzrostu popytu na usługi turystyczne stawiają gminę Kowale Oleckie w konieczności wspierania rozwoju przedsiębiorczości drobnej i średniej skali. W przypadku rozwoju przemysłu powinny to być zakłady o nieuciążliwych technologiach.

Ogólnie, cechy położenia geograficznego określają strategiczne kierunki rozwoju gminy Kowale Oleckie. Są to zróżnicowane formy rekreacji, przedsiębiorczość, w tym związana z obsługą rolnictwa i przetwórstwem rolnym. Są to kierunki związane z naturalnymi - lokalnymi potencjałami rozwoju. Innym kierunkiem rozwoju będą dziedziny względnie niezależne od miejscowych walorów jako czynników lokalizacji przedsiębiorczości. Może to być przemysł nieuciążliwy dla środowiska oraz handel, usługi budowlane i inne formy przedsiębiorczości zorientowane na rynki zewnętrzne.

7.1. Infrastruktura techniczna

- Ogólny stan techniczny gminnej sieci wodociągowej jest dobry z wyjątkiem sieci AC w Kowalach Oleckich, która docelowo winna ulec wymianie. Do sieci przyłączone są 674 budynki. Z przeprowadzonych analiz stanu istniejącego wynikają następujące wnioski: wszystkie miejscowości gminy są zwodociągowane w oparciu o zbiorcze ujęcia wody siecią rozdzielczą bądź przesyłową magistralną, na terenie gminy istnieją możliwości ujmowania wód użytkowych w głębszych (brak deficytu wody) – w perspektywie nie będzie to stanowić bariery rozwojowej, wydajność istniejących ujęć wody, stanowiących ujęcia wiejskie i zbiorowe, jest wystarczająca dla potrzeb perspektywicznych, konieczna jest modernizacja sieci w Kowalach Oleckich w celu wyeliminowania uzbrojenia wykonanego z azbestocementu, zagrożeniem dla ujęć wód podziemnych jest brak kompleksowego rozwiązywania gospodarki ściekowej. Szczególnie rysuje się to zagrożenie w obrębie zlewni pojeziernej.
- Gmina skanalizowana jest w ponad 60%. Skanalizowanych w gminie jest 7 miejscowości (Kowale Oleckie, Daniele, Stacze, Drozdowo, Borkowiny, Stożne i Golubki), gdzie ścieki są oczyszczane w mechaniczno-biologicznych oczyszczalniach ścieków. W pozostałych miejscowościach gospodarka ściekowa funkcjonuje w oparciu o zbiorniki bezodpływowe i pojedyncze przydomowe oczyszczalnie ścieków. Zbiorcza oczyszczalnia ścieków znajduje się w Kowalach Oleckich, natomiast lokalne oczyszczalnie w miejscowościach: Stacze, Borkowiny i Drozdowo. Kowale Oleckie, Daniele, Stożne i Golubki - miejscowości objęte są siecią kanalizacji sanitarnej, ścieki z obszaru miejscowości dopływają do zbiorczej, mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków, zlokalizowanej w Kowalach Oleckich. W oparciu o powyższą oczyszczalnię utworzona została aglomeracja Kowale Oleckie (Rozporządzenie Nr 39 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z dnia 4 lipca 2006 r., Dz. U. Woj. Warmińsko - Mazurskiego Nr 91, poz. 1530 z 7 lipca 2006 r.) obejmująca zasięgiem Kowale Oleckie i Daniele. W obrębie Aglomeracji: długość istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej wynosi: 10,3 km. Zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych do 31.12.2015 r. konieczna jest w obrębie aglomeracji realizacja projektowanych sieci kanalizacji sanitarnej. Do w/w oczyszczalni ścieki ze zbiorników bezodpływowych z terenu całej gminy są dowożone taborami asenizacyjnymi do punktu zlewnego nieczystości płynnych. W najbliższych latach poza wyznaczoną Aglomeracją w obrębie gminy są przewidywane następujące realizacje kanalizacji sanitarnej: oczyszczalnie przydomowe, modernizacja oczyszczalni ścieków w Staczach. Z przeprowadzonych analiz stanu istniejącego wynikają następujące wnioski: gmina jest skanalizowana w dość wysokim stopniu jak na gminę wiejską. Skanalizowanych jest 7 miejscowości, które zostały wyżej wymienione. Na terenie wszystkich pozostałych miejscowości brak jest zorganizowanego systemu utylizacji ścieków, a gospodarka ściekowa funkcjonuje w oparciu o nieliczne przydomowe oczyszczalnie ścieków i zbiorniki bezodpływowe. Z uwagi na

Tabela. Wydatki gmin w powiecie oleckim ogółem w latach 2010-2013

Jednostka terytorialna	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu			
	ogółem			
	2010	2011	2012	2013
	zł	zł	zł	zł
Kowale Oleckie	21259282,98	20228705,75	21814764,13	20788534,03
Olecko	92533037,03	72678689,90	73288657,41	69130587,28
Świątajno	15071704,66	15304432,34	14546092,76	15192197,16
Wieliczki	21259282,98	20228705,75	21814764,13	20788534,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki w gminie Kowale Oleckie w roku 2013 wyniosły łącznie 3916,45 zł, co plasuje gminę na drugiej pozycji za gminą Wieliczki. Od roku 2010 poziom ten zwiększył się minimalnie. Poziom wydatków na oświatę i wychowanie w gminie Kowale Oleckie w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrósł w porównaniu do roku 2010 o ponad 19%. Z kolei bardzo wyraźnie spadł poziom wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, w roku 2013 był on niższy od tego w roku 2010 aż dwu i półkrotnie.

Tabela. Wydatki gmin w powiecie oleckim w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Jednostka terytorialna	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu											
	ogółem				na oświatę i wychowanie				na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	zł				zł				zł			
Kowale Oleckie	3882,97	3726,73	4057,81	3916,45	947,21	1050,74	1134,62	1131,48	199,37	89,15	114,73	78,81
Olecko	4187,20	3277,65	3301,14	3109,23	960,56	1009,10	1019,91	1074,04	169,55	127,67	74,57	108,86
Świątajno	3738,95	3835,70	3643,81	3805,66	957,95	997,78	1343,78	1453,42	54,52	59,54	55,78	56,66
Wieliczki	3785,58	3614,86	3588,44	4071,02	1312,20	1403,67	1353,79	1481,47	119,95	342,23	153,62	132,16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

W poszczególnych kategoriach wydatków zdecydowanie najistotniejszą rolę w gminie Kowale Oleckie w roku 2013 odgrywały te przeznaczone na oświatę i wychowanie. Stanowiły one 29% łącznych wydatków i wyniosły 6 005 877,26 złotych. Na drugiej pozycji znalazły się wydatki związane z pomocą społeczną, które stanowiły 21,9% wszystkich wydatków i osiągnęły poziom 4 554 857,65 zł. Pozostałe wydatki w budżecie na rok 2013 jedynie w przypadku administracji publicznej przekroczyły nieznacznie 10%. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska oraz gospodarkę mieszkaniową stanowiły odpowiednio 9 i 8% łącznych wydatków gminy.

Tabela. Dochody budżetu gminy Kowale Oleckie w roku 2013

Gmina	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu								
	razem	dochody podatkowe - podatek rolny	dochody podatkowe - podatek leśny	dochody podatkowe - podatek od nieruchomości	dochody podatkowe - podatek od środków transportowych	wpływy z opłaty skarbowej	dochody podatkowe - podatek od czynności cywilnoprawnych	dochody podatkowe - podatek od działalności gospodarczej osób fizycznych, opłacany w formie karty podatkowej	
	2013								
	zł								
Kowale Oleckie	7121436,86	955433,70	235068,51	2791345,40	43385,51	19921,50	58294,00	0	
Gmina	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu								
	wpływy z opłaty eksploatac.	wpływy z opłaty targowej	dochody z majątku	udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa razem	udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw	wpływy z usług	
	2013								
	zł								
Kowale Oleckie	122559,92	10784,00	222781,23	1242213,96	1222952,00	19261,96	351068,70	756951,86	
Gmina	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu								
	pozostałe dochody - środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł - razem		pozostałe dochody - środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł - inwestycyjne		dochody z majątku - dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych JST oraz innych umów o podobnym charakterze		opłaty lokalne	dochody z majątku - wpływy z usług	dochody podatkowe - ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw
	2013								
	zł								
Kowale Oleckie	0,00		0,00		87513,18		-	-	4109324,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Dotacja dla budżetu gminy Kowale Oleckie poczynając od roku 2010 wyraźnie rośnie, w roku 2013 wyniosła 7 887 925,53 zł i była wyższa od roku bazowego przyjętego do analizy o ponad 11%. W latach 2010-2013 gmina Kowale Oleckie uzyskała dochód z programów pomocowych Unii Europejskiej w następującej wysokości:

- W roku 2010 – 740 978,75 zł,
- W roku 2011 – 1 185 031,34 zł,
- W roku 2012 – 279 755,59 zł,
- W roku 2013 – 3 292 671,18 zł.

Tabela. Dotacje dla budżetu gminy Kowale Oleckie w latach 2010-2013

Jednostka terytorialna	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu							
	dotacje ogółem (celowe + dotacje §§ 200, 620)							
	ogółem				inwestycyjne			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	zł							
Kowale Oleckie	7107192,46	8019317,05	4762309,23	7887925,53	2751277,44	3904851,87	460854,90	3242754,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

W roku 2013 poziom wydatków w gminie Kowale Oleckie nie przekraczał uzyskiwanych dochodów. W roku 2013 łączne wydatki w gminie wyniosły 20 788 534,03 zł i były niższe od wpływów o 2 249 904,36 złotych. W pozostałych trzech latach wydatki były większe od uzyskiwanych wpływów, w roku 2012 aż o 4 061 858,8 złotych, w roku 2011 jedynie o 189 934,59 złotych, a w roku 2010 o 2 51 6890,81 złotych. W przypadku lat 2010-2011 możemy mówić o deficycie budżetowym, który w roku 2010 wyniósł 5 407 857,31 złotych a w roku 2011 5 763 406,47 zł. W porównaniu do innych gmin powiatu, gmina Kowale Oleckie pod względem wydatków plasuje się na drugim miejscu. Zdecydowanie najwięcej wydatków głównie za sprawą liczby ludności ponosiła gmina Olecko.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Tabela. Dochody ogółem gmin w powiecie oleckim w latach 2010-2013

Jednostka terytorialna	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu			
	ogółem			
	2010	2011	2012	2013
	zł			
Kowale Oleckie	18742392,17	20038771,16	17752905,33	23038438,39
Olecko	69366933,60	77609338,54	69270209,39	70599064,57
Świątajno	12441460,24	14388176,04	15694829,45	14737104,01
Wieliczki	11438195,97	11871344,83	12370107,95	13616363,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela. Dochody majątkowe gmin w powiecie oleckim w latach 2010-2013

Jednostka terytorialna	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu							
	ogółem				wpływy ze sprzedaży składników majątkowych			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	zł				zł			
Kowale Oleckie	3105802,40	4020848,26	846169,89	3378022,34	13.024,96	56.896,39	218.138,54	135.268,05
Olecko	16028123,16	20659458,66	9158061,54	5440535,96	20331,82	7285,20	2539,35	959,20
Świątajno	624021,17	1724018,26	2882593,12	1494295,06	0,00	2615,50	600,00	0,00
Wieliczki	390534,48	754591,48	685282,46	385574,06	0,00	0,00	1967,25	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochód gminy Kowale Oleckie ogółem jest najwyższy w powiecie i wynosi 3423,27 zł. Z kolei dochody własne gminy plasują ją na drugiej pozycji w powiecie za gminą Olecko. W porównaniu do niej są one mniejsze o 14%. Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Kowale Oleckie od roku 2010 wzrosły o ponad 70%, co należy oceniać bardzo pozytywnie.

Tabela. Dochody gmin w powiecie oleckim w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Jednostka terytorialna	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu							
	ogółem				dochody własne			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	zł				zł			
Kowale Oleckie	3423,27	3691,74	3302,25	4340,32	787,97	818,84	966,36	1341,64
Olecko	3138,92	3500,02	3120,14	3175,28	1269,97	1304,69	1350,80	1534,50
Świątajno	3086,45	3606,06	3931,57	3691,66	729,75	824,00	1008,19	1111,92
Wieliczki	3278,36	3420,15	3573,11	4005,99	734,36	780,86	910,14	1221,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Analizując dane dotyczące struktury dochodów budżetowych w gminie Kowale Oleckie stwierdzono, że:

- Wpływy budżetowe w gminie w roku 2013 wyniosły 7 121 436,86 złotych, wielkość subwencji ogólnej 8 029 076,00 złotych, a wielkość łączna dotacji 7 887 925,53 zł. Łączna wielkość dochodów wyniosła więc 23 038 438,39 złotych. (tabela nr)
- Najważniejszym wpływem do budżetu gminy w roku 2013 był podatek od nieruchomości – 2 791 345,40 zł oraz udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych tj. 1 222 952,00 zł.

transformatorowych dostarcza energię do odbiorców. Istniejący stan sieci elektroenergetycznej umożliwia sprawną dostawę do odbiorców. Stan techniczny sieci można określić jako dobry. Na terenie gminy nie występują stacje transformatorowe 110/15 kV, a istniejące w gminach ościennych, gwarantują pełne pokrycie docelowego zapotrzebowania. Dostawcą energii elektrycznej są spółki: PGE Obrót S.A. Oddział z siedzibą w Białymstoku oraz PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok, zaś infrastrukturę i mieszkańców obsługują Rejony Energetyczne w Elku i Suwałkach. Na terenie gminy brak jest źródeł oddających do sieci energetycznej energię elektryczną, powstałą w wyniku wykorzystania energii wiatrowej, energii wód powierzchniowych oraz energii słonecznej czy biomasy. Przede wszystkim występują indywidualne instalacje o małej mocy wykorzystujące niektóre formy OZE, tj. kolektory słoneczne, pompy ciepła, kotły na biomasę. Największym źródłem wykorzystującym OZE (zrębki drewna) jest kotłownia Spółdzielni Mieszkaniowej „NOWA” o łącznej mocy zainstalowanej 1,9 MW.

6.7. Gospodarka odpadami

Na terenie gminy funkcjonowało Gminne Składowisko Odpadów Komunalnych w Stożnem, które posiadało zezwolenie na składowanie odpadów do 31.12.2009 r. Składowisko jest zarządzane przez Gminę Kowale Oleckie. Po zamknięciu składowiska odpadów w Stożnem, gmina Kowale Oleckie należy do Związku Międzygminnego „Gospodarka Komunalna” w Elku i zgodnie z przyjętym podziałem w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego – należy do Wschodniego Regionu Gospodarki Odpadami. Dla tego obszaru została wskazana jako regionalna instalacja przetwarzania odpadów komunalnych instalacja w Siedliskach (prowadzona przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Eko-Mazury Sp. z o.o.).

Według ostatnich danych w gminie Kowale Oleckie w ciągu roku produkuje się 1.100 t odpadów komunalnych oraz 25 t odpadów przemysłowych (głównie: żużel i gruz).

Z dniem 1 lipca 2013 r. Gmina Kowale Oleckie, zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy o czystości i utrzymaniu porządku, przejęła obowiązki od mieszkańców w zakresie odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych. Odpady są gromadzone w sposób zmieszany lub selektywny z podziałem na frakcję suchą oraz mokrą i odbierane 1 raz w tygodniu z budownictwa wielorodzinnego, placówek publicznych i przedsiębiorstw oraz 1 raz na 2 tygodnie z budownictwa jednorodzinnego. Odbierane są również 1 raz w kwartale odpady wielkogabarytowe oraz popioły paleniskowe. W wyniku działań Związku Międzygminnego „Gospodarka Komunalna” w Elku w 2012 r. ze środków NFOŚiGW oraz Gminy Kowale Oleckie zrehabilitowano zamknięte składowisko odpadów komunalnych w msc. Stożne.

6.8. Finanse gminy

W niniejszym podrozdziale przedstawiono zestawienie dochodów i wydatków gminy za okres ostatnich 4 lat. Analizując dane dotyczące poziomu dochodów w gminie Kowale Oleckie stwierdzono, że:

- Od roku bazowego łączne dochody gminy poza rokiem 2012 zwiększają się w tempie kilku procent rocznie, w porównaniu do 2010 roku zwiększyły się o 23% do wielkości 23 038 438,39zł,
- Dochody gminy Kowale Oleckie są ponad trzykrotnie mniejsze niż pierwszej w kolejności gminy Olecko, głównie za sprawą wyraźnie mniejszej liczby mieszkańców,
- Dochody majątkowe gminy Kowale Oleckie dość wyraźnie spadły w roku 2012, by w roku 2013 wzrosnąć prawie czterokrotnie do poziomu 3 378 022,34 zł.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Oczyszczalnia powyższa została wybudowana w 2006 r. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest naturalne zagłębienie terenowe z rowem melioracyjnym.

W pozostałych miejscowościach na terenie gminy brak jest rozwiązań systemowych gospodarki ściekowej w oparciu o oczyszczalnię ścieków. Ścieki oczyszczane są w lokalnych przydomowych oczyszczalniach lub gromadzone w zbiornikach bezodpływowych.

Aglomeracja Kowale Oleckie

Na terenie gminy Kowale Oleckie obowiązuje Aglomeracja utworzona w 2006 r. obejmująca swoim zasięgiem miejscowość gminną Kowale Oleckie i miejscowość Daniele (Rozporządzenie Nr 39 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z dn. 4 Lipca 2006 r. Dz. U. woj. W-M Nr 91, poz. 1530 z 7 czerwca 2006 r.). W obrębie Aglomeracji: długość istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej wynosi: 10,3 km.

PRZEWIDYWANE PRZEZ GMINĘ REALIZACJE SIECI KANALIZACJI SANITARNEJ:

W najbliższych latach poza wyznaczoną Aglomeracją w obrębie gminy są przewidywane następujące realizacje kanalizacji sanitarnej:

- oczyszczalnie przydomowe
 - modernizacja oczyszczalni ścieków w Staczach
- Z przeprowadzonych analiz stanu istniejącego wynikają następujące wnioski:
- gmina jest skanalizowana w dość wysokim stopniu jak na gminę wiejską. Skanalizowanych jest 7 miejscowości: Stacze, Drozdowo, Borkowiny, Stożne, Golubki i w obręb aglomeracji - Kowale Oleckie i Daniele), co stanowi ponad 60% ludności.
 - na terenie wszystkich pozostałych miejscowości brak jest zorganizowanego systemu utylizacji ścieków, a gospodarka ściekowa funkcjonuje głównie w oparciu o zbiorniki bezodpływowe i w małym stopniu o przydomowe oczyszczalnie ścieków;
 - z uwagi na położenie gminy, strukturę zabudowy, budowę geologiczną terenu, walory przyrodnicze i krajobrazowe należy dążyć do budowy przydomowych oczyszczalni ścieków.

6.5. Gospodarka gazowa

Na obszarze gminy Kowale Oleckie brak jest rozdzielczej sieci gazowej. Mieszkańcy gminy korzystają z gazu płynnego (butlowego).

6.6. Gospodarka ciepła i energetyczna

Na terenie gminy dominują rozproszone źródła ciepła. Praktycznie tylko w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej „NOWA” oraz Spółdzielni Mieszkaniowej „OLECKO” funkcjonuje kotłownia lokalna, które poprzez niskoparametrową sieć zasila budynki wielorodzinne obu spółdzielni. Ciepło dostarczane jest na potrzeby c.o. oraz c.w.u. Kotłownia wyposażona jest w 4 kotły opalane biomasą (trociny i zrębki drewna), w tym 2 typu UNIWEX AJ – 500 i UNIWEX AJ – 800 oraz 2 (INNOVEX – 600). Łączna moc kotłowni wynosi 1,9 MW. Istniejąca sieć ciepła niskotemperaturowa (czynniki o parametrach 60/40 oC) o łącznej długości ok. 1 km (w tym w ok. 1/3 jest w technologii preizolowanej) doprowadza ciepło do 251 mieszkań w 17 blokach (161 lokali zasilanych jest w c.o. i c.w.u. – reszta, tj. 90 mieszkań – tylko w c.o.). Łączna moc zainstalowana w źródłach ciepła na terenie gminy wynosi około 4,3 MW. Istniejące źródła zaspokajają potrzeby odbiorców, jednak stan techniczny większości urządzeń nie spełnia norm technicznych i ekologicznych.

Teren gminy Kowale Oleckie pokryty jest siecią elektroenergetyczną niskiego napięcia. Na terenie gminy podstawową linią jest sieć średniego napięcia 15kV, która poprzez ok. 100 stacji

6.4. Gospodarka ściekowa

Gmina skanalizowana jest w ponad 60%. Skanalizowanych w gminie jest 7 miejscowości (Kowale Oleckie, Daniele, Stacze, Drozdowo, Borkowiny, Stożne i Golubki), gdzie ścieki są oczyszczane w mechaniczno-biologicznych oczyszczalniach ścieków. W pozostałych miejscowościach gospodarka ściekowa funkcjonuje w oparciu o oczyszczalnie przydomowe lub zbiorniki bezodpływowe często nieszczelne. Zbiornicza oczyszczalnia ścieków znajduje się w Kowalach Oleckich, natomiast lokalne oczyszczalnie w miejscowościach: Stacze, Borkowiny i Drozdowo.

Kowale Oleckie, Daniele, Stożne i Golubki - miejscowości objęte są siecią kanalizacji sanitarnej o długości $L = 24,9$ km. Ścieki z obszaru miejscowości dopływają do zbiorczej, mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków, zlokalizowanej w miejscowości Kowale Oleckie. Oczyszczalnia powyższa została wybudowana w 1995 r. Typ oczyszczalni NED-EKO – mechaniczno-biologiczna z podwyższonym usuwaniem fosforu. W 2012 r. wykonano jej modernizację bez jednoczesnego zwiększania jej przepustowości. W oparciu o powyższą oczyszczalnię utworzona została aglomeracja Kowale Oleckie (Rozporządzenie Nr 39 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z dnia 4 lipca 2006 r., Dz. U. Woj. Warmińsko - Mazurskiego Nr 91, poz. 1530 z 7 lipca 2006 r.) obejmująca zasięgiem Kowale Oleckie i Daniele. Zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych do 31.12.2015 r. konieczna jest w obrębie aglomeracji realizacja projektowanych sieci kanalizacji sanitarnej. Parametry mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków:

- przepustowość oczyszczalni: $Q_{dśr} = 350 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{hmax} = 30 \text{ m}^3/\text{h}$
- Aktualnie ilość dopływających ścieków wynosi średnio $190 \text{ m}^3/\text{d}$.
- Obliczeniowe zużycie oczyszczalni wynosi 50%.

Do w/w oczyszczalni ścieki ze zbiorników bezodpływowych zlokalizowanych na terenie gminy są dowożone taborem asenizacyjnym do punktu zlewnego nieczystości płynnych.

Wiejskie lokalne oczyszczalnie ścieków

1. STACZE – miejscowość skanalizowana. Ścieki z miejscowości dopływają do wiejskiej, lokalnej M-B oczyszczalni ścieków. Parametry oczyszczalni:

- przepustowość oczyszczalni: $Q_{dśr} = 18 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{dmax} = 20 \text{ m}^3/\text{d}$
- Aktualnie ilość dopływających ścieków wynosi średnio $12 \text{ m}^3/\text{d}$.
- Obliczeniowe zużycie oczyszczalni wynosi 50%.

Oczyszczalnia powyższa została wybudowana w 2000 r. W przyszłości przewidywana jest jej modernizacja bez jednoczesnego zwiększania jej przepustowości. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rzeka Mazurka.

2. DROZDOWO – miejscowość skanalizowana. Ścieki z miejscowości dopływają do wiejskiej, lokalnej M-B oczyszczalni ścieków. Parametry M-B oczyszczalni ścieków:

- przepustowość oczyszczalni: $Q_{dśr} = 25 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{dmax} = 35 \text{ m}^3/\text{d}$
- Aktualnie ilość dopływających ścieków wynosi średnio $20 \text{ m}^3/\text{d}$.
- Obliczeniowe zużycie oczyszczalni wynosi 40%.

Oczyszczalnia powyższa została wybudowana w 2002 r. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracyjny.

3. BORKOWINY - miejscowość częściowo skanalizowana. Ścieki z miejscowości dopływają do lokalnej M-B oczyszczalni ścieków. Parametry M-B oczyszczalni ścieków:

- przepustowość oczyszczalni: $Q_{dśr} = 3,5 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{dmax} = 4,8 \text{ m}^3/\text{d}$
- Aktualnie ilość dopływających ścieków wynosi średnio $4,8 \text{ m}^3/\text{d}$.
- Obliczeniowe zużycie oczyszczalni wynosi 25%.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Miejscowości: Dorsze, Piastowo, Pogorzel, Borkowina zasilane są z sieci wodociągowej administrowanej przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gołdapi z ujęcia wody w Kowalach. Miejscowość Bialskie Pole zasilana jest z sieci wodociągowej administrowanej przez Spółdzielnię „MAZURY” w Olecku z ujęcia w Lenrtach.

Wszystkie miejscowości gminy są zwodociągowane. Pod względem jakości wody nie widać większych zagrożeń. Na podstawie oceny Państwowej Inspekcji Sanitarnej na szczególną uwagę zasługuje utrzymanie odpowiedniego poziomu zawartości manganu i żelaza oraz odpowiednio prowadzona i nadzorowana eksploatacja, uniemożliwiająca zanieczyszczenia wody pod względem bakteriologicznym

Stan techniczny infrastruktury wodociągowej

Miejscowość Kowale Oleckie zwodociągowana w 100% siecią wodociagową rozdzielczą z ujęcia wody w Kowalach Oleckich. Sieć wodociągowa w centrum gminnej miejscowości wykonana jest głównie z azbestocementu AC oraz ze stali. Z powyższego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Kowale Oleckie, Guzy, Chełchy, Szeszki, Daniele, Lakiele, Kucze oraz część miejscowości Golubie Węzewskie. Ogólny stan techniczny sieci wodociągowej jest dobry z wyjątkiem instalacji wykonanej z azbestocementu i stali w Kowalach Oleckich, która winna ulec wymianie. Przy ujęciu wody w Kowalach Oleckich składającym się z 2-ch studni głębinowych o wydajnościach Q w kat. B: $Q = 31,1 \text{ m}^3/\text{h}$ i $Q = 42,5 \text{ m}^3/\text{h}$ znajduje się stacja uzdatniania wody SUW, której wydajność wynosi $633 \text{ m}^3/\text{d}$. Studnie głębinowe na ujęciu posiadają bezpośrednie strefy ochronne. SUW jest wyposażona w 2 odżelaziacze i 2 odmanganiacze wody.

Miejscowość Stożne zwodociągowana jest w 100% siecią wodociagową rozdzielczą z ujęcia wody w Stożnem. Sieć wodociągowa w miejscowości jest wykonana z PVC. Z powyższego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Stożne, Monety, Gorczyce, Golubki, Rogówko, Szarejki, Kilianki, Kiliany, Mściszewo, Czukty, Żydy, Węzewo, Sokółki, Cicha Wólka, Zawady Oleckie, Szwałk, Stacze, Jabłonowo, Wierzbianki, Czerwony Dwór, Leśny Zakątek, Borki oraz część miejscowości Golubie Węzewskie. Przy ujęciu wody w Stożnem składającym się z 2-ch studni głębinowych o wydajnościach Q w kat. B: $Q = 102,0 \text{ m}^3/\text{h}$ i $Q = 102,0 \text{ m}^3/\text{h}$ znajduje się stacja uzdatniania wody SUW, której wydajność wynosi $1200 \text{ m}^3/\text{d}$. Studnie głębinowe na ujęciu posiadają bezpośrednie strefy ochronne. SUW wyposażona w 2 odżelaziacze i 2 odmanganiacze wody. Długość sieci wodociągowej na terenie gminy wynosi:

- 156,3 km - sieć wodociągowa magistralna i rozdzielcza
- 42,6 km – przyłącza wodociągowe

Charakterystyka sieci wodociągowej na obszarze gminy:

- Stal $L = 0,300 \text{ km}$
- PVC $L = 150,7 \text{ km}$
- AC $L = 5,3 \text{ km}$

Ogólny stan techniczny gminnej sieci wodociągowej jest dobry z wyjątkiem sieci AC i stalowej w Kowalach Oleckich, która docelowo winna ulec wymianie. Do sieci przyłączone są 824 budynki.

Z przeprowadzonych analiz stanu istniejącego wynikają następujące wnioski :

- wszystkie miejscowości gminy są zwodociągowane w oparciu o zbiorcze ujęcia wody siecią rozdzielczą bądź przesyłową magistralną;
- na terenie gminy istnieją możliwości ujmowania wód użytkowych wgłębnych (brak deficytu wody) – w perspektywie nie będzie to stanowić bariery rozwojowej;
- wydajność istniejących ujęć wody, stanowiących ujęcia wiejskie i zbiorowe, jest wystarczająca dla potrzeb perspektywicznych;
- konieczna jest modernizacja sieci w Kowalach Oleckich w celu wyeliminowania uzbrojenia wykonanego z azbestocementu i stali;
- zagrożeniem dla ujęć wód podziemnych jest brak kompleksowego rozwiązywania gospodarki ściekowej na terenie gminy.

6.2. Infrastruktura kolejowa

Przez gminę Kowale Oleckie, wzdłuż drogi krajowej nr 65, w kierunku północno – południowym, przebiega linia kolejowa, łącząca miasta Elk i Gołdap. Początki w/w linii kolejowej sięgają roku 1879. Do czasu II Wojny Światowej linia Elk – Gołdap cieszyła się świetnością i razem z innymi pobliskimi liniami tworzyła dobrze zorganizowaną sieć przewozową. Miasta Elk, Olecko i Gołdap miały swoje połączenia kolejowe z Królewcem, Gdańskiem, Berlinem oraz Olsztynem i Toruniem. Po roku 1945 nieodpowiednia polityka gospodarcza i transportowa oraz liczne ograniczenia komunikacyjne, doprowadziły do stopniowego upadku wielu linii kolejowych, w tym linii kolejowej Elk – Gołdap. W efekcie działań politycznych ograniczano bądź zamykano ruch pociągów, a linie kolejowe ulegały degradacji. Region pozbawiony transportu nie był atrakcyjny dla inwestorów i nie przyciągał turystów. Obecnie degradacja linii Elk – Gołdap oraz brak należytej otaczającej jej infrastruktury i odpowiedniego zaplecza spowodowało zamknięcie linii.

6.3. Gospodarka wodna

Na terenie gminy zaopatrzenie w wodę odbywa się z ujęć wglębnych. Istniejące ujęcia wody pokrywają zapotrzebowanie na wodę, są zagospodarowane, posiadają hydroformie i stacje uzdatniania wody. Teren gminy Kowale Oleckie posiada dość duże zasoby wód wglębnych, szczególnie w środkowej i południowej części gminy, gdzie wydajność poszczególnych studni osiąga ca 121 m³/h. Woda przeznaczana jest do zaspokojenia potrzeb bytowo-gospodarczych ludności, usług dla ludności i rolnictwa oraz w niewielkim stopniu dla rekreacji. Na terenie gminy występują 4 podstawowe ujęcia wodne wraz ze stacjami uzdatniania wody (poprzez napowietrzanie, odżelazianie i odmanganianie):

- Kowale Oleckie (ujęcie administrowane przez Gminę Kowale Oleckie) – ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych o wydajnościach $Q=31,1 \text{ m}^3/\text{h}$ i $Q=42,5 \text{ m}^3/\text{h}$, stacji uzdatniania wody o wydajności $Q=633 \text{ m}^3/\text{d}$. Studnie głębinowe na ujęciu posiadają strefy ochrony bezpośredniej. SUW jest wyposażona w 2 odżelaziacze i 2 odmanganiacze wody. Z tego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Kowale Oleckie, Guzy, Chełchy, Szeszki, Golubie Węzewskie (w części), Daniele, Lakiele, Kucze. Należy zaznaczyć, że część sieci wodociągowej przesyłowej w msc. Kowale Oleckie wykonana jest z azbestocementu (ok. 5,3 km).
- Stożne (ujęcie administrowane przez Gminę Kowale Oleckie) – ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych o wydajnościach $Q=102,0 \text{ m}^3/\text{h}$ i $Q=102,0 \text{ m}^3/\text{h}$, stacji uzdatniania wody o wydajności $Q=1200 \text{ m}^3/\text{d}$. Studnie głębinowe na ujęciu posiadają strefy ochrony bezpośredniej. SUW jest wyposażona w 2 odżelaziacze i 2 odmanganiacze wody. Z tego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Stożne, Monety, Gorczyce, Golubki, Rogówko, Szarejki, Kilianki, Kiliany, Mściszewo, Czukty, Żydy, Węzewo, Golubie Węzewskie (w części), Sokółki, Cicha Wólka, Zawady Oleckie, Szwałk, Stacze, Jabłonowo, Wierzbianki, Czerwony Dwór, Leśny Zakątek, Borki.
- Kowale Oleckie (ujęcie administrowane przez Spółdzielnię Mieszkaniową „NOWA” w Kowalach Oleckich) – ujęcie składa się z jednej studni głębinowej o wydajności $Q=80,5 \text{ m}^3/\text{h}$. Studnia głębinowa na ujęciu posiada strefę ochrony bezpośredniej. SUW jest wyposażona w 1 areator wody i 3 zbiorniki hydroforowe. Z tego ujęcia zaopatrywane są zasoby mieszkaniowe Spółdzielni Mieszkaniowych: „NOWA” i „OLECKO” w Kowalach Oleckich.
- Drozdowo (ujęcie administrowane przez Spółdzielnię Mieszkaniową „DROZD” w Kowalach Oleckich) – ujęcie składa się z jednej studni głębinowej o wydajności $Q=63,0 \text{ m}^3/\text{h}$, stacji uzdatniania wody o wydajności $Q=400 \text{ m}^3/\text{d}$. Studnia głębinowa na ujęciu posiada strefę ochronny bezpośredniej. SUW jest wyposażona w 2 odżelaziacze i 2 odmanganiacze wody. Z tego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Drozdowo i Drozdówko.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

7.	1806N	Sokółki – Czukty – droga nr 1800N	L
8.	1877N	Boćwinka (droga wojewódzka nr 650) – Leśny Zakątek (droga nr 1746N) – Borki – Gryzy (droga nr 1887N)	Z
9.	1885N	Nasuty - Golubie Wężowskie – Wężewo	L
10.	1887N	Kowale Oleckie – Sokółki – Dunajek (droga woj. nr 655)	Z
11.	1893N	droga woj. (Mieruniszki) Lenarty – Sedranki (droga woj. nr 65)	Z
12.	1796N	Szeszki - Chelchy	D
13.	1879N	dr. woj. nr 650 (Grabowo) – Dunajek – dr. nr 1798N (Jabłonowo)	L

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy, Z – droga klasy zbiorczej, D – droga klasy dojazdowej, L – droga klasy lokalnej

Tabela. Wykaz dróg gminnych w gminie Kowale Oleckie

DROGI GMINNE W GMINIE KOWALE OLECKIE			
L.P	NOWY NUMER DROGI	PRZEBIEG DROGI / ULICA	DOTYCH- CZASOWY NUMER DROGI
1	2	3	4
1	138001 N	gr. gm. - Jabłonowo	4028001
2	138002 N	dr. gm. nr. 138001 N (Jabłonowo) – dr. pow. nr. 1885 N	4028002
3	138003 N	gr. gm. – Golubie Wężowskie	4028004
4	138004 N	dr. pow. nr. 1885 N - Stacze	4028029
5	138005 N	Stacze – dr. pow. nr. 1800 N	4028006
6	138006 N	dr. pow. nr. 1798 N (Jabłonowo) – Zawady Oleckie	4028030
7	138007 N	Zawady Oleckie – dr. pow. nr. 1746 N (Cicha Wólka)	4028031
8	138008 N	Cicha Wólka – dr. pow. nr. 1746 N	4028007
9	138009 N	Cicha Wólka – gr. gm.	4028008
10	138010 N	Golubie Wężowskie - Szeszki	4028005
11	138011 N	dr. pow. nr. 1796 N – Guzy - Szarejki	4028014
12	138012 N	Wężewo – Gościrady	4028010
13	138013 N	dr. pow. nr. 1800 N (Mściszewo) – dr. gm. nr.138011 (Szarejki)	4028011
14	138014 N	Wężewo - Żydy	4028009
15	138015 N	gr. gm. - Czukty	4028025
16	138016 N	Kilianki – Kiliany – gr. gm.	4028012
17	138017 N	Kowale Oleckie – Kowale Oleckie kol.	4028020
18	138018 N	dr. pow. nr. 1887 N (Guzy) – Borysowo – Kowale Oleckie	4028015
19	138019 N	Kowale Oleckie – Kowale Oleckie kol.	4028017
20	138020 N	dr. kraj. nr. 65 – dr. wojew. nr. 652 (Kowale Oleckie)	4028018
21	138021 N	dr. kraj. nr. 65 – dr. wojew. nr. 652 (Kowale Oleckie)	4028019
22	138022 N	Kucze – Lakiele – dr. kraj. nr. 65 (Daniele)	4028024
23	138023 N	Lakiele - Gorczyce	4028022
24	138024 N	Lakiele - Gorczyce	4028021
25	138025 N	Daniele - Monety	4028023
26	138026 N	Golubki (wieś)	4028026
27	138027 N	dr. kraj. nr. 65 - Golubki	4028027
28	138028 N	dr. pow. nr. 1800 N - Rogówko	4028013
29		ul. Dworcowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
30		ul. Głucha w Kowalach Oleckich	Bez numeru
31		ul. Kolejowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
32		ul. Kolonie I w Kowalach Oleckich	Bez numeru
33		ul. Kolonie II w Kowalach Oleckich	Bez numeru
34		ul. Kwiatowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
35		ul. Leśna w Kowalach Oleckich	Bez numeru
36		ul. Lipowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
37		ul. Łukowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
38		ul. Mereckiego w Kowalach Oleckich	Bez numeru
39		ul. Ogrodowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
40		ul. Osiedle Cegielnia w Kowalach Oleckich	Bez numeru
41		ul. Polna w Kowalach Oleckich	Bez numeru
42		ul. Poprzeczna w Kowalach Oleckich	Bez numeru
43		ul. Sportowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
44		ul. Topolowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
45		ul. Usługowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru
46		ul. Wiejska w Kowalach Oleckich	Bez numeru
47		ul. Sportowa w Kowalach Oleckich	Bez numeru

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

ilość przewozów materiałów niebezpiecznych (etylina, olej napędowy). Znaczne zagrożenie mogą powodować toksyczne środki przemysłowe przewożone tranzytem przez powiat transportem drogowym. Największym zagrożeniem mającym wpływ na bezpieczeństwo ludności oraz środowiska jest przewóz toksycznych środków przemysłowych przez miasto Olecko i tereny o dużym znaczeniu turystycznym i krajobrazowym. Transportem drogowym przewozi się różnego rodzaju TSP, najczęściej są to substancje ropopochodne, propan-butan, amoniak – czyli związki, które w wyniku wypadku drogowego mogą stanowić znaczne zagrożenie pożarowe i wybuchowe oraz toksyczne i ekologiczne.

6. Infrastruktura techniczna

6.1. Infrastruktura drogowa

Gmina Kowale Oleckie dostępna jest głównie pod względem komunikacji kołowej. Jedyna w gminie linia kolejowa jest nieczynna, słabo jest rozwinięta sieć szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych. Przez gminę przebiega jedna droga krajowa (droga krajowa Nr 65, łącząca miasta Elk, Olecko i Gołdap z Obwodem Kaliningradzkim -bliskość przejścia granicznego powoduje wzmożony ruch tranzytowy przez tereny gminy) oraz jedna droga wojewódzka (nr 652, biegnąca w kierunku zachodnio-wschodnim, od miejscowości Kowale Oleckie przez Lakiele i Drozdowo. Pozostałe drogi to przeważnie drogi powiatowe i gminne. W gminie Kowale Oleckie najwięcej jest dróg gminnych – około 320 km, z czego tylko 8 km są to drogi utwardzone o nawierzchni bitumicznej. Drogi powiatowe stanowią 22,8% wszystkich dróg w gminie, drogi krajowe stanowią 3,2%, zaś drogi wojewódzkie 1,6%. Wskaźnik gęstości dróg twardych na terenie gm. Kowale Oleckie wynosi 44,3 km/100 km². Wskaźnik ten określa, że jest to gmina o małej gęstości sieci dróg twardych. Stan techniczny dróg nie jest najlepszy. Nawierzchnie dróg przeważnie są utwardzone, ale w większości trzeba je remontować i modernizować. Drogi gminne bardzo często są jeszcze drogami bez nawierzchni utwardzonej. Od dawna powstają plany wybudowania obwodnicy wsi Kowale Oleckie, jednak na chwilę obecną nie ma konkretnych propozycji i żadne rozwiązanie nie jest objęte programem budowy obwodnicy.

Tabela. Podstawowe informacje na temat infrastruktury drogowej w gminie Kowale Oleckie

Lp.	rodzaj drogi publicznej ze względu na funkcję w sieci drogowej	długość w km ogółem w gminie		udział % dróg w ogólnej liczbie dróg w gminie
		utwardzonych	nieutwardzonych	
1.	krajowe	14,1	0	3,2
2.	wojewódzkie	7,2	0	1,6
3.	powiatowe	82,25	18,15	22,8
4.	gminne	8	310	72,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Tabela. Wykaz dróg powiatowych w gminie Kowale Oleckie

DROGI POWIATOWE W GMINIE KOWALE OLECKIE			
L.P.	NR DROGI POWIATOWEJ	OPIS	KLASA TECHNICZNA
1.	1746N	Jeziorowskie – Leśny Zakątek – Czerwony Dwór – Dudy (droga woj. nr 655)	Z
2.	1790N	droga nr 1879N – Pogorzel (droga krajowa nr 65)	Z
3.	1798N	droga nr 1746N (Czerwony Dwór) – Stacze	L
4.	1800N	Szwałk – Sokółki – Stożne (droga krajowa nr 65)	L
5.	1802N	Stożne – Szarejki – Monety – Budki	L
6.	1804N	Monety – Lenarty	L

Zagrożenie pożarowe

Szczególne zagrożenia o charakterze pożarowym dotyczyć mogą:

- obszarów leśnych w okresach wzmożonej palności oraz w wyniku braku opadów w okresie letnim (susze),
- miejscowości gdzie występują obiekty budowlane w zwartej i palnej zabudowie,
- zakładów przemysłowych, na terenie których w procesach produkcyjnych wykorzystuje się materiały niebezpieczne,
- materiałów i półproduktów magazynowanych w obrocie hurtowym.

Lasy powiatu oleckiego zajmują 25,5% powierzchni całego powiatu, tj. około 222,9 km kwadratowych. Obszary leśne powiatu zaliczone są do III kategorii niebezpieczeństwa pożarowego. Największe zagrożenie stwarza przewaga drzewostanu iglastego występującego na terenie czterech leśnictw tj. Krzywy Róg, Cisowo, Wilczewo i Kłosowo o łącznej powierzchni 50,95 km kwadratowych, co stanowi 23 % ogólnej powierzchni lasów.

Zagrożenie pożarowe na terenach wiejskich nasila się w okresie wzmożonej palności traw w okresie wiosennym oraz w okresie braku opadów deszczu (susze), a ponadto podczas wypalania słomy i pozostałości roślinnych na polach.

Wzrost zagrożenia pożarami odnotowuje się w budynkach mieszkalnych – w okresie jesienno-zimowym, na co ma wpływ włączanie dodatkowych urządzeń grzewczych przeciążanie tym samym instalacji elektrycznej wyeksploatowanej i niejednokrotnie jeszcze aluminiowej oraz uszkodzenia kominów w wyniku niewłaściwego ich użytkowania i braku okresowego czyszczenia, powodującego nagromadzenie się sadzy, jak również używanie nieodpowiedniego opału.

Zagrożenie powodziowe

Zagrożenie powodziowe na terenie powiatu nie występuje, jednakże wiosenne roztopy śniegu, długotrwałe oraz nagłe i obfite opady deszczu mogą powodować lokalne zalania i podtopienia ulic w miastach oraz na terenach wiejskich.

Zagrożenie chemiczne i ekologiczne

Na terenie powiatu oleckiego potencjalne zagrożenie ekologiczne i chemiczne związane jest z:

- zakładami przemysłowymi, w których stosuje się, przetwarza lub magazynuje toksyczne środki przemysłowe,
- transportem toksycznych środków przemysłowych /TSP/, które są przewożone środkami komunikacji drogowej.

Zagrożenia te są szczególnie istotne z punktu widzenia skutków, jakie mogą za sobą pociągnąć w związku z niekontrolowaną emisją niebezpiecznych substancji chemicznych. Najbardziej niebezpieczne związki stosowane w przemyśle i transporcie na terenie powiatu oleckiego, to: amoniak, produkty ropopochodne, w szczególności benzyny i oleje napędowe, gaz propan-butan, kwasy i zasady, spirytus.

Największe zagrożenie na terenie powiatu oleckiego stwarza Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, w której w instalacji chłodniczej stosuje się (w ramach procesu technologicznego) amoniak w ilości 550 kg. W przypadku wycieku możliwe jest wytworzenie stężenia śmiertelnego, które swoim zasięgiem obejmuje teren poza zakładem pracy. Na terenie miasta Olecko zlokalizowane są zbiorniki, które mogą pomieścić 46 t gazu propan – butan. Za stan bezpieczeństwa pożarowego odpowiada Mazowiecka Spółka Gazownictwa, Oddział Zakład Gazowniczy Białystok, Rejon Dystrybucji Gazu Olecko.

Zagrożenia komunikacyjne

W ostatnich latach daje się zaobserwować stałą tendencję wzrostową liczby pojazdów mechanicznych poruszających się po drogach na terenie powiatu, a tym samym, zwiększyła się również

Tabela. Ilość zdarzeń i interwencji straży pożarnej na terenie powiatu oleckiego w latach 2012-2013

	2012	2013
Pożary	238	157
Miejscowe zagrożenia	393	353
Falszywe alarmy	10	8
RAZEM	641	518

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Tabela. Ilość zdarzeń i interwencji straży pożarnej na terenie powiatu oleckiego z podziałem na gminy w latach 2012-2013

Nazwa gminy	Liczba pożarów		Miejscowe zagrożenia		Falszywe alarmy		Ogólna liczba zdarzeń	
	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012
Olecko	113	169	233	265	5	6	351	440
Kowale Oleckie	22	31	47	38	2	2	71	71
Świątajno	19	32	46	51	0	1	65	84
Wieliczki	3	6	27	39	1	1	31	46
Razem	157	238	353	393	8	10	518	641

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Najwięcej interwencji w zakresie usuwania skutków pożarów jak i miejscowych zagrożeń przypada na miasto i gminę Olecko, gdzie w roku 2013 interweniowano 351 razy. Ilość pożarów wyniosła 113, a liczba miejscowych zagrożeń to 233. Proporcje te powtarzają się każdego roku. Spowodowane jest to dość dużym uprzemysłowieniem terenu oraz gęstością zaludnienia. W minionym roku w powiecie oleckim odnotowano 8 alarmów fałszywych, w tym 7 w dobrej wierze, 1 zdarzenie zakwalifikowano jako złośliwe. Alarmów z instalacji wykrywczej nie stwierdzono. Na terenie powiatu monitoring pożarowy funkcjonuje w 3 obiektach tj. Tesco, Bank PKO S.A. oraz Kościół w Wieliczkach.

W gminie Kowale Oleckie w porównaniu do roku 2012 liczba pożarów zmniejszyła się o prawie 41%. Tendencję spadkową obserwuje się we wszystkich gminach powiatu, w odniesieniu do roku 2012 nastąpił spadek ogólnej liczby pożarów o 34%. Małe pożary, które w powiecie i gminie Kowale Oleckie były najliczniejsze dotyczyły przede wszystkim interwencji spowodowanych wypalaniem suchej trawy i innych pozostałości roślinnych, a także pożarami śmietników.

Tabela. Struktura wielkości pożarów na terenie powiatu oleckiego z podziałem na gminy w latach 2012-2013

Nazwa gminy	Liczba pożarów		Małe		Średnie		Duże	
	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012
Olecko	113	169	110	168	3	1	0	0
Kowale Oleckie	22	31	22	31	0	0	0	0
Świątajno	19	32	19	31	0	1	0	0
Wieliczki	3	6	2	5	1	1	0	0
Razem	157	238	153	235	4	3	0	0

Zdarzenia, jakie mogą powstać na terenie powiatu oleckiego i gminy Kowale Oleckie, są związane z szeregiem występujących tu zagrożeń. Do głównych zagrożeń należą:

- zagrożenia pożarowe,
- zagrożenia powodziowe,
- zagrożenia chemiczne i ekologiczne,
- zagrożenia komunikacyjne.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Tabela. Powierzchnia gruntów leśnych w gminach powiatu oleckiego w latach 2010-2013

Jednostka terytorialna	ogółem				lesistość w %				grunty leśne publiczne ogółem			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	ha				%				ha			
Kowale Oleckie	9567,2	9568,9	9655,9	9674,16	37,0	37,0	37,4	37,5	8715,2	8707,9	8701,9	8710,16
Olecko	4743,6	4743,5	4842,8	4805,77	17,5	17,5	17,8	17,7	4126,6	4121,5	4124,8	4076,77
Świątajno	5794,4	5795,6	5929,6	5940,73	26,3	26,3	26,9	27,0	5414,4	5413,6	5411,6	5410,73
Wieliczki	3069,4	3069,2	3168,0	3171,03	21,3	21,3	22,0	22,0	2819,4	2817,2	2816,0	2812,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela. Powierzchnia gruntów leśnych w gminach powiatu oleckiego w latach 2010-2013 (ciąg dalszy)

Jednostka terytorialna	Lasy prywatne			
	2010	2011	2012	2013
	ha			
Kowale Oleckie	852,0	861,0	954,0	964,00
Olecko	617,0	622,0	718,0	729,00
Świątajno	380,0	382,0	518,0	530,00
Wieliczki	250,0	252,0	352,0	359,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Charakterystyczną cechą lasów w gminie Kowale Oleckie jest dominujący udział świerka w lasach oraz duży udział gatunków borealnych. Stanowią one przede wszystkim zwarty kompleks Puszczy Boreckiej, skoncentrowany w zachodniej części oraz mniejsze powierzchnie usytuowane na wschodzie i północy gminy. Urozmaiconą rzeźbą terenu powoduje występowanie dużej ilości drobnopowierzchniowych obszarów siedlisk wilgotnych, na przemian z siedliskami świeżymi – głównie lasu świeżego i lasu mieszanego świeżego, z udziałem boru mieszanego świerkowego. Najcenniejszą szatą roślinną dysponują obszary chronione w sposób prawny, które zachowały wiele walorów zbiorowisk naturalnych. Większość gruntów leśnych w gminie położona jest w obrębie obszarów objętych ochroną prawną (OChK Puszczy Boreckiej, Natura 2000, rezerwaty), gdzie obowiązują liczne restrykcje w celu ochrony środowiska i przyrody.

W lasach ochronnych prowadzi się gospodarkę leśną zapewniającą utrzymanie spełnianych funkcji ochronnych. Istnienie takich form ochronnych na terenie lasów w gminie Kowale Oleckie w sposób zasadniczy wpływa na możliwości ich wykorzystywania dla celów rekreacyjnych.

Do podstawowych zagrożeń oddziałujących na lasy na terenie gminy należą:

- zanieczyszczenia powietrza;
- zagrożenia pożarowe;
- obniżanie poziomu wód gruntowych;
- presja turystyczna.

5.10. Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie powiatu oleckiego działa 15 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych. Sześć z nich należy do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego. W Gminie Kowale Oleckie funkcjonują 3 jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych w miejscowościach: Kowale Oleckie, Lakiele, Sokółki.

W roku 2013 na terenie powiatu oleckiego Stanowisko Kierowania Komendanta Powiatowego w Olecku odnotowało ogółem 518 zdarzeń. W porównaniu do analogicznego okresu roku 2012 nastąpił spadek wszystkich interwencji o 19,2%. Liczba pożarów zmalała o 34%, miejscowe zagrożenia zmalały o 10,2 %, a ilość alarmów fałszywych spadła o 20%.

- warunki wodne (w gminie Kowale Oleckie 4,3 %).

Reasumując sytuacja w rolnictwie na terenie gminy Kowale Oleckie jest niezła. Co prawda wzrost jej opłacalności ograniczony jest przez kilka czynników, wśród których wyróżnić można: ukształtowanie terenu, warunki klimatyczne, nadmiar siły roboczej, a także brak skłonności rolników do łączenia się w grupy producenckie. Z kolei czystość środowiska naturalnego przemawia za rozwojem rolnictwa ekologicznego. Za zaangażowaniem się rolników w ekologiczną produkcję przemawia również ciągły wzrost zainteresowania ludności zdrową żywnością. Na obszarach wiejskich oprócz rozwoju rolnictwa niezwykle ważny jest również rozwój pozarolniczej działalności, czyli dywersyfikacja działalności rolniczej. Istotne jest wspieranie powstawania nowych miejsc pracy w zawodach pozarolniczych pośrednio powiązanych z rolnictwem bądź jego otoczeniem.

Leśnictwo

Gospodarkę leśną w gminie Kowale Oleckie prowadzi się w oparciu o następujące zasady:

- powszechnej ochrony lasów,
- trwałości utrzymania lasów,
- ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów,
- powiększania zasobów leśnych.

Lasy gminy Kowale Oleckie zajmują powierzchnię 9439,91 ha i w porównaniu do roku 2010 w niewielkim stopniu zwiększyła się. Lasy obsługują w gminie Nadleśnictwa: Czerwony Dwór i Olecko, przy czym w ramach porozumienia ze Starostą Oleckim, Nadleśnictwa te prowadzą też nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa. Stan lasów prywatnych jest gorszy od stanu lasów państwowych, co wynika z dużej różnicy przeciętnego wieku drzewostanów i zapasów, a ponadto z trudności finansowych, słabszych siedlisk, dużego rozdrobnienia powierzchni i stosowania innych sposobów i innych priorytetów zagospodarowania. Problemem gospodarki leśnej jest nadmierne i niecelowe rolnicze użytkowanie gruntów marginalnych, o bardzo niskiej zdolności produkcyjnej. Niekorzystne jest rozdrobnienie lasów, widoczne w lasach prywatnych. Podstawowym instrumentem prowadzenia gospodarki leśnej w lasach niepaństwowych są uproszczone plany urządzenia lasu. Są to jednak często materiały niepełne bądź nieaktualne, dla niektórych obrębów zaś brak ich zupełnie.

Tabela. Powierzchnia lasów w gminach powiatu oleckiego w latach 2010-2013

Jednostka terytorialna	Lasy ogółem			
	2010	2011	2012	2013
	ha	ha	ha	ha
Kowale Oleckie	9317,0	9319,0	9406,5	9439,91
Olecko	4657,9	4657,3	4753,9	4716,15
Świątajno	5653,4	5654,4	5781,4	5792,98
Wieliczki	2993,7	2993,6	3092,2	3095,25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Gminę cechuje najwyższy stopień lesistości spośród wszystkich gmin powiatu oleckiego. Na koniec 2013 wyniosła ona ponad 37% (lesistość średnia dla województwa warmińsko-mazurskiego wynosi około 29%) i wyraźnie wyprzedza pod tym względem pozostałe gminy. Druga w kolejności gmina Świątajno w swoim obszarze cechowała się lesistością na poziomie 27%. Lasy prywatne w roku 2013 stanowiły w gminie Kowale Oleckie niecałe 10% i w porównaniu do lat poprzednich ich udział powoli rośnie.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

9. Cele rozwoju gminy Kowale Oleckie – kierunki i możliwości

9.1. Formułowanie celów rozwoju

Proces planowania rozwoju gminy, oparty o przeprowadzoną analizę stanu obecnego gminy i uwzględniający wnioski z analizy SWOT ma na celu ustalenie w jakim kierunku powinna zdążać gmina przez najbliższe kilkanaście lat. Określenie i dokładne zdefiniowanie celu (celów) działania pozwala na dobór optymalnych rozwiązań umożliwiających osiągnięcie zamierzeń. Proces planowania przebiega zgodnie z przedstawionym niżej schematem.

Dążenie strategiczne (misja)

Cele strategiczne

Cele operacyjne

Strategie wdrażania

Konkretne działania i programy

Zakres niniejszego dokumentu (Strategii Rozwoju Gminy) obejmuje ustalenie misji, celów strategicznych i celów operacyjnych oraz zadań.

Dążeniem strategicznym gminy (misją) jest zapewnienie wzrostu poziomu życia mieszkańców oraz zrównoważonego rozwoju gminy w oparciu o posiadane zasoby i możliwości. Wszelkie działania podejmowane przez Samorząd powinny służyć tym właśnie celom. Realizacja misji wymaga podejmowania szeregu działań. Wybór optymalnych dróg rozwoju powinien być poprzedzony rzetelną analizą możliwości gminy i możliwie szeroką konsultacją społeczną. Efektem tego procesu jest określenie celów strategicznych.

Cel Strategiczny jest to miejsce, do którego chcemy dojść, wykorzystując - określone w analizie SWOT dla gminy - mocne strony do realizacji - również określonej w analizie SWOT - szansy rozwoju. Do realizacji celów strategicznych niezbędna jest akceptacja społeczna, gdyż czas realizacji celów obejmuje zwykle kilka kadencji władz samorządowych. Celem strategicznym może być również podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie określonych w analizie SWOT słabych stron gminy.

Bazując na zidentyfikowanych uwarunkowaniach rozwoju gminy(a więc posiadanych atutach oraz najistotniejszych brakach i problemach) wytyczono główne kierunki rozwoju gminy. Ich realizacja w perspektywie powinna doprowadzić do osiągnięcia pożądanego stanu rozwoju gminy, określonego w jej misji. Dążenie strategiczne (misję) Gminy Kowale Oleckie, opierając się na wynikach sesji planowania strategicznego i warsztatów planowania strategicznego, można zdefiniować następująco:

**Gmina Kowale Oleckie atrakcyjnym miejscem zamieszkania ukierunkowanym na
rozwój turystyki i nowoczesne rolnictwo,
sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorczości i edukacji, gdzie mieszkańcy i turyści
mogą aktywnie i spokojnie spędzać wolny czas**

Główne cele strategiczne w sposób bezpośredni nawiązują do misji. Realizacja programów, prowadząca do osiągnięcia celów, szczególnie tych związanych z podniesieniem technicznych i społecznych warunków życia w gminie, będzie prowadziła do osiągnięcia pożądanego statusu określonego w misji. Plan strategiczny w rozumieniu jego twórców nie jest bowiem tylko listą życzeń i dokumentem opisującym marzenia o przyszłości, ale od momentu zatwierdzenia stanie się podstawą pracy personelu zarządzającego i kierującego usługami, dokumentem ustalającym hierarchię ważności zadań i określającym czas ich realizacji.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Kowale Oleckie, wyniki przeprowadzonej ankiety wśród mieszkańców gminy oraz przeprowadzona analiza SWOT pozwoliły na wyznaczenie pięciu obszarów strategicznych, które w znaczący sposób wpływają na jej przyszły rozwój gospodarczy, społeczny, ekologiczny i przestrzenny. Wokół wskazanych obszarów strategicznych skoncentruje się działalność Gminy Kowale Oleckie przy współpracy ze wszystkimi partnerami. W ramach wyznaczonych pięciu obszarów strategicznych zostały sformułowane cele strategiczne, cele operacyjne oraz zadania.

9.2. Cele strategiczne i operacyjne

W rezultacie przeprowadzonych konsultacji społecznych sformułowano następujące strategiczne cele rozwoju gminy Kowale Oleckie:

OBSZAR – INFRASTRUKTURA TECHNICZNA		
CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	ZADANIA
Rozwój infrastruktury technicznej służącej poprawie jakości życia mieszkańców gminy	Poprawa stanu technicznego dróg, zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy oraz podniesienie bezpieczeństwa ruchu drogowego	• Remont ulic w Kowalach Oleckich • Przebudowa dróg gminnych na obszarze wiejskim gminy, • Poprawa dostępności dojazdowej do pól gospodarstw rolnych.
	Rozbudowa infrastruktury okołodrogowej	• Budowa i przebudowa chodników z przejściami dla pieszych w Kowalach Oleckich oraz na terenach wiejskich gminy, • Budowa miejsc parkingowych w Kowalach Oleckich, • Przygotowanie terenów pod budownictwo wielorodzinne mieszkaniowe wraz z miejscami parkingowymi oraz miejscami na garaże, • Modernizacja oświetlenia dróg na obszarze wiejskim gminy zgodnie z potrzebami mieszkańców,
	Realizacja inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej	• Budowa sieci wodno-kanalizacyjnej na atrakcyjnych turystycznie obszarach, • Przełożenie sieci wodociągowej i sanitarnej w ciągach dróg wojewódzkich i powiatowych w trakcie przebudowy tych dróg, • Budowa lokalnych przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowościach o rozproszonej zabudowie, • Budowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnej, na terenie gminy, uzbrojenie terenów, • Zagospodarowanie osadów ściekowych,
	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł w produkcji energii w gminie	• Promocja wśród mieszkańców korzystania z odnawialnych źródeł energii, • Montaż kolektorów słonecznych, • Modernizacja systemu ciepłowniczego w Kowalach Oleckich, • Termomodernizacja budynków spółdzielni mieszkaniowej w Kowalach Oleckich, • Budowa kotłowni do spalania biomasy.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

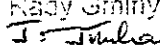
Rozwój infrastruktury technicznej służącej poprawie jakości życia mieszkańców gminy	Rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej oraz rozwój społeczeństwa informacyjnego	• Tworzenie warunków do budowy i rozbudowy sieci informatycznych, • Zwiększenie liczby osób korzystających z dostępu do sieci informatycznych, • Rozwój punktów na terenie gminy z bezpłatnym dostępem do Internetu, • Podniesienie jakości usług publicznych oraz zwiększenie dostępności zasobów informacyjnych administracji w formie elektronicznej, • Wspieranie inicjatyw służących wymianie informacji, wiedzy oraz doświadczeń.
	Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym	• Wspieranie Ochotniczych Straży Pożarnych w zakresie modernizacji reniz oraz stałe doposażenie poszczególnych jednostek OSP w nowoczesny i wydajny sprzęt. • Poprawa dostępu do usług związanych z ochroną zdrowia.

OBSZAR – TURYSTYKA		
CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	ZADANIA
Stworzenie optymalnych warunków do rozwoju turystyki i kultury w gminie oraz zabezpieczenie trwałości dziedzictwa kulturowego	Rozwijanie i poprawa jakości infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej oraz infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki	• Budowa nowych, rozbudowa już istniejących obiektów gastronomicznych, noclegowych i sportowo-kulturalnych, • Budowa pól namiotowych, campingów, • Budowa i przebudowa zbiorników retencyjno-rekreacyjnych wraz z zagospodarowaniem przyległych terenów, • Tworzenie nowych szlaków dla potrzeb turystyki pieszej, rowerowej i przyrodniczo-edukacyjnej, • Remont i uzupełnienie oznakowania szlaków (tablice informacyjne, oznakowanie), • Remont i uzupełnienie infrastruktury istniejących szlaków turystycznych (parkingi, wiaty, ławki, kosze na śmieci), • Remont i uzupełnienie infrastruktury istniejących miejsc rekreacji (grille, place zabaw, altanki), • Zagospodarowanie cieków wodnych pod organizację rekreacji wodnej, • Zagospodarowanie nabrzeża jezior (np. zagospodarowanie nabrzeża poprzez urządzenie plaży, budowę pomostu, zjeżdżałni, miejsca do wodowania i cumowania łódek, kajaków, urządzenie pola namiotowego, budowę punktu widokowego, parkingu, chodników, boiska do siatkówki, budynku gospodarczego, oświetlenia), • Rozwój agroturystyki, ekoturystyki i turystyki leśnej i tzw. turystyki wędkarskiej, • Adaptacja na cele turystyczne obiektów zabytkowych i innych, • Wyznaczanie nowych terenów na cele turystyczno-rekreacyjne, • Kształtowanie wizerunku wsi (poprawa estetyki wokół posesji, na ulicach i w obiektach publicznych, zwiększenie ilości nasadzeń zieleni),

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

		• Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej (wypożyczalnia rowerów, siłownie, kluby fitness, sprzęt wodny itp.), • Rozbudowa bazy gastronomicznej (istotne jest podkreślanie lokalnego charakteru kuchni).
	Wykorzystanie i ochrona zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z ich otoczeniem	• Zagospodarowanie szczególnie cennych obiektów i terenów (np. dworki, kuźnia, pruskie urządzenia przeładunkowe), • Pozyskiwanie środków na zabezpieczenie i renowację zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z ich otoczeniem, • Oznakowanie zabytków.
	Aktywna promocja oferty turystycznej gminy, stworzenie planu promocji	• Promocja walorów turystycznych gminy, • Opracowanie i druk folderów turystycznych i ulotek informacyjnych, • Intensyfikacja działań promocyjnych w nowoczesnych mediach (strony www, facebook), • Współpraca z organizacjami społecznymi, • Inicjowanie międzygminnej oraz międzynarodowej współpracy w zakresie wspólnej promocji turystyki, • Rozwój handlu i usług towarzyszących turystyce (ziemiosło, rękodzieło artystyczne, pamiątkarstwo), • Organizacja punktów informacyjnych (tablice informacyjne), • Zapewnienie dostępności informacji na temat wydarzeń o charakterze kulturalnym, sportowym itp. • Organizacja imprez, festynów, targów, konkursów promocyjnych, • Analizy i badania rynku.
	Promocja lokalnych produktów kulinarnych	• Identyfikacja i promocja lokalnych specjalów kulinarnych, • Zorganizowanie imprez promujących miejscowe kulinaria, • Inicjowanie współpracy z Kółkami Gospodyń Wiejskich oraz integrowanie ich działań.

	Zachowanie bioróżnorodności i ochrona przyrody	• Realizacja inwestycji w zakresie ochrony wód i oczyszczania ścieków, • Rozwój naturalnych (biologicznych) systemów oczyszczania wód, • Ochrona obszarów cennych przyrodniczo, • Wyłączenie z zagospodarowania obszarów o wysokich walorach środowiskowych, • Kontrolowane użytkowanie przestizeni i zasobów przyrody, • Wykorzystanie alternatywnych źródeł energii, • Rozwój turystyki przyjaznej środowisku, • Wspieranie działań na rzecz edukacji ekologicznej, • Tworzenie ścieżek dydaktyczno - przyrodniczych po ciekawych przyrodniczo terenach gminy, • Wdrażanie i monitoring programów ochrony środowiska, • Pielęgnacja istniejących pomników przyrody, • Pozyskiwanie energii z alternatywnych źródeł neutralnych dla środowiska.
--	--	---

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy

Teresa Truchan

OBSZAR – ROLNICTWO		
CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	ZADANIA
Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz dochodów rolników w gminie	Wspieranie działań prowadzących do poprawy wydajności i jakości produkcji rolnej	• Organizowanie bezpłatnych specjalistycznych szkoleń dla rolników, • Promowanie stosowania nowych technik w produkcji rolnej, • Tworzenie warunków do zagospodarowania nieużytków rolnych • Zaoferowanie doradztwa oraz pomocy dla rolników aplikujących o środki z programów ukierunkowanym na obszary wiejskie, • Sukcesywne zalesianie gruntów o niskiej wartości bonitacyjnej oraz gruntów rolnych pod uprawy ekologiczne, • Scalanie gruntów rolnych, • Wspieranie grup producenckich.
	Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej	• Kampania informacyjna wśród rolników na temat możliwości pozyskania środków finansowych na rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz na różnicowanie działalności rolnej, • Szkolenia dla rolników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności związanej do rolnictwa, • Doradztwo w zakresie zmiany zawodu, • Szkolenia pozwalające na zdobycie umiejętności i kwalifikacji związanych z wyborem nowego zawodu, • Bezpłatne doradztwo prawne w gminie, • Promocja produktu lokalnego.
	Rozwój gospodarstw ekologicznych	• Promocja zasad prowadzenia gospodarstw ekologicznych wśród mieszkańców, • Szkolenia pozwalające na zdobycie wiedzy i umiejętności z zakresu zasad prowadzenia gospodarstw ekologicznych oraz produkcji żywności ekologicznej, • Zaoferowanie doradztwa oraz pomocy dla rolników decydujących się prowadzić gospodarstwa ekologiczne, • Promowanie stosowania ekologicznych technik w produkcji

	Rozwój i promocja grup producenckich wśród mieszkańców gminy oraz rolniczych spółdzielni produkcyjnych	rolnej. • Aktywna promocja grup producenckich wśród mieszkańców, • Szkolenia dla rolników w zakresie zakładania grup producenckich • Informowanie mieszkańców gminy o możliwościach założenia grup producenckich oraz uzyskania dofinansowania na ten cel.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

OBSZAR – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ		
CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	ZADANIA
Przyspieszenie rozwoju gospodarczego gminy poprzez kreowanie przyjaznego klimatu dla rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości	Wspieranie powstawania nowych oraz kreowanie sprzyjających warunków dla rozwoju już istniejących podmiotów gospodarczych w oparciu o lokalne zasoby	• Bezpłatne doradztwo w zakresie zakładania działalności gospodarczej, • Stworzenie bazy informacji gospodarczych dla przedsiębiorców, • Doradztwo dla przedsiębiorców z zakresu pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych na zakładanie i rozwój działalności gospodarczej, • Zbudowanie systemu wsparcia dla przedsiębiorców, • Ułatwienia administracyjno-organizacyjne dla przedsiębiorców, • Współpraca z organizacjami wspierającymi podmioty gospodarcze, • Identyfikacja oczekiwań lokalnych przedsiębiorców oraz preferowanych przez nich zawodów, • Partycypacja w działaniach na rzecz bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą, • Informowanie przedsiębiorców o możliwości refundowania kosztów stworzenia nowych miejsc pracy, • Wspieranie współpracy międzygminnej, międzyregionalnej, międzynarodowej, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów z najbliższymi sąsiadami.
	Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	• Zagospodarowanie istniejących i przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych dla przedsiębiorców. Promocja oferty inwestycyjnej gminy.
	Wsparcie tworzenia spółdzielni socjalnych oraz innych przedsiębiorstw społecznych	• Informowanie mieszkańców gminy o możliwościach założenia spółdzielni socjalnych, • Ułatwienia administracyjno-organizacyjne dla osób zakładających spółdzielnie socjalne, • Szkolenia dla osób zakładających spółdzielnie, • Promocja spółdzielni socjalnej jako formy prowadzenia biznesu

OBSZAR – OŚWIATA I KULTURA		
CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	ZADANIA
Poprawa jakości infrastruktury kulturalno-oświatowej oraz przedsięwzięcie działań sprzyjających rozwojowi kultury wśród mieszkańców	Poprawa warunków funkcjonowania oraz rozwój obiektów dydaktycznych, kulturalnych oraz sportowo-rekreacyjnych	• Systematyczne modernizowanie i rozbudowa zapleczy placówek dydaktycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, • Budowa, modernizacja, rozbudowa i doposażenie obiektów sportowych na obszarze wiejskim gminy, • Budowa i modernizacja świetlic wiejskich zgodnie z lokalnymi potrzebami mieszkańców, • Rozbudowa, modernizacja i poprawa wyposażenia budynków ośrodków kultury, • Budowa placów zabaw z infrastrukturą sportowo-rekreacyjną, dla wszystkich grup wiekowych,
	Zwiększenie dostępu do kultury jako sposobu spędzania wolnego czasu	• Stworzenie atrakcyjnej oferty spędzania „czasu wolnego”, • Inspirowanie działań mających na celu poszerzenie zakresu działalności miejscowych domów kultury, • Organizacja imprez kulturalno-turystycznych dla mieszkańców, Udoskonalanie niezagospodarowanych obiektów społeczności lokalnej, • Poszerzenie oferty kulturalnej świetlic.
	Wyrównanie szans kształcenia oraz stworzenie optymalnych warunków rozwoju dla dzieci i młodzieży	• Zachęcanie młodzieży do udziału w życiu społecznym i publicznym gminy, • Rozszerzenie pozalekcyjnej oferty zajęć dla dzieci i młodzieży, • Współpraca z organizacjami pozarządowymi w celu wykorzystania szansy na sfinansowanie ciekawych przedsięwzięć adresowanych do dzieci i młodzieży.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

10. Finansowanie strategii

Podstawowym źródłem finansowania części działań zaplanowanych w Strategii są środki pochodzące z budżetu gminy Kowale Oleckie. Jednakże z uwagi na ambitnie wytyczone cele oraz możliwość pozyskania środków z innych źródeł gmina będzie ubiegać się o dofinansowanie realizowanych przedsięwzięć z zewnętrznych środków finansowych. Władze Gminy przewidują pozyskanie środków finansowych z następujących źródeł:

- z budżetu państwa
- z programów pomocowych Unii Europejskiej
- z programów Rządu RP
- z Fundacji Zagranicznych
- z instytucji finansowych i funduszy inwestycyjnych
- z polskich fundacji i organizacji
- z rządowych programów wspierających integrację europejską
- od inwestorów lokalnych, krajowych i zagranicznych
- z wkładu prywatnego
- z innych źródeł.

Strategia zakłada, iż na dochody budżetu składać się będą:

- dotacje na zadania zlecone i realizowane na podstawie zawartych porozumień
- subwencja ogólna (część oświatowa)
- dochody własne, do których zalicza się:
 - podatki i opłaty lokalne,
 - udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa,
 - dochody z majątku gminy,
 - odsetki od środków na rachunkach bankowych,
 - pozostałe dochody

Władze gminy będą ubiegać się o dofinansowanie zadań z zakresu rynku pracy, turystyki, edukacji, kultury, ochrony środowiska, infrastruktury technicznej i społecznej, ponadto będą wspierać przedsiębiorców aplikujących o środki pomocowe na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej. Gmina świadoma jest roli, jaką odegrają pozyskane fundusze w jej rozwój społeczno-gospodarczy. Dostrzega ogromną szansę na rozwój mieszkańców, sektora małych i średnich przedsiębiorstw oraz infrastruktury zarówno społecznej, jak i technicznej. Gmina liczy również na pozyskanie inwestorów zewnętrznych, co z kolei jest szansą na jeszcze szybszy rozwój oraz zwiększenie dochodów gminy z tytułu podatków i opłat lokalnych. Konsekwentna realizacja założeń Strategii, umiejętne wykorzystywanie lokalnych zasobów oraz wychwytywanie wszystkich pojawiających się w otoczeniu szans na pozyskanie środków finansowych z funduszy krajowych i zagranicznych na realizację zaplanowanych zadań z pewnością przyspieszy zarówno społeczny, jak i gospodarczy rozwój Gminy Kowale Oleckie.

11. Monitoring i aktualizacja strategii

Monitoring strategii

Głównymi obszarami monitorowania strategii będą cele ogólne i szczegółowe. Wyniki monitoringu w formie corocznego sprawozdania będą podstawą do opracowania raportu ewaluacyjnego (zasady ewaluacji omówiono w dalszej części opracowania). Za proces monitorowania strategii odpowiada Wójt Gminy, który wyznaczy do tego pełnomocnika.

Monitoring to proces stałego kontrolowania, czy realizacja strategii przebiega zgodnie z założeniami, czy są osiągane cele i rezultaty określone w strategii oraz jak przebiega wydatkowanie środków przeznaczonych na poszczególne zamierzenia. Monitorowanie stanowi więc ważną część codziennego zarządzania. Służy dostarczaniu informacji, na podstawie których zarządzający mogą systematycznie dowiadywać się o występowaniu problemów i rozbieżności w realizacji planów i osiągnięciu celów.

Istotą prowadzenia monitoringu założeń strategicznych jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrealizowane. Jest nią również modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładane cele w przyszłości. Kluczowym elementem monitorowania jest wypracowanie takich technik zbierania informacji oraz takich wskaźników, które będą jak najbardziej miarodajnie odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań. Monitoring będzie skutecznym narzędziem wdrażania założeń strategicznych tylko wówczas, gdy będzie kierował się następującymi zasadami:

- **zasada koncentracji na punktach strategicznych** – monitorowanie powinno skupiać się przede wszystkim na tych obszarach życia społeczno - gospodarczego, w których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia największych odchyśleń, mogących wywoływać zahamowania w realizacji założeń strategii lub ich zatrzymanie;
- **zasada aktualności** – informacje powinny być gromadzone, przekazywane i oceniane w sposób ciągły, który umożliwia podjęcie na czas działań korygujących oraz stosownych korekt w momencie aktualizacji strategii;
- **zasada wiarygodności** – informacja musi być wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych; niedokładne dane w systemie monitorowania oznaczają powstanie ryzyka podjęcia niewłaściwych działań korygujących;
- **zasada realizmu** – monitorowanie musi być zgodne z realiami realizowanych zadań; gmina wdrażając strategię powinna dostrzegać przede wszystkim te elementy procesu, które świadczą o wydajności i jakości dostarczanych produktów;
- **zasada elastyczności** – proces monitorowania musi być bardzo elastyczny i zapewniający szybkie reagowanie na zachodzące zmiany; także w przypadku zmian i korekt należy modyfikować system oceny w sposób dostosowany do zmieniających się oczekiwań w przyszłości;
- **zasada obiektywności** – monitorowanie prowadzone w oparciu o analizę wskaźników porównawczych daje możliwość prowadzenia obiektywnej oceny niezakłóconej subiektywnością wynikającą z przywiązania do własnych pomysłów i dążeń;
- **zasada koordynacji informacji** – monitorowanie musi być prowadzone w taki sposób, aby było skoordynowane z tokiem prowadzonych prac i jednocześnie nie wpływało na ich zahamowanie oraz nie przeszkadzało w realizacji podejmowanych działań; informacje płynące z prowadzonego monitoringu powinny docierać do wszystkich zainteresowanych tak, aby umożliwić im właściwe podejmowanie decyzji mających znaczenie strategiczne.

Narzędzia monitoringowe

Zgodnie z wydanym przez Komisję Europejską „Podręcznikiem zarządzania cyklem projektu”, system monitorowania strategii zawierać będzie następujące elementy:

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

- **Analiza celów projektu**

Podstawą monitorowania jest poprawne i przejrzyste planowanie. Wykorzysta się to podejście oparte o tzw. matrycę logiczną, która w należyty sposób porządkuje myślenie o związkach pomiędzy zakładanymi celami oraz działaniami i oczekiwanymi rezultatami wyrażonymi w formie mierzalnych wskaźników. W zaproponowanym układzie planowania opartym o cele ogólne, szczegółowe, przedsięwzięcia i operacje oraz odpowiednie wskaźniki możliwe jest pełne zastosowanie matrycy logicznej projektu. Podejście takie znacznie ułatwi monitorowanie.

- **Przegląd procedur wdrażania**

Służy on przede wszystkim jasnemu ustaleniu, „co jest robione przez kogo”. Dzięki dokonaniu takiego przeglądu uzyskuje się wyjaśnienie dotyczące roli, funkcji i odpowiedzialności poszczególnych wykonawców. Należy zarekomendować dokonywanie corocznego przeglądu procedur wewnętrznych wdrażania strategii.

- **Przegląd wskaźników**

Podstawą monitorowania strategii będzie analiza wskaźnikowa przyjętych kierunków działania we wszystkich celach szczegółowych wymienionych w strategii. Ustalanie wskaźników powinno odbywać się na etapie planowania zadań (zgodnie z przyjętymi wyżej założeniami np. w postaci planowania „matrycy logicznej projektu”). Na etapie planowania wskaźniki opisują cele projektu w obiektywnie mierzalnych kategoriach i służą do sprawdzania wykonalności (realności) tych celów. Na etapie realizacji, wskaźniki służą do weryfikacji rzeczywistych rezultatów. Warto podkreślić, że ustalając wskaźniki zadbać należy o możliwość obiektywnego ich sprawdzenia (mierzalności, „weryfikowalności”).

W procesie monitorowania przyjęto dwie metody sprawozdawcze:

- sprawozdania pisemne na temat postępów realizacji operacji w postaci okresowych streszczeń przygotowywanych przez poszczególnych wykonawców zawierających opis wykonywanych zadań poparty wskaźnikami (przykłady wskaźników przedstawiono na końcu podrozdziału oraz w załączniku do strategii - wzór formularza monitoringowego).
- spotkania służące przeglądowi postępu prac i osiągniętych rezultatów w stosunku do planów.

Dla miarodajnej oceny realizacji przyjętych założeń potrzebne będą konkretne dane ilościowe o charakterze statystycznym, które po przetworzeniu powinny zostać ujęte w serie wskaźników. Wskaźnik jest definiowany jako miernik wyznaczonego celu, zmobilizowanych zasobów, osiągniętego efektu, miernik jakości lub zmienna kontekstowa. Dzięki tym wskaźnikom można określić poziom wyjściowy oraz stopień osiągnięcia zakładanych celów. Wyniki zapisane w postaci wskaźników czy bezwzględnych informacji statystycznych mają także ważne znaczenie w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla prowadzonych zmian czy świadczenia usług. Dają one czytelny i jednoznaczny obraz sytuacji. Należy jednak pamiętać, że muszą być one interpretowane łącznie. Pojedynczy wskaźnik czy liczba może dawać mylne, zbyt optymistyczne lub zbyt pesymistyczne wrażenie o stopniu zaawansowania wdrażania strategii. Analiza wartości poszczególnych wskaźników pozwala ocenić, na ile podejmowane działania zgodne są z zakładanymi celami.

Jednym z narzędzi służących do oceny efektów realizacji strategii może być również porównanie osiąganych wyników z innymi obszarami. Porównanie efektów odzwierciedlanych w różnego rodzaju wskaźnikach może prowadzić do zidentyfikowania najlepszych wzorów, których wspólnym mianownikiem jest wydajność.

Najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest to, aby wszystkie wskaźniki monitoringowe stosowane przy kontroli realizacji strategii były zestawiane dorocznie, najlepiej w formie sprawozdania monitoringowego, sporządzanego przez osobę odpowiedzialną ds. monitoringu bezpośrednio podlegającą Wójtowi. Niniejsze sprawozdanie ułatwi w dalszej kolejności przygotowanie raportu ewaluacyjnego, którego zadaniem jest ocena postępów w realizacji strategii i podjęcie ewentualnej decyzji o aktualizacji strategii.

Organizacja procesu monitoringu

Sprawozdanie z monitoringu będzie sporządzone na koniec każdego roku. Jak wspomniano wyżej za proces monitorowania strategii odpowiada Wójt Gminy, który powoła stanowisko odpowiedzialne za monitoring (pełnomocnik). Osoba ta przygotowuje corocznie sprawozdanie z monitoringu, wykorzystując do tego analizy dokumentów projektów, formularz z listą wskaźników oraz przeprowadzając wywiady. W procesie zbierania danych niezbędnych do przeprowadzania raportu oddelegowany zostanie dodatkowy pracownik, który wyniki analizy dostarczy osobie odpowiedzialnej za monitoring strategii. Gotowe sprawozdanie z monitoringu zostanie przedłożone dla Wójta celem jego zatwierdzenia bądź skierowania do dalszych niezbędnych poprawek. Zatwierdzone sprawozdanie Wójt przedłoży Radzie Gminy. Ponadto o planowanym złożeniu informacji poinformowani będą mieszkańcy obszaru za pośrednictwem wywieszanych w ogólnodostępnych miejscach (tablice informacyjne) oraz zamieszczanych na stronie internetowej zawiadomień o sesji, mającej w programie tę informację.

W dalszej kolejności Wójt Gminy w oparciu o sprawozdanie z monitoringu przygotowuje raport ewaluacyjny, który może być podstawą do aktualizacji założeń strategii uwzględniając jej nowe potrzeby.

Przykładowe wskaźniki, które mogą być zastosowane w procesie monitoringu realizacji strategii (lista otwarta). Zastosowano podział na wskaźniki produktów i rezultatów.

Wskaźniki produktu (*output indicators*) odnoszą się do przedsięwzięć. Mierzone są w jednostkach rzeczowych lub monetarnych (np. długość zbudowanych linii kolejowych, liczba przedsiębiorstw, którym udzielono finansowego wsparcia itd.).

Wskaźniki rezultatu (*result indicators*) odnoszą się do bezpośrednich i natychmiastowych efektów programu dla bezpośrednich beneficjentów. Dostarczają informacji na temat zmian m.in. w zachowaniu, potencjale lub działalności beneficjentów. Mogą być to wskaźniki rzeczowe (liczba osób przeszkolonych, liczba wypadków samochodowych, itd.) lub finansowe (mobilizacja zasobów sektora prywatnego, spadek kosztów transportu itd.).

Aktualizacja strategii

Podstawowe zasady aktualizacji strategii

Podstawą do podjęcia decyzji o przygotowaniu aktualizacji strategii będzie raport z monitoringu. Gmina powinna na bieżąco reagować na zmiany dotyczące ważnych aspektów jej działania. Aktualizacji dotyczyć będą przede wszystkim cele sformułowane w strategii (w oparciu o wyniki ewaluacji postępów w realizacji strategii). Strategia jest dokumentem określającym cele i zamierzenia na wiele lat (2014 - 2020). Z tego też względu proces zaktualizowania założeń strategicznych stawia przed zespołem zadanie kompleksowego prześledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych, społecznych oraz uwzględnienia ich w przesuwanym się horyzoncie czasowym zgodnie z kolejnymi latami programowania. Ze względu na dużą zmienność i trudną przewidywalność trendów gospodarczych strategia, jako najważniejszy dokument rozwoju, powinna być niezwykle elastyczna i otwarta na korekty. Tylko odpowiednio wczesne reagowanie na pojawiające się szanse i zagrożenia zapewni jednostce silną pozycję i stanowić będzie o jej atrakcyjności na szczeblu ponadlokalnym.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Potrzeba aktualizacji

Potrzeba stworzenia spójnego systemu aktualizacji strategii rozwoju ma służyć przede wszystkim zapewnieniu efektywnego i oszczędnego wydatkowania publicznych środków finansowych. Dzięki dostosowywaniu zakładanych w niej pierwotnie celów, priorytetów i działań do nowych warunków, jak i analizowania postępów w realizacji dotychczasowych założeń, możliwa jest szczegółowa ocena prawidłowości i efektywności wdrażanych zadań oraz sprawne i elastyczne reagowanie na zmiany zachodzące w sferze gospodarczej i społecznej. Przystąpienie do aktualizacji strategii można będzie wyjaśnić następującymi przesłankami:

- Niektóre zapisane w Strategii elementy mogą stracić swoją aktualność, inne wymagają nowej redakcji. Celem merytorycznym prac nie jest zbudowanie odmiennej od dotychczasowej Strategii, lecz na jej bazie dokonanie aktualizacji.
- Strategia będzie, w większym niż dotychczas stopniu, programem działania, stanowiącym podstawę do efektywnego zarządzania obszarem.
- Strategia ma pełnić funkcję informacyjną i promocyjną – powinna informować potencjalnych inwestorów o kierunkach rozwoju obszaru, ukazywać walory środowiska przyrodniczego, gospodarczego i kulturalnego gminy.
- Ze Strategii, w większym stopniu, powinna wynikać hierarchia celów, które gmina chce zrealizować w długofalowym okresie.
- Strategia powinna mieć charakter społeczny, partnerski – kluczem do powodzenia jej realizacji jest szeroko rozumiany udział opinii społecznej mieszkańców.

Ponadto każda strategia powinna być strategią proinnowacyjną i prorozwojową. Wśród najistotniejszych faktów oraz trendów współczesności, do których trzeba się dostosowywać i które warto wykorzystać planując przyszły rozwój obszaru, wymienić można przede wszystkim:

- wzrost roli konkurencji na rynku - obok tradycyjnej konkurencji pomiędzy firmami rozwija się konkurencja na poziomie gmin, powiatów i regionów, - poszczególne jednostki walczą ze sobą o inwestorów i dostęp do programów pomocowych, subwencji oraz grantów. Konkuruje też o turystów w sferze obsługi ruchu turystycznego, starają się zwiększać atrakcyjność turystyczną swoich terenów, kreują produkty turystyczne;
- zjawisko automatyzacji procesów produkcyjnych, wraz z którym zmniejsza się masowe zatrudnienie osób oraz jednocześnie wzrasta zapotrzebowanie na wąskie grono wysoce wykwalifikowanej kadry specjalistycznej,
- intensywny wzrost znaczenia ochrony środowiska w życiu społeczno-gospodarczym - ekologia staje się wymogiem koniecznym nie tylko dla ochrony zasobów przyrodniczo - środowiskowych, ale pełni także rolę skutecznego narzędzia w marketingu, wszystko co ekologiczne staje się „trendy”;
- wzrost znaczenia współpracy w rozmaitych obszarach społeczno-gospodarczych - zawierają się partnerstwa pomiędzy specyficznymi jednostkami nastawione na tworzenie wspólnych markowych produktów, coraz częściej wskazuje się na istotne znaczenie rozwoju zintegrowanego, zaczyna dominować przekonanie, że motorem rozwoju mogą być nie tylko przedsiębiorstwa, ale i samorządy wraz z ich ofertą inwestycyjną oraz zasobami rekreacyjno - turystycznymi i przyrodniczo – historycznymi;
- przeobrażenie rynku pracy i form zatrudnienia; pracę na pełen etat zaczyna wypierać praca na czas określony, wzrasta rola samozatrudnienia; zachodzące zmiany wymagają przygotowania osób poszukujących pracy do panujących trendów, przekonania absolwentów i bezrobotnych do sensu podejmowania prac dorywczych czy też łączenia różnych form zarobkowania; ważną rolę zaczyna odgrywać inwestowanie w kapitał ludzki, specjalistyczne szkolenia i szybkie reagowanie na potrzeby rynku pracy zwracają się najszybciej.

Organizacja procesu aktualizacji

Określone w niniejszym dokumencie założenia i wskazówki mają charakter uniwersalny, a ich realizacja wymaga nie tylko dostosowywania samej struktury zapisów strategicznych istotnych dla obszaru, ale też uwzględniania ich w projektowaniu kolejnych budżetów, planów inwestycyjnych i innych dokumentów o charakterze programowym i planistycznym. Wymaga ponadto czynnego zaangażowania wszystkich jednostek realizujących zadania publiczne, które w zakresie swoich kompetencji realizują i będą realizować poszczególne cele strategiczne. Zasady aktualizacji strategii są zatem ważnym elementem mechanizmu wpływającego na wytyczanie głównych kierunków rozwoju obszaru gminy.

Strategia rozwoju powinna podlegać aktualizacji nie rzadziej niż co dwa lata. Dla przeprowadzenia kompleksowego i szczegółowego procesu aktualizacji wymagane będzie powołanie przez wójta zespołu zadaniowego ds. aktualizacji strategii, na który składać się będą wydelegowani pracownicy Urzędu Gminy. Zespół pełnić będzie następujące funkcje:

- koncepcyjną,
- monitoringowo - wnioskodawczą,
- wewnętrznej dystrybucji informacji,
- promocyjną,
- kooperacyjną,
- przewencyjną,
- doradczą.

Wójt Gminy Kowale Oleckie, powołując zespół ds. aktualizacji strategii rozwoju, ustala tryb działania i regulamin jego pracy. Członkowie w trakcie prac nad nowelizacją strategii powinni posiłkować się m.in. sprawozdaniami z realizacji celów i priorytetów strategii (raportem ewaluacyjnym), które zostały opracowane i zaprezentowane w okresie poprzedzającym aktualizację. Wypracowana wersja projektu aktualizacji musi zostać poddana wszechstronnym konsultacjom przeprowadzonym przy udziale lokalnej społeczności. Jak mówi unijna zasada partnerstwa społecznego, treść tego typu dokumentu należy poddać pełnym konsultacjom ze strony podmiotów publicznych i prywatnych. Dlatego pracownicy Urzędu (wydelegowani później do zespołu ds. aktualizacji strategii rozwoju) co kwartał w ramach monitoringu strategii przeprowadzać będą z mieszkańcami obszaru konsultacje społeczne, na których to będą oni mogli zgłaszać swoje uwagi celem późniejszej ewaluacji i w konsekwencji aktualizacji strategii (o ile oczywiście zajdzie taka potrzeba). Ponadto mieszkańcy obszaru gminy będą mogli kontaktować się z pracownikami bezpośrednio w Urzędzie Gminy lub poprzez stronę internetową, na której będą mogli składać swoje wnioski i uwagi celem późniejszej aktualizacji strategii.

Mechanizmem „zaproszenia” środowiska do prac aktualizacyjnych mogą być ogłoszenia w mediach, informujące o możliwości zgłaszania uwag do nowelizowanej strategii. Wszelkie czynności związane z „public relations” należą do zespołu ds. aktualizacji strategii rozwoju, którego członkowie powinni być odpowiedzialni za:

- przygotowanie krótkich publikacji prasowych na temat prac nad aktualizacją strategii,
- przygotowanie treści folderu promocyjnego (i innych publikacji o podobnym charakterze – ulotek, broszur, reklam, informatorów) dotyczącego aktualizacji strategii rozwoju,
- projektowanie i wykonywanie czynności związanych z promocją strategii realizowanych „przy okazji” innych działań promocyjnych prowadzonych przez Urząd Gminy,
- nagłośnienie procedur wdrożeniowych w każdy dostępny członkom zespołu sposób (we własnym środowisku zawodowym, politycznym, społecznym itp.).

Wypracowana aktualizacja strategii, poddana konsultacjom społecznym, uwzględniająca wniesione poprawki i pozytywnie zaopiniowana na wszystkich Komisjach, powinna być skierowana na posiedzenie sesji Rady Gminy celem uchwalenia. Wykonanie podjętej uchwały należy do Wójta Gminy.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
T. Truchan
Teresa Truchan

Bariery utrudniające prace nad aktualizacją strategii rozwoju

Barier ujawniających się wraz z rozpoczęciem prac nad każdą aktualizacją strategii rozwoju może być bardzo wiele. Najczęściej są to konfiguracje kilku barier pojawiających się w tym samym czasie, które dotyczą z reguły płaszczyzny edukacyjnej, organizacyjnej, finansowej i psychologicznej.

Nie jest żadnym odkryciem, że w środowiskach lokalnych nadal poważnym ograniczeniem jest brak dostatecznej wiedzy o tym, czym jest planowanie strategiczne, jakie wynikają z niego korzyści, jakie zasady należy stosować przy programowaniu czy też, jakie warunki należy spełnić, aby znowelizowana strategia została skutecznie wdrożona w życie. Planowanie strategiczne nie ma także w naszych warunkach długoletnich tradycji, przez co nawet po dogłębnym zapoznaniu się z jego zasadami jedną z poważnych barier staje się niewielki bagaż doświadczeń i brak wykształconych umiejętności. Dodatkowo bariera ta może być potęgowana obawami przed zmianami, trudnościami, niepowodzeniami lub porażką.

Poważnym problemem w procesie aktualizowania dokumentów strategicznych może być konieczność zapewnienia ich szeroko pojętego społecznienia. Może ono przebiegać różnie w różnych obszarach strategicznych (np. inaczej w obszarze turystyki, inaczej w obszarze rolnictwa), nie mniej metodą „małych kroków”, poprzez doskonalenie wyników dotychczasowych prac i wzbudzanie zaufania po stronie środowiska lokalnego można uzyskiwać pożądane efekty. Należy jednak pamiętać, aby od samego początku prac stworzyć ścisłą więź pomiędzy Urzędem Gminy i mieszkańcami obszaru – dzięki temu możliwe będzie harmonijne sprzężenie lokalnych zasobów i urzeczywistnienie koncepcji planowanych zmian strategicznych. W trakcie spotkań konsultacyjnych ze społecznością lokalną należy stosować nowoczesne techniki i metody komunikacji grupowej, umożliwiające partnerski charakter dyskusji (metoda „burzy mózgów” itp.).

Barierą wpływającą niekorzystnie na nowelizowanie strategii rozwoju jest także sama niechęć do szerokiego zaangażowania się w ten proces. W trakcie debaty nad podjęciem decyzji o przystąpieniu do rozpoczęcia prac może pojawić się grupa oponentów, twierdzących, że:

- będzie to kolejne opracowanie na półkę,
- do tej pory mieliśmy pierwotną wersję strategii i co nam to dało?,
- inni radzą sobie bez aktualizowania strategii,
- bez aktualizowania strategii też wiemy, co robić,
- jest dużo więcej bieżących i ważniejszych problemów do rozwiązania.

W odniesieniu do przytoczonych wyżej przykładowych argumentów, należy mieć w zanadru listę rzeczowych kontrargumentów, przemawiających za i wskazujących na niepodważalne korzyści wynikające z cyklicznego aktualizowania kierunków rozwoju obszaru. Przede wszystkim przeciwnikom czy też wątpącym w celowość aktualizowania strategii należy wyjaśnić, iż tylko takie podejście do problematyki rozwoju przygotuje społeczność do stawiania czoła szybko zmieniającej się rzeczywistości i zmobilizuje ją do aktywnego udziału w życiu społeczno - gospodarczym. Okresowe aktualizowanie strategii pozwoli także na rozwiązywanie problemów lokalnych we właściwy sposób i we właściwej kolejności, umożliwi przewidzenie części z nich zanim jeszcze się pojawią i odpowiednie zareagowanie. Świadome podejście do spraw programowania zapewni też maksymalne wykorzystanie silnych stron i szans rozwojowych obszaru, minimalizację zagrożeń oraz podniesie poziom wiarygodności Urzędu wobec partnerów zewnętrznych i inwestorów.

Okresowe aktualizowanie strategii rozwoju niesie ze sobą wiele korzyści i błędem byłoby odstępowanie od tej procedury. Możliwości poprawy efektywności gospodarowania i warunków życia mieszkańców gminy należy więc poszukiwać nawet wtedy, gdy okoliczności (zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne) temu nie sprzyjają.